dr 1398

Joanne

VITEBERGÆ

Ex officina Typographica Hære-dum Georgij Rhaw.

Anno salutis 1560.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENdissimo Principi & Domino, Domino SIGISMVNDO Archiepiscopo Meideburgensi, Primati Germaniæ, Administratori Halberstatensi, Marchioni Brandeburgensi, Duci Pomeraniæ, Silesiæ etc. & Burggrauio Noribergensi &c. Principi clementissimo

S. D.

NON DVBIVM est fateri sanos omnes, necessariam esse cognitionem Historiæ omnium temporum, de Ecclesia præsertim, & de serie Imperiorum, quæ fuerũt in genere humano præcipua,

quantum ſciri poteſt. Sed noſtræ commemorationes de vtilitate Lectionis Hiſtoriarum proponuntur Iuniorum cauſa, vt ad hanc conſiderationem inuitentur, quam ſiqui non expetunt, amentia eorum & deteſtanda & deploranda eſt. Aliquid igitur in veſtibulo Primæ Partis huius Compendij de ſerie Temporum mundi, de vtilitate huius Lectionis dixi, iuniorum cauſa, measque adhortationes multis prodeſſe optarim.

Ego quidem bono ſtudio hoc Compendium inſtitui, Sed fateor quod res eſt: Vt in longo itinere, ita in hoc opere quò longius progreſſus ſum, eò magis defatigatus

sum. Initia Mundi & Imperiorum habent & res splendidiores et Scriptores meliores.

Quanta magnitudo est diuinorum operum in eductione Ecclesiæ ex Ægypto, in constitutione & defensione politiæ Mosaicæ? Quanta virtus in Monarchijs, in Cyro, in Dario Hystaspis, in Philippo Macedone, in Alexandro, Antigono, Pyrrho? In Atticis Ducibus, Miltiade, Themistocle, Cimone, Aristide? In Romanis, Camillo, Fabijs, Marcellis, Scipionibus, Æmilijs, Pompeio, Iulio? Hos vtcunq; complexi sumus in priore libello. Et quid dulcius est lectione Scriptorum, ex quibus illorum Historiæ

excerpendæ fuerunt, Prophetarum, deinde Herodoti, Thucydidis, Xenophontis, Diodori, Liuij, Iulij. At post Augustum præter initia Ecclesiæ Christi, quid in cæteris est, quod delectare legentem possit?

Cohorresco intuens illa monstra Imperatorum, quæ sequuntur plurima, ac deploro hanc ingentem calamitatem generis humani, quòd cum in summo fastigio conspici sapientiam & virtutem Deus velit: tamen plurimi Imperatores spurcissimæ belluæ fuerunt. Nec habet sequens ætas post Augustum Scriptores disertos, & quia ἀπὸ ἔργων οὐ καλῶν οὐκ ἔστιν ἔπη καλά, & quia deterrebantur idonei Scriptores metu Tyrannorum. Præterea quàm tristia spectacula

sunt

ſunt lanienæ Theologicæ, Hæreticorum rabies, vlulatus furiarum in impijs dogmatibus, Sinonia conſilia in incitandis aulis, præſtigiæ Sophiſmatum in tuendis manifeſtis mendacijs. Quare hic mihi labor priore multò et difficilior & moleſtior fuit. Pertexui tamen & hanc partem, quia literarum ſtudioſos neceſſe eſt integram temporum ſeriem noſſe.

Quod autem voce diuina prædictum eſt: In ſenecta mundi maiores fore Imperiorum & Eccleſiæ confuſiones, id in hac parte Hiſtoriæ conſpicitur. In dilaceratione Romani Imperij, quantum initio ſeditionum fuit, poſtea quàm multæ gentes antea igno-

tæ inter ſe orbem terrarum partitæ ſunt. Interea & doctrinæ extinctæ ſunt, & ἀναρχία licentiam præbuit malis ingenijs ſpargendi infinita deliria. Harum calamitatum conſideratio ad quid prodeſt inquies?

Exiſtimo bona ingenia moneri primùm, vt magis cogitent, in quantis periculis viuant, deinde vt nauigantes in ſæuiſſima tempeſtate, duas res adhibeant, Inuocationem Dei, & diligentiam, qua ſuo quiſq; loco mandatas operas modeſtè facit, ne in ipſa naue ſeditioſi tumultus oriantur: Ita nunc & aſſiduis votis petamus, vt filius Dei ſuã cymbam gubernet, & ſemper inter nos aliquam ſibi Eccleſiam colligat, &

præbeat ei mediocria hoſpitia, nec ſinat fieri infinitas diſsipationes. Deinde accedat hæc diligentia: Vt gubernator Nauis ſeu ex ſtellis, ſeu ex Magnetis acie iudicat, qua dirigenda ſit Nauis: ita nos magna cura circumſpectemus, quæ & vbi ſit uera Eccleſia Deum recte inuocans, quod iudicari ex genere doctrinæ poteſt. Non enim ſunt aut paruæ, aut obſcuræ res, de quibus diſſenſiones ſunt.

Facile eſt iudicium, qui homines, in quibus locis manifeſta Idola, & manifeſtè abſurda tueantur, & qui ad defenſionem errorum parricidia addant. Hæc non tegi poſſunt grandiloquentia Staphyli aut præſtigijs Sophiſtarum, qui ſui

Theatri plausus captant. Simus memores vocis Psalmi: Beati qui habitant in domo tua Domine. Et rectè Nazianzenus: ζητῶ Νῶε κίβωτον, ὅπως μόνον αἰνὸν ἀλύξω. *Deinde cùm constiteris in hac naue, quæ verè est Ecclesia, modestè facito mandatas operas, non moueto seditionem inter Remiges, quædam incommoda sapienter feras, coniunctionem tuearis, circumspectes quales sint qui seditiones mouent, & quas causas habeant. Quidam inscitia peccant, sed multò plures ambitione, cupiditate vindictæ, & auaricia, qui morbi facilè deprehendi possunt. Samosatenum ambitio & aulica potentia apud Zenobiam impulit, vt Iudaicas corruptelas sereret.*

Quàm multi apud Constantium, & deinde apud Iulianum, vt potentiam aut opes uenarentur, veritatem abiecerunt? Non indulgeamus his cupiditatibus, de quibus inquit Nazianzenus: ταῦτα μὲν οἷσι φίλον, καὶ κερκώπων κράτος εἴη, αὐτὰρ ἐγὼ Χριστοῦ πλήσομαι ἀτρεμέων. *Anteferamus vniuersæ Ecclesiæ salutem nostris commoditatibus. De hac enim verè dici potest illud Sophocleum:*

ἥδ' ἐστὶν ἡ σώζουσα καὶ ταύτης ἔπι
πλέοντες ὀρθῆς, τοὺς φίλους ποιούμεθα.

Est Historia pictura generis humani, in qua et Imperiorum & Ecclesiæ ærumnæ et pericula cernũtur, quæ aspicientes et in ciuili consuetudine,

dine et in Ecclesia modesti simus, intuentes & nostram & alienam infirmitatem, cogitantes etiam illud, exorta incendia non facilè restingui, & ferè semper ex vno tumultu longi temporis bella & orbis mutationes sequi. Quantam ruinam traxit Ariana discordia? ex qua postea Mahometici furores orti, maximam partem generis humani à Deo auulserunt.

Hæc cogitanda sunt in lectione Historiarum, & mentes ad modestiam flectendæ sunt. Prodest etiam scire in Ecclesia, quid saniores quolibet tempore iudicauerint, & quæ ipsi vetustiora testimonia protulerint. Necesse est enim nosse primæ & purioris Ecclesiæ sententias.

tias. Spero igitur & hunc nostrum laborem studiosis profuturum esse, & ut prosit opto.

Volui autem & in hac editione mentionem tui nominis facere Illustrissime & Reuerendissime Princeps, propter easdem causas, quas exposui in priore editione, ac Cels. tuam oro, ut & honestas doctrinas & rectè docentes autoritate tua contra rabiem Sophistarum, qui & doctrinas & disciplinam delere conantur, tuearis.

Toto pectore autem filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum crucifixum & resuscitatum, sedentem ad dextram æterni Patris, ac

dona largientem hominibus oro, Vt semper in his regionibus Ecclesiam sibi colligat, eamq́; gubernet et protegat, Amen. Anno 1560. Die 25. Martij, quo die filius Dei Dominus noster Iesus Christus ante annos 1526. in cruce pro nobis victima factus est. Et scribitur eo die creatos esse Adam & Heuam ante annos 5522.

Illustriss. Celsitudinis Tuæ Seruus

Philippus Melanthon.

EPIGRAMMA
DE MONARCHIIS.

ASpicis ut iaceant disiecti membra Coloßi,
Quem Rex Chaldæa uidit in arce senex.
Stat tantum pars ima pedum ferroq́; lutoq́;
Mixta statim rimis corruitura suis.
Deleuere urbes Turci populosq́; potentes,
Nec gens imperium sæuior ulla tenet.
Sunt igitur Turci magnæ pars ferrea plantæ,
Et sunt infirmum cætera regna lutum.
Sed lapis absq́; manu celso de monte reuulsus,
Moxq́; aderit iudex filius ipse DEI.
Totius & plantæ delens ferrumq́; lutumq;
Regna dabit populo non peritura suo.
Ergò Dei Gnato dedant se pectora nostra,
Ipsius & discant iussa uerenda sequi.
Ο ΛΌΓΕ Gnate Dei nostris in mentibus adsis,
Et flatu accendas pectora nostra tuo.

Philippus Melanthon.

LIBER TERTIVS DE QVARTA MONARchia.

CVM DANIEL QVARTAM MONARCHIAM *nominat & pingit, non tantùm à Iulio aut Augusto eam orditur, sed complectitur tempus, quo urbs* ROMA *summum Imperium tenuit, etiam ante bella ciuilia. Et cùm adeò terribilem speciem pingit, significat bella ciuilia, & deinde sæuiciam, quam Tyranni in illo Imperio in Ecclesiam exercuerunt, quia hæc duo mala maximas uastationes in genere humano ante Gotthica, Saracenica & Turcica tempora fecerunt. Iterum uerò consideremus, quare Deus uoluerit notam esse seriem Monarchiarum, uidelicet, Quia uult sciri, has generis humani confusiones non fore sempiternas, sed aliquando finem futurum esse, & sequuturam meliorem Ecclesiæ uitam. Vult item sciri, quo tempore Filius Dei se ostensurus fuerit hominibus, & postea in fine Mundi iudicaturus. Ideò Monarchias distinguit, ut monstraret tempus*

aduentus Filij. Ac prædicit, Filiũ in quarta Monarchia uenturum esse. Non igitur deficiamus à Deo, sed expectemus aliam uitam, et sciamus illud tempus melioris uitæ non procul esse. Hæc & alia multa consideranda sunt in lectione Danielis. Nos ad seriem redeamus. Vsitatum est ordiri quartam Monarchiam à IVLIO uel AVGVSTO. Eam consuetudinem nos quoq; sequimur.

ANNOTATIO ANNORVM.

AB interitu IVLII inchoantur Anni AVGVSTI, cùm Augusto tribuuntur anni quinquaginta sex.

IMPERATOR OCTAVIVS CAESAR AVGVSTVS tenet Imperium ab interitu Iulij annos 56. In his annis inclusi sunt anni duodecim, in quibus habuit Collegam ANTONIVM.

CVM autem inchoantur anni Augusti ab interitu Iulij, initium erit ab anno urbis Romæ septingentesimo undecimo.

Anno Mundi ter millesimo, nongentesimo, uicesimo tertio.

Anno à morte Alexandri usq; ad interfectum Iulium, ut Ptolemæus numerat, ducentesimo octuagesimo secundo.

Anno ante Christum natum ex uirgine Maria quadragesimo secundo ab interitu Iulij.
Estq; diligenter obseruandum, ubi anni Antonij includantur aut non includantur.

Mirandi successus Augusti considerentur in integris Historijs, & opera Dei esse agnoscamus constitutionem Imperij in horribilibus confusionibus, quales tunc fuerunt, Bruto, Caßio, Dolobella, Lepido, L. Antonio, S. Pompeio, M. Antonio paßim bella mouentibus. Hos omnes diuinitus oppreßit Augustus, cùm Adolescens primùm Consul factus fuisset, natus Annos uiginti.

Nomen CAESARIS habuit propter adoptionem, quia Iulius eum, cùm natus esset ex Accia filia sororis Iulij, adoptauit & hæredem scripsit. Ideò fuit hostis interfectorum Iulij.

IVLIA soror Iulij. — ACCIVS BALBVS maritus Iuliæ.

ACCIA filia Iuliæ & Accij Balbi nupta Octauio.

OCTAVIVS AVGVSTVS filius Octauij & Acciæ.

Bellis ciuilibus finitis, extincto ANTONIO, præcipua bella geßit Augustus per Tyberium in Pannonia & Norico. Item per Drusum Germanicum in Rhetia & Vindelicis. Postea non procul à Moguntia Drusus cum in prælio crus fregisset, mortuus est. Strabo inquit lib. 7. inter Salam & Rhenum præliantem læsum esse. Suprà autem de Norici & Rhetiæ appellationibus dictum est. Noricum est inferior Bauaria & Austria. Rhetia quæ ab Alpibus usq; ad Augustam Rheticam porrigitur, Tirolensis regio & uicinia.

ANNO AVGVSTI IMPERATORIS QVADRAGESIMO SECVNDO natus est ex uirgine MARIA filius Dei, Dominus noster IESVS CHRISTVS, qui est λόγος æterni patris, ac protulit ex sinu æterni patris promißionem Gratiæ, & alloquutus est primos patres, & semper colligit æternam Ecclesiam, & adsumpsit humanam naturam, ut esset Mediator, Redemptor & Saluator merito & efficacia, de qua tota doctrina Euangelij cognoscenda est, sicut præcipit æternus pater: Hic est filius meus dilectus, quo delector, Hunc audite. Vt autem prædictum fuit, natus est Christus ex uirgine in fine politiæ Mosaicæ, cùm iam peregrinus Rex esset HERODES, sicut prædictum fuit: Non aufe-

auferetur ſceptrum à Iuda, nec Magiſter à pedibus eius, donec uenerit SILO.

In dicto Eliæ etiam tempora Mundi ſic diſtributa ſunt, ut ſignificetur, Meßiam ſe oſtenſurum eſſe mundo poſt quatuor millenarios. Natus eſt Chriſtus ex uirgine anno Mundi ter milleſimo, nongenteſimo, ſexageſimo tertio. Ita apparet, ferè completos eſſe quatuor millenarios. Eſtq; hic annus à morte Alexandri, annus trecenteſimus uiceſimus quartus. Annus urbis Romæ ſeptingenteſimus quinquageſimus primus.

DE HARMINIO DVCE CHERUSCORUM.

DION ſcribit, Quinto Sulpicio & Poppeo Sabino Conſulibus, trucidatas eſſe Romanas legiones in Germania, quarum dux fuit Quintilius Varus. Incidit autem horum Conſulatus in annum undecimum ætatis Chriſti, quo tempore Iudæa tranquilla erat. Cùm enim ARCHELAVS tria millia ciuium, qui in Templum confugerant, in Paſchate interfeciſſet, & ſummum Sacerdotium traderet, & eriperet quibus uellet, & magna ſæuicia multitudinem irritaret, unde crebræ ſeditiones oriebantur, Auguſtus uocatum Romam relegauit in Galliam, & dedit rectorem Iudææ

COPONIVM. Ita tunc primùm in formam prouinciæ Iudæa redacta est, concessa tamen genti αὐτονομίᾳ in religione & iurisdictione inferiore. Hoc modo pacem Deus Iudææ tribuit per Romanos Magistratus, ut Ecclesiæ reliquiæ seruarentur, & Zacharias, Simeon, Iohannes, Christus & deinde Apostoli aliquantisper locum docendi haberent. Nam Herodes & eius posteri non faciebant finem lanienæ, trucidabant præcipuos uiros, & aßiduis seditionibus occasionem præbebant.

Cùm igitur pax esset, Coponio regente Iudæam, CHRISTVS anno duodecimo suæ ætatis Ierosolymæ in templo docuit.

Ante eum annum, aut circiter, in Germania tres Legiones Romanæ interfectæ sunt ab Harminio, quem nominant Ducem Cheruscorum, quos fuisse inter Salam et Harciniam Syluam, uersus Goslariam, non dubium est. Et uox CHERVSCI adfinis est adpellationi huius temporis, Hertzische. Iam enim Romani domitis Noricis & Rhetia, procedebant in Arctoam Germaniæ oram, quam & propriè Germaniam uetustas nominauit. Sintq; notæ adpellationes.

Nomen & regionem Boiemiæ adhuc nouit hæc ætas. Quia Boij gens Alpina, in ea loca transierant ad Syluam Gabretam, quæ nunc Bohemica adpellatur. Marcomanni uicini sunt, nunc Moraui.

Ab

Ab altera parte fuerunt HERMVN-DVRI, qui nunc Misnenses nominantur. Quia expreßè inquit Tacitus: Albim in Hermunduris oriri. Et Strabo uicinos esse dicit Hermunduros Longobardis, quorum sedes fuit à confluente Albis & Salæ, in ripa Albis occidentali, quæ nunc est regio Meideburgensis & Halberstadiensis.

Vltra Salam ad Harciniam fuerunt CHERVSCI, ad Northusen & Goslariam.

Sub Cheruscis & Longobardis fuerunt BRVCTERI, in regione Brunsuicensi, ubi adhuc reliqua est adpellatio Montis Bructeri. Sic et Claudianus inquit: Venit accola syluæ Bructerus Harciniæ.

E regione Longobardorum in ripa Albis Orientali, fuisse SENONAS manifestè adfirmat Strabo, quæ regio nunc adpellatur uetus Marchia, circa Stendaliam & uicinas urbes. Ac gentis integritatem ita prædicat, ut fingat etymologiam à Σεμνὸς, quod est à Σέβειν.

Sub Bructeris fuerunt CAVCI seu CAYCI ad Visurgim usq; ad Bremam. Est autem uetus appellatio. Nam cùm nominat Homerus Pæonas & Mysos, adiungit eis Cauconas. Quare inde ad nostrum littus cum Cimbris aut Henetis progressos esse existimo.

Caucis proximi ſunt FRISII. Deinde TEVTONES & DITMARSI, qui tamen progreßi à littore tenuerunt oram Vueſtphaliæ & oram Cleuenſem. Fuerunt in Vueſtphalia & ANGRIVARII, unde reliquum nomen eſt Engern, Et appellatio ANGLI huic adfinis eſt.

SICAMBRI Geldrenſes. Et uidetur nomen factum, uel à Lacubus et Mari, See am Meer, uel à uictoribus Cimbris.

CIMBRI magnam partem littoris ad Cimbricam Cherſoneſum tenuerunt, uidelicet tractum Megalburgenſem. His uicini ſupra Roſtochium fuerunt BVRGVNDI.

Verſus orientem in littore fuerunt SVEVI, qui nunc Pomerani nominantur, & pars Prußiæ. Deinde GETAE, quos Plinius GVTONES appellat. Obſeruandum eſt enim nomina eadem alios magis, alios minus agreſti & horrido ſono pronunciaſſe. Placet Etymologia GEDANI, quòd dicunt à Getis & Danis nominatum eſſe, nec aliud nomen GOTHINOS, quàm Getas, eſſe iudico.

Progreßiones gentium etiam conſiderandæ ſunt. Nam Iulij tempore Sueui in Vueſtualiam tranſierunt, Poſtea eis ab Auguſto ſedes datæ ſunt in Rhetia, ubi nunc reliquum eſt nomen Sueuiæ.

Catti

CATTI sunt Heßi, & aliquousq; uicini, unde est Catthenelnbogen. Et nomen Catti idem est quod Haßi, aliquantulum mutata ueteri pronunciatione. Hos scribit Tacitus cum Cheruscis bella geßisse de fontibus Salis. Intelligo igitur Hessos & proximos Turingos, geßisse bella cum Harcinijs de Salinis, quæ sunt nobis uicinæ in ripa Salæ.

Cattis uersus Rhenum uicini fuerunt TENCTERI, qui sunt à Francofordia, quæ est in ripa Meni uersus Moguntiam & ripam Mosellæ usq; ad Coloniam Agrippinam tractus Wederaw & Nassaensis & Vuidensis.

Idem nomen esse iudico Tencteros & TVNGROS. Nominantur autem Tungri infra Coloniam Iuliacenses, etsi postea longius progreßi sunt.

Sunt è regione Coloniæ uersus occidentem VBII, die Eiffel. Supra Vbios sunt TREVIRI VANGIONES, uom Gaw, qui sunt Vuormatienses.

Supra hos sunt NEMETES Spirenses.

CHARITINI tractus Vuirtebergensis. Idq; nomen factum est ab hortis, Gertner.

Supra hos ad Meridiem sunt RHETII.

Ad Occidentem sunt ELVETII.

Ad Septentrionem sunt VSIPII, qui nunc Franci nominantur. Sunt autem multa nomina gentium migrationibus & imperijs nouis mutata, ut, cùm Franci latè dominarentur, magna pars Germaniæ & Galliæ, FRANCIA dicta est.

HENETI à Vistula ad Albim procedentes, dederunt nouas appellationes Silesijs & multis uicinis, & si ego quidem existimo, Henetos etiam ante Gotthica tempora mixtos fuisse gentibus Teutonicis, quia Dion expreßè scribit, Albim oriri in montibus Vandalicis.

Apud Tacitum sunt ELYSII, uidelicet Silesij aut Lusatij, mutata uoce in sonũ elegantiorẽ.

Hac breui nominum explicatione in hoc compendio contenti simus.

PVGNA HARMINII facta est in VVestualia non procul à Padeborn, inter fluuios Lippiam & Amisiam. Sic enim Tacitus expreßè inquit: Quaeunq; uastatum haud procul Teutoburgensi saltu, in quo reliquiæ Vari legionũ, eæq; insepultæ dicebantur. Ibi Harminius Dux Cheruscorum & Longobardorum, ut Velleius narrat, id est, harum regionum, inter Albim & syluam Harciniam, quæ nunc propriè nomen habent SAXONIAE, seu regionis Meideburgensis, Goslariensis & Brunsuicensis, deleuit tres Romanas Legiones, QVINTIL. VARVS sibi ipsi mortem

mortem consciuit. Romæ ideò tanta consternatio fuit, ut Augustus sæpe exclamaret: Quintili redde Legiones, quia metuebant Harminium rectà in Italiam transiturum esse, ut olim Cimbri fecerant. Sed arte repressus est Harminius, quia aduersus eum uicini conducti sunt, ab altera parte Boiemi, ab altera Sueui.

His hostibus domitis creuit Harminij potentia, cùm iam teneret has regiones continuas, quæ nunc nominantur Vuestualia, Harcinia, Saxonia, Marchia, Mysnia & Bohemia, quarum, si sint coniunctæ & concordes, magnum robur esse manifestum est.

Cùm autem annos duodecim post deletas Quintilij legiones patriam & uicinas regiones uictor tenuisset, & non solùm uirtus eius, sed ætas etiam formidabilis esset, dolo Tiberij Imperatoris cognati ipsius conducti, domi eum interfecerunt. Et narrat Tacitus interfectum esse anno ætatis suæ tricesimo septimo. Fuit igitur singularis naturæ præstantia, cùm iuuenis res tantas gesserit. Tantùm enim triennio superauit Alexandri ætatem.

Existimo Virgilium ad hunc Harminium alludere, cùm alium quendam hoc nomine describit. Fuit enim Cheruscus Harminius Romæ obses:

Deijcit Herminium, nudo cui uertice fulua
Cæsaries

Cesaries, nudiq; humeri, nec uulnera terrent.
Tantus in arma patet.

Hæc de AVGVSTI *temporibus annotasse satis sit, de qua cogitantes præsentiam* DEI *in Imperijs agnoscamus. Cùm totus orbis terrarũ extincto Iulio, ciuilibus bellis arderet, Deus hunc iuuenem, qui non erat præliator, mirabiliter texit et adiuuit, Et per eum restituit in imperio pacem, leges, iudicia, & gubernationis ordinem, quo stetit aliquantisper ad posteros hæc Monarchia. Est igitur Augustus inter sapientes, bonos & utiles generi humano Principes numerandus, & considerandum est, magnam sequentium dißimilitudinem esse, ut dona Dei discernamus à pestibus generis humani.*

ANNO *Mundi ter millesimo, nongentesimo septuagesimo nono.*

ANNO *à condita Roma septingentesimo sexagesimo septimo.*

ANNO *à nato* CHRISTO *ex uirgine septimodecimo.*

TIBERIVS IMPE- RATOR.

TIBERIVS IMPERATOR *succeßit* AVGVSTO, *Et statim initio Senatus in eius acta iurauit. Fuerat autem adoptatus ab*

Augusto,

Augusto, cùm esset Liuiæ filius, & prudentiam ac circumspectionem eius in regendis exercitibus Augustus probasset. Tenuit imperium annos uiginti tres. Mores priuati quales fuerint, significanter ostendit descriptio Præceptoris, cùm nominauit eum lutum sanguine maceratum. Fuit enim natura insuauis, ironica, & sæuiciam aliquantisper occultans, & tamen impura, sæua ac lupina.

ANNO QVINTODECIMO Tiberij CHRISTVS anno tricesimo ætatis suæ baptisatus est à Iohanne Baptista. Suntq; illustria testimonia Baptismo addita, in quibus se Deus manifestè patefecit, quæ cogitanda sunt quotidie in inuocatione, cùm discernimus nostrã inuocationem ab Ethnica, agnoscentes æternum Patrem, filium Dominum nostrum Iesum Christum, & Spiritum sanctum, & cogitantes cur miserit æternus Pater Filium & Spiritum sanctum. Hic rursus admonendi sunt iuniores de prædictione Danielis, cuius uerba cùm de multis magnis rebus nos doceant & confirment, sæpe cogitanda sunt. Complectuntur enim Euangelij summã, et simul indicant tempus, quo Meßias & concionaturus & passurus erat, stante adhuc Ierosolyma, et adfirmant futurum, ut postea deleatur tota Politia Mosaica. Hæc prædictio perspicuè refutat multos Iudæorum errores.

Negant natum esse Meßiam, negant passurum esse, ignorant doctrinam de remißione, & de iusticia quam donat Meßias, somniant instauraturũ esse politiam Mosaicam. Hæ blasphemiæ omnes refutantur testimonio Danielis, quod extat in cap. 9 his uerbis:

Septuaginta Hebdomades præfinitæ sunt super populum tuum, & super urbem Sanctuarij tui, ut finiatur præuaricatio, & obsignetur peccatum, & fiat propitiatio pro iniquitate, & adducatur iusticia sempiterna, & compleatur uisio & Prophetia, & ungatur sanctus Sanctorum.

Scito igitur, & intelligito. Ab exitu sermonis, ut redeat populus, & ædificetur Ierusalem usq; ad Christum Ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt, & habitabitur, & ædificabuntur plateæ, & muri in angustia temporum.

Et post hebdomades sexaginta & duas excindetur Christus. Et non erit ei populus & sanctuarium. Et uastabit populum dux ueniens, Et finis eius in inundatione. Et post finem belli definita desolatio.

Et confirmabit testamentum multis hebdomade una. Et in dimidio hebdomadis cessabunt hostia & sacrificium. Et super alam erit abomi-

natio desolatrix. Et usq; ad finem durabit præfinita desolatio.

Expreßè inquit, post Hebdomades septem & sexaginta duas, id est, post hebdomades sexaginta nouem passurum esse MESSIAM. Et insigni uerbo usus est, Karath, quod significat excindere.

Intelligantur autem ANNORVM hebdomades, ut Leuitici uicesimo quinto capite lex loquitur. Nec de initio horum annorum prolixè disputabo.

Etsi Cyrus concesserat Iudæis reditum in patriam, tamen absente eo res impedita est. Quia Cambyses mouens bellum aduersus AEgyptios, noluit Iudæos cum Aegyptijs coniungi. Rursus autem post annos quadraginta sex, cùm anno secundo Longimani decretum esset, ut Iudæis reditus concederetur, ædificatio Templi & reditus processerunt. Nam anno Longimani sexto, Templum completum est. Eo tempore per Prophetas Zachariam & Haggæum promissus est reditus. Ac rectius est sumere initium Hebdomadum à diuino sermone, uidelicet Prophetico, à secundo anno Longimani, aut à sexto. Sunt autem ab anno Longimani secundo, iuxta Methastenem ad initium Alexandri, centum quadraginta quatuor. Ab initio Alexandri, post Darij mortem iuxta libros Macabæorum & Iosephum, sunt anni trecenti & decem

usq;

usq; ad Christum natum. Adde triginta annos Christo nato usq; ad eius Baptismum. Erunt igitu à secundo Longimani anno usq; ad Baptismum Christi, quadringenti octoginta quatuor. Sunt autem Hebdomades sexaginta nouem, anni quadringenti octuaginta duo. Deinde in dimidio sequentis Hebdomadis CHRISTVS concionatus & passus est. Nec magna discrepantia erit computationum, si certiores historias sequamur, etiamsi exiguæ differentiæ occurrent, quia in Regum annis interdum pars anni duobus attribuitur. Hæc annorum Danielis congruentia cum tempore aduentus Christi pijs grata sit, Deinde excidium urbis Ierusalem perspicuè testatur, Meßiam exhibitum esse, cum exhiberi eum adhuc stante politia Iudaica oportuerit, in qua cùm esset inchoata Euangelij prædicatio, postea deleto hoc populo Ecclesia colligitur ex gentibus.

Hic considerandum est, & quæ sint discrimina doctrinarum legis & Euangelij, quod sit discrimen ueræ Ecclesiæ à politia Iudaica, & quomodo Ecclesia inde usq; ab initio generis humani collecta sit.

ANNO Christi tricesimo quinto, Anno Tiberij decimo nono, PAVLVS iter faciens ad Damascum conuersus est ad agnitionem Christi cùm iam annus post Christi resurrectionem exa-

ctus

ctus esset. Commoratus aliquot diebus in urbe Damasco, cùm ostenderet suam confeßionem Iudæi hostes Euangelij struxerunt ei insidias. Demissus igitur ex muro in calatho disceßit in Arabiam, & ibi triennio docuit. Postea uenit Ierosolymam, & ibi quindecim dies apud Petrum mansit. Hic congressus Petri & Pauli, factus Ierosolymæ, incidit aut in ultimum annum Tiberij, aut in Caligulæ initia, uidelicet in annum Christi tricesimum octauum. Deinde Paulus TARSVM profectus est unde redijt in Syriam regnante Claudio, cùm Herodes Agrippa Phthiriasi mortuus esset, & in Seleucia & in Cypro docuit. Sunt autem anni ab initio Caligulæ usq; ad mortem Herodis Agrippæ octo, uidelicet usq; ad annum Christi quadragesimum sextum, qui est annus Claudij quartus. Tàm diu Paulus in ora uicina Tarso in Cilicia docuit.

Ex Syria redijt in Ciliciam, quo tempore in Iconio & Lystris concionatus est. Inde redijt Antiochiam in Syriam, unde missus est ad Synodum Apostolorum, cuius mentio fit in Actis capite 15. Ea Synodus incidit in annum Christi quinquagesimum primum, qui est annus Claudij nonus. Annus à Conuersione Pauli sedecimus. Ideò Paulus inquit, se post quatuordecim annos rursus Ierosolymam uenisse, & ibi cum præcipuis uiris de doctrina colloquutum esse.

Eo tempore fames in Asia & Europa fuit tanta, ut Modius sex Drachmis emeretur, cuius precium mediocribus annis erant tres Sestertij, id est, nummuli nostrates uiginti quatuor. Erat lege Modius tribus Sestertijs, inquit Cicero in Verrinis. Drachmæ autem precium est tres nostrates grosßi. Plus igitur quintuplo superabatur usitatum precium. Ideò in Apocalypsi dicitur de fame, in qua Chœnix, cuius precium erant tres nostrates numuli, ualeret denario, id est, tribus grosßis. De hac fame loquuntur & liber Actorum Apostolicorum, & Suetonius & Dion.

Post Synodum Paulus rediit in Lystram, & sibi Timotheum adiunxit, anno à sua conuersione sedecimo, & longius procesßit in Galatiam, Phrygiam & Mysiam, inde traiecit ad urbem Philippos, anno decimo septimo à conuersione. Liberatus ex carcere discesßit ex Philippis ad urbem Thessalonicen, ubi cùm Iudæi contra eum concitassent populum, à Nobilibus defensus est Inde Athenas nauigauit, ubi amplexus est eius doctrinā Dionysius, qui fuit Senator Areopagiticus. Inde Corinthum uenit, anno à conuersione decimo octauo, ubi commoratus est annum & sex menses Corinthi scripta est Epistola Pauli ad Romanos, circiter uicesimum annum à conuersione. Postea rursus in Asiam nauigauit, & Ephesi biennio et tribus mensibus

ſibus commoratus eſt. Adijt & Laodiceam, ubi ad Timotheum ſcripta eſt prior Epiſtola. Inſpexit & Galatarum Eccleſias. Expreſſè enim in Actis cap. 19. dicitur, diu commoratum eſſe in Aſia. Inde ſecundo redijt in Europam, ac in urbe Philippenſi ſcripſit duas Epiſtolas ad Corinthios. Rurſus ex Philippis in Aſiam nauigauit, anno à conuerſione uiceſimo quarto, aut circiter, quo tempore Neronem tenuiſſe Imperium Romanum, annorum ratio oſtendit. Nauigatio in paſchate inchoata eſt, ut expreſſe in Actis dicitur, uoluiſſe Paulum ante Pentecoſten Ieroſolymam uenire, quo cùm ueniſſet, captus tota æſtate circumducitur. In hyeme nauigat Romam, cùm quidem in itinere tres menſes in Inſula Melite Paulus & cæteri, qui ſimul nauigauerant, commorati eſſent.

Romæ fuit in libera cuſtodia, ubi ad eum accedere multi poterant. Et à Nerone interfectus eſt anno Chriſti ſeptuageſimo, qui fuit poſtremus annus Neronis. Et quidem poſt paucos Menſes Nero ſeſe ipſe interfecit, cùm pridiè ingens terræmotus fuiſſet, in quo ſpecies Neroni fugienti obuerſata eſt, quaſi dehiſceret terra, & erumperent animæ interfectorũ ab ipſo, impetum in eum facturæ. Ita ſenſit Nero initia æternorum cruciatuum.

Tantum fuit curriculum PAVLI, in quo bonam partem ASIÆ minoris peruagatus est, & bis in Europam uenit, antequàm Romam missus est, ubi narrat liber Actorum biennio eum habitasse in domo conducta. Ostendit autem temporum ratio, aliquantò diutius eum ibi fuisse. Nec uerò tantùm uoce multos docuit, sed etiam optimis scriptis doctrinam Ecclesiæ illustrauit. Et Deus eius ministerium resuscitatione mortuorum & alijs testimonijs confirmauit. Hæc ingentia Dei beneficia grati celebremus, & consideremus ad quarum rerum intellectum Pauli scripta præcipuè conducant. Non tantùm dimicat de abrogatione ceremoniarum, ut eum Monachi interpretati sunt, sed doctrinam omnibus temporibus necessariam tradit. Planißimè ostendit Legis & Euangelij discrimen. Pugnat de exclusiua GRATIS, ut discernat promißionem Gratiæ à legis promißionibus. Docet quæ sint beneficia propriè per Euangelium donata. Quomodo homo sit iustus coram Deo. Quomodo tollatur peccatum & reddatur iusticia sempiterna. Quid intersit inter iusticiam Spiritus & iusticiam politicam. Harum maximarum rerum doctrina omnibus temporibus necessaria illustratur à Paulo, qui quidem est lumen Propheticarum concionum, & eo lecto Prophetæ intelliguntur, & consensus agnoscitur.

DION

DION scribit, auem quæ nominatur Phœnix, ante postremum annum Tiberij conspectam fuisse. Quod si uerum est, cum Phœnix sit pictura renascentium ex morte, significatum est, eo tempore CHRISTVM ex morte reuixisse, & doctrinam Euangelij spargi, quæ adfirmat mortuos reuicturos esse.

Anno Mundi quater millesimo primo.

Anno Romæ, septingentesimo octuagesimo nono.

Anno Christi tricesimo nono.

CAIVS CALIGVLA.

CAIVS CALIGVLA successit Tiberio. Tenuit Imperium annos tres, menses decem. In cuius Historia utrunq; deplorandum est, quod horribiliter degenerant nati ex parentibus qui excelluerunt naturæ bonis, & quòd in fastigio rerum humanarum sæpe tetra portenta dominantur. Natus fuit C. Caligula ex laudatissima stirpe.

	Drusus frater Tiberij, mortuus in Germania accepto uulnere.	Antonia, coniunx, filia Amonij ex Octauia.
CLAVDIVS Imperator.	GERMANICVS mortuus in Syria, ueneno interfectus à Pisone iussu Tiberij. Excelluit uirtute, rexit Germaniam, & deinde Armeniam & Syriam. Latino carmine reddidit ARATVM.	AGRIPPINA uxor Germanici, Agrippæ & Iuliæ filia, unde nomen est COLONIAE Agrippinæ ad Rhenum.

Ex his natus est CALIGVLA teterrima Belua.

Voluit se adorari. Statuam suam misit collocandam in templum Ierosolymæ. Tres suas sorores stuprauit. Multos Senatores & alios crudeliter interfecit, cuius dictum est: ODERINT DVM METVANT. Conatus est abolere Homerum & Virgilium, & libros Iurisconsultorum. Sed cùm non diu regnasset, interfectus est à Phereo. Tribuno militum.

Anno Mundi quater millesimo quinto.
Anno Romæ septingẽtesimo nonagesimo tertio.
Anno Christi quadragesimo tertio.

CLAVDIVS.

CLAVDIVS successit Caligulæ. Tenuit Imperium annos tredecim, menses octo, & dies uiginti. Natus patre DRVSO. Quem suprà diximus inter Salam & Rhenum uulnus accepisse, patruus Caligulæ regnare cœpit cùm annum ageret quinquagesimum. A militibus ex latebris est extractus, ac primus Imperium mercatus est, promittens singulis militibus quater dena sestertia, id est, trecentos coronatos & quinquaginta, In studijs eloquentiæ eò processit, ut Historias scripserit, qua in re magistrum habuit Liuium. Sed fatuitas eius multipliciter exagitata est, cùm præcipuè regeretur à Libertis, quorum ingentia furta & Sycophanticam populus detestabatur: Fuitq; in eos pronunciatus uersus in Theatro: ἀφόρητος ὅσιρ εὐτυχῶν μαστιγίας, ut uulgo dicitur: Asperius nihil est misero cùm surgit in altum.

Claudij tempore dira fames fuit in Asia & Europa, ut suprà diximus, in qua fame modius frumenti emptus est sex drachmis, cùm aliàs mediocribus annis usitatum precium tres sestertij essent.

id est, nostrates nummi uiginti quatuor. Eius famis initium fuisse anno quinto Claudij scribitur.

In Ecclesia hæc facta sunt: MARIA uirgo, mater CHRISTI ex hac uita discesßit Claudij tempore, cùm, ut Nicephorus scribit, annum ageret nonum & quinquagesimum. Fuit ergò superstes post resurrectionem filij annos aliquot, & uidit initia Ecclesiæ eius temporis, multa ingentia miracula & supplicia sanctorum, et consilijs suis rexit Apostolos.

Apud unicum Clementem legitur & PETRI coniunx adfecta esse supplicio, ubi dicitur, uoce Petri confirmata est, qui iußit eam recordari DOMINI. Id si uerum est, circiter idem tempus factum esse uidetur, quo Maria deceßit.

Sub Claudio & IACOBVM interfecit rex Herodes Agrippa, qui & ipse non multò post Phthiriasi perijt. Deinde Claudius Iudæam rursus in formam Prouinciæ redegit.

Nec multò post Synodus fuit Apostolorum, anno post resurrectionem Christi sedecimo, qui fuit annus Claudij octauus, aut circiter. In ea Synodo doctrina de Gratia & Fide repetita est, & asseueratio tradita est, non esse necessariam obseruationem ceremoniarum Mosaicarum. Hanc asseuerationem Apostoli non autoritate humana condiderunt, sed cùm scirent doctrinam de fine Politiæ

Iudaicæ.

Iudaicæ, & de discrimine regni Politici & regni Christi, & iusticiæ ceremoniarum & iusticiæ æternæ à Deo per Prophetas reuelatam esse, has diuinas prædictiones repetiuerunt & illustrauerunt.

Sed hi qui contendunt Synodos & Episcopos habere autoritatem condendi nouas leges, quas amplecti Ecclesiam necesse sit, citant decretum in ea Synodo factum de Idolothytis scortatione, suffocato & sanguine. Ad hanc obiectionem respondendum est: Scortationem & esum Idolothytorum prohiberi uniuersaliter omnibus temporibus, autoritate Decalogi. Ergò quod ad ista attinet, nihil noui constituerunt Apostoli, sed tantùm repetiuerunt Decalogum, qui est lex æterna & immutabilis. Sed de sanguine & suffocato consuetudinem ueterem traditam à Noe, retinuerunt. Quia usitatum fuit, cùm capiebantur urbes ex Ethnicis eis tantùm imponere præcepta moralia, non ceremonias Mosaicas. Has urbes etiam uolebant retinere consuetudinem à Noe traditam, ne homines uescerentur sanguine & suffocato. Fuitq; forma decreti Apostolici sumpta ex illa ueteri forma, qua semper usi erant Israëlitæ captis urbibus Ethnicis. Quare nec in hac re aliquid noui constituerunt, sed prohibitio Idolothytorum & scortationis re-

petitio præceptorum erat de uitando cultu Idolorum, & de uitandis libidinum confusionibus.

Claudij tempore & SIMON MAGVS Romam uenit, qui magicis præstigijs tantum uenerationis adeptus est, ut statua ei cum hac inscriptione posita sit: SIMONI DEO SANCTO, cum quo magna certamina Petro Apostolo fuisse scribitur. Cumq; Simon Magus tandem iactitaret, se in cœlum ascensurum esse, sublatus est à Diabolis in aërem. Sed Petrus imperauit Diabolis ut eum abijcerent, Ita decidens in terram extinctus est. Ac leguntur illis primis temporibus contra Apostolos à Diabolis multa hostium genera excitata esse. Iudæi & Ethnici manifestam sæuiciam contra ueram Ecclesiam exercebant. Magi & Hæretici uarijs præstigijs eam turbabant. Multi seditiosi prætextu nouæ libertatis magnos tumultus mouebant, ut Aegyptius, qui à Fœlice præside oppressus est.

Hæc exempla consideranda sunt, ne multitudine hostium frangamur hoc tempore: sed quæramus ueram Ecclesiam, quæ perspicua testimonia habet ex scriptis Propheticis & Apostolicis, & Symbolis. Huic nos constanter adiungamus, etiamsi aliæ factiones, quarum magna est potentia & multitudo, eam oppugnant.

Anno

Anno Mundi quater millesimo, decimo nono.
Anno urbis Romæ Octingentesimo septimo.
Anno Christi quinquagesimo septimo.

DOMITIVS NERO.

CVM Claudius ueneno necatus esset à coniuge Agrippina, Imperator factus est à militibus Domitius Nero, anno septimo decimo ætatis, cùm promisisset eis tantundem pecuniæ, quantum Claudius dederat, uidelicet singulis trecentos quinquaginta coronatos. Vixit annos triginta, menses nouem, regnauit annos tredecim, menses octo. Interfecit matrem, duas coniuges, Octauiam & Poppeam, & multos præstantes uiros. Exercuit magnam sæuiciam in Christianos hac occasione, quod cùm magna pars urbis Romanæ incendio perijsset, quod ipso uolente eius familia direptionum causa excitauerat, falsò dixit autores esse IVDAEOS, quo nomine tunc & CHRISTIANOS comprehendebant. Interficit Paulum & Petrum. Et quidem de Paulo idem omnes adfirmant. Reliquam Neronis Historiam omitto, in quo repetenda est querela: & quòd degenerant tàm multi à maioribus, qui naturæ bonis & uirtute excelluerunt: & quòd in summo fastigio generis humani, in quo præcipuè eminere sapientia & uirtus

tus debebant, tàm multa tetra portenta dominantur.

Anno Christi sexagesimo tertio, uidelicet post resurrectionem Christi tricesimo, Iacobus filius Alphei, Episcopus Ecclesiæ in Ierosolyma collectæ, interfectus est sæuicia Ananiæ summi Sacerdotis, qui & Iuuenis & Zadducæus erat. Etsi enim non licebat Iudæis quenquàm ultimo supplicio adficere, tamen absente Præside multum ualuit autoritas Summi Sacerdotis, præsertim cùm alioqui Iudæa plena esset seditionum. Erat autem mortuus FESTVS, & nondum uenerat Ierosolymam successor ALBINVS. Hac usus occasione Ananias suam factionem incitat ad interficiendum Iacobum, & alios multos accusatos propter Euangelium supplicijs adficit, etiam contra Romanorum iudiciorum ordinem. Hæc acta sunt anno decimo ante excidium Ierosolymæ, Anno Neronis septimo.

Post Iacobum frater eius SIMEON filius Cleopæ, Episcopus Ierosolymæ factus est, qui uixit usq; ad Traiani tempora, functus Episcopi officio plus quadraginta annis, Eduxit Ecclesiam ex Ierosolymis aliquanto ante obsidionem trans Iordanem in oppidum Pellam. Deinde multos reduxit ad ruinas, ubi eum Iudæi odio Christiani nominis apud Traianum accusauerunt, quòd cùm esset

ſet ex ſtirpe Regia uideretur nouam ſeditionem moliri. Quare cùm annos centum & uiginti uixiſſet, ultimo ſupplicio adfectus eſt.

Hic exitus duorum fratrum fuit, qui ſanguine proximi fuerunt Chriſto. Nati ſunt enim ambo ex una matre, ſorore Mariæ uirginis, Sed Iacobi pater fuit Alpheus, Simeonis Cleopas. Cur autem Eccleſia cruci ſubiecta ſit, diſcendum eſt ex fontibus doctrinæ, quam Deus in Euangelio patefecit, ubi dicitur oportere nos ſimiles fieri imaginis filij Dei.

Neronis tempore arſit ingens Cometa ſex menſibus, progrediens ab ortu ad occaſum, nonnihil deflectens ad Meridiem, ut ſcribit Seneca, quem uellem tempora certius commemoraſſe, & dixiſſe quo in loco, prope quas ſtellas accenſus eſſet. Quid ſignificauerit, euentus oſtenderunt: multorum ciuium interitus in mutatione imperij poſt Neronem, ut poſtea dicemus. Sequuta eſt & totius Iudææ uaſtatio.

Erat autem Galliæ præſes uir iuſtus & fortis, Iulius Vindex, qui cùm non toleranda eſſe Neronis ſcelera palàm oſtenderet, præſertim cùm & Gallia nouis expilationibus oneraretur, facile perſuaſit uniuerſæ Galliæ & ſuis exercitibus, ut à Nerone deficerent, fuitq; hortator Sergio Galbæ in Hiſpania, ut contra Neronem ad urbem Romam

accederet,

accederet, & orbem terrarum tàm tetro tyranno liberaret, seq́; promittit suos exercitus ipsi adiuncturum esse. Defecerunt à Nerone & Germanici exercitus.

Interea & Senatus Legatos ad Sergium Galbam mittit, & Neronem iudicat hostem, Et Hispanici exercitus Sergium Galbam nobilitate & autoritate præstantem senem, qui iam septuagesimum tertium annum attigerat, Imperatorem salutarunt. Ita consensu SENATVS & præcipuorum DVCVM et exercituum iustè decretum est, ut Tyrannus tolleretur, Quia summus Senatus & summi Duces debent punire Tyrannos manifestam crudelitatem sine fine exercentes. Et in hac pœna Deus ostendit utrunq; conseruare se imperia honestorum Ducum consensu, Et tamen punire crudelem & obscœnum Tyrannum.

Cognito aduentu Sergij Galbæ Nero fugit ex urbe Roma. Qua in fuga ingens Terræmotus factus est. Et terra Neroni dehiscere uisa est, & spectra occurrerunt interfectorum ab eo. Cùm autem audiuisset prope esse Equites à Senatu missos ad eum interficiendum, ipse gladio se transfixit. Hic exitus testimonium est iudicij diuini, & congruit ad regulas: Omnis qui gladium acceperit, gladio peribit. Et, Omnis anima quæ fecerit abominationes has, eradicabitur. Fuit autem postremus

eorum,

eorum, qui ex Augusti filiabus & neptibus nati sunt.

DOMITIVS NERO pater Neronis Imperatoris.	AGRIPPINA uxor Domitij, filia Germanici, proneptis Augusti.

NERO IMPER.

Post eum multiplex laniena sequuta est. Sergium Galbam interfecit Otto. Deinde superatus Otto prælio à Vitellio, qui rexerat Germaniam, seipsum occidit. Vitellius adueniente Vespasiano fugiens ex latebris extractus à militibus interfectus est, & cadauer à canibus laceratum est.

Anno Mundi quater millesimo tricesimo tertio.
Anno urbis Romæ octingentesimo, uicesimo primo.
Anno Christi septuagesimo primo.

VESPASIANVS.

HOc anno inchoamus imperium Vespasiani mox à Neronis interitu. Etsi enim amplius anno durauerunt bella ciuilia, Galbæ, Ottonis, Vitellij: tamen his præteritis quia eodem anno inter se dimicarunt, mox à Nerone Vespasianum numeramus, qui illis uiuentibus in Iudæa Imperator salutatus

lutatus est. Regnauit annos decem minus sex diebus. Per hunc Deus restituit formam Imperij, ordinem prouinciarum, distinctionem exercituum, leges & iudicia, cùm sub tot portentis, Caligula, Claudio, Nerone, & in laniena Ottonis & Vitellij magnæ confusiones in toto genere humano extitissent. Sed tamen aliqui fuerunt in prouincijs honesti Magistratus, quorum uirtus retinuit utcunq; Imperij speciem. Nunc Vespasiani consilijs & uirtute melior status est. Numeratur ergò inter sapientes, iustos & utiles Principes. In aureo eius est Capricornus globum tenens prioribus pedibus.

Cùm ex Iudæa discederet, Romam profecturus, filio Tito mandauit, ut bellum Iudaicum gereret, quod uiuo Nerone inchoatum erat. Cùm enim Flori, quem Nero in Iudæam miserat, rapacitas & crudelitas præbuisset occasionem mouendi seditiones, & Cestius Syriæ præses uicinus & Florus infœliciter cum Iudæis pugnassent, multitudo Iudæorum palàm rebellare cœpit, nacta Ducem turbulentum Manaimum, id est, Castrensem, qui milites Romanos ubicunq; deprehendit occidit, et fuit hortator ad recuperandam libertatem. Hic magnitudo periculi coëgit in Syriam mittere Ducem uirtute præstantem. Missus igitur est Vespasianus, qui initio Galilæam recepit, deinde filium iussit

ſit obſidione cingere Ieroſolymam. Ea obſidio inchoata eſt in feſto Paſcatos, uidelicet 14. Aprilis, anno ſecundo Veſpaſiani. Anno Chriſti ſeptuageſimo ſecundo. Anno poſt reſurrectionem Chriſti ferè quadrageſimo.

Initio belli Manaimus occiderat ſummum Sacerdotem Ananiam cum Romanis ſentientem. Sic Ananias, qui Iacobum Epiſcopum Ieroſolymæ & alios ſanctos multos interfecit, pœnas dedit. Succeßit ei ſummus Sacerdos Ananus Romanorum hoſtis, Hunc Zelotæ aliquantò poſt interfecerunt. Nam Iudæi & inter ſeſe & cum Romanis dimicarunt. Legatur autem integra hiſtoria, Et non ſolum magnitudo calamitatum, ſed etiam cauſæ conſiderentur. Oſtendit Deus in hoc horrendo exemplo iram ſuam aduerſus omnia peccata, & præcipuè aduerſus ſæuiciam, quæ exercetur contra ueram Eccleſiam Dei. Vocatq; Deus hoc triſti ſpectaculo omnes homines ad conuerſionem, ac denunciat pœnas æternas & præſentes omnibus, qui non confugiunt ad Mediatorem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſicut ſecundus Pſalmus expreſſè concionatur: Oſculamini filium, ne quando exardeſcat ira eius &c.

Cogitemus autem cùm Deus non pepercerit illi ſtirpi, quam antea prætulit omnibus gentibus, in qua tàm multa de ſeſe teſtimonia ediderat,

rat, ex qua nati erant Patres & Prophetæ: Quantò minus parcet alijs regnis & gentibus, quæ habent similia delicta, ut & Paulus monet: Cùm naturalibus ramis non pepercerit, nec tibi parcet. Voluit autem Deus & alia multa significare deletione politiæ Iudaicæ.

Primùm, uult hanc ultimam euersionem testimonium esse, quòd missus sit MESSIAS, quem stante hac politia conspici & audiri docentem & ostendentem testimonia & morientem & resuscitatum oportuit, ut Daniel prædixerat.

Secundò, hæc rudera & hi cineres ostendunt, Meßiam non missum esse ad constituendum regnum Politicum: sed ad restituenda bona æterna, ut Daniel inquit: Adducetur iusticia sempiterna,

Tertio, hæc rudera & hi cineres ostendunt ceremonias & forenses leges Moisi non oportere imponi Ecclesiæ, ut & tunc multi contendebant, & sæpe alijs temporibus ea quæstio præbuit occasionem magnis tumultibus.

Die 10. Augusti Templo ignis iniectus est, quo conflagrauit, nec postea unquàm restitutum est, etsi Iudæi politiam suam & Templum magis seditionibus motis sæpe restituere conati sunt. Sed euentus ostendit, omnes humanos conatus

natus contra decretum DEI infœlices & irritos esse.

Deinde die octauo Septembris, quantum urbis reliquum fuit, combustum est. Sunt autem anni ab exitu ex Aegypto usq; ad hanc ultimam politiæ Iudaicæ destructionem, Mile quingenti octuaginta duo. Hic numerus diligenter considerandus est, ut tunc quoq; non procul abesse tempus cogitemus, quo filius Dei rursus se generi humano ostendet, & omnia regna impia delebit. Hæ commonefactiones in hac insigni historia adiungenda sunt ad tristißimi exempli lectionem. Interea tamen & Ecclesia, quæ Ierosolymæ fuerat, seruata est trans Iordanem. Et postea cùm mediocris tranquillitas rursus in Iudæa esset, ad Ierosolymæ ruinas redijt.

Anno Mundi quater millesimo, quadragesimo tertio.

Anno Romæ octingentesimo tricesimo primo.

Anno Christi octuagesimo primo.

TITVS VESPASIANVS.

TITVS Vespasianus patri succeßit. Tenuit imperium annos duos, menses duos, dies uiginti. Vixit annos triginta nouem, menses quinq;,

 dies ui-

dies uiginti quinq;. Laudatißimus fuit, ac propter iusticiam et beneficentiam nominatus est AMOR & DELICIÆ generis humani. Patrem uiuentem debita pietate coluit, & tamen consilia gubernationis adiuuit, Cumq; disertus esset in Latina & Græca lingua, plurima edicta formauit, & plurimas orationes in Senatu patris nomine habuit.

Imperium eius fuit incruentum, nec recepit accusationem contra eos, qui dicebantur maledixisse Imperatori, inquiens: Ego cùm nihil faciam dignum propter quod contumelia adficiar, mendacia nihil curo. Delatores etiam, qui propter prædam alios accusabant, (Nam pars bonorum delati ad delatorem perueniebat) cæsos flagellis aut fustibus deportari iußit. Fratri Domitiano cùm insidias ei strueret, pepercit, eumq; lacrymans hortatus est ad mutuum amorem, cùm quidem successorem eum iam nominasset. Sed tamen opinio fuit, ueneno extinctum esse Titum, quod frater dari ei curasset.

Anno Mundi quater millesimo, quadragesimo quinto.

Anno Romæ octingentesimo, tricesimo tertio.

Anno Christi octuagesimo tertio.

Domitianus.

DOMITIANVS.

DOMITIANVS ſucceßit fratri. Tenuit imperium annos quindecim, Dißimilis patri & fratri, crudelis, occultator, diffidens, ſuſpicax, & inſidiator, obſcœnus & rapax.

Domitiani tempore bellum aduerſus Romanos motum eſt à DECEBALO, qui Daciam & uicinas regiones tenuit ad Iſtrum. Nec dubium eſt tunc DACIAM dictam eſſe, quæ nunc eſt partim Tranſyluania, partim VValachia.

Virtus Decebali à Dione his uerbis deſcripta eſt: Δεινὸς μὲν συνεῖναι πολέμια: δεινός τε καὶ πρᾶξαι: ἐπελθεῖν εὔστοχος: ἀναχωρῆσαι καίριος ἐνέδρας τεχνίτης, μάχης ἐργάτης, καὶ καλῶς μὲν νίκῃ χρήσασθαι, καλῶς δὲ καὶ ἧτταν διαδῦναι εἰδώς.

Tanta uirtus cùm fuerit Decebali, Romanos exercuit annos circiter ſedecim, & uix tandem à Troiano Imperatore uictus eſt, ut infra dicetur. Etſi autem Domitianus aduerſus eum ſuſcepit expeditionem, tamen non acceßit ad hoſtes, ſed abdidit ſe in luſtra libidinum, & multos amicos interfici iußit. Cumq; C. Fuſcus miſſus contra Decebalum cum legionibus trucidatus eſſet, pecunia pacem emit, ac rediјt triumphaturus, & paßim trophæa uictoriæ collocauit. Poëtæ etiam quia

uideri non rudis Poëticæ uoluit, fictis laudibus utranq; expeditionem, priorem aduersus Cattos, & posteriorem contra Dacos, celebrant, ut Statius inquit:

Frena tenentem
Rhenus, & attoniti uidit domus ardua Daci.
Item:
Et coniurato deiectos uertice Dacos.

Sed de expeditione in Germaniam contra Cattos Dion inquit: Profectus in Germaniam, ne quidem conspectis hostibus redijt. Cattos autem tenuisse Haßiam & uicinas aliquas regiones, uestigia ueterum appellationum indicant, Cassella & Cattenelnbogen. Et Traianus postea cùm eos compesceret, in uicinis locis exercitum habuit, Et in urbe Colonia Agrippina primum accepit decretum de succeßione in Imperio.

Exercuit autem Domitianus multiplicem crudelitatem. Trucidauit multos Christianos, Iudæos & Ethnicos. Fortaßis autem & propter Iudæorum tumultus asperior Christianis factus est, quos paßim interfici iußit. Hæc post Neronem proxima persequutio in Christianos numerata est, in qua & IOHANNES EVANGELISTA, cùm Ecclesiam Ephesinam doceret, relegatus est in Insulam Pathmon.

Cùm autem Domitia coniunx reperiſſet Catalogum interficiendorum, ſcriptum in pagella, in quo & ipſius & multorum amicorum & libertorum nomina erant: re deliberata cum illis, Liberti Domitianum interfecerunt. Sed amici prius cum NERVA egerunt, ut Imperium illo interfecto reciperet, ne milites ſeditionem mouerent.

DE ECCLESIA EIVS TEMPORIS.

DOmitiani tempore ſuperſtites fuerunt in ea parte orbis terrarum, quæ nobis propter Romanum Imperium nota eſt, IOHANNES Scriptor Euangelij, qui poſt reſurrectionem Chriſti uixit annos ſeptuaginta duos. Dicitur enim ex hac uita deceßiſſe anno quarto Traiani, Anno Chriſti centeſimo ſecundo, Anno ætatis ſuæ octogeſimo nono.

SIMEON filius Cleopæ, Epiſcopus Ieroſolymæ, interfectus tempore Traiani, cùm attigiſſet annum centeſimum uiceſimum.

IGNATIVS Epiſcopus Antiochiæ, qui adfirmat ſe Chriſtum poſt reſurrectionem uidiſſe.

CLEMENS Epiſcopus urbis Romæ, cuius mentionem fecit Paulus in Epiſtola ad

Philippenses. Et hic Traiani tempore Epistolam ad Corinthios scripsit, quam diu Ecclesia Corinthiorum quotannis relegere solita est.

TITVS in Creta, qui attigit annum ætatis suæ nonagesimum quartum. Et his adiuncti fuerunt multi eorum auditores, qui cum eis incorruptam Euangelij doctrinam retinuerunt.

POLYCARPVS auditor Iohannis, passus sub Marco Antonino Philosopho, & Vero Imp. Hi & similes multi, & auditores cum eis consentientes, fuerunt uera Dei Ecclesia. Et hi Doctores quos nominaui, testes & adsertores fuerunt ueræ & incorruptæ doctrinæ.

Simul autem illo tempore horribiles confusiones fuerunt. Ethnici & Iudæi palàm erant hostes filij Dei. Deinde alia organa Diabolorum teтros furores sparserunt. Ita multos diuersos hostes Ecclesia habuit: Sicut nunc non soli Turci & Papistæ sunt hostes ueræ Ecclesiæ, sed etiam multi fanatici homines, Anabaptistæ, Seruetistæ, Stenckfeldiani, &c. Plurimi autem impostores tunc Domitiani tempore exorti sunt, et ut fuit in erroribus & dissensionibus, uno capite Hydræ præciso postea tria nata sunt. Nec singulorum furores recitabo. Sed hanc considerationem iudico utilem esse, de quibus controuersijs præcipua fuerint certamina

mina in Ecclesia, quorum similia deinceps mota sunt, & hoc tempore mouentur.

Quatuor fuerunt præcipuæ controuersiæ.

PRIMA de filio Dei. Cerinthus et Ebion contenderunt, tantum esse humanam naturam in Christo. Et nihil esse Christum antequàm ex uirgine natus est: sicut & postea Samosatenus, & recens Seruetus contenderunt.

SECVNDA controuersia fuit similis Anabaptisticæ, ut Carpocratis & multorum, qui finxerunt Christianos oportere facultates conferre in cõmune, & probauerunt confusiones libidinum.

TERTIA fuit Ebionis & multorum aliorum, qui contenderunt oportere seruari ceremonias Mosaicas,

QVARTA fuit tetra confusio orta ex quæstione de causa Mali. Martion & ante eum Basilides posuerunt duo principia cõtraria, coæterna, Bonum & Malum, φῶς καὶ σκότος: & finxerunt Stoicam necessitatem in bonis, et malis actionibus, & multa portentosa deliramenta addiderunt.

Harum quatuor Sectarum contagia semper postea hæserunt in Ecclesia. Omnes autem Sectæ de IVSTICIA communem errorem habuerunt, homines esse iustos propter propria opera, & alij impostores plus, alij minus præstigiarum

addiderunt, ut Menander fuit magus: Aliqui imitati Theogoniam Hesiodi finxerunt magnam turbam Deorum, quam allegoricè interpretati sunt, ut eluderent doctrinam de filio Dei, & de Spiritu sancto.

Hæc præfari in genere uolui, Quia Diabolus similes furores omnibus temporibus spargit, paululum mutata specie. Necesse est igitur considerare integrum corpus ueræ doctrinæ, & tenere confirmationes & refutationes.

Primùm autem confirmentur pij aduersus hoc ingens scandalum, uidelicet, quòd in tot dißidijs dubitatio oritur, ubi sit ueritas: & an aliqua sit Ecclesia Dei distincta à cæteris gentibus. Huic scandalo opponamus articulum Fidei: Credo esse Ecclesiam sanctam Catholicam. Et quæramus, quæ & ubi sit illa Ecclesia, scilicet, quæ retinet scripta Prophetica & Apostolica & Symbola: Et intueamur Miracula, quæ Deus uoluit esse testimonia huius doctrinæ. Discamus etiam ex ipsa doctrina à Deo tradita, semper horribile odium esse in Diabolis & eius organis aduersus Ecclesiam, ut in prima contione dicitur: Inimicitias ponam inter Serpentem & Mulierem. Non igitur excutiant nobis fidem hæc tristia spectacula. Cogitemus & hoc: Cùm in illo flore Ecclesiæ tantum fuerit dißidiorum, hanc ultimam senectam non fore tranquilliorem.

Quia uerò easdem controuersias Diaboli sæpe renouant, pertinet ad historiam scire, qui fuerint adsertores ueritatis, quibus usi sint testimonijs. Iohannes refutauit Cerinthum & Ebionem. Fuit auditor Iohannis Polycarpus, Episcopus Smyrnæ: Polycarpi Irenæus, cuius extat liber, qui perspicuè defendit hanc sententiam: Quòd in Christo, nato ex uirgine Maria sint duæ naturæ: λόγος, & natura humana adsumpta ex uirgine: Et quòd λόγος non significet sermonem euanescentem, sed λόγον ὑφιςάμενον, qui semper adfuit Ecclesiæ, & cum Abraham & alijs Patribus loquutus est. Huius Scriptoris testimonium prodest ad confirmandam ueritatem περὶ λόγου, quæ in Symbolo Niceno recitatur, Nam Irenæus antecesit Synodum Nicenam ferè ducentis annis.

Scribit idem libro tertio, Polycarpum narrasse historiam de morte Cerinthi, Cùm Iohannes Ephesi uenisset in balneum, & ubi uideret sedere Cerinthum inter suos applausores, disputantem & blasphemias contra filium Dei spargentem, dicit Iohannes suo comitatui, Discedamus, quia statim domus obruet sonantem has blasphemias, & auditores. Egresso Iohanne domus statim collapsa Cerinthum & turbam reliquam oppresit.

Sunt apud Irenæum & aliæ refutationes, utiles nostris temporibus aduersus Anabaptistas & alios de Magistratibus & ceremonijs Moisi. Rursus autem infrà de plerisq; controuersijs dicetur. Hæc nunc monuisse satis sit de controuersijs temporum Domitiani.

Anno Mundi quater millesimo sexagesimo primo.

Anno Romæ octingentesimo quadragesimo nono.

Anno Christi nonagesimo nono.

NERVA.

NERVA Cocceius interfecto Domitiano successit agens annum sextum & sexagesimum. Tenuit Imperium annum unum, menses quatuor, & dies nouem. Princeps iustus & beneficus fuit, iniustè damnatos sub Domitiano restituit, prohibuit sæuiciam quæ in Christianos exercebatur, & Sycophantas quosdam occidi iussit, inter quos fuit & Sura Philosophus. Iussu eius delecti sunt Senatores, qui agros emerent data pecunia ex publico, & diuiderent egenis ciuibus. Sustulit sumptuosa spectacula. Marcum Vlpium Traianum natum in Hispania, propter uirtutem adoptauit, & successorem fecit præsente Senatu, eiq; insignia Imperij

misit

misit in Germaniam ad urbem Coloniam Agryp-pinam. Postea febre mortuus est.

Scribunt Suidas & Nicephorus, Neruæ tempore Iohannem Apostolum ex Pathmo Ephesum redijsse, ubi post reditum annos quatuor uixit. Et reditum eius ornauit Deus illustri testimonio, quia Drusianæ quæ efferebatur cùm Iohannes in urbem ingrederetur, uita per eum restituta est.

Anno Mundi quater millesimo sexagesimo secundo.

Anno Romæ octingentesimo quinquagesimo.

Anno Christi nonagesimo nono.

TRAIANVS.

VLPIVS Traianus Hispanus anno suæ ætatis quadragesimo secundo imperare cœpit, cùm ad eum Nerua decretum de Adoptione ad urbem Coloniam Agrippinam misisset. Tenuit imperium annos nouendecim, menses sex, dies quindecim, Princeps sapiens, iustus, consilio & fortitudine in bellis excellens. Neruæ acta confirmauit reductis Exulibus iniustè condemnatis, & Romæ leges & iudicia restituit, ius frequenter ipse dixit, Estq; Senatus decreto hic honos ei habitus, ut PRINCEPS OPTIMVS nuncuparetur. Bibliothecas instruxit, inter quas unam à gentilicia ap-

eiã appellatione Vlpiam nominauit. Familiarem Doctorem habuit Plutarchum, cuius extant utilia scripta. Præfecto prætorio tradens Gladium dixit: Hoc gladio pro me utaris donec iusta facio: Si iniusta fecero, contra me utaris. Hæc uerba si intelligantur de pulsione notoriæ & atrocis iniuriæ, iusta oratio est, præsertim ad duces exercitus.

Bella tria præcipua geßit, Primum contra Decebalum, qui circiter annos sedecim Romanos bello exercuerat, et recens Iazygas, qui nunc Transyluani nominantur, uexauerat. Tandem mora & prælijs aliquot uictus, mortem sibi consciuit.

Pontem fecit, quo Istri ripas coniunxit in Bulgaria magno & mirando opere. Non procul inde Nicopolin condidit, ad quam magno prælio uictus est Sigismundi Imperatoris exercitus à Baiazete Imperatore Turcico.

In secundo bello Orientem adijt, ubi Armeniam occupauit: & progressus in Assyriam ad Arbela usq; Parthos repreßit. Ac ut gloriæ fuit auidior, dixit se Alexandri exemplo in Indiam processurum esse, si esset iunior. Fuit autem fatalis limes Imperij Romani Assyria.

Et ut ingens fœlicitas nec diuturna est, nec sine aliqua insigni calamitate, ita Traianum tunc

fortuna

fortuna deseruit, Quia & ipse saeuitiam aduersus Ecclesiam exercuerat. Numeraturq; ea persequutio Tertia, in qua SIMEON filius Cleopae, natus ex sorore Mariae uirginis, Episcopus Ierosolymae anno aetatis suae centesimo & uicesimo interfectus est, cùm quidem Iudaei eum accusassent, quòd natus ex posteris Dauid uideretur aliquando seditionem moturus esse.

Est & IGNATIVS Antiochenus Episcopus Romam ductus, & bestijs obiectus, iam senex: qui familaris fuerat Apostolis, & Epistolas ad Ecclesias aliquot scripsit, in quibus testimonia sunt de filio Dei, quòd sit λόγος οὐσιώδης. Hoc enim uocabulum extat in quadam eius Epistola

Reuocarunt autem Traianum ex Assyria crudelissimae seditiones Iudaeorum, qui in Aegypto & Cyrene & Cypro quadringenta millia hominum tanta immanitate trucidarunt, ut carnes interfectorum comederint, & cruore eorum facies suas pinxerint. Hic furor Iudaeorum eò magis admirandus est, quòd recens adhuc erat memoria excidij Ierosolymae. Nam à secundo Titi anno usq; ad Traiani decimum octauum tantum sunt anni triginta quatuor. Sed cum impendent fatales poenae, homines abiecti à Deo singularibus furoribus attrahunt exitia, ut ostendunt non solum Iudaeorum,

rum, ſed etiam aliarum gentium hiſtoriæ. Talia exempla intuentes cohorreſcamus, & metuentes iram Dei doctrinæ diuinæ obtemperemus, & regi nos à Deo ueris gemitibus petamus.

Hos Iudaicos tumultus anteceßit ingens terræmotus in Syria, qui durauit aliquot dies, & multa ædificia euertit, quorum ruinis magna hominum multitudo oppreſſa eſt. Ipſum Traianum ſcribit Dion à ſpectro eductum eſſe in locum tutiorem ex ea domo Antiochiæ, in quam diuerterat.

Vt igitur ſeditiones in ea uicinia opprimeret, bellum mouet contra Agarenos, qui fuerunt pars Arabum, dicti ab Agar, ancilla Abrahæ.

Exiſtimo autem eò colluuiem Iudæorum confluxiſſe.

In eius belli apparatu cùm cœpiſſet ægrotare Hydrope Traianus, profectus in Ciliciam, ibi mortuus eſt anno ætatis ſuæ ſexageſimo quarto, cùm imperaſſet annos decem & nouem, menſes ſex, dies quindecim. Ita cùm poſtremam hanc expeditionem ad Orientem multæ calamitates exceperint, etiam in hoc Principe cernitur Fortunæ inconſtantia.

Anno Mundi quater milleſimo octuageſimo.

Anno

Anno urbis Romæ octingentesimo, sexagesimo octauo.

Anno Christi centesimo decimo octauo.

ADRIANVS.

PVBLIVS AELIVS ADRIANVS successit Traiano. Tenuit imperium annos uiginti, menses undecim, Filius Adriani Senatoris, qui consobrinus fuit Traiani, fuitq; paterna origine ex oppido agri Piceni ADRIA.

Discedens Traianus ex Syria æger, regendam eam Adriano dederat. Quare moriente eo cùm & exercitus præcipui in ijs locis essent, & magna esset autoritas Adriani propter cognationem Traiani, & propter ipsius industriam nemo ei prælatus est. Et adoptatus à Traiano dicebatur, seu uerè, seu fingente Plotina, coniuge Troiani, quæ amabat Adrianum. Scripsit ad senatum, se non accipere imperium, nisi & Senatus id iussisset.

Initio Imperij ut citius Romam uenire posset, & Prouinciæ in Oriente tranquilliores essent, cùm adhuc in Assyria esset, uolens cessit de assyria, & pacem fecit, contentus ueteri limite, Et Syriæ & alijs prouincijs rectores dedit. Ipse Romam uenit, ut ibi iudicia restitueret, & prouincias ordinaret. Et quia Iudæi non desinebant tumultuari, Iulium Seuerum ex Britannia accersiuit, & in Syriam

 misit,

misit, ut Iudæos opprimeret, Qui non ausus magna prælia facere & dimicare cum audacißimis latronibus traxit bellum. Interea uires Iudæorum confirmatæ sunt.

Vt autem propter religionis speciem & plures concurrerent, & cresceret audacia, Dux seditiosorum tribuit sibi titulum MESSIAE, Et ut alluderet ad uaticinium: Orietur Stella ex Iacob, nominatus est Ben Cochab, id est, filius Stellæ. Alij scribunt Barchobab, quod prorsus idem est. Nam & BEN & BAR significant Filium. Hic annos aliquot in ipsa Iudæa tenuit quinquaginta Castella, & nongentos & octoginta uicos, & munijt oppidum Bethoron, situm in Beniamin & Ephraim, quod olim & Salomon munierat. Ex ea arce cùm eruptiones facerent, sæpe Romanos profligarunt. Sed redijt in Syriam Adrianus, & oppidum Bethoron obsedit annos tres, & sex menses. Ibi cùm multi in prælijs interirent, & plures fame & pestilentia morerentur, tandem oppidum ui captum est, & interfectus est Dux seditionis Bencochab, quem postea Iudæi nominarunt Bencozba, id est, filium Mendacij, quòd falsò iactitasset se Meßiam esse, & recuperatorem Iudææ.

Numerus interfectorum scribitur fuisse, Quinquies C. millia hominum. Alij qui pestilentia & fame perierunt, non potuerunt numerari. In hoc

hoc bello potentia Iudæorum, quanta reliqua fuit, fracta est, Et exemplum propositum est dignum consideratione, quod ostendit, quales furores sint in Impijs à Deo abiectis, cùm fatalibus pœnis urgentur: Et simul monet, ne falso prætextu Religionis seditiones moueantur, sicut nostro tempore fecerunt Anabaptistæ Monasterienses, quorum Rex uerè fuit BenCosba, id est, filius mendacij.

Iudæi ipsi hanc historiam atrocißimè narrant, & dicunt bellum hoc continuatum esse sex annos. Ipse Adrianus scripsit ad Senatum Romanum, ne hanc uictoriam paruo labore partam existimarent: & ad pacem Orientis scirent plurimum conducere huius seditionis oppreßionem.

Nec tantum Romanis, sed etiam Christianis fuit hostis ille Bencosba. Vbicunq; enim occasio fuit, crudelißimè interfecit Christianos in Palæstina. Cùm igitur postea Adrianus pelleret Iudæos, distinxit ab eis Christianos: Et cùm in Ierosolymæ ruinis rursus ædificari urbem fineret, quam nominauit à suo nomine AELIAM, conceßit ut ibi Christiani habitarent. Fuitq; primus Episcopus ibi MARCVS, non ex Iudæis parentibus natus. Adeò igitur tunc mutata est urbs Ierosolyma, ut nec ritus nec ciues Iudæos, nec nomen uetus retinuerit, ut clare conspici posset, deletam esse politiam Iudaicam, Et Deum nolle eam restitui.

Hæc Iudaica Historia in uita Adriani præcipuè digna est consideratione. In ipso uerò quæ magnitudo ingenij, eruditionis, industriæ & consilij fuerit, legatur apud alios. Studia doctrinarum intellexit, & ornauit. Remouit à munere docendi parùm idoneos, datis alimentis, & magis idoneos præfecit. Certauit cum doctis scribendo & disputando, Quotannis sibi scripsit ipse prædictiones Astronomicas. Respondit & ineptè iocantibus. Quidam Poëta uersus exhibuerat:

Ego nolo Cæsar esse,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.

Huic mox respondit, deridens eius Cynicam simulationem:

Ego nolo Florus esse,
Ambulare per tabernas,
Latitare per Popinas,
Culices pati rotundos.

Moriturus pronunciauit hos uersus.

Animula uagula blandula,
Hospes comesq; corporis,
Quæ nunc abibis in loca?
Pallidula,rigida, nudula,
Nec ut soles dabis iocos.

Talis est querela & dubitatio in mentibus non confirmatis luce doctrinæ Christianæ. Mortuus est

anno

anno ætatis suæ 63. Ossa condita sunt in mole Adriani, quæ nunc Romæ est ARX SANCTI ANGELI.

Anno Mundi quater millesimo, centesimo primo.

Anno Romæ octingentesimo octuagesimo nono.

Anno Christi centesimo tricesimo nono.

ANTONINVS PIVS.

ANTONINVS PIVS adoptatus ab Adriano tenuit Imperium annos uiginti tres. Solus omnium Principum sine ciuili sanguine fuit. Senatus autoritatem plurimi fecit. In iudicando Iurisconsultos adhibuit, Vlpium, Marcellum, & Iabolenum. Stipendia literarum & Philosophiæ doctoribus etiam in Prouintijs attribui constituit. Nemini bellum intulit, sed inferentes repreßit, Ac in limitibus nominatim scribuntur repreßi Daci & Alani. Sæpe repetiuit dictum Scipionis: Malle se unum ciuem seruare, quàm mille hostes occidere. Facetè dicta etiam placidè tulit. Ingressus in domum amici cùm ibi uidisset Porphyreticas columnas, interrogauit unde allatæ essent? Respondit paterfamilias: In aliena domo surdum & mutum esse decet, id est, Nec fabellas efferen-

tem, nec curiosè sciscitantem aliena, nec petacem. Delectatus est Imperator hac libertate. Mortuus est anno ætatis suæ septuagesimo.

M. ANTONINVS PHILOSOPHVS.

M. AVRELIVS ANTONINVS PHILOSOPHVS successit Antonino Pio, uolente Senatu. Tenuit imperium annos decem & nouem, dies undecim. Initio Imperij collegam fecit Fratrem L. VERVM. Ac primùm tunc regnare DVO AVGVSTI pari potestate cœperunt.

Sciendum est autem, non fuisse eos natura fratres, sed adoptione. Et ut discerni familiæ possint, sciendum est ab Adriano adoptatum fuisse initio Ælium Verum, quo mortuo ante ipsum, deinde adoptauit Antoninum Pium.

AELIVS VERVS	ANTONINVS
|	PIVS adoptauit Marcum Antoninum Philosophum, natum ex fratre uxoris Antonini Pij, uidelicet ex Annio Vero. Adoptauit Pius et L. Verum, filium Aelij Veri.
L. VERVS, natus ex Aelio Vero.	

Mores

Mores Collegarum dißimiles fuerunt. L. Verus uoluptatibus deditus fuit, sed Marci uirtus texit uitia Lucij, & moderatione ac patientia Marci concordia retenta est, sicut inter dißimiles non potest retineri concordia, nisi alterius sapientia & sanet & ferat deteriorem.

Mota & repressa est sæuitia aduersus Christianos Marci tempore, ut postea dicam, Sed in omnibus alijs partibus gubernationis princeps optimus fuit, sapiens, iustus, modestus, beneficus, amans & intelligens doctrinarum. Nec infœliciter geßit bella. Extat etiam laudatio insignis, & digna memoria apud Dionem, his uerbis: ὅμοιος διὰ πάντων ἐγένετο: καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλιώθη. Ἀγαθὸς δὲ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχεν. παμπόλλα δὲ καὶ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη. Sunt autem duæ egregiæ uirtutes in magnis & in paruis: constantia in perferendis aduersis, quæ ferre necessaria causa est, & misericordia erga ciues, ubi decet leniri asperitatem, ut, Cyrus, Scipio fuerunt firmi aduersus hostes pertinaces, misericordes erga cedentes, iuxta dictum: Parcere subiectis, & debellare superbos. Quia iusticia & beneficentia sunt necessariæ uirtutes. Has etiam prædicat in Antonino Dion his uerbis: ὁ δὲ Μάρκος ἄπεγκτος ὤν, οἷος ἅπασι τοῖς ἀνιαροῖς ἀντέχειν, ᾤχετο φερόμενος ὑπὸ τῶν

παθῶν ἐς τὸ ἀνθρώπινον. Acceßit ad auditoria Philoſophorum, etiam cùm eſſet Imperator, egreſſus annum quinquageſimum. Et cùm ſumptuarias leges ferret, non caruit obtrectatoribus,qui calumnioſè interpretati ſunt eius ſeueritatem, & dixerunt eum tyrannidem exercere prætextu Philoſophiæ,ſicut uſitatum eſt rectißimas uoluntates calumnijs lacerare.

Extat liber M. Antonini,de ſeipſo, qui & recens editus eſt. In eo libro ſunt commonefactiones de uirtutibus Principi neceſſarijs: de iuſticia, de beneficentia, de patientia in ferendis iniurijs,ne maiora mala oriantur,iuxta dictum Periandri: μὴ ἴω κακὸν κακῷ. Bella geßit præcipua quatuor. Oppreßit ſeditiones in Britannia. Cattos depulit à Rhetia & compeſcuit. Aduerſus Parthos miſit fratrem L. Verum, qui manſit Antiochiæ indulgens uoluptatibus. Sed duce Caßio Parthi repreßi ſunt, & facta eſt pax hac conditione, ne in Syriam Parthi tranſirent.

Maius autem bellum fuit, ad quod ipſe cum fratre profectus eſt, aduerſus MARCOMANNOS & QVADOS. Nec uerò dubium eſt, Marcomannos fuiſſe eos, qui nunc Morauì dicuntur, & uicinos aliquos; quia Ptolemæus expreſſè inquit, fuiſſe Boiemiæ limites SVDETES MONTES, qui ſunt iuga uerſus Meridiem,

diem, Voitlandos & Mysos: Et è regione SYLVAM GABRETAM, id est, altitudinem latam. Et sub ea sylua fuisse Marcomannos, ubi nunc est MORAVIA.

Vicini Marcomannis fuerunt QVADI, uidelicet Silesiæ pars, & regio inter Vratislauiam & Cracouiam, & ad Carpathum. In hoc limite Imperij semper bella difficilia Romani gesserunt. Tunc uerò ad alias difficultates accesserat tanta siccitas, ut milites & equi siti perirent. Erat autem in exercitu Romano Christiana Legio, quæ nomen habebat à MELITE, ubi Paulus semina Euangelij sparserat. Hæc legio non solùm ferro, sed etiam precatione præliabatur: & cùm publicam precationem indixisset, qua peteretur pluuia & bonus exitus belli, mox ingens tempestas orta est, in qua simul Deus & largam pluuiam Romano exercitui dedit, et crebra fulmina contra Quados iaculatus est. Hac uictoria precibus Christianorum parta Imperator huic legioni nomen dedit κεραυνόβολος, id est, fulminatrix. Hoc exemplum memoria dignum est; quia ostendit legitimam militiam Deo placere, & Deum propter Ecclesiam Imperijs sæpe benefacere, sicut benefecit Cyro, Constantino, Theodosio propter Ecclesiam, ut scriptum est: Si quis dederit potum aquæ uni ex minimis meorum, habebit mercedem, sicut exemplum

uiduæ Sareptanæ ostendit. Ac post hanc uicto-riam M. Antoninus decreta contra Christianos edita aboleuit.

In bello Marcomannico biennium consum-ptum est. Fitq́; mentio inter socias gentes Hermun-durorum & Nariscorum. Certum est autem, Her-munduros esse, qui nunc superiora loca in Mysnen-si regione tenent. Nariscos esse Voitlandos & pro-ximos uicinos, facta appellatione à Norico.

In reditu ex bello Marcomannico collega L. Verus mortuus est apoplexia. MARCVS cùm superstes fratri fuisset annos octo, mortuus est anno ætatis suæ sexagesimo primo.

Horum Imperatorum tempore creuit Ec-clesia nō solùm multitudine, sed etiam eruditorum numero: quia Principes eruditi fuerunt multi. Ad eos scripserunt Apologias pro Christianis Iustinus, Aristides, Athenagoras, & alij, ferè similibus usi argumentis. In collatione doctrinæ Christianæ & Ethnicæ ostenderunt rectius sentire Christianos, unum esse Deum, omnium creaturarum conditorem: & improbauerunt turbam Deorum, quam finxerunt Ethnici. Ostenderunt & leges Christia-norum de castitate & coniugijs honestas esse, & improbauerunt libidinum confusiones, quas Ethni-ci admittebant & probabant. Improbauerunt & Gladiatorum pugnas, in quibus per ludum homi-

nes

nes interficiebantur. Et hac demonstratione damnarunt Ethnicas opiniones & superstitiones, quòd impoßibile sit, esse cœtum Deo placentem, qui probat legem contrariam legi naturæ. Iustinus etiam tempora confert, & ostendit doctrinam Christianam antiquiorem esse Ethnica, & Historiam Mosaicam uetustiorem Græcis esse. Inde & dictum est Tertulliani : PRIMVM QVODQVE VERISSIMVM EST.

Tempore M. Antonini Romam uenit & Polycarpus Smyrneus Episcopus, Iohannis Apostoli auditor, ac uidit ibi & refutauit Marcionem hæreticum, & multos ab eo seductos ab errore reuocauit. Cùm Marcion ei obuiam factus interrogasset, An se agnosceret, inquit ille: AGNOSCO PRIMOGENITVM DIABOLI. Nam quæstio de causa Mali tunc quoq; ingentia certamina peperit. Marcion constituit duo principia, pariter æterna, inter se pugnantia, uidelicet duos Deos, quorum alterum dixit esse causam peccati, sicut postea Manichæi nominarunt ὕλην, & ortos ab hoc principio dixerunt non posse conuerti ad bonum. Alterum dixit esse bonum, quod Manichæi nominarunt Lucem, & dixerunt ortos à luce non posse damnari, quidquid faciant: ac Stoicam Neceßitatem in bonis & malis constituerunt.

Hæc tetra deliramenta latè sparsit Marcion in Asia, & Romæ: quæ natæ sunt ex Stoicis di-

ſputationibus de Neceßitate, quæ eò ſunt pernicioſæ moribus, quia cùm fundamentum hoc poſitum eſt, Omnia neceſſariò fieri, diligentia abijcitur regendi mores, & accedit aut deſperatio, aut in ſecuris confidentia. Si quis cogitat, ſe ab ὕλης ortum eſſe, non expetit conuerſionem.

Vt autem & ſpecies inuſitatæ ſanctitatis offunderetur hominum oculis, Marcion prohibuit coniugium: & tamen ipſe Diaconi in Cypro coniugem abduxit, quæ poſtea reuerſa ad maritum narrauit magnam turpitudinem iſtius Sectæ.

Talia fuerunt certamina in illa aurea ætate primæ Eccleſiæ, mox poſt Apoſtolos. Polycarpus ſupplicio affectus eſt Smyrnæ, tempore M. Antonini, anno ſexageſimo poſt Iohannis Apoſtoli mortem, cùm quidem diceret, ſe octuaginta ſex annos Deo ſeruire. Audiuit igitur Iohannem anno decimo ſexto ætatis ſuæ, aut circiter. Doctrinam fuiſſe Polycarpi eam, quæ recitatur in Irenæo, non dubium eſt, Nec alia fuit Iohannis: & quidem cum uoce Eccleſiarum noſtrarum plane congruit Irenæus.

Anno Mundi quater milleſimo, centeſimo, quadrageſimo tertio.

Anno Romæ nongenteſimo triceſimo primo.

Anno Chriſti centeſimo octuageſimo ſecundo.

Commo-

COMMODVS.

COMMODVS successit patri M. Antonino Philosopho. Regnauit annos duodecim, & menses nouem, à prima statim puericia turpis & crudelis. Videturq; Romanæ Monarchiæ tempus à Iulio usq; ad M. Antoninum Philosophum uelut ἀκμὴ fuisse. Postea plurima tetra Monstra regnarunt, sequutæ sunt aßiduæ seditiones, & multa bella ciuilia: Nobilitas deleta est partim à Tyrannis, partim in bellis ciuilibus: Exercitus ex barbaris gentibus collecti: Disciplina uetus extincta, Magistratuum & Militum in prouincijs rapacitas & libidines creuerunt.

Cùm autem tantas in genere humano confusiones intuemur, deploremus miserias humanas, & cogitemus simul, non tamen uniuersum genus humanum tantùm ad hæc horrenda mala nasci: sed uerè filium Dei missum esse, ut inde Ecclesiam æternam excerpat, cuius efficiamur ciues: & protegi ac seruari nos in ea petamus, sicut Israëlitæ seruati sunt intra domos, quarum limina sanguine AGNI conspersa erant.

Hæc breuiter dicere malui, quàm horrenda flagitia Commodi recitare: Qui cùm multos Senatores & alios iniustè interfecisset, tandem

per

per Præfectum Prætorio Letum & Concubinam Martiam strangulatus est.

Interea tamen creuit Ecclesia. Nam sub Commodo scribunt magnam frequentiam fuisse Collegij Alexandrini, & floruisse eo tempore interpretes doctrinæ Propheticæ & Apostolicæ, PANTÆNVM, & CLEMENTEM, qui narrat se fuisse auditorem Pantæni. Dicitur autem Pantænus postea Euangelium docuisse in India, Ac fuisse plures tunc, qui nominabantur EVANGELISTAE, id est, quorum singuli Euangelium in multis prouincijs docebant. Vnde intelligi potest, quid Paulus nominauerit Euangelistas, cùm discernit eos à Prophetis, Apostolis, Pastoribus & Doctoribus.

CLEMENTIS libri extant, in quibus refutationes sunt Ethnicorum, Iudæorum, & multorum Hæreticorum, quorum plæriq; doctrinam similem Anabaptisticæ sparserunt, & addiderunt furores superiorum, de duobus principijs contrarijs, & pariter æternis, Bono & malo, & contenderunt in Christo tantùm esse Humanam naturam: prohibuerunt certos cibos: iusserunt omnia in commune conferri: Alij coniugia prohibuerunt: Alij promiscuos concubitus approbauerunt.

Narrat de prohibitione coniugij Hæreticos citasse colloquiũ CHRISTI & SALOMES, quod

quod ait in Euangelio Aegyptiorum ſcriptum eſſe. Interroganti Salome, quando uenturum eſſet regnum Dei, reſpondet Chriſtus: CVM CESSABIT OPVS MVLIERIS, Inde ait Clemens Hæreticos argumentatos eſſe, deſitura coniugia poſtquàm Chriſtus natus ſit, & iam inchoata ſit Euangelij prædicatio. Tales ludi ſunt Hæreticorum, detorquere dicta in peregrinas ſententias. Chriſtus nominat OPVS MVLIERIS, ſcilicet Heuæ, peccatum & mortem. Illi generationem interpretati ſunt, quæ eſt opus Dei, inſtitutum ut fiat copulatione Maris & Fœminæ.

Sic & definitionem iuſticiæ malè detorſiſſe eos narrat. Δικαιοσύνη ἐστὶ κοινωνία θεοῦ μετὰ ἰσότητος. Ergò omnes omnium rebus & uxoribus æqualiter utantur. At definitio, ſi non reijcienda eſt, loquitur de Aequalitate ordinata lege Dei, quæ dicit: Non mœchaberis: Non furtum facies. Talis ſit æqualitas, qualis Lege ordinata eſt.

Cæterum ipſa definitio ſi non inſulſè enarretur, Legalis eſt, non Euangelica, quia non facit mentionem Mediatoris, ſed loquitur de Effectu, uidelicet de Nouitate iuxta primam & ſecundam tabulam Decalogi. Nouitas iuxta primam Tabulam eſt communicatio, qua ſe Deus nobis communicat, id eſt, qua fulget in nobis, rectè agnoſcitur, & accendit in nobis uerbo timorem, dilectionem, fiduciam

ciam Dei, &c. Deinde in secunda Tabula iusticia est æqualitas, id est, dilectio proximi ordinata Lege Dei. Hæc interpretatio congruit cum Osiandrica definitione, de iusticia ESSENTIALI. Necesse est autem prius tueri definitionem Iusticiæ Fidei, qua propter Mediatorem persona placet Deo per Misericordiam, iuxta dictum: Iustificati fide pacem habemus.

Hæc de libris Clementis breuiter dixi, ut sciant Iuniores, contineri in eis & Historias, & disputationes aliquas consideratione dignas.

Anno Mundi quadringentesimo, centesimo, quinquagesimo sexto.

Anno Romæ nongentesimo, quadragesimo quarto.

Anno Christi centesimo nonagesimo quarto.

PERTINAX.

PERTINAX successit Commodo interfecto. Regnauit menses duos, dies uiginti quinque, natus Libertino patre, docuit Grammaticam. Postea factus miles uirtute creuit. Rexit Rhetiam, Noricum, Mysiam & Daciam. Et quia præfectus urbis erat, interfectores Commodi ut defensionem haberent, imperium ad eum detulerunt. Mox & à Senatu appellatus est imperator. Sed cùm milites Præ-

tes Prætorianos, qui Commodi tempore infinitam licentiam habuerant, coherceret, uenit in odium, & ab ipso Leto Præfecto Prætorio, qui eum Imperatorem fecerat, interfectus est, anno ætatis sexagesimo primo.

DIDIVS IVLIANVS.

CVm autem in illa seculi turpitudine nec in Principibus autoritas esset, nec in militibus modestia, Sulpicianus Præfectus urbis & Didius Iulianus palàm & impudenter mercati sunt Imperium. Sulpicianus promisit singulis Prætorianis quingentos coronatos, uidelicet sestertia uiginti. Iulianus promisit sexcentos coronatos & uiginti quinq;, uidelicet sestertia uiginti quinque. Ita uincit Iulianus, qui tenuit Imperium duos menses, & dies quinq;. Cumq; esset Heluo & aleator, nec daret promissa militibus, statim uenit in odium. Et alibi exercitus in Pannonia Imperatorem appellauit SEVERVM, cuius fuit excellens ingenium & uirtus. Inde ciuile bellum ingens ortum est inter Seuerum & Pescennum Nigrum, Syriæ rectorem, & Clodium Albinum Britanniæ Rectorem, quod significarunt Parelia in primo sacrificio Iuliani conspecta.

Anno Mundi quater millesimo, centesimo quinquagesimo septimo.

Anno Romæ nongentesimo, quadragesimo quinto.

Anno Christi centesimo nonagesimo quinto.

SEVERVS.

SEVERVS Imperator successit interfecto Iuliano. Regnauit annos octodecim. Natus fuit in urbe Aphricæ Lepti Equestri loco, Romæ educatus à M. Antonino Philosopho. Propter industriam primùm Quæstor in Betica factus est. Deinde quatuor legionibus præpositus est in Hispania. Postea Lugdunensem prouinciam magna cum laude rexit. Deinde Pannoniam & Germaniam. Cùm interfectus esset Iulianus Romam accesit, et honorificè à militibus & à Senatu exceptus est, & Imperator appellatus.

Scribit Dion, se nullam uidisse splendidiorem pompam, quàm ingressum eius in urbem Romam. Vbi cùm ad portam uenisset, descendens de equo pedes accesit ad Capitolium. Deinde milites qui Pertinacem interfecerant exauteratos expulit ex imperio. Interfecit & Letum præfectum prætorio, qui autor fuerat necis Commodi & Pertinacis. Iudicia restituit, & pace in Occidente constituta, in Orientem profectus est contra Pescenium Nigrum, qui à Syriaco exercitu Imperator adpellatus

tus erat. Cum hoc uetus ei amicicia in Gallia fuerat: & non defuit uirtus Pescenio. Vicit autem tribus magnis prælijs Seuerus. Primò ad Cizycum. Deinde ad Niceam. Tertiò ad Issum in Cilicia, ubi Darium uicit Alexander. Cumq; in exercitu Pescenij uiginti millia trucidata essent, fugiens Pescenius Antiochiam ibi interfectus est, & caput pilo infixum circumlatum est.

Initio belli occupauerat Pescenius Byzantium, quod Seuerus obsidione cinxit totum triennium: Ac defensum est tanta pertinacia, ut ad HVMANAS CARNES uentum sit. Tandem uerò cùm Byzantij & fame & tempestatibus coacti deditionem facerent, Seuerus iußit demoliri muros. Ita urbs à Carthaginensibus condita, & quæ diu floruerat, deleta est. Nam à Philippo Macedone (quanquàm urbs multò uetustior est) ad Seuerum Imperatorem, sunt anni circiter quingenti. Postea à Constantino instaurata est. Interuallum à Seuero ad instaurationem sunt anni centum & amplius triginta.

Cùm autem Seuerus iam maximam Romani Imperij partem teneret, rediens in Italiam, bellum mouit aduersus ALBINVM, quem antea Collegam fecerat. Rexerat Britanniam Albinus, & Frisios domuerat, ac propter nobilitatem Romæ Senatoribus carus fuit. Fuitq; primùm in historia Ro-

mana Frisiorum mentio in rebus gestis huius Albini. Obiecit autem Seuerus Albino, quòd societatem non bona fide coluisset. Vicit Albinum ad Lugdunum magno prælio, in quo ipse Seuerus uictus de equo decidit, & extinctus putabatur. Victor Albini caput præcisum Romam misit. Deinde solus tenens Imperium magnam crudelitatem exercuit. Interfecit aduersariorum amicos, & multos alios prædæ causa. Vxorem habuit primam Martiam, quam Romæ duxit tempore M. Antonini, ex qua ei filius natus est Baßianus. Hac mortua noluit uxorem ducere, nisi quæ haberet Regiam γένεσιν, ut fuit studiosus & peritus Astrologiæ. Duxit igitur in Syria Iuliam, ex qua natus est alius filius Geta, quem ut postea dicemus, interfecit frater Baßianus.

Postremam expeditionem Seuerus in Britanniam suscepit, ubi mortuus est Eboraci. Vixit annos sexaginta quinq;, menses nouem, dies uiginti quinq;. Moriturus deplorans humanas miserias dixit: OMNIA FVI, ET NIHIL MIHI PRODEST: πάντα ἐγενόμην, καὶ οὐδὲν ἐμοὶ λυσιτελεῖ.

Filijs misit legendam Micipsæ orationem, quæ extat apud Salustium, in qua hæc sunt uerba: CONCORDIA PARVÆ RES CRESCVNT:

SCVNT: DISCORDIA MAXIMAE DILABVNTVR.

Apud Dionem hæc de eo uerba sunt: Erat corpore robustus, nisi quòd senex podagra laborauit, Acies mentis fuit acerrima & ualidißima, Doctrinas appetiuit & intellexit, Nec tamen garrulus fuit. Non ingratus amicis, sed aduersus inimicos acerrimus. Intentus in ea quæ agenda erant, nihil morabatur fabellas & rumusculos, qui de ipso spargebantur.

In eius Historia exemplum est insigne aulici PLAVCIANI, qui summam potentiam nactus, postea ea abutitur, & à Domino tollitur.

Plaucianus enim Afer ex tenui loco euectus est ad summam potentiam & maximas opes à Seuero: adeoq; carus ei fuit, ut filiam eius dederit Seuerus Baßiano. Sed scribit Dion de Plauciano: Omnia concupiscebat, omnia petebat, omnia accipiebat, nec gentem, nec urbem ullam relinquebat non spoliatam, sed omnia & undecunq; rapiebat. Cætera magis tetra omitto. Talis cùm esset, non potuit diuturna esse fœlicitas. Sed primum hoc furore punitus est, ut uitæ Seueri & Baßiani insidias strueret, quibus deprehensis Plaucianus à Seuero in Palatium uocatus ibi interfectus est: & cadauer monstratum Iuliæ ut lætaretur, & filiæ Plauciani, ut dolore adficeretur. Hic fuit exitus hominis auli-

ei, qui fiducia potentiæ ſuæ nimiam licentiam ſibi ſumpſerat, oblitus huius præcepti: Fortunam reuerenter habe, quicunq; repente Diues ab exili progrediêre loco.

Exercuit Seuerus etiam ſæuiciam contra Chriſtianos, in qua LEONIDES pater Origenis propter confeßionem ſupplicio adfectus eſt, qui quidem filium magna cura doceri curauit.

Eſt igitur Origenes factus Catechetes in Alexandrina Eccleſia, agens annum decimum octauum. Variam hiſtoriam continet tota eius uita, quæ legatur apud Euſebium.

Iuniores hoc ſtudij & diligentiæ exemplum meminerint, quòd linguam Ebræam ſtudioſè didicit, & interpretationes contulit. Opus igitur contexuit, quod nominauit ἑξαπλον, id eſt, diſtinctum in ſex lectiones ſeu columnas.

Prima erat Ebræa, ſcripta Ebræis literis.

Secunda Ebræa, ſcripta Græcis literis.

Tertia, Græca interpretatio ſeptuaginta interpretum.

Quarta Aquilæ.

Quinta Symmachi.

Sexta Theodotionis.

Hoc modo uoluit & linguam Ebræam conſeruare: & conſideratis interpretationibus eligi maximè propriam: Hi libri in Ierichunte

adſeruati

adſeruati ſunt, quorum ſimiles adhuc Hieronymi tempore reliquos fuiſſe apparet, quia ſæpe recitat illorum Interpretum uerba. Tales libri non ſine magno ſumptu, & multorum collatis operis adornari potuerunt. Quare inde illius temporis liberalitas in iuuandis ſtudijs æſtimetur.

De DOCTRINA Origenis olim quoq; magnæ contentiones fuerunt. Sed non multa ipſius ſcripta ad nos peruenerunt: Quæ in Latinam linguam conuerſa ſunt, apparet mutila eſſe, & non rectè conſuta. Poteſt etiam fieri, cùm tàm multa ſcripſerit, ut non ſemper fuerit intentus, ſicut dicitur: Χωρὶς τάδε, εἴπερ πολλὰ, καὶ τὰ καίρια. Et manifeſtum eſt eum in enarratione Epiſtolæ Pauli ad Romanos ſcriptæ ſæpe errare.

Hoc notum eſt, fuiſſe eum immmodicum in ALLEGORIIS, quod ita accidit: Cùm Ethnici deriderent Moſaica ſcripta ꝑpter ritus de cibis & ſacrificijs, Origenes tradidit interpretationes allegoricas, ut reconditam ſapientiam contineri uiderentur, ſicut Pythagoræ dicta, aut poëmata. Verum eſt autem, umbras aliquas in ritibus traditas eſſe, quæ aliud ſignificant. Vt, AGNI MACTATIO, ſignificat Chriſti mactationem. Cùm Pſalmus dicit: Aſperges me Domine Hyſopo, & mundabor, Hyſopus tincta in ſanguine uituli, ſignificat ibi ſanguinem Filij Mediatoris. Arca in

adyto templi ſignificat Eccleſiam, quæ eſt cuſtos doctrinæ à Deo traditæ, ſicut in Arcam tabulæ Decalogi collocatæ erant. Sed talium figurarum oportet concinnam accommodationem ad res ſignificatas fieri, oportet etiam modum eſſe.

Sed Origenis tempore guſtata harum picturarum dulcedine hic ludus nimium creuit. Cùm enim ſolus Homo habeat naturam imitatricem, uſitatum eſt noua, & præſertim admirabilia, ut in ueſtitu imitari. Quare ætas illa nimium delectata eſt Allegoricis picturis, & amiſit principalem doctrinam.

Ideò Epiphanius & multi alij reprehenderunt ſcripta Origenis, & monuerunt, non omnia in Allegorias transformanda eſſe, ſicut eruditè inquit Epiphanius: τὰ ῥήματα θεοῦ οὐ πάντα ἀλληγορίας δεῖται, ἀλλ᾽ ὡς ἔχει θεωρίας δὲ δεῖται, καὶ αἰσθήσεως, εἰς τὸ εἰδέναι ἑκάστης ὑποθέσεως τὴν δύναμιν, hoc eſt, Verba Dei non omnia indigent Allegorijs, ſed ſicut ſe habent. Indigent autem ſpeculatione & ſenſu, ad ſciendam cuiuslibet rei ſubſtantiam, Nam in articulis fidei, in lege Morali, & in promiſsione gratiæ, neceſſe eſt retineri natiuam uerborum ſignificationem. In alijs materijs, ut in ritibus, picturæ ſunt, quæ aliud ſignificant. Et tamen iudicio opus eſt, ubi etiam uerborum proprietas retineatur.

Ait autem Epiphanius, SPECVLATIONE opus esse, id est, Grammatica & Dialectica, uidelicet consideratione phrasis, collatione locorum, definitionibus, distinctionibus, & iusta consequentia in Argumentis.

Ait & SENSV opus esse, id est, experientia monstrante uocabula, ut, Experientia ostendit, quid significent, Vita, Mors, Dolor, Timor, Consolatio, Læticia, Fides, &c.

Hæc de Origene ideò breuiter dixi, ut iuniores discernant materias: & considerent, ubi Allegoriæ locus sit. Quia non omnia in Allegorias transformanda sunt.

Anno Mundi quater millesimo, centesimo septuagesimo quinto.
Anno Romæ nongentesimo sexagesimo tertio.
Anno Christi ducentesimo decimo tertio.

ANTONINVS BASSIANVS.

ANTONINVS BASSIANVS CARACALLA, Seueri filius ex prima coniuge Martia, regnauit annos septem. Nomen CARACALLAE habuit à figura uestis, qua & ipse usus est, & cuius similes militibus & populo

donauit, Crudelißimus & Incestus. Initio imperij fratrem Getam natum ex Iulia, quem pater uoluerat fratris Collegam esse, interfecit pendentem de collo matris Iuliæ, & clamantem: MATER OPEM FER MIHI, INTERFICIOR. Ac mater non tantùm sanguine Filij respersa est, sed etiam uulnus in manu accepit. Hæc tamen postea Priuigno Baßiano nupsit, & quidem inuitans eum. Cùm enim quasi per negligentiam coram eo nudasset sinum, & ille diceret: VELLEM SI LICERET, illa contra ait: SI LIBET LICET. AN NESCIS TE IMPERATOREM ESSE, ET LEGES DARE, NON ACCIPERE? Publicè igitur eam duxit, & uxoris loco habuit. Quare & postea Alexandrini eam IOCASTAM, & ipsum nominarunt OEDIPVM, Sed huius ioci magnas pœnas dederunt. Trucidauit enim in urbe Alexandria Baßianus multa millia ciuium.

Romæ iniustè plurimos Senatores & alios interfecit, & inter hos PAPINIANVM Iurisconsultum præfectum urbis, docentem ius, quòd excusare necem Getæ noluit. Cùm enim iussus esset eam excusare, recusans respondit: NON TAM FACILE EST EXCVSARE PARRICIDIVM, QVAM FACERE. Hæc

fortitudo

fortitudo necessaria est, malle mori, quàm defendere iniustam causam.

Cùm uellet Baßianus in omnibus rebus imitator esse Alexandri, Scholas Aristotelicas Alexandriæ aboleuit, & libros Aristotelis comburere conatus est, dicens Aristotelem iuuisse consilium mittendi uenenum ad necandū Alexandrum.

Venit in Galliam, ubi Proconsulem Narbonensem & multos alios Magistratus occidit. Inde acceßit Rhetiam, & trucidatis aliquot millibus Germanorum nominauit se GERMANICVM. Satellites etiam multos ex Germanis sibi delegit. Postea transiuit in Asiam, & mouit bellum Parthicum, ubi cùm multa turpiter & crudeliter fecisset, consilio Macrini præfecti prætorio, à satellite Marciali, cuius fratrem interfecerat, occisus est.

Cadauer missum est Nouercæ & Vxori Iuliæ, quæ Antiochiæ erat. Illa supra corpus Baßiani iacens sibi mortē cōsciuit. Hic fuit exitus incestæ consuetudinis. Vixit Baßianus annos quadraginta tres.

Anno Mundi quater millesimo, centesimo, octuagesimo secundo.
Anno Romæ nongentesimo, septuagesimo.
Anno Christi ducentesimo uicesimo.

Popilius

POPILIVS MACRINVS.

POPILIVS MACRINVS Præfectus Prætorio, post Baßiani necem factus est Imperator ab exercitu, qui in Assyria erat, ne Milites tàm procul ab Italia sine Principe essent. Regnauit menses quatuordecim. Fuit Libertinus, & factus est Tabellio sub Commodo. Fecit Cæsarem filium Diadumentum.

Initio Imperij sibi & Reipublicæ consulens pacem emit à Parthis data pecunia. Deinde Antiochiæ ludis deditus, uenit in odium militum propter asperitatem & tenacitatem.

Inter cætera eius facta hoc narratur: Cùm duo milites hospitam ui compreßissent, inclusit eos in duos boues, exertis capitibus ut colloqui possent, donec extincti sunt.

Quia autem Baßiani memoria grata fuit militibus, & filius Baßiani dicebatur in Syria esse, qui postea nomen habuit Heliogabali, exercitus pecunia corruptus ab auia Heliogabali ad eum defecit, & mox seditionem mouit aduersus Macrinum, qui post infœlicem pugnam fugit in Bithyniam. Ibi cùm audiuisset filium Diadumentum interfectum esse, latitans in suburbano quodam Macrinus & ipse interfectus est.

Hic

Hic fuit exitus eius, cùm non multò ante scripsißet ad Senatum Romanum, se nolle imperium accipere, nisi uolente Senatu, Quia multi mallent interfici Imperatores, quàm uiuere non potiti hoc summo fastigio honorum, Quod & ipsi accidit.

Etsi autem totam HELIOGABALI mentionem prodesset deletam esse ex omnibus monumentis, propter horrendam spurciciem, tamen stirps recitatur propter Alexandrum Seuerum, Quia ex eadem stirpe turpißimum monstrum & honestus Princeps nati sunt.

IVLIA, nupta Seuero, & deinde Baßiano, de qua supra diximus, sororem habuit MAESAM, quæ Romæ apud Iuliam diu uixit.

Hæc Mæsa filias duas habuit. Alterius nomen est Soæmis, alterius Mammæa.

Soæmis consuetudinem habuisse cum Baßiano dicitur, cùm Romæ adolescens esset. Inde natus dicitur hic Heliogabalus.

Auia & mater sequutæ Baßianum cum Iulia, redierunt ad urbem Emesam in Syriam.

Ibi & Mammæa uixit, nupta uiro nobili VARIO MARCELLO. Ex hoc Vario & Mammæa natus est Alexander Seuerus. Fuerunt

igitur

igitur sororum filij duo dißimilimi cognati, Heliogabalus & Alexander Seuerus.

SORORES.

IVLIA nupta Seuero, deinde Baßiano

MAESA filiæ

SOAEMIS concubina Baßiani

Filius Heliogabalus

MAMMÆA nupta Vario Marcello

Filius Alexander Seuerus.

Nomen HELIOGABALI est ab Idolo, cuius sacerdos fuit hic Soæmidis filius. Fuit autem nomen urbis in Phœnicia GEBAL, clara artificum industria. Inde nominatum esse idolum existimo, EL GEBAL, id est, DEVM GEBAL. Postea Græci EL mutarunt in ἥλιος. Fortaßis partim Græca, partim Syriaca uox est, ἥλιος & GABAL, quod significat terminum seu metam, quia sol terminator est, & metas Annorum facit, fuitq; Statua figura trianguli, ut Phœnicum & Chaldæorum Idola significarunt multa de astris.

Anno Mundi quater millesimo, centesimo, octuagesimo quarto.

Anno Romæ nongentesimo, septuagesimo secundo.

Anno Christi ducentesimo uicesimo secundo.

VARIVS HELIOGABALVS.

VARIVS HELIOGABALVS filius Baßiani, ut existimabatur Mæsæ Auiæ calliditate & largitionibus factus est Imperator. Regnauit biennium, & septem menses. Superauit turpitudine omnes, qui in Historijs infames sunt propter libidines. Nominatus est Sardanapalus, sed multò fuit contaminatior. Fecit Cæsarem Consobrinum Alexandrum, persuasus à matre & Mammæa, quæ metuebant oppresso isto, Imperium peruenturum ad alienum. Sed postea misit milites, qui Alexandrum trucidarent. Hoc cùm Prætoriani milites resciuissent, qui Alexandri mores probabant, ipsum Heliogabalum in Cloaca, in quam fugerat, interfecerunt. Postea tractum per circum Carnifices in Tybrim abiecerunt. Deinde & mater Soæmis, & multi scelerum ministri interfecti sunt.

Anno Mundi quater millesimo, centesimo octuagesimo septimo.

Anno

Anno Romæ nongentesimo, septuagesimo quinto.
Anno Christi ducentesimo uicesimo quinto.

ALEXANDER SEVERVS.

ALEXANDER SEVERVS natus ex Mammæa, factus est Imperator, consensu Prætorianorum & Senatus. Tenuit Imperium annos tredecim, menses tres. Mores fuerunt casti & iusti. Initio Imperij mox remouit ab officio infames, qui antea sub turpißimo Tyranno creuerant. Delegit autem ex Senatu & ex doctis uiris præcipuos, excellentes sapientia & uirtute, quos ad consilia adhibuit, & ad donesticam familiaritatem. Græcè eleganter doctus fuit, adeò ut uitas bonorum Principum Græco carmine descripserit. Ex Latinis legit plurimùm Ciceronis officia, & libros de Republica. Familiarißimus ei ex omnibus Iurisconsultis VLPIANVS fuit, quem & cùm milites in eum impetum facturi essent, texit sua purpura, & milites repreßit.

Nihil fecit asperius toto imperij sui tempore, quàm quòd fumo necauit Thurinum Verconium, quia solitus esset fumos uendere, id est, fingere responsa Imperatoris, accepta pecunia, cùm

causas

causas nunquàm ad Imperatorem retulisset, iußitq; Præconem clamare: FVMO PVNITVR QVI FVMOS VENDIDIT. Compererat enim, sæpe eum ab utraq; parte pecuniam accepisse. Supplicij exemplum sumptum fuit ab Auidio Caßio. Scribit autem Lampridius, Alexandrum deinceps in cauendis fumi uenditoribus cautiorem fuisse, nec passum esse, ut de alijs quispiam malè apud se loqueretur. In eos qui corrupti pecunia iniustè iudicauerant, duriter animaduertit, sæpe hunc uersum recicans: ὁ πολλὰ κλέψας, καὶ ὀλίγα δοὺς, ἐκφεύξεται.

Disciplinam militarem seuerè rexit, exauctorata semel integra Legione, & Tribunis militum affectis capitali supplicio. Cùm fustibus subijciebantur milites, qui socios iniuria affecerant, iußit Præconem clamare: QVOD TIBI NON VIS FIERI, ALTERI NE FECERIS. Hæc mandata Tribunis militum dedit: Si uis Tribunus esse: imò si uiuere uis, manus militum contine: Nemo segetes atterat. Nemo salem, oleum, ligna auferat: Nemo ouem alterius rapiat: Annona sua Miles contentus sit: Ex præda hostium, non ex lacrymis Prouincialium habeat.

Stipendia constituit non solùm docentibus literas & artes: Sed etiam discentibus pauperum

ingenuorum filijs. In Templa aurum inferri uetuit, recitans Persij uersiculos ex Satyra secunda:

Dicite Pontifices: in Templis quid facit aurum?
Quin superis iustos mores, castosq; dicamus.

Expeditiones magnas duas suscepit. Priorem uersus Orientem contra Persas. Vicit Artaxerxen, qui antea Regem Parthorum Artabanum interfecerat, & à Parthis regnum ad Persas rursus transtulerat. Altera expeditio suscepta est uersus Occidentem, in Germnaiam, ubi cùm milites asperius regeret, uenit in odium, & quidem matris Mammææ accusata est auaritia, quæ dicebatur expilare Prouincias, & impedire liberalitatem filij erga milites.

Erat autem barbarus Thrax inter Duces MAXIMINVS, ad quem deferebatur Imperium. Hoc duce milites seditiosi Moguntiæ Alexandrum cum matre Mammæa trucidarunt. Vixit annos uiginti nouem, menses tres, dies septem, Mortuus die suo natali, qui fuit dies mortis Alexandri Magni, uidelicet 28. Iunij.

Inter signa quæ mortem eius præcesserunt fuit hoc quoq;: Mulier fatidica in Gallia ex Sacerdotum familia qui Druidæ nominabantur, proficiscenti in Germaniam dixit: VADE, NEC SPERES VICTORIAM: NEC CON-

FIDAS

FIDAS MILITI TVO. Fuerunt autem DRVIDAE Sacerdotes gentis Gallicæ, nominati, ut ego existimo, à fidelitate, quasi dicas, Die Trewen.

Anno Mundi quater millesimo, ducentesimo.
Anno Romæ nongentesimo octuagesimo octauo.
Anno Christo ducentesimo tricesimo octauo.

MAXIMINVS.

MAXIMINVS occiso Alexandro filio Mammææ natus in Thracia infimo loco, factus est Imperator sine Senatus autoritate. Regnauit annos tres. Filium Maximinum Cæsarem fecit. Cùm Pastor in Thracia fuisset, Romam uenit Seueri tempore, ubi propter robur corporis, cùm cursu pedes æquaret currentem Seueri equum, receptus est inter custodes corporis Seueri. Postea sub BASSIANO Tribunus militum factus est. Sub Macrino rediјt in patriam, & ditatus prædia emit. Sub Heliogabalo Romam rediјt, sed sub tali portento militare noluit. Postea sub Alexandro rursus Tribunus factus tanto in honore fuit, ut Alexander sororem filio ipsius coniugem dare uoluerit, nisi mater Soceri crudelitate deterrita fuisset.

Cùm Imperator factus esset, non solùm in Milites in castris crudelitatem exercuit, sed etiam Romæ delatos Senatores citò multos interfecit, & multis facultates eripuit. Ac alij eum Cyclopem, alij Busiridem, alij Anteum propter sæuitiam nominarunt.

Cùm igitur in Africa procurator Fisci, quem ipse eò miserat, propter rapacitatem interfectus esset, exercitus qui ibi erat, senem nobilißimum, materna origine à Traiano ortum, GORDIANVM, propter iusticiam Imperatorem fecit, recusantem, quia iam octogenarius erat. Erat autem tanta iusticia & modestia eius, ut Africanæ ciuitates sibi Scipionem aut Lelium redditum dicerent. Oppreßi sunt tamen Gordiani duo pater & filius à Capelliano duce Maximini. Sed Romæ Senatus eum iudicauit hostem, & imperatorom fecit Gordianum tertium, adiunctis duobus Consularibus: Pupieno Maximo præfecto urbis, & Celio Balbino. Maximinus iratus Senatui & Romam ducturus exercitum, in uia retinetur ad Aquileiam, quæ eum recipere noluerat. Hanc cùm obsideret cum filio, & fames in castris esset, milites cognita uoluntate Senatus, medio die quiescentem in tentorio Maximinum patrem & deinde filium interfecerunt. Hos uersus in theatro coram ipso Græcè quidam recitauit, significaus eum crudelitatis

tatis pœnas daturum eſſe, quantumlibet conſideret ſuo robore.

Elephas grandis eſt, & occiditur,
Leo fortis eſt, & occiditur,
Tigris fortis eſt, & occiditur.
Caue multos, ſi ſingulos non times.

Cùm autem Græcè loquentem non intelligeret Maximinus, & interroganti alia ſententia diceretur, euaſit Mimus ſine ſupplicio.

Anno Mundi quatermilleſimo, ducenteſimo tertio.

Anno Romæ Nongenteſimo, nonageſimo primo.

Anno Chriſti Ducenteſimo quadrageſimo primo.

GORDIANVS TERTIVS.

GORDIANVS TERTIVS interfectis Maximinis ad Aquileiam, & Romæ occiſis in ſeditione militari Balbino & Pupieno, imprerare cœpit anno ætatis ſuæ ſedecimo. Regnauit annos ſex. Vixit annos uiginti duos, amans iuſticiæ, pudicus & alienus à crudelitate, Sapientem & iuſtum gubernatorem habuit ſocerum Miſitheum, quem fecit præfectum Prætorio. Duxit exercitum contra Perſas, qui Antiochiam occupauerant,

uerant, & eam recepit profligatis Persicis exercitibus. Sed mortuo socero Misitheo, Philippus Arabs cùm fieret Præfectus Prætorio, adolescentem Gordianum interfecit.

Tristia signa initio imperij Gordiani fuerunt: Ecclipsis Solis tanta, ut medio die nocturnæ tenebræ fierent: & terræmotus tantus, ut magnæ urbes corruerint, & multi homines ruinis oppreßi sint.

Anno Mundi quater millesimo, ducentesimo, nono.

Anno Romæ nongentesimo, nonagesimo septimo.

Anno Christi ducentesimo, quadragesimo octauo.

PHILIPPVS ARABS.

PHILIPPVS ARABS obscuro genere natus, factus est imperator necato Gordiano. Regnauit annos quinq;. Facta pace cum Persis acceßit ad urbem Romam, ubi anno secundo imperij sui LVDOS SECVLARES fecit ingenti pompa, Calendis Maij, cùm millesimus annus esset urbis Romæ. Quia Roma ædificari primùm cœperat die uicesimo primo Aprilis, ut suo loco dictum est.

Diligenter autem hic millesimus annus urbis obserua-

obseruandus est, quia temporum annotatio in multis historijs inde sumitur. Magna pars urbis Romæ in illis ludis Secularibus propter nocturnos lychnos conflagrauit.

Narrant hunc Philippum Arabem primum ex Imperatoribus Romanis factum esse CHRISTIANVM. Cumq; in Paschate ad cœnam Domini accessurus esset, non admissus est ab Episcopo Romano Fabiano, nisi prius inter cæteros, quorum explorabatur pœnitentia, in Templo staret: sicut mos fuit reos manifestorum scelerum per aliquot dies stare certo loco, & egredi ex templo ante administrationem cœnæ Domini. Postea cùm uiderentur seriò emendationem promittere, ad cœnam Domini admittebantur.

Rituum pœnitentiæ memoria tradita est, & magna certamina tunc quoq; fuerunt: An peccata remitterentur sine illis ritibus? Vnde satis apparet, tunc à multis non perspicuè traditam esse doctrinam de fide gratis accipiente remißionem peccatorum propter Mediatorem. Quid igitur intellexerit ille Arabicus miles, et qualis eius pietas fuerit, nescimus. Sed tamen odio Christiani nominis defecit ab eo Decius, qui regebat exercitum in Illyrico, ubi cùm Imperator nominatus esset, aduersus eum expeditionem Philippus suscipit: sed

Veronæ à suis militibus interficitur. Romæ filius Philippus à Prætorianis trucidatus est.

Anno Mundi quater millesimo, ducentesimo, decimo quarto.

Anno Romæ millesimo secundo.

Anno Christi ducentesimo, quinquagesimo secundo.

DECIVS.

DECIVS Imperator factus est. Regnauit annos duos. Natus in Pannonia inferiore in familia nobili, creuit uirtute & scientia rei militaris. Filium Decium Cæsarem fecit uolente Senatu. Etsi autem breue est tempus imperij illius, tamen duæ magnæ res eius tempore acciderunt: Atrocißimam persequutionem contra Christianos Decius mouit. Occidit Romæ FABIANVM Episcopum. In urbe Ierosolyma ALEXANDRVM. Antiochiæ BABYLAM senem, qui cum tribus filijs iussus erat sacrificare Idolis: Quòd cùm facere recusarent, ducti sunt ad supplicium, Pater & tres filij. Cumq; supplicio adficiendi essent, Pater petiuit prius interfici filios, ne spectantes patris necem fierent languidiores. Ipse interea & Mater astantes confirmauerunt filios. Postea mater cùm fuisset spectatrix necis mariti & fi-

& filiorum, eos sepelijt. Hæc constantia fidei & fortitudo Babylæ Episcopi & filiorum in historia Decij præcipuè recitatur, etsi paßim magna agmina Christianorum trucidata sunt.

Interea Decius & Getas, qui postea Gotti nominati sunt, qui Istrum transierant, reprimere conatus est. Et priore prælio triginta millia Gottorum interfecit. At in posteriore prælio cùm Gotti arte traxissent Decium in loca palustria, filius fortiter dimicans in prima acie interfectus est. Pater ira & dolore longius procedens mersus est in paludem, & ibi perijt, cùm uixisset annos quinquaginta.

In hac historia primùm scribitur, Gottos bellum intulisse Romanis, & intra limites Romani Imperij transijsse. Nec dubium est, eandem gentem nuncupatam esse GETAS & Gottos: & linguam eorum Teutonicam esse manifestum est. Vbi olim in Asia sedes fuerint, ex Herodoto apparet.

Inde progreßi accesserunt ad Thraciam. Et postea longum tractum à Pannonia usq; ad littus Balticum & uicinas Insulas compleuerunt. Inde rursus effusi, primùm Pannoniam, deinde Italiam occuparunt. Nomen Getæ, Gedid, militem significat.

Anno Mundi quater millesimo, ducentesimo, decimo octauo.

Anno Romæ, millesimo sexto.

Anno Christi ducentesimo quinquagesimo sexto.

VALERIANVS.

VALERIANVS Imperator ab exercitu in Rhetia factus est senex. Regnauit annos quatuor, natus in familia Romana nobilißima, uidelicet Cornelia. Propter iusticiam & fortitudinem Senatui adeò carus, ut antea Censor consentientibus Decij Imperatoris & Senatus suffragijs factus fuerit. Postea cùm alibi alij Imperatores ab exercitibus creati & interfecti essent, hunc libenter & Senatus & omnes exercitus receperunt.

Fuit initio mitis erga Christianos, sed postea à Mago Ægyptio incitatus est, ut persequutionem moueret, qui persuasit etiam ei, ut humanas hostias mactaret. Non diuturnus fuit hic furor. Profectus enim anno quarto Imperij in Orientem Valerianus contra Persas, uictus & captus est à Rege Persico Sapore, qui aliquot annos, quoties equum conscendit, pedem ceruici Valeriani imponens, pro scabello eo usus est. Tandem in extrema senecta uiuenti cutem à ceruice ad pedes detraxit.

Id inſigne exemplum inconſtantiæ fortunæ conſideremus. Sed ſimul etiam iudicium Dei agnoſcamus, qui ſic puniuit crudelitatem, quam aduerſus Eccleſiam exercuit, & impietatem in mactatione humanarum hoſtiarum, Et deploremus tantos furores in ſummo Imperij faſtigio.

Eius tempore CYPRIANVS *in Africa trucidatus eſt.*

DIONYSIVS ALEXANDRINVS, *qui multis erroribus aduerſatus fuit, ſenex in exilium pulſus eſt.*

CHEREMON *Epiſcopus in urbe Nilopoli, cùm in exilium pulſus eſſet cum magna multitudine Chriſtianorum, & propter ſenectam ipſe & coniunx procedere non poſſent, ſpectante multitudine in cœlum ſublati ſunt Cheremon & Coniunx. Ita Deus teſtimonium præſentiæ ſuæ inter exules oſtendit.*

Tempore Valeriani & NOVATVS *præſbyter Romanus, atrox diſsidium in Eccleſia excitauit, negans recipiendos eſſe lapſos, qui cùm metu ſuppliciorum negaſſent ſe Chriſtianos eſſe, poſtea ad pœnitentiam redibant. Hæc ſpecies ſeueritatis multos traxit, ut Nouati ſententiam ſequerentur. Et hæc duricies poſtea translata eſt ad alios lapſus. Quare nominabantur* CATHARI, *qui non recipiebant lapſos in manifeſta delicta.*

Non

Non multò post Alexandriæ MILETIVS eodem dogmate Ecclesiam distraxit.

Sed refutauit hunc errorem firmißimis testimonijs DIONYSIVS ALEXANDRINVS, citans etiam exempla superiorum ætatum. Et exemplum Petri notum est, de quo cùm antea dictum esset: Beatus es Simon: Caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus cœlestis: tamen ipse postea & lapsus & receptus est. Et Paulus recipit Corinthium, qui post incestum redit ad pœnitentiã. Et dulcißima uox omnibus nota sit: Quoties remittam? Non septies, sed septuagies septies. Quibus uerbis significatur & ingens infirmitas, & simul amplißima consolatio proponitur. Et Apocal. 3. dicitur: Age pœnitentiam: Ecce sto ad ostium, & pulso, si quis audiet uocem meam, & aperiet, ingrediar ad eum. Recitatur et digna consideratione historia de Iohanne Apostolo, qui adolescentem ex sodalicio latrunculorum reduxit. Sitq; grata pijs hæc uera commonefactio, & magis ament doctrinam, quæ in Ecclesijs nostris de hac quæstione traditur, cùm uideant Ecclesias nostras consentire cum iudicijs sinceræ Antiquitatis. Magis etiam ament ritum priuatæ Absolutionis, quia ueteres etiam hunc ritum citarunt tanquàm testimonium de recipiendis lapsis. Nota sit autem integra explicatio controuersiæ huius alibi tradita, ut sint

præmo-

præmoniti animi contra Anabaptistas, qui nostro tempore etiam Nouati & Meletij errorem sparserunt.

Anno Mundi quater millesimo, ducentesimo, uicesimo tertio.

Anno Romæ millesimo undecimo.

Anno Christi ducentesimo sexagesimo primo.

GALLIENVS.

GALLIENVS filius Valeriani patre capto regnauit annos undecim, similis Neroni aut Domitiano deditus obscœnis uoluptatibus & crudelis. Quare cùm ducibus & exercitibus inuisus est, numerantur eius tempore triginta Duces, qui à suis exercitibus facti sunt Imperatores, qui partim inter sese dimicarunt, partim à suis militibus interfecti sunt. Hæc laniena Ducum uires Imperij duriter afflixit, & gubernationem ubiq; turbauit. Vnus fuit ex Ducibus excellens uir POSTHVMVS, qui Galliam rexit. Hic cùm septem annos teneret Imperatorium nomen, & Gallienus exercitum aduersus eum misisset, FRANCOS sibi adiunxit, qui tunc ad Rhenum accesserant. Hîc primùm fit Francorum mentio in bellis Romanis.

Semper autem prudentes uiri quæsiuerunt gentium,

gentium, ac præsertim maiorum suorum stirpes: & quia στοργὴ inuitat ad cogitationem de parentibus: Et quia gratum est, uirtutem & honesta exempla maiorum intueri: & quia honestæ gentes disciplinam maiore cura retinuerunt.

Fuisse autem excellentem uirtutem gentis Francicæ, ostendit magnitudo rerum gestarum, quòd in Gallia regnum constituerunt, quo multis seculis nullum est in genere humano magis ornatum Legibus, doctrinis & iudicijs: Et quòd Italia dignos esse censuit, in quos transferret Romani Imperatoris dignitatem, Et quòd uoluit totius Europæ præcipuos custodes esse.

Laudanda est igitur diligentia eorum, qui Francicæ gentis originem quæsiuerunt. Sed iustè reprehenduntur inepti Scriptores, qui fabulas ex sese finxerunt de filijs Hectoris, quas omitto, & ex Troia Francos educunt.

Nomen Francorum celebre esse cœpit tempore Gallieni Imperatoris, quia Posthumus eos armauit contra Gallienum. Sed tunc fuisse eos in ripa Rheni, & uicinos Galliæ Posthumi historia ostendit. Deinde expreßè scribitur, Aurelianum triginta millia Francorum prope Moguntiam trucidasse. Postea Constantinus dimicauit cum

cum Francis & Alemanis, & Reges eorum captos obiecit bestijs. Et Hieronymus in uita Hilarionis inquit: Inter Saxones & Alemanos Franci sunt, gens non tàm lata quàm ualida.

Alemanos autem nominatos esse, qui sunt inter syluam Martianam, Alpes, & Noricum non dubium est, propemodum ubi nunc sunt Sueui. Interiecti autem inter Sueuos & Noricos & Syluam Turingicam sunt Franci nunc quoq; , sicut & Strabo inquit, Francos esse inter Noricos & Vindelicos, ut inter hos nunc quoq; interiecti sunt. Et nomen Francum est à Frey quod liberum significat. Et Principum nomina sunt nostræ linguæ uoces, Warmund / Lugwig / Helffrich / & alia multa.

Satis igitur perspicuum est, Non transijsse Francos ex Gallia in nostras regiones, inter Rhenum & Saltum Turingicum: Sed transijsse eos ex nostris regionibus à Saltu Turingico ad Rhenum, & inde in Galliam.

Sed quæ prima sedes Francorum fuerit, dubitatur. Beatus Rhenanus uicinos Frisijs fuisse, & inde ad ripam Rheni ascendisse existimat, quia non dubium est, Constantini tempore Francos tenuisse Sycambrorum regionem, & Batauiam, id est, Holandiam. Et Claudianus scribit ad Stiliconem:

Rhenumq;

Rhenumq; minacem
Cornibus infractis adeò mitescere cogis,
Vt Salius iam rura colat, flexosq; Sycambri
In falcem curuent gladios, geminasq; uiator
Cùm uideat ripas, quæ sit Romana requirat,
Vt iam trans fluuium non indignante Cayco
Pascat Belga pecus: mediumq; ingressa per Albim
Gallica Francorum Montes armenta pererrent.

Intelligi autem & SALIOS Francos ex Marcellino notum est. Quod nomen cùm à Sala flumine factum esse scribatur, tunc quoq; Francos regionem ad Salam uersus Menum & Rhenum tenuisse apparet, unde et SALINGI FRANCI dicti sunt.

Oppidum est è regione Coloniæ Agrippinæ Teutsch/ ubi tabula in ueteri Monasterio reperta est, in qua scriptum fuit, eam arcem à Constantino extructam esse in terra Francorum, ut ibi præsidium ad defensionem Coloniæ Agrippinæ collocaretur.

An autem descenderint à Ripa Mœni, quæri potest? Strabonis & Hieronymi dicta magis significant descendisse eos ad Rhenum, quàm primùm in littore Frisiaco natos esse.

A Gallieni Imperatoris morte ad Honorij Imperatoris tempus sunt anni circiter centum & triginta. Intra hoc tempus Franci cum multis

Impera-

Imperatoribus dimicarunt, & latè in ripa Germanica Rheni processerunt. Sed Honorij tempore trans Rhenum potiti sunt urbe Treuirorum, & longius in Celticam & in Belgicum progreßi sunt.

Scribitur autem hac occasione uocatos esse à Treuiris, Quia præses Honorij Lucius rapuerat uxorem uiri nobilis. Vt igitur libidinosus præses expelleretur, accersita sunt auxilia Francica, sicut sæpe propter libidines magna regna mutata sunt. Primum autem regem Franci post transitum in Galliam Vuarmundum nominant. Ab hoc initia pulcherrimi regni Francici, quod Celticam, Belgicum, & magnam Germaniæ partem tunc complexum est, recensentur, ut postea sub Honorio dicetur. Nunc ad seriem temporum redeo.

Posthumus cùm haberet auxilia Gallica & Francica, septem annos tenuit imperium, & sæpe uicit exercitus Gallieni. Tandem fraude interfectus est, Lolliani Ducis insidijs, quem statim Victorinus præses Coloniæ Agrippinæ interfecit. Gallienum postea interfecit prope Mediolanum Cecropius Dalmata. Multiplex enim Ducum inter sese, qui tunc Imperatores dici uoluerunt, laniena fuit.

Anno Mundi quatermillesimo ducentesimo tricesimo tertio.
Anno Romæ millesimo uicesimo primo.
Anno Christi ducentesimo septuagesimo primo.

FLAVIVS CLAVDIVS.

FLAVIVS CLAVDIVS Imperator factus est ab exercitu ad Mediolanum, cuius iudicium postea comprobauit Senatus. Regnauit annum unum & menses nouem. Quanta fuerit ipsius uirtus, ex Senatus testimonio apparet, in quo hæc uerba recitata sunt: Claudi Auguste tu frater, tu Pater, tu amicus, tu bonus Senator, tu uerè Princeps. Hæc præconia multas eximias uirtutes complectuntur. Dum autem Gallienus in luxu & popinis uiuit, & per seditiones multi se Imperatores nominant, & inter sese dimicant, trecenta millia Gottorum & Herulorum ad fluuium Tyram collecta, transierunt partim in Mysiam, partim in Macedoniam, & latè grassati sunt rapinis & cædibus. Obsederunt etiam magnas urbes, Thessalonicam & Cassandream. Aduersus hos Claudius duxit exercitum, & magna celeritate dispersos in diuersa loca oppreßit, tantamq; multitudinem fœliciter deleuit. Aliquantò post hæc prælia,

lia, morbo extinctus est. Post eius mortem Senatus honoris ipsius causa clypeum aureum, in quo imago eius expressa fuit, in Capitolio collocauit.

Anno Mundi quatermillesimo, ducentesimo tricesimo quinto.
Anno Romæ millesimo uicesimo tertio.
Anno Christi ducentesimo septuagesimo tertio.

VALERIVS AVRELIANVS.

VALERIVS AVRELIANVS, natus in Syrmio, in familia ignobili, matre sacrificula Solis, cùm sub Claudio præcipuus Dux esset contra Gottos, & ductor Equitum, post eum ab exercitu Imperator factus est, cuius iudicium comprobauit Senatus. Regnauit annos sex. Militari uirtute excelluit, sed propter crudelitatem uenit in odium.

Fuit autem digna laude seueritas eius in regenda disciplina. In pœna militis qui hospitam per uim compresserat, imitatus est Beßi supplicium: Inflexis duabus arboribus eum alligauit, quæ cùm rursus erigerentur, miles discerptus est.

Antequàm factus est Imperator Aurelianus, pugnauit cum Francis ad Moguntiam, ubi

triginta millia Francorum trucidata esse scribitur.

Postquàm autem successit Claudio, terribilis expeditio Marcomannorum & Sueuorum retraxit eum in Italiam, qui iam Mediolanum ceperant, & terrorem urbi Romæ similem Cimbrico incusserant. Munito igitur limite Imperij, properans in Italiam, apud Placentiam deleuit Marcomannos & Sueuos, sed magna clade Romani exercitus prius accepta. Fuerunt autem Marcomanni partim Boiemi, partim Moraui & Austriaci, ut nunc nominamus, Sueui Alpibus uicini, qui se cum Marcomannis coniunxerant. Pacata Italia Romam profectus Aurelianus seditiones urbanas sedauit, & multis ciuibus interfectis, utcunq; Iuditia restituit, & constituto urbis statu, duxit exercitum aduersus Zenobiam, quæ Syriam & uicina loca tenebat, & filijs regna quærebat. Hæc Regina uelut Semiramis duxit exercitus, & antea fortiter repulit Persas, postea, cum Syriam Romanis ademptam tradere filijs conaretur, repetenti eam Aureliano cessuram se esse negauit. Facta sunt igitur aliquot prælia, in quibus Zenobia duce aliquoties Romani exercitus pulsi sunt. Tandem circumsessa Palmyra cum Zenobia ex ea urbe in loca tutiora discederet, conspectam in eo itinere Aurelianus cepit. Hic belli finis fuit, Viua Romam ducta est, ubi

ubi in Triumpho splendidißimè ornata currum Aureliani in magna turba captiuarum anteceßit cum filijs & filiabus. Postea concessum est Zenobiæ, ut Romæ more priuatæ matronæ cum filiabus uiueret. Romæ Aurelianus cùm alia quædam paci utilia constituit, tùm etiam ἀμνηστίαν sanxit, ne audirentur, qui deferebant malè locutos de Principibus. Deinde rursus ex urbe ad bellum Vindelicum disceßit, ubi Boios quos nunc Bohemos nominamus egressos ex Saltibus suis & populantes oram Vindelicam repulit. Inde rediturus in Orientem non procul à Byzantio interfectus est à militibus incitatis à Scriba Mnestheo, cui Aurelianus necem minitatus fuerat, sed statim exercitus de Mnestheo pœnas sumpsit, eumq́; bestijs obiecit.

DE ECCLESIA.

DVM inter sese Romani Duces sub Gallieno belligerantur, creuit Ecclesia, multi enim libentius amplexi sunt doctrinam de uero Deo, cùm uiderent scelera, furores & pœnas impiorum Principum, qui Idola defendebant. Simul autem, ut fit in confusionibus Imperiorum, parua ingenia sparserunt impias opiniones. Ac præcipuè duæ furiæ diuersis locis ualdè perniciosæ fuerunt: Manes in Persia, à quo Manichæi nominati

sunt, & Paulus Samosatenus Antiochiæ. Attigit Aureliani tempora uterq;. Imposturæ autem dissimiles fuerunt: Manichæa pugnans cum iudicio rationis & ciuili consuetudine uitæ, absurda, monstrosa, barbarica, spectro similis, seu Chimeræ, seu Empusæ conflata ex Stoicis deliramentis, & fanaticis furoribus, ac simulatis adflatibus. Samosatenica uerò, ut bella meretricula fucata Philosophicis coloribus, lasciuiens, & blandis illecebris inuitans curiosa ingenia, non tunc primùm nata, sed antea Plotini disputationibus Alexandriæ compta. Cognosci utraq; ex nostræ ætatis spectaculis potest. Furores Anabaptistici similes sunt Manichæorum. Seruetus Hispanus, qui diu fuit in Academijs Mahometicis in Numidia, Samosatenicam illam meretriculam in theatrum reduxit.

Cùm autem necesse sit uetera certamina, & ueræ Ecclesiæ iudicia nosse, non prætereundæ sunt hæ maximarum rerum controuersiæ, præsertim cùm res ostendat, id quod Thucydides inquit accidere, ut donec eadem hominum natura manet, similia multa accidant.

Vt autem de nostræ ætatis controuersijs rectius iudicare poßimus, prodest collatio ueterum certaminum & iudiciorum.

Nec difficilis est refutatio Manichæorum, quia multi sunt manifesti furores. Et extant uetustæ

refuta-

refutationes scriptæ ab Irenæo contra Marcionem, & ab Augustino contra Manichæos, quas legere eruditos utile est, & multæ recentes contra Anabaptistas.

Fuerunt autem hæc præcipua capita Manichææ Sectæ. Vt Stoici dixerunt: Duo principia esse pariter æterna, Νοῦν καὶ ὕλην, Ita Manichæi duo principia pariter æterna, & inter se pugnantia finxerunt, Bonum & Malum, Bonum nominarunt Lucem, Malum tenebras & materiam, quam dixerunt malorum omnium causam esse. Ortos à malo nominarunt χοϊκοὺς καὶ ὑλικούς. Hos dixerunt quia haberent semina malæ materiæ, necessariò sceleratè facere, nec posse ad Deum conuerti. Contra uerò ortos à Bono Deo, necessariò recta facere, nec damnari eos posse, quia sint in eis lucis semina, Nec teneri eos Lege etiam cùm contraria Legi faciant, quia Lex tantùm iudicet ortos à materia.

Ita docuerunt omnia necessariò fieri, bonas & malas actiones, & prorsus nullam esse humanæ uoluntatis libertatem in bonis & malis actionibus interioribus & exterioribus.

Reiectis etiam Propheticis & Apostolicis scriptis, nouum Euangelium scripserunt, & ut antecellere communi hominum multitudini & Semidei uiderentur, simularunt Enthusiasmos seu

adflatus, subito in turba se in terram abijcientes & uelut attoniti diu tacentes, deinde tanquàm redeuntes ex specu Trophonio, & plorantes multa uaticinati sunt. Prorsus ut Anabaptistæ recens fecerunt in seditione Monasteriensi. Etsi autem in quibusdam manifesta simulatio fuit, tamen aliquibus reipsa à Diabolis furores immissos esse certum est. Finxerunt etiam coniugium, politicum ordinem, Magistratus, & iudicia, opera esse, non Lucis seu boni Dei, sed mali principij. Hi furores multa tetra scelera, libidinum confusiones, & seditiones pepererunt. Sicut historiæ Clementis, Epiphanij & Eusebij, inde usq; à Marcionis tempore narrant, in quibus scribitur colluuiem Marcionis oppidum Phrygiæ Pepuzam nominasse Ierosolymam, & ibi seditionem mouisse, prorsus ut Anabaptistæ seditionem in urbe Monasteriensi mouerunt.

Tandem uerò Manes dicitur hoc modo perijsse. Cum se pro Medico uenditaret apud Regem Persicum, & filium eius in curatione, seu dolo seu inscitia necasset, Rex Persicus cutem ei detrahi iußit, & sic eum interfici.

Cohorrescamus autem hæc monstrosa dogmata legentes, & considerantes quanta multitudo fascinatorum in ea Secta fuerit, & quàm diu hæc pestis durauerit. Nam ut Marcionis tem-

pora

pora omittam, post Aurelianum Manichæi magnos cœtus in Persia, Ægypto, Africa et in multis Asiæ locis habuerunt, amplius ducentis annis.

Hæc cogitantes agnoscamus & esse Diabolos, & horribiliter insidiari Ecclesiæ, & non adsentiamur inexploratis dogmatibus, sed doctrinam Ecclesiæ rectè discamus, & aßiduis uotis à Deo petamus, ut nos doceat & gubernet, sicut Propheta clamat: Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam, & iustificationes tuas doce me. Sintq́; in conspectu firmæ refutationes, sumptæ ex perspicuis testimonijs diuinis, quæ affirmant esse unum & æternum principium bonum, Deum uerum creatorem omnium creaturarum, & uniuersæ materiæ corporum, Nec esse aliud æternum principium pugnans cum bono, Nec peccatum ortum esse ab æterna natura, nec ex materia, sed à uoluntate Diabolorum & primorum parentum, qui se liberè auerterunt à Deo, quia scriptum est, Non Deus uolens impietatem tu es. Item, Iohan. 8. Quando mendacium Diabolus loquitur, ex proprijs loquitur, quia mendax est, & pater mendacij.

Falsum est etiam propter materiam diuersam alios posse conuerti, alios non posse conuerti, quia certum est non esse discrimen in propagatione hominum, propter diuersas materias, quod ad

peccatum attinet, sed omnes homines ex Adam & Heua propagatos, ex commixtione maris & fœminæ nascentes, adferre peccatum originis, ut capite quinto ad Romanos perspicuè dicitur. Rursus etiam omnes, qui in ueris doloribus uoce Euangelij, id est, promißione gratiæ eriguntur, fiunt hæredes æternæ salutis, nec consolatio excutienda est his imaginationibus, quæ fingunt discrimen in hominum materia esse, aut in Deo προσωποληψίαν. Sed utraq; concio uniuersalis est: Accusatio peccati in omnibus, qui nati sunt ex commixtione maris & fœminæ, & promißio gratiæ, iuxta hæc dicta: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Iohan. 3. Sic Deus dilexit Mundum, ut unigenitum filium dederit, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat uitam æternam. Item: Deus uult omnes homines saluos fieri. Item: Non est in Deo προσωποληψία, &c.

Quòd etiam Manichæi dixerunt: Omnia necessariò fieri, bonas & malas actiones, tetrum & Diabolicum mendacium est, contumeliosum contra Deum, & perniciosum moribus. Manifestum est enim Paulum adfirmare esse aliquam iusticiam carnis, quæ est externa gubernatio, qua homo liberè regit externa membra, ne faciant con-

tra legem Dei. Ideò inquit: Lex Pædagogus est. Aliqua igitur libertas est, & in non renatis, uidelicet regendi externas actiones, seu, ut nos loquimur, Regendi locomotiuam. Multò uerius est libertas in Renatis, Ioseph adiuuatur à Spiritu sancto, ut heri coniugem fugiat, & tamen liberè, & uolens non coactus fugit. Dauid liberè & uolens non coactus rapit alterius coniugem, & poterat imperare externis membris, ne alienam attingeret, præsertim cùm antea domicilium fuisset Spiritus sancti. Posse igitur labi renatos ostendunt exempla Pharaonis, Saulis, Dauidis, Petri & aliorum innumerabilium, quorum aliqui rursus ad Deum conuertuntur, ut Aäron, Dauid. Aliqui ruunt in æternum exitium, non quòd sint ab alia materia orti, sed suæ uoluntatis malicia.

Errores Manichæorum de coniugio & politico ordine, cùm manifestè impij sint, testimonia sunt eam Sectam & similes, Diabolorum organa esse. Cùm igitur filius Dei uelit discerni ueram Ecclesiam ab impia colluuie, doctrinarum uoce, sicut scriptum est: Oues meæ uocem meam audiunt. Item: Ex fructibus eorum cognoscetis eos, Sciamus Manichæos & similes cùm manifestè impios furores defendant, nequaquàm esse ciues Ecclesiæ Dei, & fugiamus & execremur eos tanquàm hostes Dei, & agmina Diabolorum. Extant autem

scripta

ſcripta de Coniugio & Politico ordine in noſtris Eccleſijs edita, quæ Manichæis, Anabaptiſtis & alijs fanaticis opponi uolo. Nam huius ſcripti modus non patitur ea hîc repeti. Sed nota ſunt pijs, & alibi ſæpe repetita ſunt. Et mihi gratum eſt prorſus eadem ab Irenæo dicta eſſe.

Adijciam pauca & de Paulo Samoſateno, qui blaſphemiam renouauit, quam non tantum ab Ebione & Cerintho poſt Apoſtolos ſparſam eſſe iudico, ſed exiſtimo primùm à Diabolis impulſum eſſe Cain, ut doctrinam de MESSIA irrideret, & negaret tunc adeſſe Eccleſiæ filium Dei. Deinde ſecutæ ſunt maiores tenebræ & Ethnica Idola. Poſtea in populo Iſraël Phariſæi & Zadducæi etiam negauerunt in Meßia fore diuinam & humanam naturam. Ita deinceps ſemper habuit Diabolus ſua organa, quæ filium Dei contumelia adfecerunt, ſpretis teſtimonijs Propheticis & Apoſtolicis, donec tandem eam blaſphemiam horribili potentia Regni Mahometici latè propagauit & ſtabiliuit. Hæc ingentia mala conſideremus, & Propheticæ & Apoſtolicæ doctrinæ teſtimonijs nos confirmemus, & ſimul petamus nos ab ipſo filio Dei doceri & confirmari.

Exiſtimo autem Samoſateno tunc fuiſſe hanc occaſionem ſpargendæ blaſphemiæ: ZENOBIA mulier Arabica, quæ Antiochiam & Syriam tenebat,

tenebat, didicerat, ut multi alij Arabes, doctrinam Iudaicam. Huic Reginæ cùm familiaris esset Paulus Samosatenus Antiochenus Episcopus, ut eam ad Christianos inflecteret, doctrinam de Meßia transformauit in Iudaicas opiniones. Et recens in Schola Alexandrina Plotinus allegorias περὶ λόγου suæ Philosophiæ miscuerat. Et adparet multorum disputationibus hæc agitata esse. Inde sumpsit præstigias Samosatenus, & contendit in Christo tantùm esse naturam humanam, & λόγον in Iohanne non intelligi oportere aliquid subsistens seu ὑφιστάμενον, sed posse intelligi decretum seu sonum euanescentem promißionis. Hæc in illo gynæceo Zenobiæ & inter alios homines curiosos magnos plausus ciebant. Estq́; defensus Samosatenus à Zenobia circiter decennium.

Aliquoties autem uicinarum Prouinciarum Episcopi ad refutandum Samosatenum conuenerunt. Fuitq́; præcipua autoritas duorum, qui Samosateno contradixerunt Dionysij Alexandrini & Gregorij Neocesariensis, qui miraculis clarus fuit. Huius extat Confeßio, quam prodest omnibus notißimam esse, quæ recitatur in libro septimo historiæ Eusebij.

Vnus Deus Pater Verbi uiuentis, sapientiæ subsistentis & imaginis suæ, perfectus perfecti genitor,

genitor, Pater filij unigeniti. Vnus Dominus, Solus ex solo, imago Patris uerbum efficax, filius uerus ueri Patris, & inuisibilis ex inuisibili, sempiternus ex sempiterno, immortalis ex immortali. Vnus Spiritus sanctus ex Deo substantiam habens, qui per Filium adparuit, sanctificans, & per quem Deus super omnia & in omnibus cognoscitur.

Talia uetustatis iudicia & testimonia recenseri in Historijs utile est, quia cùm seruet Deus Ecclesiam, nec sinat eum prorsus deleri, excitat aliquos, qui ueritatem in Propheticis & Apostolicis scriptis & testimonijs traditam retineant & alijs ostendant, ac in magnis certaminibus eos adiuuat, & suis testimonijs ornat. Hanc Ecclesiam uult Deus tanquàm monitricem audiri, sicut scriptum est: Nisi uitula mea arassetis, non inuenissetis. Vult autem fontes considerari, ex quibus hi testes doctrinam hauserunt. Tunc igitur ostenderunt pij senes semper & Prophetas, & deinde Apostolos idem docuisse, uidelicet missum esse ad Ecclesiam ab initio Filium Dei, & hunc allocutum esse Patres, & custodem fuisse Ecclesiæ, sicut Paulus inquit, adfuisse Christum Patribus in deserto. Et Iacob inquit: Benedicat his pueris Deus, & Angelus qui eripuit me ex omnibus malis. Ac dicta quæ adfirmant adfuisse Ecclesiæ Meßiam

antequàm

antequàm adsumpsit humanam naturam, perspicuè ostendunt τὸν λόγον qui adsumpsit humanam naturam, nequaquàm esse sonum euanescentem, sed aliquid uiuum, intelligens, subsistens & ὑφιστάμενον, sicut ipse Dominus inquit: Antequàm Abraham natus est, ego sum. Item, Glorifica me ea gloria, quam habui apud te antequàm esset Mundus. Item: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui ex cœlo descendit filius Hominis, qui est in cœlo. Et dicta Prophetica multa congruunt. Micheæ 5. Egressus eius ante dies Mundi. Zachariæ 12. Adspicient me quem confixerunt. Deinde omnia dicta in Propheticis & Apostolicis scriptis de omnipotentia & inuocatione Meßiæ, firma testimonia sunt de eius diuinitate, qualia hæc sunt: Ego uitam æternam do eis. Item: Sine me nihil potestis facere. Ego sum uitis, uos palmites. Et Ephes. 1. Qui est caput omnia in omnibus perficiens. Et ualde illustria sunt dicta Coloss. 1. Per Christum condita sunt omnia, & ipse est ante omnia, & omnia per eum consistunt. Hæc cùm de Christo iam manifestato dicantur, necesse est in eo esse naturam diuinam. Et ad Ebræ. 1. dicitur: Per quem secula fecit, qui est ἀπαύγασμα gloriæ, & character substantiæ eius ferens omnia uerbo potentiæ suæ, &c.

Talibus dictis nos confirmemus, & testimonia

monia ueteris Ecclesiæ adiungamus Irenæi & aliorum. Et quidem adfirmat Irenæus se doctrinam suam accepisse à Polycarpo Iohannis auditore. Discernit igitur Paulus Christum à cæteris Sanctis, ait in eo habitare diuinitatem σωματικῶς, quasi dicat: In cæteris ut in Elia, Dauide habitat diuinitas effectiuè & separabiliter. At in Christo inseparabiliter, & ita ut humanæ naturæ unita sit mirando modo unione hypostatica. Vetustas usa est qualicunq; similitudine, quæ extat apud Athanasium, Cyrillum, & Iustinum: Sicut anima gestat corpus humanum, sic gestari inquiunt ab imagine coëterna Patri naturam humanam in Christo. Verba apud Iustinum hæc sunt: τινὲς μὲν τὴν ἕνωσιν ὡς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα νοήσαντες. οὕτως ἐκδεδώκασιν, καὶ ἁρμόδιόν γε τὸ παράδειγμα, εἰ καὶ μὴ κατὰ πάντα κατὰ τὸ γοῦν.

Hæc breuiter inserui historiæ, ut Lectores & ueteris Ecclesiæ iudicia considerent, & ab his commonefacti testimonia in fontibus quærant, & confirment in mentibus ueras sententias de filio DEI, ut ardeat inuocatio, & alacriter confugiant ad eum, sicut præcipit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos.

Anno

Anno Mundi quater millesimo ducentesimo quadragesimo primo.

Anno Romæ millesimo uicesimo nono.

Anno Christi ducentesimo septuagesimo nono.

TACITVS.

TACITVS Imperator factus est ex Senatusconsulto, cùm sex mensibus sine Imperatore exercitus essent, & Senatui iudicium permitterent, qui propter uirtutem elegit Tacitum. Sed & senex fuit, & sexto mense Imperij mortuus est in urbe Tarso. Quanquàm autem FLORIANVS Taciti frater succedere ei conatus est, tamen exercitus elegit Imperatorem Valerium Probum, cuius uirtus exercitibus nota erat. Cùm igitur in contione militari dictum esset, quærendum esse Imperatorem Fortem, Sanctum & probum, tota multitudo quasi omen sequens acclamauit: PROBE AVGVSTE DII TE SERVENT.

Anno Mundi quater millesimo, ducentesimo quadragesimo secundo.

Anno Romæ millesimo tricesimo.

Anno Christi ducentesimo octuagesimo

VALERIVS PROBVS.

VALERIVS PROBVS factus est Imperator suffragijs exercitus qui Tarsi erat, & libenter receptus à Senatu & omnibus exercitibus. Regnauit annos sex, & menses tres. Natus fuit in Syrmio ex patre Tribuno, uir iustus & fortis.

Initio Imperij duxit exercitus ex Oriente in Galliam, quia & Franci eam inuaserant, & Lugduni PROCVLVS, & dux limitis Rhetici BONOSVS, nominauerant se Imperatores. Depulsis igitur ex Gallia Francis, & interfecto Proculo, pacata Gallia, Probus Bonoso qui Rhetiam tenebat, & Almanis bellum intulit, quos ultra Nicrum cedere coëgit.

In hac Historia primùm inuenio nomen ALMANORVM, quæ appellatio aboleuit nomen Rhetiæ. Nec dubium est propriè hanc uocem in ueteribus historijs tribui populis, qui sunt inter Alpes & Moguntiam.

Vnde nomen factum sit quæritur. Quidam deducunt à lacu Lemano. Alij existimant esse, quasi allerley Man/id est, promiscuam multitudinem, quæ concurrit ad libertatem recuperandam propter Tyrannides Romanorum Ducum. Agathias à Græca uoce dictos esse scribit, quasi

ἀλήμονας,

ἀλήμονας, id est, errantes seu uagabundos. Ego existimo idem nomen esse ALANORVM & ALMANORVM.

Sunt autem hodie Alani non procul à Constantinopoli, quorum tanta est uirtus, ut adhuc retineant libertatem & ecclesias. Fuisse eos olim Getis & Dacis uicinos apparet ex Dionysij uersibus, ubi dicitur:

Δάκων δ' ἀπειτὸς αἶα, καὶ ἀλκήεντες ἀλανοί, id est, Lataq; Dacorum regio, fortes & Alani. Est & apud Marcellinum libro 21. longa Alanorum descriptio. Bella cum Hunnis gesserunt tempore Valentis.

Etsi autem nomen ALMANI uicinum est, & effusam esse Alanorum gentem in Occidentem constat: tamen non adfirmo inde factam esse appellationem Almanorum. Cæterum Etymologia dulcis est Alman ab Elam, quod est iuuenis, unde & Alma est, quod uirginem significat.

Vt autem Francorum primum fit mentio in Gallieni historia: Ita obseruabis inter gentes à Probo uictas primum nominari Alemanos. Repreßit autem Probus utranq; gentem, Francos & Almanos, trucidatis quadringentis millibus hominum. Franci in Belgico uicti sunt, & receptæ Gallicæ ciuitates sexaginta, Alemani ad Nicrum profligati sunt.

Simul in Rhetia BONOSVS, qui se Imperatorem nominauerat, & Alemanos concitauerat, uictus est. Hic laqueo sibi uitam finiuit. Et quia fuerat Heluo, & habuerat uentrem deformiter tumidum, iocus militaris sparsus est: Non hominem pendere, sed Amphoram.

Pacatis his regionibus Probus in Asiam duxit Exercitus per Thraciam, ubi Gottos repressit, & multa millia in agris imperij collocauit. Latrocinia in Cilicia sustulit. Cum Persis & Parthis pacem fecit, ac regressus ad bella magis necessaria, Sarmatica & Gottica. Cùm in Syrmio milites oneraret labore siccandi paludes, aliqui tumultuantes, seditionem aduersus eum mouerunt, & fugientem Probum Imperatorem in speculam interfecerunt. Reliquus exercitus dolens extinctum esse iustum, fortem, fœlicem & utilem Imperatorem, sepulcrum ei fecit, cum hac inscriptione: Hîc Probus Imperator uerè probus situs est, Victor omnium gentium barbararum, Victor etiam Tyrannorum.

Quanquàm autem excellens in eo uirtus fuit, & gubernatio fœlix: Tamen exemplum est non solùm inconstantiæ fortunæ, sed potius ingratitudinis, leuitatis & furorum uulgi, quod eum

temerario impetu & seditiosè oppreßit. Et ad regulam congruit: ὄχλος σὺν ἀμαθίᾳ μέγιστον κακόν. Item: Λαῷ μὴ πίστευε, πολύτροπος ἐστὶν ὅμιλος.

Anno Mundi quater millesimo ducentesimo quadragesimo octauo.
Anno Romæ millesimo, tricesimo sexto.
Anno Christi ducentesimo octuagesimo sexto.

CARVS NARBONENSIS.

CARVS NARBONENSIS, cùm Præfectus Prætorio esset, propter uirtutem suffragijs militaribus Imperator factus est. Regnauit biennio. Filios nuncupauit Cæsares, Carinum & Numerianum.

Probus honorificum testimonium de eo ad Senatum scripsit, his uerbis: Fœlix esset nostra Respublica, si plures CARI similes haberemus. Ideò Senatus libenter comprobauit militarem suffragationem, præsertim cùm uirtus eius nobilitate generis & eruditione ornata esset.

Quia uerò audita Probi morte uicini Pannonijs Sarmatæ rursus in Pannoniam & Thraciam irruptiones faciebant, primùm omnium CARVS Sarmatas repreßit, sedecim millibus interfectis, & uiginti millibus captis.

Pacata uicinia transiuit in Asiam ad bellum Persicum. Cumq́; ad fatalem Imperij Romani limitem, ad fluuium Tygridem peruenisset, mortuus est.

Successurus erat filius Numerianus, qui propter nobilitatem, optimos mores, eruditionem, & Patris memoriam à Senatu & exercitu diligebatur. Sed eius Socer Arius Aper, ut imperium in sese transferret, occidit eum. Id cùm comperisset exercitus, in concione accusato Apro Imperatorem eligit Diocletianum, qui mox Aprum palàm spectante exercitu interfecit. Id factum congruit cum uaticinio mulieris in TVNGRIS, quæ una DRVIDVM fuit. Sunt autem dictæ Sacerdotes DRVIDÆ, à fidelitate, Trew/ quasi dicas: die vertraweten. Hæc prædixerat Diocletiano, obiurgans eum quòd parcè solueret in hospitio, futurum esse Imperatorem, cùm APRVM occidisset.

Facta autem pace cum Persis Diocletianus exercitum reduxit in Europam, & Carino in

Dalmatia

Dalmatia nominanti se Imperatorem occurrit. Carinus dißimilis patri & fratri cùm flagitiosissimus esset, & Heliogabali mores imitaretur, ab exercitu desertus & occisus est.

Cùm igitur & Orientis & Occidentis exercitus Diocletianum fecissent Imperatorem, Senatus militarem suffragationem comprobauit.

Anno Mundi quater millesimo, ducentesimo quinquagesimo.

Anno Romæ millesimo tricesimo octauo.

Anno Christi ducentesimo octuagesimo octauo.

DIOCLETIANVS.

DIOCLETIANVS natus in Dalmatia, patre Scriba Senatoris Amilini, matre Dioclea, Imperator factus est. Regnauit annos uiginti. Initio Imperij reducens exercitum ex Asia uicit Carinum in Dalmatia, qui patri Caro succedere conabatur. Postea cùm multi noui motus in prouincijs orti essent, & metueret futurum, ut alibi alij crearentur Imperatores, maluit ipse collegam fidum suo iudicio eligere. Adiunxit ergò sibi collegam MAXIMIANVM, fortem & peritum rei militaris, sed truculentum & libidino-

sum. Hunc pari postestate AVGVSTVM nominauit. Horum integra mansit concordia, & Diocletianus se Iouium nominauit, Maximianum Herculeum. Cumq; propter diuersarum Gentium motus opus esset pluribus fidelibus Ducibus, duo Augusti rursus nominant duos CAESARES: Diocletianus GALERIVM Maximinum, natum in Thracia ripensi. Maximianus FLAVIVM CONSTANTIVM χλῶρον, cuius uirtus tanta fuit, ut Carus Imperator, si uixisset, interfecturus filium flagitiosum decreuerit successorem nominare hunc Constantium. Coniugijs etiam fœdera confirmata sunt. Diocletianus filiam Valeriam dat Maximino: Maximianus Herculeus priuignam Theodoram Constantio. Duo in Orientem proficiscuntur. Diocletianus Aegyptum recipit, obsessa Alexandria octo mensibus magnam multitudinem trucidauit. Achilleum, qui se nominauerat Imperatorem obiecit bestijs dilaniandum.

Maximinus contra Narsum Regem Persarum missus primùm uictus est. Postea uicit capta regia Gaza.

Maximianus primum in Occidente Galliam pacauit, oppreßo Aeliano, qui ut se Imperatorem faceret, agricolas concitauerat. Deinde cùm in Africa MILITES QVINQVAGENARII

NARII seditionem mouissent, qui uolebant dimißionem fieri, & dari agros Quinquagenarijs, profectus eò Maximianus eam seditionem repreßit.

Difficilima pars bellorum mandata fuit Constantio, ut Francos & Alemanos domaret, qui cùm sæpe cum eis conflixisset, tandem sexaginta millibus Francorum & Alemanorum trucidatis recuperauit Belgicum & Rhetiam. Eo tempore SPIRAM ad Rhenum condidit, ubi matrem Claudiam sepelijt. Natus est enim Constantius ex Romana stirpe nobilißima, Patre Eutropio, & matre Claudia, filia Imperatoris Claudij, qui anteceßit Aurelianum.

Pacatis iam omnibus Prouincijs Imperatores Diocletianus & Maximianus, cùm circiter decem annos regnassent, Nicomediæ conueniunt, & de delendis Christianis deliberant: quia dissensio Religionis magnas discordias in familijs & in Imperio pariebat. Et quia inter ipsos Christianos multa dißidia erant, diuulsos inter sese facilius opprimi posse sperabant, iuxta dictum: Concordia res paruæ crescunt, Discordia maximæ dilabuntur. Erant etiam multi transfugæ & alij Sycophantæ inter eos qui Christiani nominabantur, qui tanquàm Furiæ & Ἀλάστορες incitabant & armabant Imperatores.

Durauit

Durauit hæc ſæuicia circiter decennium, & numerari poteſt inter exempla diuturnæ crudelitatis præcipua, quæ Eccleſia ſenſit, qualem in Aegypto Pharaonum tempore, & deinde Antiochi, experta eſt.

Edictum propoſitum eſt, ſimile Antiochi edicto: Vt omnes homines ubiq; ſacrificarent Dijs Imperatorum: Non ſacrificaturi afficerentur ſupplicijs: Et ut Templa & Libri delerentur. Nulla magna urbs fuit, in qua non quotidie circiter centum raperentur ad ſupplicia. Conſpectum eſt, Beſtias parcere multis, qui eis obiecti erant. Abſtinere etiam à Sanctorum cadaueribus. Ita oſtendit Deus, beſtias mitiores eſſe Tyrannis. Et tamen beſtiæ ſæpe lacerarunt ipſos carnifices & impios ſpectatores. Annotatum eſt, in uno menſe ſeptendecim millia in diuerſis locis interfecta eſſe. Hæc fiebant Diocletiani, Maximiani & Maximini crudelitate. Poſtea etiam Maxentij. Conſtantius, qui Galliam & Germaniam regebat, non fuit huius ſæuiciæ ſocius, ſed Chriſtianis in hac parte imperij, quam ipſe tenuit, pepercit.

Militabat eius filius CONSTANTINVS apud Diocletianum in Aegypto, ubi & Diocletianus & Maximinus inſidias ei ſtruxerunt, ut eum è medio tollerent, ſed effugiens redijt ad patrem in Galliam.

Ita

Ita cùm in Aſia, Syria & in Italia nobiliſsimi homines interfecti eſſent, & in Multis urbibus ſolitudo eſſet, Diocletianus & Maximianus imperium uno die uolentes depoſuerunt: uel dolore, quòd perfici non poſſe uiderunt ea, quæ moliti fuerant: uel metu Conſtantini. Diocletianus ſibi ipſe poſtea mortem conſciuit, cùm Maxentium Conſtantinus interfeciſſet. Qua in re conſiderandæ ſunt uehementes naturæ, quæ incendia animorum diſsimilima habent, nec ſecundas res nec aduerſas moderatè ferunt. Mouent iniuſtas res cæco & ingenti impetu. Poſtea fruſtrati opprimuntur magnitudine dolorum, ſicut accidit Antonio & alijs multis.

Magis oſtendit metum Maximianus, qui Romam redijt, ut à Prætorianis reciperetur, & rurſus nominaretur Imperator. Sed cùm filius Maxentius eum expelleret, fugit Maſsyliam ad generum Conſtantinum, cui cùm ſtrueret inſidias, filia maritum patri prætulit, quæ detexit inſidias. Ita cùm Deus Maximianum Conſtantino mirabiliter obtuliſſet, interfectus eſt Maximianus Maſſyliæ. Hic exitus fuit duorum ſæuiſsimorum Tyrannorum, Diocletiani & Maximiani.

Romæ MAXENTIVS, Maximiani Herculei filius, eò dominabatur crudelius, quia Seuerum ad Rauennam uicerat, qui exercitũ contra

eum

eum Romam ducturus erat. Cumq́; & ſæuiciam contra Christianos Maxentius exerceret, & raperet honeſtas matronas & uirgines, & militibus concederet licentiam omnium ſcelerum. Senatus Conſtantinum ex Gallia accerſiuit: Cui dubitanti an Romam duceret exercitum, oſtendit Deus illuſtre ſignum uictoriæ. Nam medio die in clara luce uidit Conſtantinus in cœlo igneam Crucem, cum literis: ἐν τούτῳ νίκα, id eſt, In hoc uince.

Scribit Euſebius, hanc ſe narrationem ex ipſo Conſtantino audiuiſſe.

Itaq́; tanquàm ducente Domino noſtro Ieſu Chriſto Romam cum exercitu properat. Etſi Maxentius imparatus erat, tamen occurrere fortiſsimo exercitui uſq; ad pontem Miluium auſus eſt. Ibi prælio uictus, & cum magna multitudine in flumen merſus perijt. Ideò Chriſtiani dixerunt, interitum Maxentij ſimilem fuiſſe pœnæ Pharaonis.

Suſtulit ergò initio Conſtantinus duos Tyrannos: Maximianum & eius filium Maxentium, cùm quidem Conſtantius à Maximiano Cæſar nuncupatus eſſet. Cùm igitur potitus eſſet Conſtantinus Occidentis imperio, teneretq́; eam partem, in qua plurimum roboris erat: Italiam, Hiſpaniam, Africam, Galliam, Germaniam & Britanniam, cum LICINIO tenente Illyricum, quem Maximinus Cæſarem nominauerat, facit fœdus, eiq́; ſororem,

rorem Constantiam dat uxorem, & mittit eum in Asiam contra Maximinum. Interea pacem in Occidente restituit, Abolet decreta Tyrannica, & uetat Christianos iniuria adfici, Et in prouincijs iudicia & præsidia ordinat.

Victus autem Maximinus à Licinio ad Tarsum, postea Phthiriasi inter sæuos cruciatus perijt, cùm examina uermium ei in inguinibus nata essent. Quo pœnæ modo significatum est, libidines eius puniri.

Extinctis igitur quatuor Tyrannis: Diocletiano, Maximiano, Maxentio & Maximino, tenent Imperium postea duo collegæ: CONSTANTINVS & LICINIVS, & paulisper in Imperio pax fuit.

Initium autem Imperij Constantini collocatur paulò ante Maxentium, uidelicet in annum Mundi quatermillesimum, ducentesimum septuagesimum secundum.

Annum Romæ millesimum sexagesimum.
Annum Christi trecentesimum decimum.

Sunt ergò ab initio Diocletiani ad hunc annum, qui est initium Constantini Magni, uiginti duo anni. Intra hos annos in toto genere humano horrendam lanienam aduersus ciues & hostes, & inter sese, exercuerunt Imperatores. Suntq; anni à Iulij initio usq; ad primum annum Constantini

trecenti

trecenti quinquaginta ſeptem, qui mutationem in imperio inſignem fecit. Ac à Iulij initio uſq; ad captam Romam ab Alarico ſunt anni quadringenti ſexaginta & unus.

CONSTANTINVS MAGNVS tenuit imperium annos triginta duos, minus duobus menſibus. Vixit annos ſexaginta ſex. Natus eſt in familia, cuius fuit præcipua nobilitas in Dardanis, ex Romana ſtirpe, cuius hæc ſeries traditur:

EVTROPIVS — CLAVDIA uxor, filia Criſpi, fratris Claudij Imperatoris.

CONSTANTIVS χλωρὸς Imperator, conditor Spiræ: qui uicit Francos & Alemanos.

HELENA Britannica: prima coniunx Conſtantij.

THEODORA, Maximiani priuigna, ſecunda coniunx Conſtantij.

Conſtantinus Magnus. (son of Helena)

Children of Theodora: ANNIBALIANUS Dalmatij pater. — Conſtantius pater Galli & Iuliani. — Conſtantia Licinij coniunx.

Con-

CONSTANTINVS MAGNVS.

MINERVINA prima coniunx Constantini Magni.	FAVSTA, secunda coniunx Constantini Magni, filia Maximiani.

Eius filij.

CRISPVS.	Constantinus secundus.	Constantius.	Constans.	Constantia, coniunx Galli.	Helena coniunx Iuliani Imperatoris.

DALMATIVM Orienti præfecit Constantinus Patruus, sed postea regnante Constantio interfectus est. GALLVM Constantius Cæsarem fecit, & post Dalmatium Orienti præfecit. Hunc quoq; crudeliter dominantem Constantius interfici iussit. Iulianus post Constantium, Constantini filium, Imperator factus est. Post hunc successor IOVINIANVS Pannonius ex alia familia fuit. Suntq; anni ab initio Constantini

Magni

Magni usq; ad mortem Iuliani, quinquaginta octo.

Post Maxentij imteritum rexit Occidentem Constantinus. Licinius uerò Orientem, qui Maximinos deleuerat. Deinde pax fuit in Imperio Romano, & Imperatorum concordia circiter quinquennium. Cùm uerò Licinius paulatim odium aduersus Christianos ostenderet, & aliquot nobiles uiros, propterea quòd abijcere professionem Christianam noluerant, interfecisset, multorum etiam raperet facultates & coniuges, multi exules ad Constantinum confugiunt, & petunt suscipi defensionem Christianorum. Erant fœdera inter Collegas, Licinium & Constantinum, & Licinius coniugem habebat SORO REM Constantini Constantiam. Primùm igitur hortatur Constantinus Licinium, ut iuxta edicta, quæ antea simul ediderant, parcat Christianis. Ille contrà superbè respondet: Se non impediendum esse in ea parte Imperij, quam regeret: Et bellum minitatur. Cùm autem iam Licinius uiolato priori edicto fœdus rupisset: & iusta sit defensio etiam contra SOCIOS, ad depellendam manifestam sæuiciam, Constantinus cum filio Crispo exercitum in Thraciam ducit, ubi ad urbem Adrianopolim, quæ nunc quoq; nota est, fuitq; olim Odrissa, magno prælio uincit Licinium, de quo & miracula narrantur:

rantur : Conſpectas eſſe in aëre flammas ſuprà exercitum Conſtantini. Scribit Marcellinus in exercitu Conſtantini, qui contra Licinium ductus eſt fuiſſe Francorum auxilia, qua ex re adparet Conſtantinum Francorum uirtutem magni feciſſe.

Fugit ex Europa Licinius in Bithyniam, & rurſus exercitum collegit. Sed ibi quoq; uictus pacem petit, miſſa ad uictorem Sorore ipſius Conſtantia, quæ uitam Licinio marito impetrauit: ſed ita, ut priuatus Theſſalonicæ cum coniuge uiueret.

Aliquantò poſt Licinius, cum res nouas moliretur, à Conſtantini præſidio Theſſalonicæ interfectus eſt. Extinctis igitur quinq; Tyrannis: Diocletiano, Maximiano, Maxentio, Maximino, & Licinio, tenet Monarchiam ſolus CONSTANTINVS, qui cùm Leges & iudicia deleta eſſent, & non ſolùm bellis ciuilibus, ſed etiam ſæuitia, quam Tyranni contra Chriſtianos exercuerant, uaſtatæ eſſent Prouinciæ, uictor Conſtantinus & Eccleſias & Imperium reſtituere cœpit.

Eſtq; hæc mutatio una inter præcipuas generis humani mutationes, difficilior quàm fuit Augusti uicto Antonio, aut Iulij uicto Pompeio. Bellum certè cum Licinio longè maius fuit, quàm uel Iulij uel Auguſti bella. Nàm & Ducum

par fuit magnitudo animi, & potentia & causa maior fuit, quàm Iulij uel Augusti. Dimicarunt enim in utram partem fieret inclinatio, An deinceps totus orbis pareret Christianis principibus, deleturis Ethnicas religiones: An uerò pareret Ethnicis, deleturis Christianos. Et multi erant duces & Milites nobilissimi in exercitu Constantini, quorum patres & matres crudelissimè interfecti fuerant. Fuit igitur causa longè maior quàm ulla in Imperijs unquàm fuit, Et habebat robur imperij Constantinus, ut de eo dici possit: Et causaq; ualet, causamq; tuentibus armis.

Vt autem Deus uictoriam dedit Constantino: ita postea eum adiuuit in constitutone imperij. Restituit leges & Iudicia, & multas nouas Leges condidit, præsertim de coniugijs & pudicicia sanxit, ut capitali supplicio adficerentur mœchi, & omnes qui se deinceps polluerent libidinibus contra naturam, & scorta mascula iussit ubiq; interfici. Prohibuit & ciuibus Polygmiam. Sanxit, ne Christiani ulla iniuria propter professionem adficerentur: Et ut ad honores admitterentur. Nominatim uerò excepit Hæreticos. Curauit rursus ædificari Christianorum templa, & reditus attribuit Pastoribus.

Pro militum utilitate sanxit, ut prædia ex quibus antea milites habuerant stipendia, transi-

rent ad hæredes, & fierent propria familiarum, sed ita, ut certum numerum Militum præberent. Id initium est eius moris, qui nunc seruatur in Feudis, ut nominamus, id est prædijs militum.

Hoc beneficio tenuit Constantinus obligatos omnes honestos milites. Ideoq; hunc morem instituit, ut mallent in coniugijs honestè uiuere, & procreare sobolem, quàm uagari ut antea.

Anno Mundi quater millesimo ducentesimo nonagesimo septimo.
Anno Romæ millesimo octuagesimo quinto.
Anno Constantini uicesimo sexto.

PACATIANO & Mecellio Coss. inchoata est instauratio murorũ Byzãtij, qui à Seuero Imperatore destructi fuerant. Estq; interuallum inter destructionem factam tertio anno Seueri ad hanc instaurationem, anni centum & triginta. Suntq; ab instauratione donec à Mahometo capta est, mille, centum & octodecim anni. Capta est enim à Mahometo anno millesimo, quadringentesimo quinquagesimo tertio.

Sunt urbium & Imperiorum fatales periodi. Et multa Heroici uiri faciunt fatali impetu, de quibus secus uidetur alijs.

Verum est, urbis Romæ, Italiæ & Imperij statum ualde languefactum esse, translata

dignitate & translatis familijs & opibus ex Italia in Thraciam. Nec quæro, quæ res mouerit Constantinum. Etsi situs Byzantij ualde opportunus est ad tenendum Occidentis & Orientis imperium. Et tunc aßiduis præsidijs in eo loco aduersus Gottos & Sarmatas opus erat, quæ quidem ibi commodissimè ali poterant. Sed potiorem causam tantæ mutationis Fatum fuisse existimemus. Cùm Deus puniturus esset Italiam & Romam aduentu peregrinarum gentium, prius uoluit alibi arcem Imperij & doctrinarum condere.

Ipsa urbs Byzantium olim à Carthaginensibus condita esse scribitur, Et nominis Etymologia concinna est: Beth Zona, id est, domus cauponæ seu meretricis: Quia propter ubertatem soli, & loci opportunitatem copia ibi magna est omnium rerum necessariarum.

Constantinus nominauit Νέαν Ῥώμην, quia uoluit has duas ciuitates unam esse, Et ciues in hac noua Roma tàm fieri Consules, quàm eos, qui in urbe Roma nati erant & habitabant. Vicit autem consuetudo, ut hæc urbs dicta sit CONSTANTINI urbs, quæ quidem ab instauratione, usq; ad hanc postremam expugnationem, factam à Mahometo, etiam præcipua omnium doctrinarum sedes fuit.

AN

AN CONSTANTINVS VRBEM ROMAM, ET OCcidentis Imperium Romano Episcopo donauerit?

VSitatè nominatur LIBER DECRETORVM, in quo & uetera & recentia decreta multa, partim uera, partim commenticia & notha, & sententiæ Scriptorum truncatæ recitantur. In eo libro dist. 96. extat fabulosa Narratio, in qua fingitur Constantinus Romano Episcopo Syluestro donasse urbem Romam, & Occidentis Imperium, Italiam, Galliam, Hispaniam, Germaniam, & alias uicinas prouincias.

Huius fabulæ refutatio scripta est à multis doctis uiris. Et has disputationes noße eò prodest, ut discrimen intelligatur potestatis politicæ & ministerij Euangelici. Nec existimetur, Apostolis aut eorum Successoribus mandatum eße noua imperia constituere aut regna transferre, sicut falsò dicitur in uersu:

Petra dedit PETRO, Petrus diadema Rodolpho.

Considerandum est igitur in historijs, quomodo paulatim creuerint opes Episcoporum: & quando acceßerint imperia.

Pastoribus, & alijs qui in Templis & Scholis docent, uictus debetur. Quare initio contulerunt pecuniam homines locupletes & benefici, et ad Doctores alendos, & ad iuuandos egentes, dignos publica beneficentia, uidelicet ægrotos & exules. Hæ collationes omnibus temporibus usitatæ fuerunt, & lege Mosaica ordinatæ sunt. Fuerunt igitur & in Ecclesijs publica Aeraria, sicut & Tertullianus STIPIS mentionem facit, & nomen MISSA tales contributiones significat Deutrono: sedecimo.

Sed Imperia nec Apostoli, nec Episcopi, nec Pastores, nec Præfecti ærarijs habebant: Sed hi, ut alij ciues priuati parebant quolibet loco suis Magistratibus armatis. Nec ante Pipinum Caroli patrem legimus habuisse Romanos Episcopos Italiæ partem: aut tenuisse imperium in ea parte. Sed cum Longobardi pulsis Hexarchis, qui Rauennam & alias quasdam urbes rexerant, eam partem occuparent, & iam Romæ minitarentur, accersitus est Pipinus Caroli pater, qui repressit Longobardos, & urbib. quas Hexarchi rexerant libertatem restituit. Et quia magna erat Pontificum autoritas, urbes quæ Romæ propiores erant, cum defensione indigebant, ad Pontifices confugiebant. Ita paulatim aliquæ uelut propriæ Romanæ sedis factæ sunt. Postea igitur LVDOVICVS PIVS tenens omnia quæ Longobardi tenuerant, &

tenens

tenens cæteras urbes uſq; ad urbem Romam, expreſsè diſtinxit loca, quæ uolebat Romanam ſedem tanquàm propria tenere, ab ijs quæ uoluit Imperij partem eſſe. His initijs pars illa Romæ propior cœpit eſſe propria Pontificum, non Pipini aut Caroli donatione, ſed Ludouici pij.

Præterea tradere Imperium eſt iuramento obligare Senatum Romanum & exercitus, ut illi obtemperent, cui Imperium traditur. Manifeſtum eſt autem nec Senatum nec exercitus tunc iuraſſe Romano Epiſcopo. Sed Conſtantius, Iulianus, & deinde ſucceſſores ſoli fuerunt exercituum domini. Romæ etiam præfectos urbis conſtituerunt: Conſtantius Leontium, qui ſeditiones Romæ ortas oppreſſit, & autorem ſeditionis urbe Roma expulit, & poſtea cùm nobilem uirginem ui ſtupraſſet, ultimo ſupplicio adfecit. Iulianus Imperator præfectum urbis cõſtituit Apronianum, & deinde alij alios. Iuſtinianus in Italiam miſit Beliſarium, qui & Syluerio Pontifici Gottos reuocanti ad Romam occupandam, dignitatem ademit, eumq; relegauit. Poſtea Narſes annos ſedecim Italiæ Rector fuit. Deinde Exarchi Imperatorum Vicarij fuerunt circiter annos centum & ſexaginta à Iuſtino ſecundo uſq; ad Pipinum. Teſtis eſt igitur HISTORIA, Romanos Epiſcopos non tenuiſſe Imperium urbis Romæ aut Occidentis.

Additur & argumentum à PERSONA seu officio EPISCOPI. Primùm hoc manifestè falsum est, quòd multi scribunt: PETRO datam esse summam potestatem, etiam Imperia constituendi. Quia hæc dicta discernunt ministerium Euangelij & politiæ imperia: Sicut Pater meus misit me, ita ego mitto uos. Regnum meum non est de hoc Mundo. Reges gentium dominantur, Vos autem non sic. Arma militiæ nostræ non sunt carnalia. Ergo etiam si mittitur Petrus ad ministerium Euangelij, non tribuitur ei simul autoritas politica, constituendi aut mutandi Imperia, aut colligendi exercitus, aut bella mouendi: Sicut horum nihil fecit PAVLVS, etiamsi flagitiosissimam beluam NERONEM tenere florentissimum imperium uidebat. Sed quanquàm dolebat talem pestem hoc fastigium generis humani tenere: tamen ordinem politicum imperij sciebat DEI opus esse, & uenerabatur.

Quòd uerò in constitutione Bonifacij citant dictum: ECCE DVO GLADII HIC. Non sequitur hac uoce armatum esse PETRVM Imperio. Nam & ipse Filius Dei præliari eum prohibet. Et cùm Christus inquit: SATIS EST, significat querelam de duplici genere hostium. Satis est & Pontificum & Pilati gladios aduersus nos stringi.

Cùm

Cùm autem distincta sint officia: Euangelicum et Politicum, Et de hoc Politico expreßè dictum sit: Omnis anima potestati quæ præest, sit subdita, Contrarium esset mandato diuino, & seditiosum, rapere dominationem quam legitimus Magistratus tenet. Fuisset igitur seditiosus & prædo Romanus Episcopus, si Constātini potestatem aut exercitus aut prouincias subditas non donatas ad sese transtulisset, ut reuera seditiosi fuerunt deinde Pontifices, qui urbem Romam, aut alias, quæ fuerunt propriæ Imperatoris, non donatas occuparunt.

II. ARGVMENTVM.

Etsi Historia testis est, ut dixi, non eße factam donationem Vrbis aut Prouinciarum à Constantino: tamen etiamsi oblata eßet potentia illa Syluestro, non licuißet eam ipsi accipere in ea functione, in qua erat, & succeßoribus tradere. Quia unusquisq; facere debet officia suæ uocationis, iuxta dictū: In hoc sitis ambitiosi, ut sitis quieti, & faciatis PROPRIA. Pastor debet docere: Rex gubernare exercitus, stipendia, bella, pacem corporum. Non sunt hæc igitur mandanda Pastori, sed unusquisq; suo loco memor sit regulæ: PROPRIA FACITE. Item: Vnusquisq; sicut eum uocauit Deus, ita ambulet. Et Syracidæ

tertio: Qui amat periculum peribit in eo. Altiora te non stolidè quærito. Quæ tibi Deus præcepit, ea SANCTE cogita. Itaq; dictum: VOS NON SIC, non tantùm sic intelligatur, quòd cum ministerio Euangelij non tradat Christus politicam potestatem: sed etiam ne accipiatur & exerceatur à tenente ministeriũ. Huc adiungatur dictum: Nemo militans impliciat se negocijs secularibus. Ita nec Pastores uult Paulus occupatos esse negocijs impedientibus ministeriũ Euangelicũ. Hæc breuiter cõmemoraui de Fabula donationis, ut moniti Iuniores & Historias considerent: & recte discernant ministerium Euangelicum, & politicam potestatem.

DE NICENA SYNODO.

FEcerat pacem in imperio Constantinus deletis Tyrannis: & tulerat honestas Leges: & restituerat iudicia, probibuerat sæuiciam exerceri in Christianos: Fouebat Ecclesias, & attribuerat reditus: ademerat templa Hæreticis Marcionitis, Manichæis, & Samosatenicis.

Hanc tranquillitatem & imperij & Ecclesiarum turbauit Diabolus, qui odio Dei ab initio post lapsum contumelia affecit Deum, & primis parentibus exitium machinatus est. Idem semper

agit.

agit. Ac tunc quoq; horribile incendium in Aegypto excitauit, quod uagatum est per totū Orientē. Impulit Presbyterum Alexandrinum ARIVM, ut sereret impium dogma, astutè fucatum contra diuinitatem Christi. Scribunt autem, dolore repulsæ motum esse Arium, cum non esset factus Episcopus, ut aduersaretur Episcopo Alexandro.

Existimo autem Arium reipsa idem sensiße, quod senserunt Ebion, Samosatenus, & similes, sicut & Alexander Episcopus Alexadrinus de eo scribit: Scitis recens motam doctrinam contra Ecclesiæ pietatem, esse EBIONIS, ARTEMAE & SAMOSATENI contagium: qui in Synodis et iudicijs Episcoporum ubiq; ex Ecclesia eiecti sunt.

Sed cum non auderet Arius expreßè negare λόγον esse ὑφιστάμενον, astutè alia specie struit insidias: Dicit non esse coæternum patri λόγον, sed summam creaturam ex nihilo conditam. Et usus est his formis loquendi: ἦν ποτὲ, ὅτε οὐκ ἦν λόγος: hoc est, Erat pater, cum nondum esset λόγος. Itē, dixit esse λόγον, ἐξ οὐκ ὄντων, ex non existentibus, id est, ex nihilo. Hæc est summa sententiæ Arij, quam si quis propè aspiciet, deprehendet eam uicinam esse Samosateni impietati. Negat autem reipsa Filium esse de Eßentia Patris, & omnipotentem, quia dicit esse ἐξ οὐκ ὄντων.

Pij opposuerunt caput primum Iohannis, ubi dicitur: καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. Item dicta de omnipotentia Filij, ut mox Iohannis primo dicitur: Omnia per ipsum facta sunt. Item: Ego uitam æternam do eis. Et: Sine me nihil potestis facere. Matthæi 18: Vbicunq; sunt duo aut tres congregati in nomnie meo, ibi sum in medio eorum. Adesse ubiq;, exaudire & opitulari ubiq; propria sunt diuinæ naturæ. Coloßen. 1: Omnia per ipsum & in ipsum condita sunt, & omnia per eum consistunt. Ebræ. 1: Per quem & secula fecit, qui est fulgor gloriæ, & effigies substantiæ eius sustentans omnia. Dicta etiam de inuocatione testantur Filium omnipotentem eße, sicut Ecclesia semper dixit: χριστὲ ἐλέησον.

Talia testimonia sint in conspectu, & in quotidiana inuocatione cogitentur. Ac confirmati testimonijs ueræ sententiæ legamus & historiam & certamina.

Cùm autem Arius traxisset in suam sententiam aliquot Episcopos, & iam non obscura discordia eßet, Constantinus edictum mittit in omnes regiones, quo conuocat omnes Episcopos ad urbem Bithyniæ NICEAM, ut ibi in Synodo confeßio singulorum, & confeßionis testimonia audiantur: & quantum fieri poßet, discordia tollatur. Curat & publicis uehiculis eos aduehi.

Conuenerunt

Conuenerunt igitur trecenti, decē & octo Episcopi. Inter hos Martyres multi fuerūt mutilati aliqua corporis parte, cùm adhuc sæuiciā exercerent Maximinus et Licinius. Aduenerūt Presbyteri, Legati Episcoporum, qui propter senectam & morbos accedere non potuerant. Adfuerunt et Laici multi, uiri docti & pij. Hæc Synodus inchoata est anno trecentesimo uicesimo octauo Christi. Anno Imperij Constantini decimo nono.

Est autem dignißimum opus sapientibus & magnis Regibus, iusto modo & ordine tollere dißidia Ecclesiarum, indicere & rectè regere Synodos, sicut fecerunt Constantinus, Theodosius primus & Theodosius secundus, & Martianus, ut infrà dicetur.

Nec rectè sentiunt, qui dicunt, hanc curam indicendi Synodos ad solos Episcopos pertinere: Quia lex diuina & politicæ potestati & Doctoribus præcipit tollere blasphemias & Idola. Cùm igitur dißidia oriuntur, etiam Politica potestas curet legitimam cognitionem institui, in qua Doctores & alia membra Ecclesiæ idonea, & ipsi Principes, re inquisita, dicant suas sententias. Quia iudicium illud non est unius gradus, sed omnium membrorum Ecclesiæ, quæ sunt idonea ad iudicandum. Postea cùm ueritas patefacta est, fiat exequutio. Doctores refutent

refutent & damnent blasphemias. Potestas politica prohibeat externam professionẽ impiam, remoueat blasphemos, ne uirus suum adflent alijs.

Hanc sententiam uerissimam esse non dubium est. Et singuli Principes in sua ditione piam concordiam hoc modo tueantur. Sed non seruiant alienis odijs: Nec sine pia cognitione gladios stringant: sed audiant utranq; partem, sicut Deus sæpe præcepit. Et iuramentum Atticum erat: ὁμοίως ἀμφοῖν ἀκροάσθαι, & sint normæ iudicij scripta Prophetica & Apostolica & Symbola.

Adsedit igitur Constantinus inter Episcopos, sede non altiore: & initio hortatus est eos ad placidam collationem, & ad inquisitionem ueritatis omissa Sophistica, & deposita animorum acerbitate.

Primam sententiam dixit Ευστάθιος Antiochenus Episcopus. Post longa certamina scriptum est Symbolum Nicenum, quod adhuc in Ecclesijs retinetur, quod plurimi sua subscriptione comprobarunt, Et subscripsit ipse Constantinus, qui ait, se adfuisse ceu unum ex ipsis. Ac ualde lætor, inquit, Me fuisse uestrum comministrum, donec omnium conueniens inquisitio facta est, & ueritate in lucem prolata concordia constituta est.

Tres autem fuerunt magnæ causæ, quæ ad doctrinã pertinuerunt, de quibus præcipuè Synodus

ius testimonia ostendit. Rursus damnatum est impium dogma Samosateni. Deinde & Arianum. Postea & Nouati & Meletij error damnatus est, qui docuerunt, lapsos redeuntes ad pœnitentiam non recipiendos eße. Qua de re Imperator falsè reprehendens arrogantiam Acesij Nouatianorum Episcopi, inquit: SCALAS ACESI ADMOVE, ET SOLVS IN COELVM ASCENDE. Hac ironia significabat, illum falso fingere, se & suos sine peccato esse.

Postea deliberationes aliæ accesserunt: ut eodem die omnes Ecclesiæ Pascha celebrarent. Nec alij Iudaicum diem, alij alium obseruarent. Item, ut Alexandrinus Episcopus inspector esset Ecclesiarum Orientis, Romanus Occidentis.

Quædam etiam de temporibus publicæ pœnitentiæ ordinarunt, quod ritibus eius ætatis tributum est. Nec uero existimandum est, uoluisse eos hæc decreta paria eße Articulis fidei.

Propositum etiam fuit à quibusdam, ut Sacerdotibus maritis prohiberetur consuetudo coniugalis.

Sed senex PAPHNVTIVS, cui & in confessione oculus effossus erat, & qui Episcopus erat in Aegyptiaca Thebe, dissuasit hanc legem, dicens coniugia non dißoluenda eße, & coniugalem

iugalem consuetudinem castitatem esse. Synodus Paphnutij sententiam sequuta, censuit nequaquam recipiendam esse contrariam.

Decreta etiam hæc facta sunt: Ne quis se castraret. Item: Ne Clerici Vsuras acciperent, Et ne haberent secum Mulieres, quæ non essent coniuges. Inde apparet, in ea Synodo de multis negocijs deliberationes incidisse, quæ discernenda sunt.

Accidit hoc quoq; Cùm multi Episcopi priuatas inter se accusationes Imperatori exhibuissent, ut Imperator obsignatas omnes asseruari iuberet, dicens, Prius publicam causam agendam esse, deinde se de illis acturum esse. Hunc fasciculum in exitu Synodi proferri iussit, & adhuc obsignatum in ignem conijci inspectantibus omnibus Episcopis. Et addidit hæc uerba: Sacerdotum crimina non efferenda esse in publicum, quia talibus scandalis hominum animi à doctrina alienentur. Ac ἀμνηστίαν priuatarum offensionum sanxit: Et hortatus est, ut eandem uocem doctrinæ sonarent omnes, & Ecclesiarum concordiam tuerentur.

Hic fuit exitus Synodi Nicenæ, quæ durauit triennium, & aliquanto diutius.

Ipso Synodi tempore Imperator celebrauit uicesimum annum Imperij sui. Inde sciri potest tempus, quo hæc Synodus conuocata est.

Profuit

Profuit pijs huius Synodi confeßio, & prodest nunc quoq;. Sed tunc neq; prorsus extinctum est Arianum incendium, & aliquantò post latius in Asia uagatum est, quàm antea. In ea distractione Ecclesiarum, quia dubitatio odium doctrinæ parit, deinde multitudo pertæsa obscurarum disputationum & rixarum inter Christianos, libentius recepit Mahometi dogma plausibile prophanis ingenijs, quia tantùm est particula Legis, proposita ad tuendam pacem inter ciues.

Seneca inquit: Nunquàm uicia bona fide mansuescunt, ac repressa aliquantisper tamen erumpunt. Ita cùm aliqui impij Episcopi clam sentientes cum Ario metu Imperatoris simularent, se Nicenum Symbolum amplecti, paulatim sese aperuerunt. Sicut in Euripidis uersibus dicitur:

ὁ μὲν πονηρὸς οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακὸς
ὁ δ᾽ ἐσθλὸς ἐσθλὸς, οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο
φύσιν διέφθειρε: ἀλλὰ χρηστὸς ἔστ᾽ ἀεί.

Cumq; inflectere animum Imperatoris conarentur, nacti sunt ad eam rem artificem idoneum Sacerdotem, qui apud Constantiam sororem Imperatoris, quæ fuerat nupta Licinio, erat. Is adflauit Constantiæ Arij contagia, & perficit, ut fratri hortatrix esset, ut Arium ab exilio reuocaret, & causam rursus cognosci iuberet. Accenditur & odium contra ATHANASIVM.

Procedunt in aula artificia Simonis & Aniculæ. Reuocat Arium Constantinus, & mandat causam rursus cognosci in Tyro. Ac uerba sunt in epistola Imperatoris: Si quis recusabit uenire, mittam qui eum doceant non aduersari huic edicto: & mandat seuerissimè Ecclesiam liberari à blasphemijs. Confluunt ergò Episcopi, sed præcipuè colludentes cum Ario. Et eò accessurus erat Imperator. Nam & in IORDANE decreuerat Baptismum accipere. Sed dum hæc apparat, in morbum incidit in urbe Nicomedia. Ibi: cùm baptizatus esset, aliquantò post in suburbano mortuus est, anno ætatis suæ sexto & sexagesimo.

Anno imperij tricesimo secundo, minus duobus mensibus.

Verùm ante mortem uocauit Constantinopolin Imperator Episcopos, qui in urbe Tyro conuenerant, Ac simul Arium ex Alexandria accersiuit. Voluit enim coràm huius iudicij gubernator esse. Eò cùm uenisset ARIVS, ortum est ingens certamen inter Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum, rectè sentientem: & Eusebium Nicomediensem, qui astutissimè subleuabat Arium. Cùm autem instaret magnum certamen, post aliquot dierum congressus, Alexander Episcopus noctu manens in templo precatur Deum, ut ipse ueritatem tueatur. Mane cùm longa esset ex-

pectatio,

pectatio, tandem factio Ariana ad publicum consessum accedit. In eo itinere Arius deflectit de uia, subita consternatione oppressus, ac considens in Latrinam ibi effudit intestina, & extinctus est. Multitudo cognito eius interitu dilapsa est, & rursus cœpit autoritas maior esse rectè sentientium.

Id exemplum & pios commonefaciat, Veritatis defensionem petendam & expectandam esse à DEO: & puniri insignibus exemplis hostes ueritatis, ut supra de Montano & Priscilla dictum est, qui sibi ipsis fregerunt gulas laqueis. Ita & pœnas dedit ARIVS insigni exemplo quod penè simile est Iudæ exitio.

Aliquantò post mortuus est Constantinus Imperator, cuius uirtutem & fortunam fuisse Heroicam, euentus ostendunt. Quia singulari fœlicitate deletis Tyrannis pacem orbi terrarum restituit: & fecit insignem mutationem in Imperio Romano, quæ tamen postea profuit generi humano, cùm illa pars Mundi uersus Orientem defensa est per Constantinopolitanos Principes, Italia occupata à Gottis & alijs peregrinis gentibus.

Fuit iustus & seuerus, sed domesticas duas calamitates insignes habuit: Filium præstantem uirum CRISPVM, natum ex prima coniuge Mineruina, quem iam Cæsarem nominauerat, falso

accusatum à Nouerca, interfici iußit. Fuit autem Nouerca FAVSTA, filia Maximiani Herculei, quæ ad suos filios transferri imperium uolebat. Postea Constantinus deprehensa calumnia & coniugem Faustam iußit necari.

Nec tantùm his domesticis calamitatibus senectus Constantini adflicta est: sed acceßit etiam consiliorum inconstantia, quæ auxit Ecclesiarum discordias. Arium exulantem reuocauit. Contra uerò Athanasium in exilium misit in urbem Treuirorum. Etsi igitur fundamenta concordiæ Ecclesiarum in Synodo Nicena iecerat, & maximè cupiebat Ecclesiam relinquere tranquillam, tamen id non perfecit, sed creuerunt discordiæ Diabolorum fraudibus, qui organa habuerunt aliquot Episcopos & Sycophantas, qui Simonijs artificijs senem Imperatorem deceperunt.

Nec Imperij pax mortuo Constantino fuit diuturna: Nec posteritas eius fœlix fuit. Nam fratres ipsi inter sese dimicarunt. Adeò nulla est quantumuis magna fœlicitas in hac uita, cui non multæ calamitates misceantur. Suntq́; digna considerationе uerba Herodoti in Polymnia: Εἶναι δὲ θνητὸν οὐδένα, οὐδ' ἔσεσθαι, τῷ κακὸν ἐξ ἀρχῆς γινομένῳ οὐ συνεμίχθη: τοῖς δὲ μεγίστοις μέγιστα. Monent autem talia exempla ut simus modesti, retineamus timorem Dei, & non

non moueamus non necessaria, & ardentius petamus nos à DEO regi & protegi.

Anno Mundi quater millesimo, trecentesimo tertio.
Anno Romæ millesimo, nonagesimo primo.
Anno Christi trecentesimo quadragesimo primo.

FILII Constantini successerunt patri, diuisione Imperij in testamento hoc modo facta: CONSTANTINVS natu maximus tenuit Hispaniam, Galliam, Alpes & Britanniam, CONSTANS Italiam, Africam, Græciam & Illyricum. CONSTANTIVS minimus natu Orientem tenuit. Hic cùm non esset par ingenio fratribus, tandem Monarchia potitus est. Cùm enim maximus natu Constantinus superbior & inquietior esset cæteris, non contentus suis prouincijs, fratri Constanti bellum intulit, ut Italiam occuparet. Sed cùm ad Aquileiam peruenisset, prælio uictus est à Constantis exercitu: & cùm equus uulneratus Constantinum excußisset, multis ictibus confossus est, anno ætatis uicesimo quinto, imperij nondum finito triennio.

CONSTANS IMPERATOR.

ACcesserunt igitur CONSTANTI ad su-

um partem omnes Prouinciæ, quas frater Constantinus tenuerat. Regnauit annos tredecim, uixit annos triginta. Fratrem uicit anno ætatis suæ uicesimo. Fuit initio iustus & strenuus, sed postea propter morbum articularem deditus, uoluptatibus neglexit gubernationem, & multa crudeliter fecit. Quare in urbe AVGVSTA RHETICA contra eum factus est Imperator MAGNENTIVS, qui tunc præerat Rheticæ. Hic interfecit Constantem quiescentem in cubiculo. Estq́; mors eius eò insignior, quòd Magnentium antea in Illyrico ipse seruauerat, tectum sua purpura cùm milites eum interfecturi essent. Nunc talem gratiam seruatori reddidit, qualem Caßius & Brutus Iulio reddiderunt. Sed seipsum quoq; aliquantò post interfecit, ut mox dicam.

CONSTANTIVS IMPERATOR.

CONSTANTIVS enim tertius frater ut puniret Magnentium, septuaginta millia hominum aduersus eum duxit. His occurrit in Illyrico cum exercitu triginta millium Magnentius, confisus robore Gallico & Germanico. Etsi autem uictor fuit Constantius, tamen cædes tanta facta est, ut in eo prælio uires Romani Imperij ita cecidisse dictum sit, ut peregrinæ gentes, quæ postea

in Gal-

in Galliam & Italiam infusæ sunt, reprimi non potuerint. MAGNENTIVS uictus Lugdunum fugit, ubi cùm necaßet amicos, quorum ei fides suspecta fuit, postea sibi ipse mortem consciuit.

Solus igitur Constantius Monarchia potitus regnauit annos uiginti quatuor. Mortuus anno ætatis suæ quadragesimo primo. Succeßit igitur patri adolescens, circiter annum decimum octauum ætatis suæ, qua in ætate facile ab astutis Hypocritis deceptus est. Ac idem ille Presbyter, qui Constantiam sororem Constantini Magni ad Arianos inflexerat, huius Principis animum ad eos inflexit, quia custos testamenti Patris fuerat. Idq; primùm Constantio exhibuit. Fuit autem fœlix in bellis ciuilibus. Postea duxit exercitũ aduersus Alemanos, cum qbus, cùm pacẽ peterent, fœdus fecit. Id actum esse in RAVRACIS scribit Marcellinus. Nec uerò dubium est, Rauracos fuiße, ubi nunc urbs est BASILEA ad Rhenum. Postea nominantur reges Alemanorum ad Argentoratum Festradus & Gnademarius. Vndecunq; igitur appellatio ALEMANORVM fuit, tunc eas gentes cõplexa est, quæ sedes tenuerunt ab Alpibus ad Moguntiam usq;. A Moguntia Rheni ripam & Belgicum Franci tenuerunt. Hæ duæ appellationes illis temporibus præcipuæ fuerunt in hac regione, quæ ab Alpibus inter Rhenum & Saltum Turingicum

usq; ad Mare porrigitur. Ac sæpe cum Romanis Alemani & Franci dimicarunt. Postea inter sese magna bella gesserunt, donec Francorum fortuna fuit uictrix.

Sed redeo ad Constantium. Is ex Oriente discedens aduersus Magnentium, Præesse iußit Orienti filium Constantij, qui fuit frater Constantini Magni, nomine GALLVM, eumq́; adoptatum Cæsarem dixit. Sed multa crudeliter & petulanter facientem iußit interfici, cùm annos quatuor Orienti præfuisset. Deinde IVLIANVM Galli fratrem, natum Patre Constantio, qui fuit Constantini Magni frater (ut iam dictum est) adoptatum Cæsarem dixit, eumq́; aduersus Alemanos misit, quos Iulianus magno prælio ad Argentoratum uicit. Idem postea descendens ad Agrippinam Coloniam, recepit eam, occupatam à Francis, quos SALIOS nominant, à flumine SALA dictos, ut Marcellinus dicit. Hi Tungrorum sedes, id est, regionem Iuliacensem tunc tenebant. Postea & Francos Attuarios uicit, qui fuerunt ubi nunc Leodium est.

Interea Constantius Imperator bella cum Sarmatis & Persis geßit. Cùm autem audiuisset, Iulianum Imperatorem & Augustum dici, & cum exercitu ad Byzantium accedere, relicto Persico bello exercitum contra eum duxit. Sed in reditu in

Cilicia

Cilicia febre extinctus est, Anno imperij uicesimo quarto, ætatis quadragesimo primo.

Ipse narrauit, se speciem quam antea in secundis rebus sæpe lætam uidisset, tunc cùm ægrotaret, uidisse mœstam, & lugenti similem. Qua de re eruditi disputarunt, fuisse Genium ipsius, qui solitus fuerit ipsum comitari: & citantur Græci uersus: ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ τῷ γεννωμένῳ Ἅπαντος ἐστὶ μυσταγωγὸς τοῦ βίου.

ECCLESIÆ CERTAMINA POST MORTEM CONSTANTINI MAGNI.

ETIAM sapientum & bonorum Principum animi sunt mutabiles. Ita Constantinus Magnus biennio ante mortem à sorore Constantia persuasus, exulantem ARIVM reuocauit, & Athanasium relegauit. Ea mutatio uoluntatis in Principe rursus accendit Ariana certamima. Nam cùm pulso Athanasio reuersus esset Alexandriam Arius, ueluti triumphans, ualde confirmauit suam factionem: Et multi Episcopi, qui antea metu tacuerant, apertè eius sententiam propugnare ceperunt, præsertim post Constantini mortem.

Latuit autem exul Athanasius apud Maximinum Episcopum Treuirorum annos duos &

menses quatuor. Nam filius Constantinus uir magnanimus, qui ex testamento Patris Gallias tenebat, perfecit ut Athanasius in Alexandriam reduceretur. Iamq; Arius mortuus erat, ut antea dictum est: & adolescens Constantius nondum apertè tuebatur Arianos, etsi familiares ei erant Episcopi quidam Ariani.

Receptus Athanasius triennio retinet gubernationem. Interea artificijs Eusebij Nicomedensis & aliorum magis alienatus Constantius ab Orthodoxis, pellit ex Constantinopoli PAVLVM, & ex Alexandria ATHANASIVM rectè sentientes. Cum exercitu Georgius quidam præficitur Ecclesiæ Alexandrinæ. Abdidit igitur se in latebras Athanasius. Cumq; ab aduersarijs ad necem studiosè quæreretur, aliquantò post effugiens Romam profectus est. Rursus igitur exulat: Et Romæ aliquantisper manent apud Iulium Episcopum, & ipse & Paulus Constantinopolitanus. Deinde ad Constantem Imperatorem accedunt, qui uictor Occidentem tenebat. Apud hunc tandem res eò deducitur, ut consensu fratrũ CONSTANTIS & CONSTANTII Synodus indicta sit, quæ in Illyrico in urbe SARDICA conuenit, Anno decimo post mortem Constantini Magni, Anno Christi trecentesimo quinquagesimo primo. Conuenerunt in urbe Sardica ducenti quinquaginta-

ginta Episcopi. Inter hos fuerunt Athanasius & HOSIVS Cordubensis Episcopus, quem Epistola Synodi dicit grandem natu fuisse, εὐγηρότατον, & maxime dignum honore propter perpetuam constantiam in confeßione ueritatis inter multas afflictiones. Hæc Synodus testata est, se amplecti Nicenum Symbolum: & damnat ab eo dissentientes. Extat Synodi decretum apud Theodoretum, in quo hæc uerba sunt: Μηδέποτε πατέρα χωρὶς υἱοῦ: μήτε υἱὸν χωρὶς πατρός. μήτε γενέσθαι, μήτε εἶναι δύνασθαι.

Tanta fuit autem eius ætatis calamitas, ut eodem tempore Ἀντισύνοδος in Thracia in urbe Philippopoli conuenerit, quod accidit, quia non fuit unicus gubernator, ut fuerat Nicenæ Synodi Constantinus: Et iam non erat Imperatorum consensus: Et adolescens Constantius à suis Assentatoribus deprauabatur. Talia mala oriuntur ab ijs, qui Principum uoluntates distrahunt. Et quarto anno post hanc Synodum sequuta est Synodus Syrmiensis, cui interfuit Constantius, contraria Sardicensi. Cogitandum autem est, quanta calamitas fuerit, cùm subinde concurrerent Synodi, Antisynodi, et retractationes priorum Synodorum. Fuerunt enim Impiæ Synodi frequentiores post Sardicensem sex, corrumpentes Nicenum Symbolum.

uide-

uidelicet: in Syrmio, Arimino, Mediolano, Seleucia Isauriæ, Constantinopoli, Antiochia, De quibus mox pauca dicam, ut considerentur Ecclesiæ calamitates. Prius enim Athanasij Historiam breuiter complectar.

Post Sardicensem Synodum Constans Imperator à fratre Constantio petijt, ut Athanasio gubernationem Alexandrinæ Ecclesiæ restitueret: & palàm minitatus est, se eum reducturum esse, si frater non restituat. Ibi quanquàm diu res arte differtur: Tamen Constantij amici metuentes fratrem suadent, ut potius reditum Athanasio concedat, quàm bellum ciuile attrahat. Tandem igitur concedit Athanasio reditum Constantius: Sed aliquanto post mortuo Constante rursus iubet eum eijci Constantius, quia fuerit fratri incitator ad bellum mouendum. Exulat igitur tertio Athanasius, latitans in Libya sex annos, usq; ad mortem Constantij.

Interea magnam crudelitatem exercuit Alexandriæ Episcopus Georgius. Virgines duxit ad ignes, minitans eis necem, nisi iurarent se abiecturas esse doctrinam Athanasij.

Redijt autem Iuliani tempore Athanasius. Et postea quanquàm Iulianus eum interfici iusserat, tamen mansit in gubernatione Ecclesiæ Alexandrinæ usq; ad annum septimum Valentiniani.

Suntq;

Suntq́; anni sex & quadraginta ab initio gubernationis Athanasij usq; ad eius mortem. Interea quantas uiderit Ecclesiæ calamitates, & quas ærumnas ipse tulerit, in quibus tamen diuinitus seruatus est, series historiæ ostendit.

Nicenæ Synodi finis incidit in annum uicesimum primum Constantini. In annum Christi trecentesimum uicesimum nonum.

Anno tricesimo Constantini. Anno Christi trecentesimo tricesimo nono fuit Synodus Tyria, & receptus est Arius, qui tamen aliquantò post Constantinopoli mortuus est, cùm ex Tyro Synodus eò uocata esset.

Anno decimo post mortem Constantini.

Anno Christi trecentesimo, quinquagesimo primo.

Anno post Nicenam Synodum tricesimo primo fuit Synodus SARDICENSIS, pia, confirmans Nicenam.

Anno Constantij quinto decimo, uidelicet quinto post Sardicensem Synodum, fuit Synodus SYRMIENSIS, in qua & ipse Constantius adfuit, moto bello aduersus Magnentium, contraria Nicenæ.

Sequuntur Syrmiensem exiguis interuallis Synodi impiæ: Ariminensis, Seleuciensis & Antiochena.

Occaſio autem conuocandæ Synodi Sirmienſis hæc fuit: Vt ſemel motis rebus multi exemplo fiunt audaciores, & nouos tumultus mouent, & Αναρχία concedit licentiam, Photinus Syrmienſis Eccleſiæ Preſbyter & Arianos & Orthodoxos uituperare cœpit, & abiecta utraq; ſententia renouauit blaſphemiam Samoſateni. Negauit eſſe duas naturas in Chriſto nato ex uirgine. Ac λόγον in Iohanne interpretatus eſt decretum de redemptione hominis, & reſtitutione uitæ æternæ, per hunc hominem, quem ad id miſſurus eſſet. Et contendit, nequaquam eſſe λόγον ὑφιστάμενον, qui fuiſſet antequàm hic homo Chriſtus ex uirgine natus eſt.

Fuit autem tanta Photini confidentia, ut ſe audiri coram ipſo Imperatore Conſtantio poſtularit. Aderant ex Aſia præcipui Epiſcopi, inter quos cùm excelleret BASILIVS Ancyræ in Galatis Epiſcopus Arianus, hic accerrimè refutauit Photinum. In ea cauſa decreta facta ſunt laude digna, Quòd λόγος ſit ὑφιστάμενος. Extant ea decreta in Socrate Scholaſtico, quæ digna ſunt conſideratione.

I. DECRETVM.

Εἴ τις, τὸ, ΠΟΙΗΣΩΜΕΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ, μὴ τὸν πατέρα πρὸς τὸν υἱὸν λέγοι

λέγοι, ἀλλὰ ἀυτὸν πρὸς ἑαυτὸν τὸν θεὸν εἰρηκέναι, ἀνάθεμα ἔσω. Hoc est, Si quis hoc, FACIAMVS HOMINEM, non Patrem ad Filium dixisse, sed ipsum ad sese Deum dixisse, Anathema sit.

II. DECRETVM.

Ἔι τις τῷ Ιακωβ μὴ τὸν ὑιὸν ὡς ἄνθρωπον καταπεπαλαικέναι: ἀλλὰ τὸν ἀγένητον θέον, ἢ μέρος ἀυτου, λεγοι. Ανάθεμα ἔσω. Hoc est: Si quis cum Iacob non filium tanquàm hominem colluctatum esse dixerit: sed non genitum Deum, aut partem Dei, Anathema sit.

III. DECRETVM.

Ἔι τις τὸ, Ἔβρεξε κύριος παρὰ κυρίου, μὴ ἐπὶ του πατρὸς καὶ του ὑιοῦ ἐκλαμβάνοι, ἀλλ' ἀυτον παρὰ ἑαυτου λέγοι βεβρεχέναι, ἀνάθεμα ἔσω. Ἔβρεξε γὰρ κύριος ὁ ὑιὸς παρὰ κυρίου του πατρὸς. Hoc est: Si quis hoc: PLVIT DOMINVS à DOMINO, non de Patre & Filio accipit, sed ipsum à seipso pluisse dixerit, Anathema sit. Pluit enim Filius dominus à Patre domino.

Hæc recito, quia ostendunt, & uetustatem hæc dicta in Moise de FILIO intellexisse.

Agitata

Agitata est etiam tunc quæstio de his modis loquendi: Pater natura genuit Filium, non genuit uoluntate, id est, contingenter, sicut contingenter creaturas condidit.

De his modis loquendi extant commonefactiones in Nazianzeno & in Longobardo libro 1. Dist. 6.

Cætera acta Synodi Syrmiensis impia & perniciosa fuerunt. Processit enim Synodus ad controuersiam ARII, cui ut humano consilio mederetur, conata est silentio obruere mentionem uocabuli ὁμοούσιος, & uoluit in Symbolo poni ὅμοιος pro ὁμοούσιος. Hunc cothurnum si utraq; pars acciperet, existimabant discordiæ finem fore, quia utraq; pars Filium esse fateretur, & quidem similem Patri, omissa quæstione, An sit ὁμοούσιος? Subscripsit huic Decreto & pius senex HOSIVS Cordubensis Episcopus, coactus ut narrant, cùm tamen antea ueritatem constanter defendisset. Ita discessum est ex Syrmio. Sed mox ambiguitas ab Orthodoxis repudiata est, quòd insidiosa esset. Et semper in docendo ambiguitas dissensiones parit.

Post biennium Constantius Mediolanum uenit, cùm iam uictus esset Magnentius. Vt igitur Syrmiensia Decreta confirmarentur, incitant eum Ariani, ut in Italia Synodos conuocet. Et scribit

Theodo-

Theodoretus de leuitate Constantij hæc uerba : τὸν πάντα ῥαδίως πειθόμενον, quod facile ad mala consilia impelleretur. Vocat igitur Episcopos Mediolanum, ubi Ariani ausi sunt primùm postulare, ut Synodi Tyriæ acta confirmarentur, & rursus ex Alexandria pelleretur Athanasius. Huic postulationi constantißimè aduersati sunt PAVLINVS Episcopus Treuirensis, & DIONYSIVS Episcopus Albæ in Latio, intelligentes moliri ipsos oppreßionem Symboli Niceni. Cùm igitur Imperatori coràm dicerent, iniusta peti, discesserunt. Ita subitò hæc Synodus dissoluta est. Sed sequenti anno plures ARIMINVM conuocat. Ibi maiora & longiora certamina fuerunt. Palàm petita est Syrmiensis decreti confirmatio. Et nominatim postulatum est, ut deleretur in Symbolo ὁμοούσιον. Sed Occidentales circiter ducenti contradixerunt, qui ad Constantium Legatos & scriptum de sua confeßione miserunt. Sed Constantius ut eluderet acta contando, rescripsit, ne ex Synodo discederent, donec Legatos auditos remitteret. Cùm autem mora longior esset, pij ad suas Ecclesias redierunt. Hic fuit exitus Synodi Ariminensis.

Interea uerò dat mandata Constantius in Oriente & Occidente, ut Syrmiensi decreto sub-

ſcribatur, & pellantur ex Eccleſijs qui nolint ſubſcribere.

Eodem tempore Synodus fuit Orientalium in urbe Iſauriæ SELEVCIA, ubi maior fuit numerus Arianorum, ac plurimi receperunt uocabulum ὅμοιον. Sed cùm magnæ altercationes ortæ eſſent de hoc cothurno: An ὅμοιον intelligendum eſſet de Eſſentiæ ſimilitudine, An uerò uoluntatis, & apertè affirmarent plurimi, ſe tantùm uoluntatis ſimilitudinem intelligere, ſurrexit Legatus Cæſaris, & dixit, ſe non adfuturum ſine fine rixantibus. Cùm igitur hic nollet in conſeſſum redire, diſceſſerunt & multi Epiſcopi. Hic fuit exitus Synodi Seleucienſis.

Concurrerunt paßim alibi alij. Sed breuiter recito frequentiores Synodos, quarum triſtia exempla intuentes cogitemus, quanta fuerit Eccleſiæ calamitas, cùm ſubinde maiores diſtractiones ex Synodis orirentur.

Poſt biennium cùm iam Conſtantius Antiochiam ueniſſet propter bellum Perſicum, Synodus eò conuocata eſt, quæ magis turbulenta fuit prioribus, & cumulauit blaſphemias. Quia ibi ne hoc quidem recipere impij uoluerunt: FILIVM ſimilem eſſe Patri, Et contenderunt eſſe dißimilem patri filium.

Exem-

Exemplum uerò extat Sophiſtices in hac narratione inſigne. Vſus eſt enim ACACIVS hoc Argumento:

Pater neminem colit.
Filius colit Patrem.
Ergo ſunt diſsimiles.

Cumq; uſus eſſet hic præſtigiator uerbo Ἀσεβής, pro non colente alium, quod alioqui ſignificat Impium, totius populi clamore reprehenſa eſt prophanitas uocabuli. Poſtea etſi uocabulum aliter interpretabatur, tamen iuſto odio Sophiſtices exploſus eſt. Et addit Hiſtoricus: περὶ τοιαυτὰς ἀσχολούμενοι λέξεις, τὴν ἐκκλησίαν διέσπασαν. Circa tales occupati dictiones Eccleſiam diſtraxerunt. Vt omnibus ætatibus in defenſione falſorum dogmatum ſingulares argutiæ excogitantur, quæ ipſa nouitate capiunt rudes.

Synodi autem Antiochenæ finis fuit Conſtantij diſceſſus, qui rediturus erat Byzantium, ut Iulianum reprimeret. Sed in reditu in Cilicia morbo extinctus eſt.

Breuiter autem de his impijs Synodis dixi, ut uideant iuniores, ſæpe etiam in Synodis frequentibus magnos errores confirmatos eſſe: Nec anteferendas eſſe Synodos perſpicuis teſtimonijs, quæ tradita ſunt in ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis.

Ac iuſtè reprehenditur πολυπραγμοσύνη Conſtantij, qui toties conuocauit diſsimilimos homines, fuitq; infœlix, quia malorum conſilijs regebatur, qui aut ſtabilire impia dogmata, aut arte maiores diſtractiones facere conabantur, ne ipſorum autoritas labefactaretur. Sicut & noſtro tempore arte factas eſſe diſtractiones uidimus.

Duæ autem fuerunt piæ & utiles Synodi tempore Conſtantij: Altera Sardicenſis, de qua ſupra dictum eſt, uiuente adhuc Conſtante Altera circa id tempus fuit GANGRENSIS in oppido] Galatarum Gangra, quod nomen ſcribunt ſignificare Capream, lingua Heneta. Et hodie Boiemis id uocabulum Capream ſignificat.

Narratur occaſio, quod Euſtathius quidam ſeceſſus quæſiuerit tanquàm Monachus, Hunc imitati multi ritus nouos inſtituerunt: Prohibuerunt coniugium, & multas nuptas ad ſe attraxerunt, quarum aliquæ etiam uirili ueſtitu tectæ latere uoluerunt. Fuitq; cum multis ſtupri conſuetudo. Damnauerunt habentes proprium. Noluerunt accedere ad communis Eccleſiæ Sacramenta, quia adminiſtrarentur per Sacerdotes maritos. Inſtituerunt & delectum ciborum, &c.

Anno

Anno Mundi quater millesimo.
Anno Romæ millesimo, centesimo, decimo quinto.
Anno Christi trecentesimo sexagesimo quinto.

IVLIANVS APOSTATA.

IVLIANVS Apostata regnauit solus annum & menses septem, cùm antea à Constantio Cæsar dictus collega eius fuisset sexennio. Natus est patre Constantio, fratre Constantini Magni, & matre Basilina nobilißima fœmina. Adolescens ab Episcopo Nicomediæ doctrinam Ecclesiæ didicit, & professione Christianus fuit, ac institutus in Collegio Nicomedensi, cùm ualeret ingenio & eloquentia, citò factus est Lector in Ecclesia. Interea clam auditor fuit Libanij, qui tunc Nicomediæ Rhetor fuit, studiosus Atticæ elegantiæ, ut ostendunt eius scripta, quæ adhuc extant. Ille inflexit eum ad Ethnicos. Paulatim & alijs Ethnicis disertis & Philosophis familiaris factus, Iamblico, Maximo Byzantio & alijs, cœpit superbè fastidire Ecclesiæ doctrinam, & anteferre opiniones Ethnicas natas in humana ratione, & palàm hostis factus est Christi.

Postea ingenij uanitate dedidit se & ma-

gicis

magicis artibus & ex Magorum præceptis mactauit HVMANAS HOSTIAS diuinationum causa. Ac solus imperio potitus edidit edicta contra Christianos, & rursus iußit aperiri templa Idolorum & eis sacrificari, & in nomismate symbolum fecit: IOVEM diadema ipsi imponentem, Palladem circumdantem ipsi chlamydem, Mercurium tribuentem ipsi sceptrum. Reditus Ecclesijs eripuit, ne possent ali docentes & discentes, & uirulentos iocos addidit: Se facere expeditiones ad regnum cœleste spoliatos facultatibus, quia in ipsorum libris scriptum sit: Beati pauperes, quia eorum est Regnum cœlorum. Vetuit Christianis tribui honores militiæ. Prohibuit Christianorũ filios admitti in Scholas Rhetoricas, dicens: οἰκείοις πτεροῖς βαλλόμεθα, proprijs pennis ferimur. Scripsit & ipse libros contra Ecclesiæ doctrinam, in quibus præcipuè exagitat prohibitiones uindictæ, Ait tolli Magistratus, iudicia, pœnas, legitima bella, confirmari latrocinia in infinitum, Deniq; pugnare eam doctrinam cum sensu communi, & tollere neruos humanæ societatis.

Refutarunt has calumnias Nazianzenus & Cyrillus, qui tamen & ipsi frigidè respondent. Distinguunt consilia & præcepta, cùm responsio uera, firma & luculenta hæc sit: Euangelio maximè confirmari & muniri politicum ordinem.

Nec

Nec prohiberi uindictam ordinatam, quæ ad officium Magistratus pertinet, sed inordinatam quam priuati exercent; sicut hæc distinctio Dei beneficio in nostris Ecclesijs perspicuè illustrata est.

Iudæos etiam hortatus est odio Christianorum, ut suam politiam instaurarent, & eis defensionem & immunitates promisit. Conuenit igitur ingens multitudo Iudæorum, & magna spe collatis sumptibus & opibus Templum ædificare cœpit. Sed cùm fundamenta iacerent, magno terræmotu dehiscente terra inter fulmina totum opus disiectum est, & multa millia Iudæorum ruinis oppressa sunt. Ita didicerunt Iudæi se frustra niti contra Dei decretum. Inter ædificandum signa crucis in uestitu & in panibus paßim Iudæis facta sunt, ac similia exercitui Iuliani facta sunt ante annum accedenti ad Byzantium initio imperij.

Cæterum & priuatim propter Christianam profeßionem aliquos interfecit, multis honores ademit, ut Iouiniano, Valentiniano & Valenti, cùm scripta legißet, in quibus doctrina Christiana defenderetur, reddidit ea cum hac breui inscriptione: ἄνεγνων, ἔγνων κατέγνων

Vicißim autem & nostri scripta contra eum ediderunt. Et extant Nazianzeni hæc orationes, in quarum altera & gestuum ipsius descriptio est, memoria digna, quæ significat ex gestibus

coniecturam de ingenijs & uoluntatibus fieri. Verba hæc sunt: Fecit me uatem gestuum ipsius deformitas & ingens admiratio, siquidem optimus uates est, qui ex coniecturis optimè ratiocinatur. Nequaquàm uerò mihi hæc boni hominis signa esse uidebantur: Colli crebræ conuersiones, humeri alternis subsaltantes, oculi torui, uagabundi & furibundum quiddam contuentes, pedes instabiles, crebræ geniculationes, Nasus contumeliam & contemptum spirans, figura uultus derisionem significans, quoquomodo uariabatur. Risus crebri altum crepantes, Nutus, renutus sine sermone, Sermo interruptus, non complens sententiam, Interrogationes crebræ, confusaneæ & stultæ, Responsiones inconcinnæ, coaceruatæ, inter se dißidentes & sine ordine. Quis singula describat? Talem uidi ante facta, qualem esse postea facta ipsa ostenderunt. Etsi adessent qui tunc mecum fuerunt, & eadem uiderunt, testes essent huius meæ narrationis, qui meminerunt etiam, me edidisse hanc uocem: Quantam pestem Romana Monarchia nunc alit?

Fuit autem Athanasij uaticinium uerum, qui cùm Ecclesiæ paßim in magno dolore & metu essent, dixit hunc Tyrannum NVBECVLAM esse citò transituram. Congruit enim exitus eius cum Psalm. 55: Viri sanguinum & dolosi non attingent

tingent dimidium dierum suorum. Cumulauerat scelera, Cultum Idolorum, blasphemias, magiam, sæuiciam erga Christianos, seditionem contra Imperatorem. Quanquàm igitur antea cùm Cæsar esset, fœliciter represserat Alemanos & Francos: tamen solus imperio potitus citò perijt. Nam bellum gerens cum Persis, in prælio uulnus in Epate accepit à milite, qui quis fuerit, nescitur. Relatus in castra sanguinem caua manu excipiens sursum sparsit, clamans: Vicisti tandem Galilæe. Hac uoce emissa, qua fatetur impiam suam uoluntatem, & ostendit ingentem fremitum, & sensum pœnarum, extinctus est, Anno ætatis suæ secundo & tricesimo.

Narrant Didymum Alexandrinum in somnio uidisse candidos equos, & in his equites dicere: Narrate Didymo, hac hora Iulianum interfectum esse.

Iam Lector integram Iuliani historiam intueatur, quæ exiguo tempore insignes mutationes habuit. Decennio cùm Collega esset Constantij in bellis legitimis aduersus Alemanos & Francos, fuit fœlix. Postea mouit seditionem, & occupauit Constantij prouinciam. Ostendit se hostem esse Christi, sæuiciam exercuit in Christianos gladio, stylo & uarijs technis, bonorum & facultatum ereptione, & incitatis Iudæis. Palàm etiam exercuit

ercuit Magicas artes. Hæc scelera tristis exitus citò sequutus est.

DE TEMPLO DELPHICO,

VTilißimum est autem in historia Iuliani hoc considerare, quòd Deus duobus illustribus miraculis ostendit, eodem tempore, suam iram aduersus Iudæos & Ethnicos. Dixi antea quid acciderit Iudæis cùm Ierosolymæ concedente Iuliano rursus condere Templum cœpissent. Terræmotu disiectæ sunt moles, & absorpti multi homines, & pars operum & machinarum & multi homines fulminibus accensi perierunt.

Eodem tempore in alia orbis terrarum parte Delphicum Templum, quod Ethnicis præcipuum fuit, diuinitus, non hominum manibus, deletum est terræmotu & fulminibus, cùm Iulianus Legatos eò misisset, interrogaturus de euentu belli Persici. Sæpe antea direptum, & aliquoties deletum est Delphicum Templum, sed rursus extructum & ornatum. At post hanc euersionem diuinitus factam, Iuliani tempore, nunquàm deinceps instauratum est.

Primi narrantur Phlegyæ qui fuerunt in Thessalia Iapithæ, combußisse Delphicum Templum. Deinde partes aliquas, Xerxis milites. Post hunc

hunc Phocenses ipsi, Deinde Brenni exercitus accendit. Toties & instaurationes factæ sunt. At post Iulianum nulla facta est instauratio.

Horum duorum Templorum Iudaici & Delphici euersio diuinitus facta eodem tempore, insolentiam Iudæorum & Ethnicorum ualde repreßit, & pios confirmauit. Hæc miracula in Iuliani historia considerare ualde prodest.

Anno Mundi quater millesimo trecentesimo uicesimo nono.

Anno Romæ millesimo centesimo decimo septimo.

Anno Christi trecentesimo sexagesimo septimo.

IOVINIANVS.

IOVINIANVS militum suffragijs factus est Imperator. Vixit in Imperio septem menses. Notus enim fuit Militibus, & quia ductor fuerat ordinis Domesticorum, & quia Pater Varronianus clarus fuit, qui fuit Pannonicus, Comes ordinum agri Singidunensis, qui non procul abest ab Vlpia Traiana, quæ nunc Corona nominatur. Initio professus est se Christianum esse, & amplecti Nicenam Synodum. Pacem fecit cum Persis, reddita ipsis Mesopotamia. Quia cùm sciret Imperium à Iuliano turbatum esse, redire in Asiam cogitabat,

gitabat, ut tranquillitatem Ecclesijs & multis gentibus restitueret. Iußit reuocari exules, qui pulsi erant propter ueram profeßionem. Mandauit Ecclesijs restitui partem redituum, quos eis Iulianus ademerat, ac testatus est propter famem nunc ueteres reditus integros non posse restitui. Iußit rursus claudi Idolorum Templa.

Cùm autem Antiochiæ aliquandiu moraretur, multis prodigijs sequentia mala significata sunt: Cometa interdiu conspectus est. Conflagrauit locupletißima Bibliotheca Antiochena. Breui post Iouinianus cum ad Bithyniam acceßisset, mortuus est morbo, qui ex intemperantia ortus esse existimabatur.

Anno Mundi quater millesimo trecentesimo tricesimo.

Anno Romæ millesimo centesimo decimo octauo.

Anno Christi trecentesimo sexagesimo octauo.

VALENTINIANVS PRIMVS.

VALENTINIANVS Imperator militum consensu factus est, cùm iterum Tribunus militũ à Iouiniano factus esset. Nam sub Iuliano dimissus erat, eò quòd sacrificulum pugno percusserat, aspersus lustrali aqua, in ianua Templi, ubi

ubi Idolo Iulianus sacrificabat. Tenuit imperium annos undecim. Natus fuit in Pannonia in oppido Bibalis in ripa Saui, quod non procul fuit à Tauruno, quod nunc est Belgradum.

Post triginta dies accersiuit inde Valentem fratrem, eumq; consortem Imperij fecit, & Augustum nuncupauit, Aliquanto post & Gratianum filium Valentinianus Imperij consortem fecit, & Augustum nominauit. Fuit autem infoelix fratrum dißimilitudo. Suntq; initio Imperij ingenti terræmotu significata mala, quæ ex impietate & sæuicia Valentis orta sunt : Magnis spacijs & horrendis hiatibus Mare Terras reliquit. Commendauit autem Valenti Orientem frater. Ipse audita fama nouorum bellorum, quæ ALEMANI & SAXONES mouerant, properauit in Galliam. Dux enim Alemanorum BRANDO Moguntiam cœperat, & inde magnam Christianorum multitudinem uiros & mulieres abduxerat. Aliquot magnis prælijs Valentinianus Alemanos repreßit. Ad Nicrum etiam condidit arces. Deinde infra Coloniam Agrippinam in Tungris repreßit Saxones.

In urbe Constantinopoli Valentinianus æneum modium collocauit, ne mensuræ diminui possent, & quibusdam qui diminuerant præcidit manus, quas ibi suspendit. Hæc Suidas.

Saxo-

SAXONES.

PRIMVM autem hic in bellis Imperatorum fit mentio SAXONVM, cum quibus & postea tanto cum periculo dimicatum est, ut Sidonius Apollinaris Episcopus Arelatensis scribat: Nullus hostis hoste SAXONE truculentior est, nec robore tantùm & audacia, sed etiam consilio & arte uincit. Ac limites ueteris Saxoniæ fuerunt ad Occasum AMASIS, Ad Ortum ALBIS, Ad Meridiem BOIEMI & FRANCI, Ad Septentrionem CIMBRICA Chersonesus, & in uicino littore HENETI.

Vt autem ex Oriente cæteras uicinas gentes progressas esse uerisimile est, Getas, Daos, Cimmerios, Germanios, Syeuos: Ita & horum uicinos Sacas ex Asia progressos esse existimo, & inde originem & nomen esse Saxonum. Alij nomen Saxones faciunt ab Ascanes, sed sonus propior est uocabulo SACÆ, & fuisse Sacas inter præcipuas gentes Persici regni, ex Ctesia, Herodoto & Xenophonte apparet.

Nomen Ascanes significat custodem ignis. Nomen Sacæ æquale est, quasi dicas, iusti & liberi, uel uates. Dum autem Valentinianus reprimit Alemanos & Saxones, interea Theodosius Magister

equitum.

equitum, qui postea factus est Imperator, bellum gerit in Rhetia, inde mittitur ad pacandam Africam contra Firmum. Redit deinde Valentinianus in Pannoniam commendata Gallia & uicinis prouinciis filio Gratiano. Intulerant enim Quadi bellum uicinis Pannonijs. Sed territi aduentu Valentiniani pacem petunt. Ibi cùm in excusatione quædam falsò dixissent, iratus Valentinianus magna uocis contentione eos obiurgauit. Eam commotionem subita febris secuta est, qua intra paucos dies extinctus est, Anno ætatis quinquagesimo quinto, cùm tenuisset Imperium annos quindecim, menses octo & dies uiginti. Defendit Ecclesiæ pacem, amplexus Symbolum Nicenum. Fratri Valenti sæpe hortator fuit, ut & ueritatem amplecteretur, & ne sæuitiam in rectè sentientes exerceret.

Valentinianus duas uxores habuit, Seueram & Iustinam. Ex Seuera natus est GRATIANVS, qui Imperator factus, postea Theodosium & Valentinianum secundum sibi Collegas adiunxit. Interfectus est autem GRATIANVS à Præside Galliæ MAXIMO, qui deinde apud Aquileiam à militibus suis uinctus THEODOSIO traditus est, qui eum occidit.

Ex IVSTINA nati sunt Valentinianus secundus, Iusta, Grata & Galla, quam postea duxit Theodosius. Postquam autem Valentinianus

secundus

ſecundus à Gratiano fratre conſors Imperij factus eſt, cum in urbe Galliæ Vienna non cauet inſidias, ab Arbogaſto interficitur. Hi triſtes exitus fuerunt filiorum Imperatoris qui iuſticiæ cultor fuit.

Redeo autem ad Valentem, qui ſuperſtes fuit frater circiter triennium, cùm antea ſimul cum fratri tenuiſſet Imperium annos ferè undecim, indoctus & crudelis, amplexus Arianam impietatem fratre eum dehortante, Orthodoxos Epiſcopos in exilia miſit. Initio bellum geßit cum Procopio Iuliani cognato, qui rapere Imperium conatus eſt. Hunc acie uictum milites tradiderunt Valenti, qui eum occidi iußit. Deinde repreſſurus Perſas duxit exercitum ad Antiochiam. Eo tempore multa fecit crudeliter contra Orthodoxos. Reuocatus autem in Thraciam, quia Gotti urbem Conſtantinopolim oppugnabant, in quorum exercitu nominatur Dux Fridigernus, nominantur & Turingi. Reprimere Gottos cœpit, Sed cùm ad Adrianopolim præliaretur cum eis, uulnere accepto decidit ex equo, & in proximum tugurium ductus eſt, quod cum ſequentes hoſtes incendiſſent, ipſe quoq; flamma conſumptus eſt. Ita pœnas dedit iniuſtæ ſæuiciæ, quam aduerſus Orthodoxos exercuerat, & quidem proficiſcenti ad prælium prædixit uir ſanctus, igni periturum eſſe.

Anno

Anno Mundi quatermillesimo trecentesimo
quadragesimo quarto.

Anno Romæ millesimo centesimo tricesimo
secundo.

Anño Christi trecentesimo octuagesimo
secundo.

GRATIANVS.

MORTVO Valente GRATIANVS Valentiniani primi filius natus ex Seuera in urbe Syrmio: Et Valentinianus secundus, Gratiani frater, natus ex Iustina, successerunt. Fecit autem Gratianus consortem Imperij Theodosium, cum quo annos quatuor regnauit, cum antea cum patre annos octo, cum patruo tres regnasset. Fuit eruditus. Scripsit carmen eleganter, & Oratoribus ætatis suæ præcipuis annumeratus est. Extat eius Epistola ad Ambrosium Mediolanensem Episcopũ scripta, in qua profitetur se amplecti Symbolum Nicenum, & in fine addit Epiphonema, agnoscere se hanc suam confeßionem non ita splendidè scriptam esse, ut magnitudo rei poscit, sed dicere se de Deo quantum in hac infirmitate humana iuxta scripta Prophetica & Apostolica poßit, non tantùm quantum de magnitudine rerum diuinarum se dicere poße optet.

Mortuo Valente reuocauit exulantes Episcopos Orthodoxos, & eiecit ex Ecclesijs hæreticos, & Symboli Niceni profeßionem omnes Ecclesias communi consensu amplecti iussit.

Viuo Valente post mortem patris ad Argentoratum Alemanorum triginta millia trucidauit. In eo prælio socios habuit Francos, ut scribit Marcellinus, & addit post eam uictoriam uicinas Prouincias aliquandiu tranquillas fuisse. Quare Gratianus Pannoniam adit, ut Valenti contra Gottos opitularetur. Sed Valens non expectato eo dimicans perijt.

Cùm igitur Gratianus fortem, fidelem & peritum Collegam quæreret, adiunxit sibi Theodosium. Hic Gottos in Thracia repressit. Ipse Gratianus in Galliam redijt, ubi omissa cura gubernationis deditus uenationi & ludis, & Alanos milites domesticis anteferens in odium uenit, & Lugduni à Maximo Galliæ Præside interfectus est, anno ætatis uicesimo nono.

Interea Valentinianus Mediolani fuit adolescens, ubi Iustina eius mater fauens Arianis Ambrosium Episcopum pellere conata est, & missis Gotticis Satellitibus, ui iussit eum ex Templo eijci. Hi cùm irrupissent ad eum armati, affirmat se Ambrosius non discessurum esse à suo grege, sed si uelint eum interficere, in templo se expectare om-

nes casus. Ipse scribit de Gottis hæc uerba: Olim plaustra eis domus erant, nunc Templa pro plaustris habent, Vociferantur, omnia Imperatoris esse. Sed Deus affirmat, suas domos esse Templa, in quibus sonat uera doctrina: Domus mea domus orationis uocabitur. Citat & hoc: Date Deo quæ Dei sunt, & Cæsari quæ sunt Cæsaris.

Cùm autem Valentinianus Maximum fugiens auxilium à Theodosio peteret, rescripsit ei Theodosius, puniri eius impietatem, se ipsi non defuturum esse, si ueram sententiam amplecteretur. Ocurrit igitur Maximo uenienti Aquileiam Theodosius, ubi cum prælio superatum Maximum sui milites Theodosio tradidissent, iussit eum Theodosius interfici, quia & Gratianum occiderat, & postea misso ad eum Ambrosio Moguntiam, cedere de Imperio noluerat. Scribunt & Episcopum Martinum cum ei familiaris esset, dehortatorem fuiße belli aduersus Theodosium mouendi.

Ambragatius dux Maximi sese in mare præcipitauit. Pacata Italia & uicinis Prouincijs Theodosius Romam accessit, ubi & Templa Idolorum claudi curauit, & multa turpia exempla sustulit. Valentinianus uerò in Galliam discessit, quam post Maximi interitum rexit annos circiter quinq;. Erant autem apud eum Eugenius Scriba,

& dux exercituum Arbogaſtus uir Gotticus, qui Francos repreſſerat. Per hos duos Eugenium & Arbogaſtum corrupti cubicularij Valentinianum in urbe Galliæ Vienna laqueo ſtrangulant. Eugenius qui ſe Imperatorē nominauerat, poſtea captus non procul à Mediolano Proſtratus ad pedes Theodoſij à militibus trucidatus eſt. Arbogaſtus ſibi manu ſua mortem conſciuit. Ita ſeditioſi & parricidæ pœnas dederunt.

Anno Mundi quatermilleſimo trecenteſimo quadrageſimo quinto.
Anno Romæ milleſimo centeſimo triceſimo tertio.
Anno Chriſti trecenteſimo octuageſimo tertio.

THEODOSIVS.

THEODOSIVS Patre Honorio, matre Termantia Hiſpanus genere, natus in familia nobili, cuius origo ad Traianum refertur, haud dubie literarum & ueræ pietatis cultor, iuſticia & fortitudine excellens, poſtremus Romanum imperium in Occidente & Oriente tenuit integrum. Nam ſub filio Honorio FRANCI in Galliam progreſſi ſunt, & mox VVaramundus regio nomine in Gallia regnare cœpit, & Roma capta eſt ab Alarico rege Gottorum.

Tenuit autem Imperium Theodosius annos decem & septem, quibus comprehenduntur anni duodecim, quibus Gratiani & Valentiniani secundi collega fuit. Cùm Magister equitum esset sub Valentiniano primo, pacauit Rhetiam et Africam. Deinde post mortem Valentis factus Gratiani collega multis prælijs uicit Gottos, donec Athalaricus Rex Gottorum, qui Fridigerno successerat, pacem petiuit, inuitatus Constantinopolin, ubi cùm ordinē gubernationis senatorum & ducum, & principis pietatem, iusticiam & modestiam considerasset, dixit se agnoscere à Deo hoc imperium ordinatum eße, nec fore felices eos, qui euertere conentur.

Postquàm uerò Maximus Galliæ præses Gratiano interfecto & Gallia occupata in Italiam transijt, & multos crudeliter interfecit, neceße fuit eum parricidæ occurrere. Hunc cùm uicißet, & interfici iußißet, Romam profectus, multa ibi emendauit, ac Valentinianum secundum in Galliam misit, ipse Constantinopolin redijt, ut discordias in Ecclesia tolleret, & eò conuocauit Episcopos ex multis prouincijs, ac monitus à Nectario Episcopo iussit scripta ueterum Patrum proferri, qui ante dissidia uetustæ & purioris antiquitatis testimonia ediderant. Quia uerba Prophetica & Apostolica prauis interpretationibus Hæretici eludebant. Hæc

Synodus sua decreta Romam ad Damasum Romanum Episcopum misit, cuius nomine extant asseuerationes de multis quæstionibus, quas postea recitabo. Interea Theodosius non solùm claudi Idolorum Templa in multis locis iubet, sed etiam prorsus destrui. Et sacrificia Ethnica & ORGIA Bacchi, quæ tempore Valentis adhuc durauerant, prorsus aboleuit. Ita pacis tempore Ecclesias, honestas leges & iudicia restituit. Hoc exemplo cõmonefacti pij Principes sciant se debere Idola, blasphemias & impios cultus externos abolere.

Hæc dum in pace utiliter agit in Oriente, nouum & terribile bellum in altera orbis parte mouetur. Interfecto Valentiniano Eugenius & Arbogastus adducunt ingentem exercitum ad Alpes, ut Italiam occupent, & ostendit Eugenius se Iuliani exemplo instauraturum esse Ethnica sacra. In uexillis Herculem pingit. Iam Theodosio non solum de Imperio aduersus seditiosos & parricidas dimicandum erat, sed etiam Christiani defendendi erant. Redit igitur ex Thracia in Italiam & exercitum adducit, cui decem millia Gottorum adiunxerat. In uexillis pingi literas aureas XPΣ, significantes nomen Christi. Sic & aureos cudi iußit, in quibus tenet uexillum, in quo erant hæ literæ XPΣ. Videbat autem Theodosius difficilem & periculosam pugnam fore, quia magna multitudo

& ma-

& magnum robur fuit Gallici exercitus, & prælium in angustijs Alpium Duces dissuadebant. Sed ipse cùm noctem in precatione consumpsisset, eiq; in somnio species oblata esset, quæ fuerat hortata eum ad præliandum, ducit exercitum intra fauces Alpium, & acerrimo prælio uincit hostem, cùm quidem & diuinitus adiuuaretur magnis uentorum flatibus, qui contrarij erant hostibus. Quare & Claudianus scripsit:

O nimium dilecte Deo, cui militat æther
Et coniurati ueniunt ad claßica uenti.

Eugenius adductus ad Theodosium, cumq; prostratus ad pedes eius ueniam peteret, à militibus astantibus capite truncatus est. Arbogastus in fuga ne retractus in conspectu uictoris pœnas daret, ipse sibi manu sua mortem consciuit.

Pacato rursus imperio in Oriente & in Occidente THEODOSIVS Mediolani mansit, & Stilliconem ducem natum in gente Heneta ad restituendam pacem in Gallia & Germania misit, Quia seditiosis Eugenio & Arbogasto coniunctæ fuerant. Eo tempore STILLICO has regiones uicinas Albi & Harciniæ peruagatus est, ut ex Claudiano intelligi potest, qui inquit:

Germanis responsa dabat legesq; Caycis
Arduus, & flauis signabat iura Sueuis.

Item:

non indignante Cayco
Pascat Belga Greges.

Et quidem dicit, non armis, sed opinione iusticiæ motas has gentes quieuisse:

Nec fama fefellit
Iusticiæ, uidere pium, uidere fidelem
Quem ueniens timuit, rediens Germanus amauit.
Ante tubam nobis audax Germania seruis.

Inuenio & tunc Saxonicos & Turingicos exercitus collocatos esse ad defensionem limitis Imperij contra Sarmatas, siue ad Viadrum siue ad Vistulam.

Recitatis bellis Theodosij, quæ & iusta & Ecclesiæ necessaria fuerunt, uita Domestica & acta in pace considerentur. Natus ex Christianis parentibus in Hispania rectè didicit Ecclesiæ doctrinam, & amplexus est Symbolum Nicenum, & nullius Hæreseos contagio infectus fuit: Coniugem habuit priorem: PLACILLAM, ex qua nati sunt ARCADIVS & HONORIVS. Huius matronæ castitas, pietas & beneficentia erga pauperes ualde prædicatur. Hac mortua duxit filiam Valentiniani primi GALLAM, ex qua nata est PLACIDIA GALLA, quæ postea nupsit Constantio. Baptismum accepturus Thessalonicæ, ubi

ubi ægrotauerat post prælia Gottica, interrogauit Episcopũ de doctrina, ne ab hæretico Episcopo Baptismum acciperet. Is cum confeßionẽ suam et suæ Ecclesiæ exposuisset, & ostendisset se amplecti Symbolum Nicenum, Theodosium baptizauit. Hæc circumspectio pietatem eius ostendit, quam declarant & acta ipsius in Synodis & euersione Idolorum.

Exemplum est pœnitentiæ & reuerentiæ erga Ecclesiam, quòd ab Ambrosio exclusus ex Templo, & lamentis ostendit pœnitentiam, & octo mensibus non rediit in Templum, donec acciperet sententiam absolutionis ab Ambrosio. Fuit autem hæc causa, cur ab Ecclesia arceretur: Victo Maximo cùm Mediolani esset Theodosius, per seditionem multitudinis in urbe Thessalonica interfecti sunt VDERICVS Præfectus & multi nobiles uiri. Iratus igitur Imperator eò cohortes aliquot misit, quæ septem millia hominum interfecerunt. Ambrosius iniustam crudelitatem eße sentiens, quòd non inquisitis sontibus promiscua cæde sæuitum eßet in turbam innocentem & sontes, iubet Theodosium agnoscere delictum. Etsi autem seueritas Ambrosii pia fuit: tamen causa consideretur indignationis Theodosii. Non fuit causa euersio statuæ Imperatoris aut coniugis, aut petulantia conuitiorum, ut aliqui narrant. Talia errata atrociter punire ty-

rannicum est. Nec id solùm mouit Theodosium, quòd Præfectum, & multos uiros nobiles multitudo iniustè trucidauerat, etsi hic dolor mouere Principem non leuiter debet: Sed alia fuit in Principe casto maior causa dolorum: Rapuerat AVRIGA gubernator Ludorum Circensium adolescentem ad stuprum. Hunc Aurigam Præfectus uir honestus incluserat carceri. Quia uerò populus industria huius Aurigæ delectabatur, poscit, ut impunitus dimittatur, Quòd cùm denegaret Præfectus, per seditionem occisus est.

Tria igitur magna scelera concurrunt: Quòd noluerunt puniri tantum scelus Aurigæ: Quod seditionem in causa turpißima mouerunt: Quod præfectum & alios uiros nobiles trucidauerunt. Propter has tantas causas cùm Princeps iusto dolore exarserit, non existimetur deliquisse more Tyrannorum, qui propter nullas aut leues causas magnam sæuiciam exercent, etsi excesit modum, sed in magnis uiris Nemesis ualde inflammatur. Hanc excusationem Theodosij addidi, quia multi de causa errant.

Cùm autem instaret Festus dies Mense Decembri, quo publicè celebratur recordatio natiuitatis CHRISTI ex uirgine, acceßit Theodosius ad Templum, & reuerenter petiuit absolutionem, quam & pronunciauit ei Ambrosius. Addidit autem

tem commonefactionem, ut ferret legem, Vt post rescripta Imperatoris differantur supplicia capitalia dies triginta, ne Rei iniusta ira rebus non satis inquisitis interficerentur. Sumptum est autem exemplum ex ueteri Attica consuetudine.

Vt autem maximè prodest discernere bonos Principes à malis, ut Dei opera, & uirtutum exempla considerentur: Ita non est inutile conferre bonos. Constantinus bella maiora gesit, & terribilior fuit. Sed Theodosius etiam magnis rebus gestis, in toto Imperio pacē fecit, Ecclesias protexit, & disidia sustulit conuocata pia Synodo, fuitq; in cōiugijs fœlicior. Vterq; ueritatis eò fuit studiosior, quia literas norunt, & fontes doctrinæ melius cognoscere potuerunt quàm indocti. Vtrunq; Deus protexit, ne à Tyrannis uincerentur, Quia ambo Deum recte coluerunt, & Ecclesijs benefecerunt. Congruit exitus ad dictum: Plantati in domo Domini etiam in senecta florebunt.

Mortuus est autem Theodosius Mediolani anno ætatis sexagesimo quinto. Die Septembris decimo septimo. Anno Imperij decimo septimo. Corpus Constantinopoli sepultum est. Extat laudatio Theodosij apud Ambrosium, qui inquit: Dilexi uirum, qui cum corpore solueretur, magis de Ecclesiarum statu, quàm de suis periculis angebatur.

Post

Post eum Imperium in Pannonia, Italia et Hispania à Gottis & Vantalis, deinde ab Hunnis dilaceratum est. Galliam uerò partim Franci partim Burgundi occuparunt. Prius autem quàm de successoribus dicam, aspiciamus Ecclesiam qualis fuerit post mortem Constantij, Sub Constantio, Iuliano, Iouiniano, Valentiniano primo, Valente, Gratiano & Theodosio.

In Oriente quia Constantinus deceptus blandicijs sororis reuocauerat Arium, in Ecclesijs paßim rursus excitatum est incendium Arianæ impietatis, & crebris Synodis dißidia aucta sunt. Hæc mala cùm Imperator Constans, qui Occidentem tenebat, reprimere conaretur, perfecit ut Synodus pia conueniret in urbe Sardica, Anno post Nicenam Synodum uicesimo. Etsi autem Sardicensis Synodus pia Decreta fecit, & Occidenti profuit: Tamen Constantius, cùm non solùm propter adolescentiam leuis esset, sed etiam natura futilis, & domi ab aßentatoribus regeretur, fauit Arianis, & permisit ut latè spargerent errorem.

Fueruntq; post mortem Constantij aliæ Synodi contrariæ Sardicensi: Prima Syrmiensis anno quinto post Sardicensem. Mox sequuta est Ariminensis, ubi Cothurnus factus in Syrmio profertur, uidelicet, ut pro ὁμοούσιος in Symbolo legeretur ὅμοιος. Discedentibus igitur pijs ex Arimino,

mino, cùm Imperator faueret impijs, audacia in Oriente creuit, & impia Synodus futilitate Imperatoris in urbem Isauricæ Seleuciam conuocata est.

Biennio post Synodum Seleucianam rursus frequens Synodus impiorum conuenit Antiochiæ, quo Constantius propter bellum Persicum exercitus duxerat, ubi ut fit inter malos, dißidia creuerunt. Natum est ibi tetrum Sophisma, de quo supra diximus: Pater est ἐυσεβὴς, Filius est ἀσεβὴς. Ergo est inæqualitas.

Mota est contentio de Spiritu sancto: An sit ὑφιςάμενος, de qua controuersia postea ut dicam, regnante Theodosio in Synodo Constantinopolitana & in Damasi Decretis uera doctrina restituta est.

Ex Antiochena Synodo Constantius rediturus in Europam aduersus Iulianum, in itinere mortuus est, cùm Ecclesias dilacerasset multis impijs Synodis.

Secuta est maior calamitas sub successore Iuliano Apostata anno Christi trecentesimo sexagesimo sexto. Ad priora dissidia accesserunt multa mala: Iulianus ipse palàm defecit ad Ethnicos, & Ecclesijs reditus ademit, & in multos Christianos sæuiciam exercuit. Publica etiam Ethnicorum sacrificia restituit, & multi exemplo Principis à uera

Eccle-

Ecclesia defecerunt, ut dicitur: Scilicet in uulgus manant exempla regentum.

Post biennium extincto Iuliano lenitæ sunt hæ calamitates. Iouinianus enim Symbolum Nicenum amplecti se professus est, & Ecclesijs pios pastores & redituum partem restituit. Sub Valentiniano etiam mediocris tranquillitas fuit Ecclesiarum Occidentis. Sed Valens in Oriente confirmauit Arianorum impietatem, & multos pios Episcopos ex Ecclesijs expulit. In his trißissimis spectaculis dubitet aliquis: An & ubi fuerit uera Ecclesia, cùm tantùm esset dißidiorum & furorum in maxima parte generis humani. Etsi autem uera Ecclesia exigua fuit, & oppressa Constantij, Iuliani & Valentis Tyrannide: Tamen Deus seruauit reliquias. Romæ duo erant Episcopi: Alter præerat pijs, alter Arianis. Erant & duo Constantinopoli: Nazianzenus recte docebat: Sed regium templum tenebat Demophilus Arianus. Basilius Cæsareæ propugnator fuit ueræ doctrinæ. Ambrosius Mediolani. Hilarius in Gallia, & quidem in Occidente minus contagiorum fuit quàm in Oriente.

Non igitur cogitemus, nullam esse Dei Ecclesiam, cum horribiles generis humani confusiones intuemur. Sed firma aßensione teneamus articulum: Credo eße Ecclesiam Catholicam. Et

simul

simul sciamus hunc esse coetum, qui fundamentum retinet, & nos in hunc coetum includamus, & testimonia diuina aspiciamus, quibus suam doctrinam Deus confirmauit. Deploremus etiam miseriam generis humani, quòd semper horrendæ confusiones sunt, fuerunt & erunt, quarum causæ notæ sunt ex doctrina Ecclesiæ, & ueris gemitibus petamus nos regi & protegi.

Hæc admonitio in Historijs sæpe repetenda est & contra talia spectacula nos cõfirmemus. Deinde tales historiæ multa de Synodis monent. Vult Deus esse iudicia Ecclesiæ, uult conuenire pios, ut confessionem ostendant, & falsa dogmata reijciant, sicut Actorum 15. conueniunt Apostoli.

Multæ fuerunt piæ Synodi, ut anno Christi ducentesimo septuagesimo tertio ANTIOCHENA, in qua senes multi conuenerunt, qui dixerunt testimonia contra Samosatenum. Deinde anno Christi trecentesimo uicesimo octauo NICENA contra Arium & Nouatianos. Anno trecentesimo quinquagesimo SARDICENSIS, quæ Nicenam confirmauit. Anno trecentesimo octuagesimo quinto CONSTANTINOPOLITANA initio Theodosij Primi, in qua uera doctrina de filio & Spiritu sancto illustrata est.

Interea

Interea uerò multæ conuersationes impiæ fuerunt, in quibus magna frequentia fuit Episcoporum: ut paulò ante mortem Constantini Synodus TYRIA fuit, Anno Christi trecentesimo quadragesimo quinto, contraria Nicenæ. Deinde Constantij tempore anno Christi trecentesimo quinquagesimo sexto SYRMIENSIS, cui interfuit Imperator, contraria Nicenæ. Anno trecentesimo sexagesimo secundo ARIMINENSIS. Anno trecentesimo sexagesimo secundo SELEVCIENSIS. Anno trecentesimo sexagesimo quinto ANTIOCHENA, cui Constantius Imperator interfuit paulò ante mortem. Hæ tres etiam corruperunt Symbolum Nicenum. Sint igitur in conspectu etiam impiæ Synodi, ut refutari poßint hi, qui uociferantur, Synodos non poße errare.

Cùm autem in Ecclesia oporteat eße iudicia, sciamus normam eße iudiciorum scripta Prophetica & Apostolica & Symbola. Curandum est igitur, ut Synodi rectè regantur, nec discedant à norma, ut aut multitudini, aut Tyrannis aßententur, sicut tunc sententiæ gratæ Constantio dicebantur, & regula tenenda est: δεῖ δικάζειν οὐ πλήθει, ἀλλὰ ἐπιστήμῃ.

Fuit Constantini tempore & GANGRENSIS Synodus, quæ pia fuit. Est autem

Gangra

Gangra urbs uicina Galatis, in ea parte quam Heneti tenuerunt. Et ſcribunt ueteres lingua Heneta Gangram ſignificare Capream, ut nunc quoq; Heneti Capream nominant. Ibi aduerſus Euſtathium quendam & eius imitatores Decreta facta ſunt, qui certos cibos & coniugia prohibebant, & nolebant accedere ad eas Eccleſias, ubi Sacerdotes erant mariti. Huius Synodi memoria retinenda eſt, ut & hoc uetus teſtimonium contra ſuperſtitiones de cibis, & prohibitione coniugij notum ſit.

Deinde poſt Valentem regnante Theodoſio ex prioribus fluctibus aliquantulum emerſit Eccleſia. Hic enim Synodum conuenire iußit Conſtantinopoli, in qua contra Arianos & contra Macedonium & Eunomium & ſimiles, qui negabant Spiritum ſanctum eſſe ὑφιστάμενον, decreta facta ſunt.

Eodem tempore & DAMASVS ROMAE Synodum conuocauit, & decreta facta ſunt communi deliberatione piorum, qui Conſtantinopoli & Romæ erant, quæ recitantur à Theodoreto libro 5. Sunt quoq; reuocati exules pulſi ex eccleſijs tempore Valentis. Conſilium etiam Theodoſij memoria dignum eſt, qui, cùm Hæretici eluderent teſtimonia Prophetica & Apoſtolica, iußit proferri teſtimonia ex pijs ſcriptoribus, qui

ante dißidia illa fuerunt, & Codices ex ueteribus Bibliothecis suo sumptu protulit, ut consensu purioris antiquitatis conuicti Hæretici cederent. Idem, si nunc fieret, multæ dissensiones rectè tolli possent: Etsi enim uociferantur aduersarij nostri, se defendere ueterem consensum: tamen oppugnant re ipsa, ac ludunt nomine consensus, cùm intelligunt tantùm recentium temporum consuetudinem pugnantem cum antiquitate. Manifestum est enim multa tetra deliria recepta esse ignota uetustati. Etsi autem Fides nititur uerbo Dei, & norma iudicij esse debent scripta Prophetica & Apostolica & Symbola: Tamen uocem purioris Ecclesiæ docentis & commonefacientis audire pium est, iuxta dictum: Nisi arassetis uitula mea, non inuenissetis.

Consideremus autem ætates Scriptorum, & fide dignos discernamus ab impuris. Aetas Theodosij habuit laudatos Scriptores: Basilium, Ambrosium, Nazianzenum, Theodoretum. Extat & Hieronymi confeßio ad Damasum.

Vixit autem HIERONYMVS annos uiginti post Theodosium, & mortuus est in Bethlehem anno ætatis nonagesimo primo, Anno Christi quadringentesimo uicesimo, die Martij ultimo.

Inter-

Interfuiſſe ſcribitur Synodo Treuirenſi cum Martino Turonenſi & Ambroſio, cùm aliquantò ante DAMASVS eſſet mortuus.

Poſt Damaſum Romanus Epiſcopus fuit CIRICIVS, qui Presbyteros cœlibes, cùm ducebant uxores, remouebat à miniſterio, Et Presbyteris maritis prohibuit conſuetudinem coniugalem, & non obtemperantes remouit à miniſterio. Extant uerba eius in libro Decretorum Diſtinct. 82. ubi contra coniugium & Declamatio contumelioſa edicto inſeritur, & inſulſè citatur dictum Pauli: Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Hîc cogitetur quantum ſcelus ſit tali Sophiſtica ludere in Eccleſia. Certum eſt enim apud Paulum dici, in carne eos eſſe, qui reguntur carne, non Spiritu ſancto, & amittentes fidem & bonam conſcientiam obtemperant cupiditatibus carnis, uel non frenant cupiditates carnis, quæ pugnant cum lege Dei.

Poſt Ciricium decreta de cœlibatu magis etiam exaſperata ſunt. Nam & Gregorius iuſsit remoueri ab officio Presbyteros maritos, qui oſtendebant ſe nolle abſtinere à conſuetudine coniugum. Hæ diſtractiones præſentium coniugiorum & prohibitiones futurorum per ſeſe magna peccata fuerunt, & cauſæ fuerunt multorum ſcelerum. Sed de ſequentibus decretis ſuo loco dicetur. Conſi-

deranda enim sunt tempora,ut ostendi poßit, leges de cœlibatu post Apostolos humana audacia conditas esse.

Anno Mundi quatermillesimo trecentesimo sexagesimo secundo.

Anno Romæ millesimo centesimo quinquagesimo.

Anno Christi quadringentesimo.

MOrtuo Theodosio successerunt filij ARCADIVS in Oriente,& HONORIVS in Occidente, quos uiuos Theodosius consortes Imperij fecerat, & Imperatores & Augustos nominauerat, Sed propter ætatem adiunxit tutores præcipuos duces, Arcadio Ruffinum, Honorio Stilliconem, Gildonem Africæ præesse uoluit. Hos cùm putaret fidos fore, quanquàm sapiens Princeps tamen deceptus est. Impulit enim eos ad perfidiam regni cupiditas,ut ille inquit: Si uiolandum est ius,regnandi gratia uioles,in alijs pium esse decet.

Ac prmius Ruffinus natus in gente Gallica attraxit Alaricum regem Gottorum, qui antea duxerat Gottica auxilia sub Theodosio gerente bellum aduersus Eugenium. Terrebat enim metu Gottici exercitus Arcadium, & postulabat se fieri Collegam Arcadij,& Imperatorem nominari. Sed

hoc

hoc petentem ante tribunal Italici milites trucidarunt. Hic exitus perfidiæ fuit Ruffini.

Post Ruffini mortem & alius Dux Goticus & Arianus nomine CAIANVS, seditionem aduersus Arcadium mouit, in qua manifestis miraculis Deus ostendit se urbem Constantinopolin & Arcadium protexisse. Antecesit autem hunc tumultum ingens Cometa, qui flammas ad terram usq; sparsit. Ac disertè inquit Historicus: Neminem fuisse, qui talem Cometam antea uidisset.

Primum autem cùm incendere Regiam Arcadij in urbe Constantinopoli Caianus noctu conaretur, conspectus est exercitus Angelorum, qui depulit Caiani milites. Constabat enim domum non custoditam esse humanis præsidijs. Cùm autem cognitis consilijs Caiani Arcadius præsidia accerseret, apertè bellum Caianus molitur, Occupat Phrygiam, & paßim direptiones & uastationes facit. Tandem ratibus ad urbem Constantinopolin accedit. Huic claßis Arcadij occurrit, quæ habuit uentos secundos, qui rates Caiani euerterunt, & exercitum eius in mare demerserunt. Ipse cùm euasisset, postea in uicinis montibus deprehensus interfectus est. Hæc diuina testimonia confirmauerunt pios in uera doctrina, & autoritatem Arcadij auxerunt, qui & ipse constanter retinuit Sym-

bolum Nicenum, nec fuit crudelis. Reprehenditur autem, quòd nimiam potentiam permiserit Eunuchis & uxori Eudoxiæ, quæ IOHANNI Chrysostomo inimica fuit taxanti eius fastum. Et quidem Eunuchus EVTROPIVS, cuius fuit summa potentia, iustas pœnas dedit. Hunc talem fuisse præstigiatorem scribunt, ut Gorgoni comparatus sit, ut sæpe in aulis rrgnant tales pestes, qualis apud Tyberium fuit Seianus, apud Seuerum Plautianus. Hic Eutropius cùm uenderet Magistratus & sententias, daret ac eriperet Prouincias quibus uellet, & tandem Consul factus esset, transferre in se Imperium conatus est. Sed in ipso consulatu ARCADIVS ei caput præcidi iußit. Scribunt autem hunc ipsum Eutropium fuisse ante id tempus suasorem legis, ut liceret sontes ex templis ui abducere, qua lege postea & ipse ex Templo extractus est, De Eudoxiæ odio aduersus Iohannem Chrystostomum postea dicetur.

Vixit Arcadius annos unum & triginta, tenuit Imperium post mortem patris annos tredecim, ac filium reliquit pium & salutarem Orienti, quem pater uiuens Augustum nominauerat.

Fratres

FRATRES.

VALENTINIANVS habuit duas uxores.

VALENS

SEVERAM, ex ea filius est GRATIANVS, Hic Collegam fecit Theodosium, interfectus Lugduni à Maximo.

IVSTINAM, ex qua

VALENTINIANVS secundus, strangulatus Viennæ in cubiculo fraude Eugenij.

Iusta. Grata. ambæ factæ Monachæ.

GALLA, quam duxit Theodosius.

THEODOSIVS Collega Gratiani,
cuius uxores

PLACILLA *ex hac sunt* ARCADIVS, HONORIVS	GALLA *ex qua est* PLACIDIA Galla abducta ex urbe Roma per Alaricum, et data Athaulpho Gottico, postea recepta per Constantium. Ex his scilicet Constantio & Placidia sorore Honorij natus est VALENTINIANVS Tertius.

EX ARCADIO
sunt

THEODOSIVS II. habuit coniugem Ἐυδοκίαν filiam Leonis Philosophi Atheniensis.	PVLCHERIA PLACILLA & MARINA.

Filia
Eudoxia nupta Valentiniano tertio, abducta in Aphricam per Gensericum cum duabus filiabus Placidia II. & Eudoxia III.

Placidiam

Placidiam duxit Olibrius, qui septem mensibus Romæ Imperator fuit. Eudoxiam III. duxit filius Genserici, cui filium peperit Hildericum. Deinde relicto marito propter Arianam Sectam, Ierosolymæ mortua est.

Ex priore Placidia filia primi Theodosij, & Constantio, quem Honorius Collegam fecit, natus est Valentinianus tertius, interfectus propter adulteria & necem Aëtij, Vltimus Occidentis Imperator usq; ad Carolum Magnum, etsi multi interea se Imperatores nominarunt, & uariæ fuerunt dilacerationes. Valentiniani filiæ fuerunt Placidia secunda nupta Olibrio. Eudoxia tertia nupta filio Genserici.

DE HONORIO.

HONORIVS Theodosij primi filius, frater Arcadij tenuit Occidentem annos unum & triginta. Initio Imperij edicto prohibuit gladiatorum pugnas. Promulgator legis obrutus est lapidibus.

Anno eius octauo, Anno uidelicet Christi quadringentesimo sexto FRANCI occuparunt urbem Treuirorum accersiti à Senatore, cuius uxorem rapuerat LVCIVS præses Romanus. Ita libidines occasionem mutationis Imperij præbuerunt, ut sæpe accidit. Cumq; ex urbe Treuirorum

deinde in Belgicum & Celticam progreßi sunt, initium regni Francorum ab occupatione urbis Treuirorum sumitur. Et quanquàm antea quoq; Reges Francorum nominentur priusquàm in Galliam transierunt : tamen postquàm in Galliam transierunt, in hac serie primus Rex nominatur VVaramundus.

Supra de gentis origine dixi, de qua citaui Strabonem, qui Francos inquit sedes habuisse inter Noricum & Vindelicos. Et Hieronymus inquit: Francos inter Saxones & Alemanos habitare, gentem non tàm latam quam ualidam. Fuisse eos uicinos Fluuio SALAE ex Marcellino apparet. Propreßi igitur à Meno ad ripam Rheni accesserunt, ubi cum Aureliano, Probo & Constantino dimicarunt, & quidem fuisse exercitum Francorum inter auxilia Constantini contra Licinium scribit Marcellinus. Deinde paulatim confirmatis uiribus in Galliam transierunt, & sumitur initium ab occupatione urbis Treuirorum.

Hæc fuerunt initia dilacerationis Imperij Romani uersus Galliam. Altera dilaceratio à Pannonia uersus Italiam à Gottis facta est, nec dubium est Gottos Getas esse, qui olim in Asia fuerunt, ut Herodoti historia ostendit. Inde paulatim, ut multæ aliæ gentes, progreßi sunt uersus Pannoniam, Inde accesserunt ad Vistulam & ad littus Balticum, &

Scandiam

Scandiam occuparunt. Cùm enim primorum hominum ſedes in Oriente fuerit, conſentaneum eſt inde uerſus Occidentem progreſſos eſſe poſteros, nec primum natos eſſe in ſcopulis noſtri maris, ut quidam ineptè fabulantur.

Alexander non procul ab Inſula Peuce, quæ notiſsima eſt, paululum ſupra Byzantium dimicauit cum rege Getico SYRMO, unde Syrmium dictum eſt. Aliquantò poſt Lyſimachus à Rege Getico acie uictus & captus eſt, & liberaliter dimiſſus conceſsit, ut ad Iſtrum Getæ ſedes haberent, & regi Getarum filiam dedit uxorem, ut narrat Pauſanias. Tunc igitur regionem uicinam Byzantio ad Iſtrum tenuerunt, & Græcis noti fuerunt, & paulatim latius dominati ſunt. Nominat enim Strabo ducem Getarum VVarſeſtum, qui Thraciam Romanis temporibus populatus eſt. Deinde notiſsimum eſt Romanos Imperatores in uicina ora Pannoniæ cum Getis & Gottis ſæpe dimicaſſe. Narrant & hodie Gottos tenere Cherſoneſum Tauricam, quæ non procul abeſt à Conſtantinopoli, & lingua eos noſtra loqui affirmant. Diu igitur Getarum ſedem fuiſſe eas regiones ad Tyram & ad Iſtrum conſtat, quæ nunc ſunt partim VValachia partim Bulgaria.

Valens Imperator non procul à Conſtantinopoli ab eis uictus eſt. Deinde repreſsit eos

Theodo-

Theodosius. Auxilia etiam eorum sibi adiunxit contra Maximum & Eugenium, & stipendia eis dedit. Hæc cùm deinde Arcadius & Honorius pendere nollent, bellum contra eos mouerunt. Erat autem Stillico ortus ex gente Heneta, inimica Gottis. Ideò contra Gottos & Francos attraxit in Galliam Burgundos, Sueuos, Alanos & alias gentes littori Baltico uicinas. Hæ fuerunt occasiones bellorum Gotticorum & Vandalicorum, quibus in Occidente Imperium dilaceratum est.

Anno autem Honorij decimooctauo, Anno Christi quadringentesimo nono Radagisus ducenta millia Gottorum in Italiam duxit. Sed cùm transisset Apeninum ad Fesulam, multitudo fame dißipata à Stillicone Consule oppressa & deleta est. Radagisus fugiens captus & strangulatus est, Captiuorum greges singulis aureis uenditi sunt. Etsi autem hæc initia Gottis in Italia non fuerunt læta, ut plerunq; Deus scelera utriusq; partis uarijs bellorum uicibus punit: Tamen non mox finis fuit horum bellorum. Reliquiæ crearunt regem Alaricum, qui ductor fuerat exercitus apud Theodosium contra Eugenium. Cum his paciscitur Stillico, ut in Gallias discedant, ubi simulabat se eos Francis oppositurum esse. Discedunt igitur ad Alpes, ibi die Pascatos, cùm iussu Stilliconis quidam ex eius Ducibus fraude eos adortus esset, Gotti fuerunt

runt uictores. Aliquantò post Honorius seu uerè seu falsò suspicans Stilliconem Imperium ad se translaturum esse, iubet eum & filium eius Eucherium interfici.

Cùm igitur Italia Duce orbata esset, Alaricus omissa Gallia pergit Romam, & circumsessam biennio capit Calendis Aprilis Anno decimo octauo Honorij. Anno Christi quadringentesimo decimo quarto. Anno Romæ millesimo centesimo sexagesimo quarto. Anno post Radagisi mortem quinto.

Vrbs non est deleta, multitudo etiam, quæ in Christiana Templa confugerat, non interfecta est, Sed ex Templis & ex alijs thesauris publicis & priuatis ingens præda congesta est, & Placidia Galla filia primi Theodosij, Imperatorum Arcadij & Honorij soror capta est & desponsata cognato Alarici Adaulpho, Nã Alaricus iam senex erat.

Vt autem reliquam Italiam occuparet & spoliaret Alaricus, duxit exercitum in Campaniam, & ad Siciliam usq; accesit, ubi in ultima Italiæ ora morbo extinctus est Rex Gotticus. Post eum factus est Adaulphus rex, qui exercitum in Italiam reduxit, ubi Placidiæ intercesione lenitus non deleuit urbem, ut fuerant hortatores Gotti, & pace facta cum Honorio propter affinitatem discesit in Galliam, & inde in Hispaniam, cuius

magna

magna pars iam à Sueuis, Vandalis & Alanis occupata erat, qui ex Gallia à Constantio pulsi erant. Anno autem tertio post discessum ex Italia Adaulphus in Hispania à suis interfectus est, Aduersus hunc misit Honorius ducem Constantium Patricium Romanum, qui Galliam Narbonensem & uicinam partem regebat, & fœliciter inde Vandalos expulerat. Hunc iußit repetere Placidiam, spem ei & coniugij & imperij faciens.

Erant autem in Hispania discordiæ inter Gottos & Vandalos, & Constantius malebat fœdera cum Gottis renouari, ne nouum bellum Galliæ & Italiæ attraheret. Reddit igitur uolens Placidiam, quam Honorius dedit Constantio uxorem, & ipsum consortem Imperij fecit. Ex his uidelicet ex Constantio & Placidia filia Theodosij primi natus est VALENTINIANVS Tertius, ultimus Imperator Occidentis usq; ad Carolum Magnum.

VVallia in Hispania bellum Vandalis infert. Franci procedunt in Belgico, in Italia & Gallia Narbonensi. Postquàm Constantius Cæsar factus est, pax fuit. Sed post reditum Placidiæ tantum biennio uixit Honorius, & aliquantò ante eam mortuus est Constantius, post quem Galliam rexit Aëtius natus in Mysia, id est, VValachia, Dux sapiens & fortis. Præfecerat Honorius Africæ BOnifacium

NIFACIVM Thracem, ad quem multæ ſunt Auguſtini Epiſtolæ. Ac fuerunt tunc præcipui gubernatores Occidentis. In Oriente tunc Imperator erat Theodoſius ſecundus adoleſcens Arcadij filius, cui pater Tutorem dederat uirum excellentem ſapientia & uirtute ANTHEMIVM, de quo inquit Græcus Hiſtoricus. φρονιμώτατος καὶ ἐδόκει καὶ ἦν.

Anno Mundi quater milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo quarto.

Anno Romæ milleſimo centeſimo ſexageſimo ſecundo.

Anno Chriſti quadringenteſimo duodecimo.

Anno Honorij decimoquinto.

THEODOSIVS.

THEODOSIVS Secundus Arcadij filius natus ex Eudoxia filia ſeu Gratiani ſeu Botonis ſucceßit mortuo patri natus annos ferè nouem. Tenuit Imperium Orientis à morte patris annos quadraginta duos. Vixit annos quinquaginta unum. Tutorem habuit ANTHEMIVM, cuius ſapientia non tantùm publica negotia fœliciter gubernata ſunt: Sed etiam adoleſcens ad doctrinas, pietatem & optimos mores aſſuefactus eſt, cùm plerięq; tutores indulgentiores ſint Principibus. Sed adiutricem habuit Anthemius

Pul-

PVLCHERIAM Theodosij sororem excellentem ingenio, eruditione & pietate, cuius consilio etiam postea regnante Theodosio res maximæ gubernatæ sunt.

Fuit THEODOSIVS Princept eruditus, firmus in doctrina Symbolorum, & recte inuocans Deum. Vt Gotti tranquilli essent, pacem cum eis fecit, & eorum auxilijs usus est contra Hunnos & Persas. Cùm Persas duobus magnis prælijs uicisset, tamen de pace facienda uictor legatos ad eos misit, ita postea Orientem tenuit pacatum, nec in pace uoluptatibus se dedidit, sed utiles leges condidit, quarum multæ adhuc extant, ut de coniugijs. Et in Ecclesijs concordiam constituit, Conuocauit piam Synodum Ephesinam, in qua Nestorij impietas damnata est, ut postea dicemus, qui contendebat in Christo non fuisse duas naturas unitas inseparabiliter, sed humanæ natucæ affuisse λόγον, ut cæteris sanctis, Dauidi aut Esaiæ.

Mos fuit Theodosio mane precationes dicere, & Psalmos canere cum coniuge & sororibus. Habuit autem coniugem Ευδοκίαν filiam Leontij Philosophi Atheniensis, adeò eruditam, ut poëmata scripserit de uictoria Arcadij, & de uictorijs mariti. Ab ipso dicuntur esse congesta ὁμηρόκεντρα. Scripsit Theodosius sua manu libros noui Testamenti, quorum aliquam partem quotidie le-

die legit. De dogmatibus cum doctiſsimis uiris ita diſſeruit, ut intelligi poſſet eum non inferiorem eſſe eruditione. Bibliothecam Bizantij undiq; ueteribus libris Eccleſiaſticis & Ethnicis coëmptis ualde auxit. Talis cùm domi eſſet, tamen & militiæ labores patienter tulit. Duces habuit præcipuos, Gratianum, Ardaburium, Aſperem, Ariobindam, quos fuiſſe Gottos hiſtoriæ ipſæ narrant, & appellationum ſonus ad noſtram linguam congruit. Miſit Aſperem & Gratianum in Africam, ſed Genſericus eorum exercitum uicit. Martianum captum dimiſit, quia uiderat eum inter reliquos captiuos dormientem tegi ab aquila. Is poſtea in Imperio ſucceſſor fuit Theodoſij. Placidè autem mortuus eſt Conſtantinopoli Theodoſius ſecundus, cùm uixiſſet annos quinquaginta unum. Sepultus eſt in ſepulchro Theodoſij primi & patris Arcadij. Mortem eius anteceſsit terræmotus, qui durauit ſex menſes, concuſsit Conſtantinopolim & multa Aſiæ loca. Dehiſcente terra multa oppida abſorpta ſunt. Mare alibi fugiens hiatu abſorptum, alibi in terram effuſum multa oppida obruit. Hæc prodigia ſequentes Imperij ruinas & Mahometica initia ſignificauerunt.

Anno Mundi quatermillesimo trecentesimo nonagesimo secundo.
Anno Romæ millesimo centesimo octuagesimo.
Anno Christi quadringentesimo tricesimo.
Anno Theodosij secundi decimo nono.

MORTVO Honorio consortem Imperij fecit VALENTINIANVM Tertium Theodosius secundum, natus ex Constantio & Placidia prima, Honorij sorore. Tenuit Imperium Valentinianus tertius annos triginta. Coniugem habuit filiam Theodosij secundi Eudoxiam secundam. Fuit ultimus Imperator Occidentis usq; ad Carolum Magnum, etsi interea multi seditiosi nominari Imperatores uoluerunt, qui tamen uix exiguam partem Italiæ habuerunt. Pœnas autem cumularunt & Valentiniani mores, qui mœchus, magus, & ducum bene meritorum parricida fuit.

Duo tunc præcipui duces in Occidente fuerunt: BONIFACIVS, quem scribunt Thracem fuisse, qui rexit Africam: & AETIVS natus in VValachia, qui rexit Narbonensem Galliam, inter hos cum simultas esset, Bonifacius metu Imperatoris dicitur attraxisse Gensericum in Africam. Alij magis significant Gensericum possessione Hispaniæ pulsum à VVallia rege Gottico quæ-

quæsiuisse sedes in Africa. Quæcunq; causa fuit ingreßi in Africam Vandali uicerunt Bonifacium & alios Romanos exercitus, & Carthaginem occuparunt. Anno Theodosij secundi tricesimoquarto. Anno Valentiniani tertij decimo septimo. Anno Christi quadringentesimo quadragesimo quinto.

Cùm autem Gensericus defensor esset Arianæ Impietatis, magnam crudelitatem in pios exercuit. Metuens igitur odia suorum cum Valentiniano pacem fecit, qui cõceßlt ei partem Africæ, quam usq; ad Bellisarij tempus retinuerunt annos nonaginta sex. Attraxit autem Gensericus Attilam & Hunnos conra Gottos in Hispaniam. Progressus igitur Attila ex Pannonia cum quingentis millibus in Germaniam & Italiam peruenit ad Tolosam usq;, ibi Aëtius optimo consilio ad societatem belli adiunxit Francos, quorum rex tunc fuit Meroueus nepos VVaramundi, & Gottos, quorum rex fuit Theodericus, qui VValliæ successerat. Nunquàm duos maiores exercitus inter sese oppositos fuisse scribitur. Pugna facta anno secundo Martiani, Anno Valentiniani Tertij uicesimo septimo prope Tholosam ab hora nona diei tota nocte usq; ad sequentem diem, & trucidata sunt centum & octoginta millia hominum. Attila fractus hac clade & metuens filium

Theodorici regis Gottici, reliquias exercitus sui abduxit, Ita uictores existimati sunt Aëtius, Franci & Gotti. Et Regis Gottici Theoderici interfectis filius Dorismundus ardens iusta ira fugientem Attilam sequendum esse censuit. Etsi autem Aëtius uidit utile esse reliquias exercitus deleri, ne Attila Italiam inuaderet: Tamen sequi eum noluit, cuius consilij quam habuerit causam non disputo. Fortaßis ut sapientes dicunt, Hosti fugienti argenteum pontem faciendum esse, cogitauit non sine maiore periculo rursus dimicaturos se esse, aut Valentinianum propter malos mores odit. Interea enim dum hæ res magnæ ab Aëtio geruntur, Valentinianus Romæ adulteria exercet.

Fuit inter præcipuos uiros tunc Romæ Maximus, ex eius Maximi stirpe, quem Theodosius ante annos aliquot bello uicit. Huic Maximo cùm in ludo annulum detraxisset Valentinianus, mittit eum ad Maximi coniugem, & eam, simulans maritum hæc agere, uocat ad coniugem Imperatoris. Hac fallacia adductam in aulam Maximi coniugem ui comprimit. De hac iniuria cùm apud maritum illa queritur, cœpit is & de Imperio rapiendo, & de Valentiniano necando cogitare. Alienat eius animum ab Aëtio, quem fingit appetere Imperium. Falsa igitur suspitione motus Valentinianus, iubet interfici Aëtium optimè meritum, ut Alexander

Par-

Parmenionem interfecit. Postea cùm interrogaret Valentinianus quendam: An existimaret iustè interfectum esse Aëtium, Nescio, inquit ille, an iustè eum interfeceris, Hoc scio, te dextram tuam sinistra præcidisse. Nec multo post incitat Maximus duos milites Aëtij, ùt Valentinianum Imperatorem interficiant. Ita pœnas dat libidinum, magiæ & necis Aëtij, Valentinianus tertius.

Deinde Màximus rapit Imperium, & ducit uxorem Eudoxiam secundam, quæ fuerat coniunx Valentiniani tertij. Apud hanc cùm iactaret Maximus, se amore ipsius & spe huius coniugij motum interfecisse priorem maritum Valentinianum, irata mulier accersit Gensericum ex Africa Romam, hoc ueniente Maximus cùm fugere conaretur, interficitur à Romano milite VRSO. Gensericus Romam ingressus cum ingenti exercitu, flectitur à Leone Episcopo & Eudoxia, ne urbem incendat, dies tamen quatuordecim direptioni & quærendæ prædæ tribuit, Eudoxiam auexit cum filia Eudoxia tertia, Matrem duxit Gensericus, filio autem dedit filiam Eudoxiam tertiam ut postea dicetur.

Considerentur autem hîc insignia exempla iudicij diuini in Valentiniano & Maximo, iuxta regulam: Omnis qui gladium acceperit, gladio peribit. Tempora etiam conferantur, ut uideas, quàm breui spacio pœnæ aliæ alias secutæ

ſunt in Imperij ruinis: Bis capta eſt Roma intra annos quadraginta quatuor. Primùm ab Alarico Gottico rege anno Chriſti quadringenteſimo decimo quarto tempore Honorij. Deinde à Genſerico rege Vandalico anno quadringenteſimo quinquageſimo nono, anno Martiani ſexto.

DE ECCLESIA.

ARCADII tempore fuit Epiſcopus Cõſtantinopolitanus IOHANNES, cui nomen CHRYSOSTOMI tribuerunt, quem antea Preſbyterum Antiochenum fuiſſe ſcribunt. Huic eloquentia autoritatem et potentiam auxit. Quare multa & in aula egit, & aduerſus uicinos, quibus præerat. Fuit autem ingrata eius ſeueritas, quæ aliquibus nimia uiſa eſt, cùm uerum ſit, in gubernatione iuſticiam temperatam ἐπιεικείᾳ dominari debere. Luxumq́; & ſpectacula quæ multa uicia alebant, iuſtè taxabat, quare in odium multorum, ac præcipuè coniugis Arcadij uenit Eudoxiæ, quæ ſtatuam ſibi non procul à Templo in columna Marmorea collocauerat, apud quam Hiſtriones & Mimi crebras Comœdias exhibebant. Hanc ſtatuam & hos ludos præſertim Templo uicinos tolli Chryſoſtomus uoluit. Quamobrem cum Eudoxia ei iraſcitur, arte res eò deducta eſt, ut excuſſus

Epiſcopi

Epiſcopi dignitate in exilium mitteretur. Ad tales machinationes opus eſt Sycophanta.

Habuerat apud ſe Chryſoſtomus Hypocritam aſtutum & facundum SEVERIANVM, cuius auxit exiſtimationem, quia ſæpe iubebat eum publicè concionari Sed aulæ, ſpes potentiæ & ambitio ſæpe mutant homines. Hunc Seuerianum Eudoxia contra Chryſoſtomum incitat, qui nactus cùm alias cauſas, tùm uerò & hanc, quòd inter Epiphanium & Chriſoſtomum magna diſſenſio de libris Origenis orta eſſet. Adiungit igitur ſe factioni Epiſcoporum, qui alioqui Chryſoſtomum oderant. Cùm adiuuaretur ab Eudoxia, perficit, ut Chriſoſtomus eijceretur, qui in concione Eudoxiam comparauerat Herodiadi, inchoans concionem: Iam iterum inſanit Herodias. Etſi conuicium fortaßis aſperius fuit: tamen reprehenſio ſtatuæ & ludorum iuſta fuit, ſed acceſſerant odia aliorum ex alijs cauſis.

Cæterum de libris Origenis iuſtior fuit Epiphanij ſententia, qui eos condemnari uoluit, quàm Chryſoſtomi, qui condemnationi aduerſatus eſt. Improbauerat eos & ante Conſtantini tempora Methodius Lyciæ Epiſcopus & deinde Tyri, uir ſanctus, qui propter allegorias comparauerat eum Sirenibus. Idq; reprehendit, quòd intempeſtiuis allegorijs diſceſſerit à natiua ſententia in ſcriptis

Propheticis & Apostolicis, & dogmata quædam corruperit. Nec dubium est, errores quosdam dogmatum insignes sparsos fuisse in libris Origenis, ut ostendit Epiphanius. Libri autem Origenis, qui nunc extant partim sunt mutili, partim sunt centones ab alijs assuti, & in his quoq; obuia sunt manifesta errata.

Sunt & in Chrysostomo contagia quædam errorum, quæ pius Lector & rectè eruditus agnoscere & iudicare potest. Multa tamen, præsertim de moribus, honestè dicit. Cùm Episcopi cæteri in Synodo statuere uellent, lapsos post Baptismum, & redeuntes ad pœnitentiam, semel tantum recipiendos esse: Ille contrà dixit: Imò millies agens pœnitentiam ingredere: χιλιάκις μετανοήσας εἴσελθε. Hanc uocem tunc reprehensam iudico probandam esse, si rectè intelligatur, quia fuit opposita errori Nouatianorum.

Mortuus est autem Chrysostomus in exilio in Armeniæ limite anno ante mortem Arcadij, qui mortuus est anno Christi quadringentesimo duodecimo, biennio ante quàm urbs Roma ab Alarico capta est. Vir eloquens fuit, sed scripta magis declamatoria sunt quàm διδασκαλικά. Quare interdum extra metas currit, ut in hyperbolis laudum uitæ monasticæ.

Tempore Theodosij secundi celebres Synodi

nodi de his controuersijs fuerunt, Pelagiana & Nestoriana, Anno Christi quadringentesimo uicesimo primo, Anno Theodosij secundi decimo, Anno Honorij uicesimo quinto Carthaginensis Synodus, in qua fuerunt Episcopi ducenti decem & septem, inter quos præcipuè clarus fuit AVGVSTINVS egressus annos sexaginta, damnauit Pelagij errores.

Fuit autem Pelagius Monachus Romæ, qui doctrinam Euangelij de lege, de peccato, de gratia prorsus in Pharisaicam seu Philosophicam transformauit. Contendit non esse peccatum originis, & homines libero arbitrio posse satisfacere legi Dei: Vocabulo gratiæ dixit significari non remissionem peccatorum gratuitam, & donationem Spiritus sancti, sed ipsam doctrinæ promulgationem. Satisfieri autem legi Dei externa obedientia: Nec peccata esse prauas inclinationes, & hominem externa disciplina coram Deo iustum esse, etiam sine Spiritu sancto, & mereri remißionem peccatorum & uitam æternam: Fidem esse noticiam legis & historiæ, ut uulgus loquitur, cùm de professione utitur uocabulo fidei. Hæc cùm sint plausibilia rationi, quæ disciplinam externam intelligit, summa huius doctrinæ omnibus temporibus latè uagata est. Apud Iudæos Pharisaica erat, postea Origenica reprehensa à Methodio uiro sancto.

Deinde Pelagiana, nec aliud est doctrinæ genus re ipsa in Scoto & Occam & similibus.

Hæc collatio utilis est ad iudicanda doctrinarum genera. Opposuit autem refutationem Augustinus, qui affirmat esse peccatum originis, & discernit externam disciplinam ab obedientia interiore. Concedit in homine, etiam non renato, esse libertatem seu facultatem faciendi externa legis opera, sed negat sine Spiritu sancto posse fieri interiora opera, scilicet uerum timorem Dei, ueram dilectionem Dei, læticiam acquiescentem in Deo, fiduciam accipientem remißionem peccatorum. Pugnat acerrimè, ne uocabulo Gratiæ intelligatur doctrina, sed donatio Spiritus sancti. Extabat illis temporibus decretum illud: Impoßibile est legem fieri sine gratia, quod prodest notißimum esse, & sic declaratum est, ut complectamur & gratuitam imputationem iusticiæ, & donationem Spiritus sancti. Renati faciunt legem per gratiam, id est, placent Deo imputata iusticia propter Mediatorem, & simul Spiritus sanctus in eis inchoat fidem & nouam obedientiam, quæ tamen non satisfacit legi Dei, sed placet propter Mediatorem fide.

Sunt autem discernenda tempora librorum Augustini, quia & ipsi accidit in hac causa, ut fuerint δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι. Et ipse inquit, se scribendo proficere. Quanquàm au-

tem in posterioribus libris alicubi sunt ἀκυρολογίαι: tamen certum est reipsa congruere eius sententiam cum nostris Ecclesijs, sed accedat in iudicando dexteritas & candor.

De eadem controuersia & alia Synodus Mileuitana in Aphrica fecit decreta contra Pelagium. Scripsit autem utraq; Synodus ad Innocentium Episcopum Romanum, eumq́; hortatur, ut & ipse improbet errores natos Romæ, nec propagari eos patiatur. Extant Epistolæ & Synodorum & Innocentij in libro Epistolarum Augustini. Fugiens igitur Pelagius ex urbe Roma peruagatus est orbem, ut suffragatores quæreret, sicut factionum duces uarijs modis attrahunt socios. Venit Ierosolymam, ubi Hieronymus ei adhuc uiuens aduersatus est. Inde in Britanniam discessit, quæ iam defecerat à Romano Imperio. Quare tutius ibi hospitium habuit.

Hæc certamina etiam uiuente Pelagio diu durauerunt, quod indicant tot Synodi & Scriptorum tempora. Nam Hieronymus decennio ante mortem Augustini decessit. Dixi enim suprà, Hieronymum Stridonensem mortuum esse in Bethlehem, Anno ætatis suæ nonagesimo primo, Anno Christi quadringentesimo uicesimo.

Extant autem nominatim contra Pelagianos Hieronymi scripta, in quibus hæc sunt uerba:

Tunc

Tunc iusti sumus, cùm nos peccatores esse confitemur: Et iusticia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei misericordia consistit.

Augustinus autem mortuus est anno ætatis suæ septuagesimo sexto: Anno Christi quadringentesimo tricesimo. Regnantibus Theodosio secundo & Valentiniano tertio, obsidente urbem Hipponem Genserico, ubi Augustinus fuerat Episcopus annos quadraginta, inde usq; ab initio Arcadij ferè ad finem Theodosij secundi, inter magna certamina. Refutauit enim Manichæos, Donatistas & Pelagianos, & scriptas refutationes posteritati utiles reliquit.

Mense tertio obsidionis mortuus est, sæpe deplorans non solùm Imperij ruinam, sed multò magis Ecclesiarum dilacerationes, quia Gensericus Arianus erat, & successores magnam sæuiciam contra rectè sentientes exercuerant. Cùm igitur & magnarum calamitatum spectator esset, & præuideret tristiora mala secutura esse, Nam post Vandalicorum regum impietatem, deinde statim Africam furores Mahometici oppresserunt, aßiduis & ardentibus uotis Ecclesiam Deo commendauit.

DE SYNODO EPHE-SINA.

NOn diu post AVGVSTINI mortem conuocata est Synodus EPHESINA à Theodosio secundo. Expreßè enim scribitur, Theodosium literas misisse ad omnes Archiepiscopos, ac præcepisse, ut Ephesum uenirent cum Episcopis, si quis non ueniret, reum fore. Est autem pronunciatum de controuersia à Nestorio mota, qui cùm natus esset in Syria, factus est Epicopus Constantinopoli propter facundiam. Aiunt fuisse indoctum, & spreuisse probata ueterum scripta, & cùm esset iuuenis audax, loquax, & gloriæ cupidus, accidit quod in uersu ueteri dicitur: νέος φιλοδοξῶν πρώιμος πονηρία.

Dogma ipsius reipsa hoc fuit: τὸν λόγον affuisse homini Christo per aßistentiam. Sic enim loquitur, seu societatem, sicut affuit Heliæ & alijs Prophetis, nec fuisse duas naturas in Christo unione hypostatica unitas. Ideò solitus est dicere: Noli gloriari Iudæe, non enim Deum crucifixisti, sed hominem. Hoc cùm plausibiliter diceretur, habuit multorum studia. Cumq; saniores, qui insidias intelligebant, aduersarentur ei, excusabant eum sui, quod certamen inter ipsum & aduersarios λογομαχία uideretur. Sed reipsa nequaquàm fuit λογομαχία

γομαχία. Etiam ueteres quidam iudicauerunt eum renouare Iudaicum Samosateni dogma, etiamsi aliquantò aliter pingeret, sicut sæpe renouatum est, & existimo eum suas præstigias ad illam metam direxisse.

Ostendunt & Decreta contra Nestorium facta, controuersiam fuisse de re maxima, non λογομαχίαν. Sic enim loquitur decretum: Si quis in Christo diuidens ὑποστάσεις post unionem, & dicens λόγον coniunctum fuisse homini societate seu potestate, non naturali unione, anathema sit. Hinc & doctrina de communicatione Idiomatum tradita est. Pugnatum est de his propositionibus loquentibus de Christo: Deus est passus, Deus est crucifixus, ut sciretur hanc personam Christum esse Deum, nec λόγον tantùm affuisse ei, ut Eliæ aut alijs Prophetis: Nominatur enim figura loquendi communicatio Idiomatum, cùm proprietas uni naturæ conueniens tribuitur personæ in concreto, ut significetur in ea persona duas naturas esse unitas unione hypostatica. Vetustas usa est hac similitudine: Sicut anima & corpus sunt unum completum ὑφιστάμενον, ita, ut anima gestet corpus, quod dissoluitur ab anima desertum: Sic λόγος gestat naturam humanam animam & corpus, sed inseparabiliter. Extat hæc similitudo apud Athanasium, Cyrillum & Iustinum, qui tamen addit correctionem:

nem: τίνες μὲν τὴν ἕνωσιν ὥσπερ ψυχῆς πρὸς σῶμα νοήσαντες οὕτως ἐκδεδώκασιν, καὶ ἁρμόδιον γε τὸ παράδειγμα εἰ καὶ μὴ κατὰ πάντα κατὰ τι γοῦν. Et tamen ut retineatur discrimen naturarum, non dicitur: Diuinitas est passa, quia uocabulum in abstracto significat naturam secundum se consideratam, Sed concreta significant personam, in qua sunt duæ naturæ. Et hac coctrina de communicatione Idiomatum opus esse intelligi potest ex multis dictis Christi: Antequàm Abraham natus est, ego sum. Vbicunq; sunt duo aut tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Aspicient me quem confixerunt. Talia dicta plurima obuia sunt, quæ illustrantur ex doctrina de communicatione Idiomatum.

Hæc commemoro, ut intelligi poßit, Nestorij controuersiam non fuisse λογομαχίαν, etsi tunc quoq; alij aliter iudicauerunt. Synodus Ephesi cõuenit anno Christi quadringentesimo tricesimo quinto, Anno Theodosij secundi uicesimo quarto. Fuit turbulenta. Nam Cyrillus Alexandrinus Episcopus cum suis suffragatoribus damnauit Nestorium. Iohannes Antiochenus et eius suffragatores excusarunt eum, & Cyrillo aduersati sunt. Sed Cyrillus rectißimè docuit, aliter λόγον in Christo esse, aliter in Helia & alijs Prophetis Post discessum, cùm Ecclesia Constantinopolitana probaret

baret Cyrilli sententiam; Nestorius in loca barbarica infra Thebas Aegyptias relegatus est, ubi in exilio scribitur mortuus esse, lingua consumpta, à uermibus, Existimo ipsum Phthiriasi extinctum esse.

Ante Nestorij certamen accidit Constantinopoli in templo tragicum exemplum, quod tunc quoq; multi dixerunt signum esse futuri dißidij. Confugerant in templum aliquot serui, quibus dominus eorum atrocia minatus erat. Cumq; iuberentur egredi, gladijs repellebant homines, Tandem & interfecto sacerdote & alio uulnerato seipsos ibi interfecerunt. Ea de re citati sunt uersus digni memoria:

σημεῖα γὰρ τοιαῦτα γίγνεσθαι φιλεῖ.
ὅταν ἐν ναοῖς ἐγκατασκήψῃ μίσος.

Fuit Theodosius secundus Princeps laude dignus propter pietatem, iusticiam, castitatem & modestiam. Profuit eius gubernatio Ecclesijs, in qua multa recte egit Pulcheriæ sororis consilio, & Deus eum contra inimicos Ruffinum, Cainam, Persas & alios Barbaros mirabiliter defendit. Protexit etiam eum aduersus Attilam, à quo tamen pacem emit data magna pecunia.

Hoc ipso tempore non multò ante mortem Theodosij mota est primùm Eutychis controuersia.

In hoc

In hoc postremo actu fuit incautior Theodosius, sed culpam ipse quoq; in uxorem Eudoxiam contulit, quæ fuerat æquior factioni Eutychis, sicut extremus actus Constantini cùm reuocauit Arium, fuit infœlix, quem etiam mulier soror Constantini rexerat. Cùm autem discordia inter Pulcheriam & Eudoxiam incidisset, cessit pulcheria, & abstinuit à consilijs gubernationis, ideo facilius fuit Eudoxiæ tueri & euehere quos uolebat.

Indicta est Synodus altera Ephesi infœlix, in qua iudices armatis militibus septi fuerunt, & confirmata est Eutychis opinio factione DIOSCORI Episcopi Alexandrini. Flauianus Episcopus Constantinopolitanus rectè sentiens calcibus ex consessu expulsus, & triduo pòst mortuus est, Mortuum etiam Dioscorus pedibus calcauit. Est & THEODORETO, cuius extant scripta, adempta dignitas. Deniq; ita acta sunt omnia, ut hæc Synodus sit infamis, et nominata sit λῃστρικὴ, id est, latronum concursus.

Monet igitur exemplum, ut in conuocandis Synodis circumspecti sint Principes, & quod Theodosio alioqui bono principi hæc acta notam asperserunt, simus memores humanæ infirmitatis, de qua dictum est: Non est iustus in terra, qui cùm bona fecit, non etiam peccet. Item: μόνου θεοῦ γέρας τελεία ἀρετή. Postea Theodosius agnoscens

errorem, obiurgauit coniugem, quæ simulans uotum, profecta est Ierosolymam. Ita post septem annos Pulcheria in aulam reuocata est, nec diu post Theodosius uixit, cuius morte & Attilæ bellis impedita est cognitio controuersiæ Eutychis usque ad tertium annum Martiani. Quæ fuerint præstigiæ Eutychis, tunc exponam, cum de Chalcedonensi Synodo dicetur.

DE CRETENSI MOSE.

IN temporibus THEODOSII extat narratio apud Socratem historiam de Cretensi Mose, quam propter Scriptoris grauitatem nolui omittere. Posse enim accidere miras imposturas, etiam nostra ætas uidit in exemplo Monasteriensi, ubi fanatici homines simularunt Enthusiasmos, & nouum regnum constituere cœperunt: Sicut & olim in oppido Phrygiæ Pepuza fanatici homines concurrerunt, & magnam pecuniam prætextu uaticiniorum collegerunt, donec tandē MONTANVS eorum magister sibi laqueo uitam finiuit, & alij alijs casibus perierunt.

Talia exempla meminisse utile est, ne præstigiatoribus inexplorato doctrinæ genere credatur, & ut precatio sit ardentior, ut Deus regat

mentes

mentes, ne laqueis Diaboli implicentur, sicut uidimus ipsi ingeniosos homines horribiliter euersos esse in seditione Agricolarum, & urbe Monasteriensi.

Historia uero Cretensis hæc est: Quidam Impostor simulauit se esse Mosen, cœlo demissum, ut reducat Iudæos in patriam per mare. Vagatur integro anno per Cretam, & Iudæis diem constituit: Fingit uaticinia, colligit pecuniam, & tandem die constituto adducit multitudinem ad littus, ubi iubet primos desilire in mare, quorum aliqui cum desilijssent, perierunt. Mox ad eum locum uicini nautæ properant, et aliquos recipiunt, & ad multitudinem uociferantur, ne desiliant. Ita multitudo seruata est, & Impostor se subduxit. Hæc fuit occasio multis, ut relicto Iudaismo amplecterentur doctrinam Christi. Cùm autē singulis ætatibus aliqui tales sint Cretenses Mosæ, qui falso prætextu religionis tumultus excitant, commonefaciat lectores hæc historia, ut sint memores dicti: Probate spiritus, an ex Deo sint. Et cogites illud Epicharmi: νῆφε καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα φρενῶν.

Anno Mundi quatermillesimo quadringentesimo decimo sexto.

Anno Romæ millesimo ducentesimo quarto.

Anno Christi quadringentesimo quinquagesimo quarto.

MARTIANVS.

MARTIANVS Theodoſio ſecundo in Orientis Imperio ſucceſſit, cùm fuiſſet antea ductor exercitus Theodoſij ſecundi in Aphrica contra Genſericum, & deinde in Syria contra Perſas, non ſolùm propter militiam antecellens autoritate, ſed etiam propter iuſticiam & pietatem. Cùm igitur magna eßet autoritas Pulcheriæ ſororis Theodoſij ſecundi, hæc Martianum iam ingreſſum ſenectam propter uirtutem ad coniugium & ad Imperium inuitauit, ſed hoc pacto, ne eam attingeret, quia iam grandiuſcula moritura eßet uirgo. Tenuit Imperium Martianus annos ſex et menſes ſex. Et ut Eccleſiæ diſcordias ſedaret, fecit & cum Perſis & cum Vandalis in Africa pacem. Nam ibi olim captiuus promiſerat Genſerico, ſe ſi Imperator fieret, non illaturum bellum Vandalis. Genſericus enim contemplans captiuos, uiderat ei dormienti in campo & in æſtu aquilam tegere caput, ne radijs Solis læderetur. Hoc ſpectaculo delectatus dimiſit eum, præſagiens Imperatorem fore, et pactus eſt, ne Vandalis bellum inferret.

Anno ſecundo Martiani Attila uictus eſt ad Toloſam magno prælio, ut ſuprà diximus. Inde egreßus, cùm uires in Pannonia reparaſſet, Italiam

liam inuasit capta Aquileia. Mediolanum & Ticinum diruit, & cum Romam accessurus esset, missi obuiam LEO Romanus Episcopus, & pars Senatus petiuerunt pacem, & supplices orauerunt, ut parceret urbi Romæ, quæ tot excellentes uiros olim genuißet, quorum uirtus in toto orbe clara sit. Flectitur præter omnium opinionem Attila, & exercitum in Pannoniam reducit. Interrogatus causam, cur subitò oratione supplicum motus eßet, dixit se uidisse senem astantem Leoni Romano Episcopo, specie supra humanam terribili minitantem ei mortem, nisi supplicibus parceret. Ita etiam terribilium Tyrannorum impetum sæpe Deus frangit. Redit inde in Pannoniam, & ut natura fuit inquieta, minitatur uicinis omnibus. Sed iam fatalis finis instabat tantæ sæuiciæ. Etsi multas habuit coniuges Attila more gentis: tamen iuuenculam ducit, quam nominant Hildico, filiam regis Bactrianorum, in ijs nuptijs cùm et laboribus certaminum equestrium, & uino & Venere corpus eius inflammatum esset, nocte extinctus est, sanguine copioso in fauces exundante, & ex ore erumpente. Tantum enim hic euentus describitur, & Epiphonema additur: Iustum fuisse suo sanguine necari, qui tam multum humani sanguinis hauserat, sed aut uenæ ruptæ sunt, aut apoplexia antecesit, cũ qua hæc effusio sanguinis facile accidere

potuit. Nec tantum ipsius mors exemplum est iudicij diuini, sed etiam filiorum interitus post ipsum, & regni dissipatio.

Conferri Monarchæ aliter alij possunt, sed in his tribus hæc similia sunt: In Alexandro, Attila & Tamerlane, quòd ex paternis regnis angustis progressi, magnos exercitus duxerunt, & magna parte orbis terrarum potiti sunt, quam tamen non diu tenuerũt, Et cum essent mortui, regna uariè dilacerata sunt, iuxta dictum: summisq; negatum est Stare diu. Ac ostendunt hæc exempla, non solis humanis consilijs & uiribus parari & teneri imperia: sed ueram esse Danielis uocem: Deus transfert & stabilit regna.

De annis Attilæ narrationes dissimiles sunt, sed ab expeditione, in qua in Germaniam & Galliam eduxit ex Pannonia quingenta millia hominum usq; ad mortem, inuenio annos circiter duodecim. Prosper enim scribit Coß. Theodosio & Albino Attilam interfecto fratre Buda solum regno potitum, multarũ gentium exercitũ duxiße. Hic fuit annus Christi quadringentesimus quadragesimus septimus. Pugna ad Tolosam, in qua uictus est ab Aëtio, facta est secũdo Martiani anno. Hic fuit annus Christi quadringentesimus quinquagesimus quintus. Consumpti sunt igitur anni circiter sex in uastatione Germaniæ & Galliæ, quo tempore

tempore multi sancti uiri & matronæ paßim interfecti sunt. Captæ & dirutæ præcipuæ urbes, Colonia Agrippina, Tungria, Argentoratū, urbs Rauracorum, Lugdunum, & aliæ multæ, Sed urbs Aurelianensis pietate Episcopi ANNIANI mirabiliter defensa est. Nam cum Attilam frustra precatus esset, ut urbi parceret, postea ueniente Aëtio sæua tempestas inter præliandum magnam multitudinem Hunnorum perdidit, ita reliquit obsidionem Attila. Deinde post pugnam ad Tolosam circiter quadriennium uixit, mortuus est enim uiuente Martiano, cui dormienti ea nocte, qua mortuus est Attila, species in somnio ostensa est fracti Arcus Attilæ. Quanquàm igitur regnum tenuit amplissimum: tamen uastationes tantum fecit, nec constituit formam regni, nec uni ex filijs Monarchiam tradidit, nec prouincias eis distribuit. Fuit igitur Tyrannus, et cursus eius Europæ fatalis pœna fuit, & de filijs accidit quod scriptum est: Semen impiorū peribit. Rursus enim in Pannonia Gotti regnum recuperarunt. Cùm enim filij Attylæ inter se de successione circiter triennium dißiderent, Rex Gepidarum Ardaricus bellum mouit aduersus Hunnos, & trucidatis triginta millibus Hunnorum, & filio Attilæ Ellac maximo natu, potitus est regno Pannoniæ. Alter autem frater Chaba cum parte Hunnorum in ueterem patri-

am discesit. Pars in Pannonia mansit, et si regnum Gotti tenuerunt annis circiter centum, donec Hunni & Auares Iustiniani Imperatoris tempore, tunc effusi sunt in ea loca, quæ nunc Bulgari & VValachi tenent, & in uicinam Pannoniam.

Variæ mutationes in omnibus regnis acciderunt, ut sunt res humanæ instabiles. Et Deus omnium gentium peccata mutationibus imperiorum & uastationibus punit. Sed propter regionis fertilitatem & opportunitatem præcipuè in Pannoniam sæpe infusæ sunt peregrinæ gentes. Hoc igitur loco facta insigni mutatione post Attilam aliquid de ueteribus appellationibus inserere uolui. Notißimum est uocabulum Cethim, unde nomen est μακέτης, id est, Macedo, & Liber Macabæorum ait Alexandrum egreßum eße ex terra Cethim. Hodieq; fluuius dirimens Macedoniam & Illyriam nominatur Cethim. Quæ autem & ubi sit Macedonia, notum est. Fuerunt autem uicini Macedonũ Thucydidis tempore Pœones ad Strymonem, & significatio uocabulorum eadem est. Nam Pœon Græcis idẽ est, quod Hebræis Cethim, quod significat percussores. Alij nomen Pœon fecerunt à Pæan, quod uetustis est carmen triumphale, aut est nomen patris Philoctetæ, qui fuit Herculis comes. Siue igitur à uictorijs, siue ab Herculis comite nominati sunt Pœonij, nomen eße antiquißimum

mum testantur Homerus, Euripides et Thucydides. Et quia uox Græca est, coloniam esse Græcam apparet. Cùm uerò paulatim à Strymone progreßi sunt ad Istrum, deinde nominata est Pannonia uoce aliquantulum deflexa à Pœonia. Cumq; stirps fuerit Græca, urbes ueteris Pannoniæ magis ornatæ fuerunt legibus, ædificijs, disciplina, quàm aliæ uicinæ. Post prædicationem Apostolorum cito etiam Ecclesiæ ibi constitutæ sunt, & studia Græcæ linguæ ibi floruerunt. Nam Irenæus Episcopus in Syrmio supplicio affectus est. Fuisse autem Thucydidis tempore Getas uicinos Pœonijs manifestum est, & Alexander cum Getico rege Syrmo bellum geßit, inde Syrmium denominatum esse à Syrmo consentaneum est.

Diu autem Romani Pannonios defenderunt contra uicinos Getas & Dacos, donec tandem Valentis Imperatoris tempore Getæ uictores Pannoniam occuparunt, & eosdem esse Getas & Gottos non dubium est. Vetustior autem sedes Getarū in Asia quæ fuerit, ex Herodoto intelligi potest.

Valentiniani III. tempore Attila Hunnos in Pannoniam adduxit, & latè regnauit, cui & Gotti parere non recusarunt. Vbi autem ueteres Hunni fuerint, ex Plinio intelligi potest, qui collocat eos apud Tocharos, qui Bactrianis uicini fuerunt. Sonus uocabuli certe congruit cum uerbo

Chana, quod est castra posuit. Inde potest esse Hunni, quasi castra ponentes. Sed tertio anno post Attilæ mortem Gotti rursus potiti sunt regno Pannoniæ. Nam Gepidæ, qui nunc sunt Sepusij, pars fuerunt Gottorum. Fuit autem Ardaricus, qui filium Attilæ uicit, Rex Gepidarum.

Post annos centum tempore Iustiniani redierunt Hunni, & adiuncti eis fuerunt Auares, qui occuparunt Thraciam & uicinas regiones & Pannoniam. Fuerunt autem Auares Hunnorum uicini, ex ea regione quæ hodie retinet nomen Iura ultra Moscouiam. Et nomen Vngari usurpari cœpit, compositum ex Hunnis & Iura, Sicut apud Iornandem scribitur Hunniuar, quòd Hunni & Auares mixti fuerunt.

Etsi autem tunc Longobardi Noricum & uicina loca tenuerunt: tamē inde cito discesserunt, & Vngari possessionem regni tenuerunt inde usq; à Iustiniano ad regem Matthiam annos circiter octingentos. Interea magna bella cum Bulgaris, postea cum Longobardis in Italia, deinde cum Germanis post Arnolphum Imperatorem tempore Henrici Aucupis, & deinceps gesserunt, sed tamen possessio Pannoniæ penes Hungaros mansit, qui recens circiter centum annos Deo iuuante fortiter represserunt Turcos, ac uelut muros reliquæ Europæ aduersus eos fuerunt. Quòd uerò quidam narrant

narrant Carolum potitum eſse Pannonia, et coloniam eò deduxiſſe, inanis fabula eſt. Sed Teutoniam linguam retinentes ad Carpatum & in uicinia reliquiæ ſunt Gottorum ueterum.

Hæc breuiter hic recitaui, ut ſeries rerum Pannonicarum aliquo modo in conſpectu eſſet.

Vt autem Ardaricus uicit filium Attilæ Ellac: Ita circa Budam VVallemir rex Gotticus uicit alium filium Attilæ Dincionem. Reliquit autem hæredem fratrem Theudomir, cũ quo ſumma concordia uixerat. Is Theudomir pater eſt Theoderici Veronenſis, ut nos nominamus, qui à Zenone in Italiam miſſus Odoacrum oppreſſit, & Italiam rexit annos triginta tres.

QVO TEMPORE CONDITA SIT VRBS VEneta in ſinu Maris Adriatici.

GEntem Henetam uicinã fuiſſe Phrygiæ manifeſtũ eſt ex Homero et Apollonio. Ea regio poſtea dicta eſt Paphlagonia à Paphlago Phinei filio. Deinde Galatis in ea regione ſedes datæ ſunt, quos in Aſiam attraxit ANTIOCHVS Hierax inter Phrygiam & Chalybes, qui uenas ferri et argenti habuerunt, unde nomen fuit Alybe ab Hebræa uoce Iobel, quod propriè ſignificat

ficat Metallum. Ex uoce autem Alybe factum est nomen CHALYBES.

Mentionem facit Henetorum & Herodotus, Sed tunc cum tenuerunt littus maris Adriatici. Consentaneum est autem uetustiorem sedem fuisse quam tenuerunt belli Troiani tempore prope Phrygiam. Ac narrant post bellum Troianum ab Antenore ad sinum maris Adriatici Henetos ductos esse, fortassis idem duxit eos in uicinam Illyriam. Ptolemæus scribit Henetos esse maximam gentem Sarmatiæ. Compleuerunt enim magna spacia quæ nunc nominantur Rußia & Polonia. Inde & ad littus maris Baltici effusi sunt, Vnde Ptolemæi tempore nomen fuit usitatum sinus Venetici.

Nomen HENETI prorsus ut sonat significat Hebræis uagabundos seu νόμαδας, qui latè processerunt. Non poterant autem sine consilio, iusticia & fortitudine tam late dominari & regna constituere. Hæc de uetustate & uirtute gentis Henetæ considerentur.

Cumq; linguæ discernant gentes, comprehendo appellatione Henetorum nationes, quæ linguam retinent, cuius hodie usus est apud Henetos sparsos ad sinum maris Adriatici, qui & nunc appellantur Veneti. Retinent nomen & Heneti in

littore

littore Arctoo lingua illa uicina mari Adriatici utentes.

Quanquàm autem in Dialectis exigua dissimilitudo est: tamen eandem esse originem harum gentium consentaneum est, Illyricæ, Polonicæ & Boiemicæ, & nostrorum Henetorum, & alibi loquentium eadem lingua.

Nominabatur autem olim tota regio in littore Sinus Adriatici VENETIA, uidelicet circa Patauium & Vincentiam. Et scribit Polybius, in eo littore aliam esse linguam, quam sit alibi in Italia.

Cùm autem ATTILA obsideret Aquileiam, & magnas uastationes in uicinia faceret, multi homines nobiles, & honesti sperantes se tutos fore in aquis, occuparunt in uicino mari locum, qui adhuc uocatur Riuus altus & cumulata arena, domos extruxerunt, & urbi nomen VENETIAE à uicina regione indiderunt.

Inchoatam esse ædificationem scribunt anno Martiani tertio, uidelicet anno Christi quadringentesimo septuagesimo sexto. Ac singulari fœlicitate Vrbs adeò creuit, ut multis seculis unica urbium Regina in toto genere humano antecellens cæteris omnibus forma gubernationis optima, excellentia artium, & gloria rerum gestarum.

Anni

Anni sunt autem ab inchoatione usq; ad hunc annum Christi 1559. mille octoginta tres. Tot annis nunquàm in externi hostis potestatem uenit, etsi multa bella uaria fortuna gessit, in quibus sæpe uictrix multarum Insularum & urbium domina facta est.

DE SYNODO CHALCEDONENSI.

ANNo secundo Martiani Synodus conuenit in urbe CHALCEDONE, quæ è regione Byzantij sita est, in qua sexcenti & triginta Episcopi fuerunt edicto Martiani Imperatoris conuocati, qui & ipse Disputationi interfuit, ne seditiosis tumultibus facultas dicendi sententias impediretur. Et uerba Martiani recitantur distinct: 96. Nos ad confirmandam fidem, non ad ostendendam potentiam exemplo Constantini Imperatoris pij Synodo interesse uolumus, ut inuenta ueritate dissidia tollantur.

Dictum est autem supra non multo ante Theodosij Secundi mortem conuocatam fuisse Synodum alteram ad Ephesum, quæ propter necem Flauiani & alias seditiones ibi motas nominatur λῃστρικὴ Synodus. Ibi cum Eutychis factio impediret cognitionem, creuerunt postea discordiæ.

Statim

Statim igitur Martianus post mortem Theodosij doctrinam Eutychis cognosci uoluit, & piam concordiam restitui.

Fuit EVTYCHES Monachus Constantinopoli eo tempore, quo fuit ibi Episcopus NESTORIVS, quem cum damnatum esse sciret, quod contenderat λόγον tantùm affuiße homini Christo tanquàm socium, ut affuit Eliæ & alijs sanctis, Ipse Eutyches postea ad contrariam hyperbolen delapsus confusionem naturarum finxit: Dixit naturam humanam conuersam eße in λόγον. Nec tribuit proprietates suas cuiq; naturæ: sed contendit τὸν λόγον mortuum esse, & naturam humanam esse ipsam τοῦ λόγου naturam. Deniq; uniuersam doctrinam Ecclesiæ de communicatione Idiomatum deleuit. Extant acta Synodi apud Nicephorum.

Vtile est autem pijs tenere aliquas illustres refutationes errorum, quæ sunt acurratè scriptæ à Theodoreto, qui cum in Synodo quæ λῃστρικὴ nominatur, officio Episcopi iniustè spoliatus esset, nunc in Chalcedonensi restitutus est. Is rectè scribit duas in Christo nato ex uirgine naturas eße, λόγον, & assumptam naturam humanam, & utranq; retinere suam proprietatem, nec faciendam eße confusionem naturarum. Verè natura humana est non spectrum, assumpta à λόγῳ, nec

nec est ipsa natura assumpta τοῦ λόγου, ut & Petrus distinxit naturas 1.Pet.4: Cum Christus passus sit pro nobis carne. Et in Actis cap.2: Non relicta est anima eius in inferno, nec caro eius uidit corruptionem. Et Lucæ 24: Spiritus carnem & ossa non habet.

Hæc & similia testimonia sint in conspectu, quæ perspicuè affirmant uerè humanam naturam in Christo esse, & simus memores dicti Iohannis in Epistola: Omnis Spiritus qui non fatetur Iesum Christum in carne uenisse, ex Deo non est.

Ibi etiam Theodoretus narrat, quomodo uetustas de humana natura locuta sit citata sententia Irenæi: Quiescente λόγῳ in crucifixione et morte, præsente tamen apud humanã naturam in perferendo & resurgendo. ἐν τῷ δὲ ὑπομένειν καὶ ἀνστῆναι ἡσυχάζοντος τοῦ λόγου ἐν τῷ σταυροῦσθαι καὶ ἀποθνήσκειν. Sic & Athanasius loquitur in libro de incarnatione uerbi: Cùm non esset poßibile ipsum mori λόγον, quippe immortalem patris filium, corpus quod mori poßet accepit.

Sic uetustas locuta est, & tamen retinet hos modos loquendi in concreto de persona: Christus mortuus est. Et de Christo: Deus mortuus est, ut significetur, hanc personam Christum uerè Deum esse.

Ac Nestorij impietas refutetur, qui fingebant τὸν λόγον adesse Christo ut socium, sicut omnibus sanctis adest. Latini nominarunt hanc loquendi formam comunicationem Idiomatum, de qua Theodoretus ait: κοινὰ τῷ προσώπῳ γέγονε τὰ τῶν φύσεων ἴδια.

Tandem post longa certamina Martianus perfecit, ut decretum communi consensu plurimorum fieret, in quo primum omnes testati sunt, se amplecti Nicenæ Synodi Symbolum. Deinde damnata sunt dogmata Nestorij & Eutychis.

Hic labor Martiani etsi multis profuit, tamen non ubiq; extinxit dißidia, Sed in urbe Ierosolyma mulier inquieta Eudoxia uidua, quæ fuerat Theodosij Secundi uxor, fouebat reliquias factionis Eutychianæ.

Aliquanto post cum contra Zenonem Imperatorem BASILISCVS seditionem mouisset, ut armaret se multorum Episcoporum fauore, publicè edictum proposuit, quo Acta Synodi Chalcedonensis prorsus damnauit. Huic Edicto subscripserunt Episcopi plures quingentis. Fuit & huic Basilisco incitatrix uxor.

Miror autem rabiem ingeniorum, quòd tanta fuit pertinacia in manifesta absurditate, uidelicet in hoc prodigioso errore, quod non humana natura, se diuina mortua fuerit.

Vt autem Nestorius tectè Samosateni impietatam restituit: ita suspicor Eutychen idem uoluisse, etiamsi aliter pinxit suum dogma. Sed Basiliscus breui pœnas dedit sui furoris. Captus enim à Zenone missus est cum uxore & alijs quibusdam in carcerem, ubi in magno frigore & fame captiui se mutuo complexi, & deplorantes suam calamitatem extincti sunt.

VANDALORVM SÆVICIA IN AFRICA.

CVM initia sæuiciæ Vandalorum in Martiani tempora incidant, breuiter hìc complectar seriem regni, quod in Africa VANDALI tenuerunt annos nonaginta quinq;. Numerat Plinius Vandalos inter Germanos in littore maris Germanici, ubi nunc Megelburgenses & Pomerani sunt. Non dubito autem Vandalos ex Heneta stirpe esse, sed credibile est, cùm uicini crebra inter se bella gesserint Heneti & Germani, usq; ad recentia tempora, aliàs alios uictores fuisse, & partem Henetorum linguam & leges Germanicas accepisse. Eam partem existimo Vandalos à Plinio nominari.

Cùm autem linguæ discernant gentes, facile intelligi potest, aliam esse gentem Henetam, aliam Teutonicam. Et adhuc in eo littore gentes quædam

dam Heneta lingua loquuntur. Et arbitror non recens in ea loca uenisse Henetos, sed olim cum Getis & Dais paulatim progressos esse.

Dion scribit fontes Albis esse in Vandalicis montibus. Diu igitur diuersæ gentes ibi fuerunt in ea regione, quæ habuit Boiemiæ nomen. Boij, Marcomani & Heneti. Boij significat aduenas. Marcomani limitaneos. Heneti latè uagantes.

GENSERICVS I. VANDALORVM REX.

ANNO quadringentesimo tricesimo quarto, cum de Hispaniæ possessione inter sese Gotti & Vandali dimicarent, GENSERICVS Rex Vandalorum impar Gottis, incitatus à Bonifacio Duce Valentiniani adduxit in Africam quinquaginta millia Vandalorum. Et occupata parte Africæ concedente Bonifacio deinde Hipponem, Carthaginem & alias uicinas urbes fraude & armis cepit. Vexauit Siciliam. Populatus est urbem Romam & Campaniam Martiani tempore. Post Carthaginem captam tenuit regnum annos triginta septem, uir astutus, intentus in occasiones uarias, fœdera faciens & uiolans pro oportunitate. Interdum uictus arte se rursus erexit. Penè Sertorio similis, Regnum in aliena terra non magnis copijs adeptus. Addictus Arianis expulit Episcopos recte sentientes.

HONORICVS II.

HONORICVS succeßit Genserico anno Christi quadringentesimo sexagesimo sexto. Tenuit regnum annos septem, Cuius tempus insigne est ingenti crudelitate regis, fame & pestilentia Africæ, & tetro exitu Tyranni. Honestas matronas & uirgines nudatas suspendit, facibus ußit corpora, præcidit mamillas & brachia nolentibus assentiri Arianæ impietati. In ipso supplicio DIONYSIA matrona nobilis filium unicum MAIORICVM raptum ad necem confirmauit inquiens: Memento fili, te in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti baptizatum esse.

Cum talibus supplicijs & exilijs multa millia hominum sustulisset Honoricus, secuta est sterilitas propter siccitatem, in qua & homines & pecudes fame perierunt, & latè uagata est pestilentia in qua & φθειριάσει regis corpus ita putrefactum est, ut alia membra post alia deciderint. Vxor Eudoxia filia Imperatoris Valentiniani, mater Hilderici pij regis disceßit à marito tanquàm uoti causa Ierosolymam proficiscens, ubi in lachrymis & precatione uixit.

III. REX.

GVNDAMVNDVS natus ex fratre Honorici succeßit, qui regnum tenuit annos duodecim, exercuit & hic sæuiciam aduersus recte sentientes.

IIII. REX.

THRASIMVNDVS regnauit annos uiginti septem, qui quanquàm erat Arianus tamen sæuiciam non exercuit.

V. REX.

HILDERICVS natus ex Eudoxia, recte sentiens, restituit Ecclesias in Africa. Tenuit regnum annos septem. Sed per seditionem à Gillimero captus est, & aliquanto post necatus.

VI. REX.

GILIMER natus ex fratre Honorici, fuit audax & peritus rei militaris, mouit seditionem aduersus Hildericum, quia Vandali eum oderant dissentientem ab Arianis. Capto igitur Hilderico & filijs, & quibusdam cognatis eius regnum tenuit Gilimer annos quinq;. Hildericum etiam postremo anno interfecit. Quia uerò Iustiniano cum Hilderico fœdus erat, liberare captum studebat. Sed cum Gilimer superbè responderet, & multi in

Africa defensionem contra impium & crudelem Regem peterent, misit eô Iustinianus ducem Bellisarium excellentem iusticia, scientia rei militaris, fortitudine, beneficentia & modestia. Huic, cùm primo prælio uicisset Gilimerum, Carthaginenses ultrò urbem patefecerunt. Postea fugientem Gilimerum ex alijs locis in alia et in solitudines coëgit Bellisarius fame, ut sese dederet, & duxit eum captiuum Constantinopolim, ubi cùm in Triumpho Bellisarij supplex ad Iustinianum duceretur, cogitans fortunæ uices in hac calamitate, in quam senex inciderat, hæc uerba edidit: Vanitas Vanitatum & omnia Vanitas. Ita pœnas dedit Gilimer crudelitatis, quam exercuerat aduersus Hildericum & multos alios. Et simul cum eo reliquiæ Vandalorum in Africa deletæ sunt, quam tenuerant Vandali annos nonaginta quinq;. Ac rursus Africa Romanorum prouincia facta est usq; ad Heraclij tempora. Postea eam Saraceni inuaserunt.

Fuit atuem IVSTINIANVS beneficus erga Hilderici filios & nepotes, & eis in Thracia dedit prædia & uictum. Sed Gilimerum longius in Galliam relegauit.

Hanc seriem regni Vandalici in Africa breuiter hîc comprehendere uolui, ut tota in conspectu

spectu esset, etiamsi posteriora bella ad sequentium Imperatorum tempora pertinent.

Anno Mundi quater millesimo quadringentesimo uicesimo tertio.

Anno Romæ millesimo ducentesimo undecimo.

Anno Christi quadringentesimo sexagesimo primo.

DE LEONE.

LEO natus in Thracia factus est ex Tribuno militari Imperator Constantinopoli Senatus & exercitus suffragatione, Coronatus ab Anatolio Patriarcha. Atq; hunc primum inuenio à patriarcha coronatum. Nec uerò coronatio seu Patricha dedit Imperium, sed testis fuit eum qui electus erat, Christianum esse, & alienum esse à falsis dogmatibus. Eamq; ob causam professio doctrinæ ante coronationem petebatur, ut postea in Anastasij Imperatoris coronatione dicetur. Tenuit Imperium Leo annos septendecim. Princeps iustus, & eò utilis, quia cùm ipse alienus esset à falsis dogmatibus, Ecclesiæ minus turbatæ sunt, nec Episcopi rectè sentientes ex suis sedibus expulsi sunt.

Fuit autem tunc magna potentia duorum Principum, qui quanquàm Gotti erant & Ariani: tamen inter Patricios asciti fuerant, Asparis &

Ardaburij, quorum ſuffragatione præcipuè adiutus erat Leo. Sed hi cùm poſtea inſidiarentur uitæ Leonis, ac dicerent: φάγωμεν τὸν λέοντα πρὶν αὐτὸν ἡμᾶς ἀριστῆσαι, iuſſu Leonis interfecti ſunt.

Iam uerò in Occidente ruere Imperium Romanum cœperat. Franci magnam Germaniæ & Galliæ partem tenebant. Oſtgotti Pannoniam, VVeſtgotti Hiſpaniam, Genſericus Africam. In Italia multi Imperatores creabantur, qui nec diu tenebant Imperium, nec exercitus magnos habebant. Cumq; uerum ſit illud Homericum: οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, mox poſt Leonis mortem inuaſit Italiam Odoacer Rugianus, & crudeliter in ea graſſatus eſt annos quatuordecim, ut poſtea dicetur.

Voluit autem Deus in Oriente aliquantiſper adhuc durare Romani Imperij formam, quod complectebatur Thraciam, Macedoniam, Græciam, Illyricum, minorem Aſiam, Syriam & Aegyptum. Fuitq; Leonis gubernatio mediocriter tranquilla.

At in Italia interfecto Valentiniano, Maximus ut ſupra dictum eſt, inuaſit Imperium, qui fugiens Genſericum captus, diſcerptus & in Tiberim abiectus eſt menſe Imperij ſecundo.

Poſt hunc Senatus creauit Imperatorem AVITVM, cum quo Martianus fecit fœdus.

Nondum

Nondum finito anno cepit Auitum RICHIMER Gottus apud Placentiam, & deponere eum Imperium coëgit. Interea Rauennæ MAIORANVS, cuius uirtus laudatur, Imperator factus est, Cumq; bellum Vandalis in Africa inferret tertio Imperij anno mortuus est. Succeßit Rauennæ SEVERVS, qui Romæ tertio Imperij anno ueneno extinctus est.

Misit igitur Martianus ANTHEMIVM Generum in Italiam, ut Imperium Occidentis teneret. Hic Collegam fecit generum Richimerum Gottum, qui ut Arianis in urbe Roma traderet Ecclesiam, cum socero id probibente in ipsa urbe Roma dimicauit, & uictor socerum interfecit anno Imperij quarto, & bona ciuium diripuit. Quadragesimo autem die post soceri mortem morbo extinctus est Richimer parricida.

Tales confusiones accidunt ruentibus Imperijs. Agnoscamus igitur non durare Imperia nisi Deo conseruante, & petamus à Deo salutares gubernatores.

Richimero succeßit OLYBRIVS, missus à Leone Romam, quia adfinitas Imperatorum ei autoritatem addebat. Habuit enim uxorem Placidiam filiam Valentiniani, Sed septimo Imperij mense mortuus est.

Post hunc à militibus Rauennæ Imperator factus est GLYCERIVS, cui, cùm non totum annum regnasset, eripuit Imperium IVLIVS Nepos, & fecit eum Episcopum in Dalmatia. Cùm autem Iulius Nepos Orestem fecisset Magistrum militum, hic ORESTES instructus exercitu Imperatorem fecit Rauennæ filium adolescentem, qui nominatur AVGVSTVLVS, ac fœdus fecit cum Vandalis in Africa.

Iam autem ODOACER Rugianus exercitum in Italiam abduxerat. Vt igitur defenderet Italiam Orestes contra eum, ad Ticinum usq; exercitum ducit. Ibi robur Italiæ extinctum esse scribitur. Orestes uictus fugit in urbem Ticinum, qua expugnata Odoacer Placentiam adduci Orestem iußit, ibiq; eum spectante exercitu interfecit. Vrbes uicinæ consternatæ deditionem fecerunt. Augustulus fugiens Imperio se abdicat, quod circiter annum unum tenuerat, ac deinde in Campania priuatus uixit tanquàm exulans.

Hic finis fuit Imperatorum Italicorum Anno Christi quadringentesimo septuagesimo quinto, cùm adhuc Leo Constantinopoli uiueret.

Odoacer autem Romam ingressus regem se urbis Romæ & Italiæ nominauit, & triumphans in Capidolium ascendit. Magnæ cædes & direptiones in urbe Roma & alibi factæ sunt. Agro-

rum

rum tertiam partem suis attribuit, ac regnauit annos quatuordecim. Misit enim ZENO Theodoricum Gotticum Regem in Italiam tanquàm Vicarium seu socium, qui duobus magnis prælijs Odoacrum occurrentem uicit, altero ad Aquileiam, altero ad Padum. Victus Odoacer fugit Rauennam, ubi triennio circumsessa urbe multa prælia facta sunt, donec tandem Odoacer à Theodorico Gottico Rege interfectus est. Ac respondit euentus uoci, quam in Apennimo audierat Tyrannus Odoacer: Vade pellite, non enim redibis.

Anno Mundi quater millesimo quadringentesimo quadragesimo primo.
Anno Romæ millesimo ducentesimo uicesimo nono
Anno Christi quadringentesimo septuagesimo nono.

ZENO gener Leonis regnare cœpit. Tenuit Imperium annos septendecim. Natus in Cilicia obscuris parentibus, Ductor exercitus sub Leone, raro exemplo à filio factus Imperator. Nam Leo Imperatorem fecerat Leonem Secundum, natum ex Zenone genero & Ariadna, quæ fuit filia primi Leonis. Moriturus autem filius Imperatorem fecit patrem. Præcipuè memorabilia in eius Imperio hæc acciderunt: Basilisci seditio, Theodorici Gottici regis in Italiam expeditio, & mors ipsius Zenonis.

Primùm igitur pauca de Basilisco dicam,

cum, qui fuit frater socrus Zenonis. Hæc absente Zenone in Cilicia Imperium in fratrem transtulit, qui ut confirmaret uires, adiunxit sibi factionem Episcoporum, qui aduersabantur Synodo Chalcedonensi, ut sæpe religio prætexitur prauis cupiditatibus. Episcopi rectè sentientes ex suis sedibus pulsi sunt. Hæc cùm fiunt, redit Zeno, ac duces Basilisci obuiam missi defecerunt ad Zenonem, Quo reuerso in urbem Byzantium, Basiliscus fugiens in Templum, quod polluerat, inde eductus & captus, & cum uxore in exilium missus, ubi cum frigore & fame morituri essent, complexi se mutuo Basiliscus & uxor, & cognati aliquot, calamitatem suam deplorauerunt.

Hic fuit exitus seditiosi hominis, & qui factionem impiam cõfirmauerat, ut regno potiretur.

Priusquàm uerò ad Gotticas res in Italia gestas accedo, de morte Zenonis dicam. Scribunt eum crapula extinctum esse. Narrant autem ab uxore temulentum adhuc uiuentem in sepulchrum inclusum esse atq; ita necatum.

Anno Mundi quatermillesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto.

Anno Romæ millesimo ducentesimo quadragesimo tertio.

Anno Christi quadringentesimo nonagesimo tertio.

De

DE THEODORICO GOTTICO REGE, ET GOTtorum regno in Italia.

THEODORICVS Rex Gotticus, qui Pannoniam tenuit, missus à Zenone in Italiam, quam tenuit annos triginta tres, Adolescens fuit obses apud Martianum & Leonem, ubi Romana disciplina institutus est, & postea ad paternum regnum remissus socius Romani Imperij fidelis fuit. Consideretur autem quo patre natus sit.

Regnum Pannoniæ Gotti tenuerunt ante Attilam, Sed Attilæ potentiæ cedentes, donec is uixit, in seruitute fuerunt. Cùm autem filij Attilæ post eius mortem discordes essent, tres fratres Gottici recuperarunt Pannoniam: VVALAMIR, THEODMIR & VVIDMIR. Inter hos primus regnauit VValamir maximus natu, cum Attilæ filios aliquot prælijs superasset, ipse deinde in prælio, quod cum Sueuis fecit, in ea regione, quæ nunc est Austria, perijt.

Deinde regnauit THEODMIR. Hic pater Theodorici huius, quem nominamus Veronensem, fuit, & Victores Sueuos & Alemanos à Pannonia depulit.

Tertius frater VVIDEMIR duxit exercitum in Italiam, ubi mortuus est. Quia uerò

Theo-

Theodoricus abſente patre Sarmatas, qui Gottorum & Romanorum terras populati fuerant, repulerat, Zeno Imperator eum ad ſe uocat, & facit eum Patricium & Conſulem. Ac miſit eum in Italiam contra Odoacrum Rugianum, quem duobus magnis prælijs uicit, & deinde cùm Rauennam triennio obſediſſet, interfecit. Potitus Italia urbem Romam Senatui regendam commendauit: Sui regni arcem Rauennam eſſe uoluit: Seditiones Romæ ortas propter electionem Pontificum ſedauit. Et extat in Græco ſcriptore laudatio ingenij & iuſticiæ eius: δικαιοσύνης ὑπερφυῶς ἐπεμελήσατο, ξυνέσεώς τε καὶ ἀνδρείας εἰς ἄκρον ἀλήλυθεν. Sed poſtremus eius actus cruentus fuit. Iohannem Romanum Epiſcopum, quia Arianis Templa tradere nolebat, carceri incluſit. Nam & ipſe Theodoricus, ut pleriꝗ; Gotti, Arianus fuit. Hic Iohannes Epiſcopus in carcere mortuus eſt.

Cùm magna autoritas Romæ duorum Senatorum eſſet, Symmachi & Boëtij, qui gener Symmachi fuit, euocauit eos Ticinum, & diu captiuos tenuit, quia aliquibus eius decretis aduerſati fuerant: Et ut ego exiſtimo, quia impedierant, ne Arianis Eccleſiæ traderentur, & bona eorum publicauit, & tandem ipſos interfici iuſsit. Hanc iniuſtam crudelitatem hæc pœna ſecuta eſt: Non multò

multò post eorum necem, cùm cœnanti propositum fuisset in mensa grande caput piscis, uisus est sibi cernere caput Symmachi horribili rictu, & flammeis oculis minitantis ipsi. Subito igitur consternatus & tremens iußit se in lectum collocari, & accersito Medico ELPIDIO narrauit amicis terribilem illam Symmachi speciem conspectam, & in deploratione sceleris sui paulo post extinctus est.

Gregorius Pontifex scripsit, quendam in solitudine in Insulis Aeolijs uiuentem uidisse deijci Theodoricum in illarum Insularum uoragines, quæ eijciunt globos flammarum sicut Aetna.

Extant scripta Boëtij de præcipuis disciplinis, ex quibus iudicari potest, fuisse eum omnium Romanorum, quorum reliqua sunt scripta eruditißimum. Ad hoc decus addidit & ueræ doctrinæ de Deo profeßionem, & utiliter scripsit de discrimine naturæ & personæ. Et hortandi sunt studiosi, ut eius libros legant. Coniugem eius filiam Symmachi scribit Procopius Totilæ tempore inter cæteros mendicos Patricios uictum mendicando collegisse. Hunc autem Symmachum Boëtij Socerum multò recentiorem esse Lector sciat illo superiore Symmacho, qui Theodosij tempore contra Christianos scripsit, & cui respondet Ambrosius.

Habuit autem coniugem Theodoricus filiam regis Francici Ludoici, cuius nomen fuit, ADELHEDA, quod aut est ἀλήθεια, aut Germanicum à nobilitate dictum. Sororem habuit Amelfredam, quam Regi Vandalorum in Africa despondit. Huius filiam Amelbergam dedit Regi Turingorum Hermanfrido. Filia uerò Theodorici fuit Amalosuntha. Hæc nomina putant alij à cœlo dicta esse, quasi Himelfried/Himelschönheit/Sed uerius est esse à dictione Hamel/quod est agnus seu aries. Id enim nomen fuit familiæ Theodorici, quæ sic à uellere Iasonis dicta est. Inde enim Gotti ex Colchica in Europam progreßi fuerant, ut adhuc in Taurica Chersoneso Gotti sunt nostra lingua loquentes. Erit igitur Etymologia Amalosunthæ, Amalorum schönheit. Hanc filiam suam Theodoricus despondit Eutarico VViderici Hispanici regis filio, qui etiam ex familia Amalorum fuit. Ex his parentibus Eutarico & Amalosuntha natus est Atalaricus, qui orbatus patre succeßit Theodorico in regno Italiæ, natus annos octo, Sed mater excellens prudentia & uirtute aliquandiu iustè & fœliciter gubernauit. Decreta extant filij nomine de Ecclesiarum libertate, & Canonica Episcoporum electione, & stipendijs docentium in Scholis.

Offendit

Offendit autem Gottorum uoluntates duabus rebus: institutione filij, quem literas doceri uoluit: & iusticia, qua licentiam Ducum & militum cohercebat, ne ciues in Italia iniurijs afficerent. Permisit autem mater, ut filio tres ex Gotticis Principibus præficerentur, qui & adolescentem ad militaria exercitia assuefacerent, & consilia publica regerent. Hi plus licentiæ in ocio & adolescenti & militibus permiserunt. Sed, adolescens dum uoluptatibus indulget, mortuus est, postquàm annos octo cum matre regnauit. Mater deinde tres illos gubernatores filij interfici curauit, & ut se muniret, Theodatum Gottum sibi ad regni societatem adiunxit, & cum Iustiniano Imperatore fœdus facit. Prætulit autem cæteris Amalosuntha hunc Theodatum, quod & natus erat ex Amalfreda sorore Theodorici, & rexerat Hetruriam, & existimabatur propter studia doctrinarum, quia Platonicus haberi uoluit, fore iustior: Sed longe eam fefellit opinio. Nam auaricia generis nobilitatem in eo dedecorabat, & naturæ prauitatem in eo non emendauerant literæ, iuxta dictum: Sincerum est nisi uas, quodcunq; infundis, acescit. Imponebat Italiæ iniusta tributa, & multos excutiebat ex facultatibus qualicunq; prætextu circumuentos calumnijs.

Hanc iniusticiam cùm reprehenderet

Amalosuntha, inclusit eam in carcerem. Ibi aliquanto post fraude Theodati interfecta est, qui tamen non multo post ingratitudinis pœnas dedit, iuxta dictum: Non recedet malum à domo ingrati.

THEODATVS regnauit duos annos post necatam Amalosuntham, auarus, insolens in rebus secundis, in aduersis timidus. Cùm bellum ei inferret Iustinianus propter necem Amalosunthæ, initio trepidus Italiam se ei traditurum esse promisit. Sed cum in Illyrico dißipatus esset Iustiniani exercitus, elatus noua spe Legatos Iustiniani retinet inclusos carceri. Ibi uerò Iustinianus Belisarium, cuius uirtus & fœlicitas iam cognita erat multis gentibus, cùm & in Oriente Persas uicisset, & recens deletis Vandalis Africam recepisset, misit in Italiam. Hic recuperata Sicilia ingressus Italiam, primum obsedit Neapolim, in qua etsi ui eam ceperat, tamen seuerè præcepit, ne sæuicia exerceretur in ciues, eorum coniuges & liberos, iußitq; ciues domos & res suas tenere. Et quidem hac usus oratione ad milites scribitur: Diuinitus se potitum esse urbe, quæ putabatur inexpugnabilis, & Deo hanc gratiam referendam esse, ne quid crudeliter aut libidinose fieret, pepercit & Gottico præsidio, cui conceßit, ut fide publica tutò disceret. Interea Romæ erat Gottorum Rex Theodatus, qui seu metu seu

tu seu

tu seu spretus à suis, non parabat se aduersus peritißimum hostem. Itaq; Gotticus exercitus uicinus urbi Romæ iratus Theodato creat Regem VITIGEM uirum bellicosum, qui fœliciter duxerat exercitum Theodorici tempore. Cognita noui Regis electione ex urbe Roma fugit Theodatus Rauennam concessurus, quem Optares iussu Vitigis fugientem interfecit. Cupidius enim hic Optares mandatis Vitigis paruit, quia coniugem ei ademerat, eamq; alteri pecunia corruptus tradiderat. Ita pœnas dedit Theodatus cùm aliorum scelerum, tùm ingratitudinis erga Amalosuntham. Venit Romam Belisarius, & eam magnis operibus munijt.

VITIGES quartus Rex Gottorum regnauit annos quinq;. Ac belli Gottici epitasis in huius Vitigis, & deinde Totilæ tempora incidit, in qua ingens Italiæ uastatio facta est. Roma sæpe capta est. Mediolanum funditus deletum à Gottis, qui triginta millia ciuium ibi interfecerunt, Sunt & aliæ multæ urbes utrinq; captæ, magni exercitus trucidati, Magna multitudo hominum pestilentia & fame absumpta est, Matres filiorum carnibus in Liguria pastæ scibuntur.

Initium autem belli cum Vitige gesti Romæ factum est, quam Vitiges anno integro & diebus nouem obsedit. Multa ibi magna prælia facta

sunt. In primo autem maximè uirtus Belisarij conspecta est. Exercitus Vitigis erat centum & quinquaginta millium Gottorum robore & peritia rei militaris excellentium. Hi cùm uidissent Belisarij exercitum, qui egressus erat ad speculanda hostium castra, contempta paucitate prælium cient. Et quia agnoscebatur equus Belisarij giluus & albo capite, Gotti recte existimantes Duce interfecto facilem fore uictoriam, sese cohortantur, ut quàm plurimi conglobati in unum hunc impetum faciant, continuo clamore hanc uocem sonantes: In Falam, id est, giluum equum.

Semper autem ueteri Laconico more proximos apud se delectos equites habuit Belisarius, excellentes fortitudine, scientia rei militaris, iusticia & fide. Ab his tunc quoq; fideliter defensus est, & pugnauit ipse suo loco fortißimè, donec in collem interuallo mediocri à castris dißitum euasit, quo Gotti cum iam nox instaret, progredi non sunt ausi. Ita diuinitus seruatus redijt intra urbis Romæ mœnia, cum iam perijsse diceretur, ac rediens multos dubitantes ad officium reuocauit.

Postea durante obsidione, cum sæpe tentaretur oppugnatio, & in ipsis mœnibus crebra prælia fierent, uno die triginta Gottorum millia perierunt. Ea clade cum fracti essent Gottorum animi, lenta deinde fuit obsidio. Cum uerò in urbe ad cæ-

ad cæteras miserias fames acceßisset, uenerunt in suspitionem Senatores quidam Romani, & cum his Pontifex Syluerius, quòd de urbe tradenda cum Gottis agerent. Quare Belisarius & Pontificem & alios qui accusati fuerant, in exilium misit, & successorem dedit Syluerio Vigilium, qui fuerat Diaconus. Hæc in libro quoq; Decretorum, ut nominatur, recitantur, causa 23. quæst: 4. ubi Syluerius narrat se propterea contra Bellisarium & Vigilium edidisse fulmen excommunicationis.

Vitiges tandem omissa obsidione Romæ cum sexagesies septies ibi dimicatum esset, ducit exercitum ad oppugnationem Arimini. Postea obsidionum & deditionum uariæ uices fuerunt. Mediolanum etiam à Gottis deletum est, magna ibi cæde facta. Tandem ad Rauennam Belisarius acceßit, ubi granaria conflagrauerant. Ibi cum de pacis conditionibus sæpe colloquia haberentur, tandem astutè Belisarius obtinuit, ut Rauenna dederetur, in qua erat Vitiges, quem captum honorificè custodit.

Etsi autem nondum tota Italia pacata erat, & adhuc multas urbes ad Padum & Athesin Gotti tenebant: tamen quia inclinatio magnæ potentiæ Gotticæ Belisarij consilijs & uirtute facta erat, ipse Constantinopolim redit, & eò Vitigem captum abduxit. Reuocatū autem scribunt à Iusti-

niano propter bellum Persicum à Cosroë motum. Sed existimo facilius ex Italia eum discessisse propter Iustiniani suspitionem & cæterorum ducum Iohannis & Narsetis maleuolentiam, quorum uoluntates ab eo alienatæ erant, sicut excellentem uirtutem inuidia comitatur.

In hunc Vitigem adductum Constantinopolin Iustinianus nihil asperè constituit, quia perfidia suorum captus erat. Ideo propter reuerentiam regij nominis fecit eum patricium. Gotti Regem crearunt ILDOBADVM, qui cum Vitigis cognatum interfecisset, non diutius anno regnauit. Nam & ipse in conuiuio obtruncatus est. Mox & successor eius interfectus est. Ita intra biennium duos Reges Gotti interfecerunt.

Cùm igitur & Romanis bellis & domesticis discordijs potentia Gottica languefacta esset, Rex Gottorum Totila factus est, qui breui magnam partem Italiæ recepit, cum initio exiguas copias haberet, quia Græci Duces & præfecti propter rapacitatem in odio erant, & in gubernatione non erant concordes.

TOTILA penultimus Rex Gottorum, regnauit annos decem. Res Gotticas singulari uirtute & fœlicitate rursus erexit, etsi tandem ipsius etiam fortuna conuersa est, sicut ei Benedictus Abbas prædixit, qui inquit ad eum: Multa

mala facies, Romam ingredieris, Nouem annis regnabis, Decimo morieris. Ac flexisse eum Benedicti adhortatio dicitur, ut minus crudelis in uictorijs fuerit.

Initio ad Placentiam uicit Romanum exercitum duplo maiorem suo, insigni strategemate. Nam Gotticus exercitus erat tantum quinq; millium uirorum. Deinde procedens occupauit magnam Italiæ partem, & ubicunq; cepit nobiles matronas, uirgines & pueros, misit inuiolatos additis præsidijs ad suos. Itaq; propter iusticiam plures ad eum deficiebant. Neapolin fame coëgit ad deditionem, quam cùm occupasset, mox frumentum inuehi curauit, & præsidium addidit, ne in tanta fame frumentum subitò diriperetur, sed ut ordine uendi, & egentibus distribui posset, prohibuit urbis Neapolitanæ direptionem, & præsidium Romanum dimisit additis etiam nauigijs & uiatico.

Cùm autem Iustinianus intellexisset Gottos rursus superiores esse in Italia, & iam à Totila Romam obsideri, Belisarium secundò in Italiam mittit, sed neq; accedere ad obsessam urbem Belisarius potuit, nec exercitum habuit parem hostibus. Interea dùm urbis Romæ obsidio ferè biennio durat, simul alibi multæ urbes iam à Totila, iam à Belisario & ab alijs Ducibus occupantur, multi

fame & pestilentia, multi in prælijs pereunt, & fit uniuersæ Italiæ uastatio. Placentia tandem Gottis dedita est, cùm præsidium ibi uesci humanis carnibus cœpisset. Romæ etiam tanta fames fuit, ut pater, qui multos filios habuerat, spectantibus multis sese de ponte in Tybrim præcipitauerit, iubens filios petentes cibum se sequi. Milites igitur Isaurici portam Asinariam Totilæ patefecerunt. Gotti ingreßi urbem paßim obuios interficiunt, fit direptio, & magna pars ædificiorum incendio perit. Iubet Totila & muros dirui. Cumq; totam urbem Romam Gotti delere uellent, Pelagio Pontifice deprecante, prohibuit Totila cædes & incendia. Etsi fuit ante Roma ab Alarico & Genserico capta & direpta, tamen destructa non fuit, Sed in hac tertia occupatione destructa est, sicut prædictum fuit à Sibylla : ῥώμη μὲν ῥύμη ἔσεται καὶ δῆλος ἄδηλος.

Admoneant autem nos exempla ruentium Imperiorum & magnarum urbium de iudicio Dei. Pleræq; propter Idola, tyrannidem & libidines delentur. Romæ ad hæc scelera accesserat sæuicia aduersus Christianos inde usq; à Nerone. Tandem igitur Italia uniuersa horribiliter uastata est, & in exterarum gentium potestatem uenit. Repeto autem & tempora, quibus & antea capta est.

Roma

ROMA QVOTIES CAPTA SIT.

I. Tempore Honorij Alaricus Gottorum rex Romam biennio circumsessam cepit, Anno Romæ millesimo sexagesimo quarto. Anno Christi quadringentesimo decimoquarto.

II. Tempore Martiani Gensericus Vandalus Romam spoliauit abducta inde Eudoxia, quæ fuerat coniunx Valentiniani, Anno Romæ millesimo ducentesimo nono, Anno Christi quadringentesimo quinquagesimo nono.

III. Tempore Iustiniani Totila cepit & destruxit urbem circumsessam circiter biennium, Anno Romæ millesimo ducentesimo nonagesimo sexto. Anno Christi quingentesimo quadragesimo sexto. Ab Augusto anno quingentesimo quarto, Anno post destructionem Carthaginis septingentesimo. Quod eò adijcio, quia Scipio incendium Carthaginis aspiciens ac lacrymans dixit: Se cogitare simile fore aliquando excidium Romæ. Deinde cùm Belisarius, qui Romam destructis muris receperat, discessisset, triennio post destructionem Totila rursus eam cepit, & aliqua ex parte instaurauit.

NARSIS BELLA IN ITALIA.

INTERFECTO autem TOTILA post triennium recepit urbem Romam NARSES anno Christi quingentesimo quinquagesimo secundo. Post id tempus usq; ad AGILOLFVM regem Longobardorum nemo peregrinus urbem Romam obsedit. Has uices simul complecti hîc uolui, ut cogitari poßit, quantæ fuerint calamitates, cùm tot obsidiones exiguis interuallis acciderint. Nunc Totilæ interitum addo.

Cùm Belisarius ex Italia discesßisset, cuius fortuna in hac posteriore expeditione non fuit similis priori, Iustinianus summum Ducem in Italia esse iußit Narsen, qui pecunia instructus magnum exercitum collegit. Adiunxit sibi etiam Herulorum & Longobardorum auxilia. Cùm igitur collecto exercitu Rauennam uenisset, mittit Legatos ad Totilam pacem certis conditionibus facturus, Totila nullam pacis conditionem audire uolens respondet, dimicandum esse armis, & exercitum aduersus Narsen ducit usq; ad Apenninum. Ibi magno prælio facto Gotti tandem uicti, & in fuga dißipati sunt. Totilam insignem equo aureis armis, purpura & proceritate corporis fugientem cum quinq; comitibus sequitur uir Gepida ASBADVS,

DVS, à quo uulneratus in castra uehitur à quatuor comitibus, ubi paulò post mortuus est. Quintus comes, qui Asbadum, ne sequi posset, repreßit & uulnerauit, etiam suo uulnere perijt.

Hic exitus est Totilæ, qui etiam exemplum est inconstantiæ rerum humanarum. Inclinatam potentiam Gotticam, cùm haberet exiguas copias, fœliciter restituerat. Postea res magnas toto decennio gesserat, Tandem spreta pace superatus uno prælio & fugiens interficitur. Reliquiæ tamen Gottorum Regem faciunt TEIAM, qui in urbe Ticino erat, ubi sumpta ex ueteribus thesauris pecunia, exercitum colligit, & à Francis auxilium petit. Interea Narses ad urbem Romam accedit, eamq́; ui capit pulso Gottico præsidio.

TEIAS Rex Gottorum ultimus, in Italia interfectus est nondum primo anno regni exacto. Cùm enim exercitum duceret in Campaniam, ubi præsidium quod Romæ fuerat Cumas se contulerat, Idq́; Narses obsederat, Ibi magno prælio Narses ad Nuceriam uicit Gottos. In eo prælio prorsus & uires Gottorum conciderunt, & ipse TEIAS prælians interfectus est. Illi qui Cumis erant, deditionem fecerunt concessa uita. Addita est autem conditio, ut uniuersæ Gottorum reliquiæ ex Italia discederent.

Hic

Hic finis fuit regni Gottorum in Italia, quod ab initio Theodorici Veronensis usq; ad mortem Teiæ durauit annos ferè sexaginta. Fuitq; post Amalosuntæ mortem continua Italiæ uastatio annos ferè triginta. Postea Narses rexit Italiam tanquàm Proconsul annos sedecim. Deinde Italiam Longobardi & Exarchi lacerârunt, donec Caroli Magni uirtute & fœlicitate Italiæ pax utcunq; restitua est.

Considerentur autem in historia Gottica uiri Præcipui. THEODORICVS Veronensis fortis & fœlix fuit in bellis Italicis & Germanicis, & initio iustus & moderatus in gubernatione. Sed tandem crudeliter interfecit Symmachum & Boëtium, & terribili consternatione extinctus est.

TOTILA initio fœlix, & Benedicti Abbatis adhortatione repreßit iracundiam. Postea in rebus secundis factus insolentior perijt fugiens.

IVSTINIANI Duces tres fuerunt, sapientes, fortes & fœlices: Belisarius, Iohannes & Narses. Clarior est autem cæteris Belisarius, qui Persica bella & Vandalicum in Africa fœliciter geßit. Fuit & prior expeditio Italica contra Vitigem gloriosa, magna parte Italiæ recuperata. Posterior uerò contra Totilam nequaquam priori par

par fuit. Iustus fuit erga socios, ac seuerè cauit, ne frumentum aut aliæ res ciuium & sociorum raperentur. Sæpe militibus pauperibus de suo pecuniam largitus est, & ut medici uulneratis aut alioqui ægrotantibus opem ferrent, diligenter curauit. Cumq; eo tempore Ducum in imperio Romano præcipuus esset, & cæteros gloria & potentia antecelleret, dignitatem & opes ei Iustinianus eripuit falsis suspicionibus ab eo abalienatus. Hæc narrat Zonoras, Alij addunt, oculos ei effossos esse, & mendicasse eum stipem. Tantus igitur uir exemplum est non solùm inconstantiæ fortunæ, sed etiam ingratitudinis aulicæ, de qua in Psalm. dicitur. Nolite confidere in Principibus, neq; in filijs hominum, &c.

Et noti sint uersus:

Viue tibi quantumq; potes prælustria uita
  Sæuum prælustri fulmen ab arce uenit.
Crede mihi bene qui latuit, bene uixit, & intra
  Fortunam debet quisq; manere suam.

NARSES Eunuchus quæstor primum fuit Iustiniani, sed tanta industria, ut postea summus dux in Italia factus sit, ac describitur his uerbis: Εὔφρων ἐς τὰ μάλιστα καὶ δραστήριος, καὶ δεινὸς ἁρμόσασθαι τὸ παρεμπίπτοντα, καὶ παραστῆσαι οἷόσπερ ἦν τῷ λόγῳ τὰ βεβουλευμένα.

λευμθύα. Cumq; Italiam rexerit sedecim annos, & ex magnis calamitatibus utcunq; eam recreauerit, sapientiæ & iusticiæ signum est illustre. Sed huius etiam potentia suspecta fuit aulæ, & post Iustinianum Iustinus successorem ei misit Longinum, sceleratum hominem, & coniunx Iustini iußit Narsen redire ad pensa in Gynecæo, exprobrans ei molliciem, quòd Eunuchus esset. Sed ipse respondit, se telam exordiri, quam non posset ipsa superba mulier pertexere. Inuitauit enim Longobardos in Italiam, quorum auxilio antea aduersus Gottos usus erat. Ac ut tutior esset, non rediit Constantinopolin, sed ut priuatus Neapoli uixit, donec ibi mortuus est.

Anno Mundi quatermillesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto.

Anno millesimo ducentesimo quadragesimo quarto.

Ann Christi quadringentesimo nonagesimo quarto.

ANASTASIVS.

ANASTASIVS Dicorus factus est Imperator, regnauit annos uiginti septem, menses tres, Euexit senem ad Imperium anus Ariadne coniunx Zenonis, cùm antea fuisset Scriba Aulicus. Initio fauorem populi sibi conciliauit, abolito grandi

grandi tributo annuo, Seditiones quasdam repressit, & cum Persis inducias fecit, ut postea dicam, nec magnas res bello gessit, Ecclesias ualde turbauit. Hunc secundum legimus coronatum à Patriarcha, Sed prius data Syngrapha, qua promisit Anastasius, se à Chalcedonensibus decretis non discessurum esse, nec moturum nouos tumultus in Ecclesia. Hac Syngrapha accepta EVPHEMIVS Patriarcha, eum coronauit. Sed non multò post Anastasius delirans Syngrapham reposcit, & palàm defendit Eutychianos, & Episcopos ipsis aduersantes expulit ex suis Ecclesijs, Euphemium, à quo coronatus fuerat, expulit ex Constantinopoli. Deinde eius successorem Macedonium etiam interfecit. Conuocata est ab eo & impia Synodus Sidonia contra HELIAM Episcopum Armeniæ, & alios recte sentientes. Talis erga Ecclesiam fuit.

De bellis hæc digna memoria recitantur: Vitalianus mota seditione exercitum contra Anastasium ad Constantinopolin adduxit, ubi nauali prælio Marianus Dux Anastasij seditiosos uicit. Et scribitur à Proclo Mathematico, naues seditiosorum ueteri exemplo Archimedis incensas esse. Facta sunt enim caua specula, à quibus radij Solis accensi uicinas naues inflammarunt. Fuit eo tempore & Persarum Rex CABADES, id est,

gloriosus

gloriosus,cui Persæ,quia legem tulerat, ne adulteria sine uiolentia facta punirentur, regnum ademerunt,eumq; in carcerem incluserunt. Cùm autem eius coniunx aditum ad eum peteret, tandem custos carceris ea conditione promisit se aditum concessurum esse,si secum concumberet. Illa marito hoc significat, qui spe liberationis iubet uxorem uoluntatis custodis parere,Quod cum faceret,mulier postea familiariter intromissa uirum tandem liberauit indutum muliebri ueste: Qui cum euasisset,adiutus ab amicis regnum recuperauit, & fratrem,qui biennio regnauerat, interfecit. Cùm hoc Cabade diu Anastasius bellum per duces gessit, quod postea Iustini tempore finitum est.

Ideò autem huius Cabadæ mentionem hîc feci,quia et nostro tempore simili pacto mulier uirum liberare conata est. Cum Gonzaga Mediolani Præses esset,Caroli V. Imperatoris tempore, In uicina quadam urbe Præfectus Hispanus uirum nobilem coniecerat in carcerem.Vxor captiui magna pecunia redimere maritum conata est. Ea pecunia accepta Hispanus promittit ita se redditurum esse uirum, si illa noctem promitteret. Refert mulier postulata Hispani ad maritum, qui assentitur: Illa promittit Hispano. Postridie cum maritum peteret,reddit Hispanus,sed prius interfectum: Illa misera calamitatem & suam & uiri exponit Gonzagæ Præ-

gæ Præ-

gæ Præsidi, qui mox Hispanum prehendi iubet, & primum mulieri omnes facultates Hispani addicit, Deinde eum capitali supplio affici iubet.

Hoc exemplum iusti iudicis memoria dignum est, & pœnæ ostendunt iram Dei aduersus utrunq;, & eum qui admisit adulterium, & eum qui fecit.

Recensetur inter calamitates temporum Anastasij & hoc, quòd primum tunc nomen Bulgarorum in Thracia & Illyria auditum est, qui tunc Illyriam populati sunt.

Existimatur autem Anastasius fulmine perijsse, quia inuentus est mortuus, cùm uixisset annos octoginta octo, regnasset annos uiginti septem & tres menses.

Anno Mundi quatermillesimo quadringentesimo octuagesimo tertio.

Anno Romæ millesimo ducentesimo septuagesimo primo.

Anno Christi quingentesimo uicesimo primo.

IVSTINVS.

IVSTINVS factus est Imperator, regnauit annos octo, & menses aliquot, natus obscuro loco in Thracia patre armentario, sed miles factus uirtute creuit. Cumq; præesset excubijs Anastasij,

& autoritate apud milites ualeret, dedit ei ingentē pecuniam Anastasio mortuo Eunuchus Amantius, ut militum suffragia emeret cuidam THEOCRITIANO, quem Eunuchus Imperatorem creari uolebat. Prudenter autem Iustinus accepta pecunia sibi militum suffragia emit, & quia uirtus eius Senatui probabatur, Senatus & militum consensu Iustinus factus est Imperator. Primum ei periculum ab Amantio & Theocritiano fuit, quorum cum deprehendisset insidias, iubet eos interfici. Fuit utilis Orienti. Nam & Chalcedonensem Synodum mox initio Imperij se amplecti ostendit, & constanter in ea sententia permansit, & Episcopos qui errores contra receptas Synodos defendebant, remotos ab officijs expulit in exilia. SEVERO Antiocheno Episcopo linguam præcidi iußit, ut blasphemiarum pœnas daret. Hæc seueritas Ecclesijs Orientis profuit.

Cumq; & Arianos pelleret, misit ad eum Legatos Theodoricus Veronensis bellum minitans, nisi desisteret. Hic & Romanum Episcopum Iohannem inclusit carceri, ut supra dictum est, propterea quòd Constantinopoli Iustinum coronasset. Ac primum hunc à Romano Episcopo coronatum esse Imperatorem legimus. Sed Theodoricus ut suprà diximus, post quædam sæuiciæ exempla mortuus est. Pax etiam cum Persis à Iustino facta est, quam

quam tamen cito Persæ uiolarunt. Memoria dignum & hoc est, Manichæos tunc in Persia deletos esse, quòd filium Regis ad sua deliramenta pertraxerant.

Quia autem Iustinus senex erat, & tandem morbi ad senectam accedebant, uiuens quarto mense ante mortem suam Imperatorem creauit Iustinianum sororis suæ filium præsentibus Epiphanio Patriarcha & præcipuis Senatoribus. Epiphanius Patriarcha Constantinopolitanus & Iustinianum & Theodoram coniugem eius coronauit.

Anno Mundi quatermillesimo quadringentesimo nonagesimo.

Anno Romæ millesimo ducentesimo septuagesimo octauo.

Anno Chisti quingentesimo uicesimo octauo.

IVSTINIANVS.

IVSTINIANVS regnare cœpit collega Iustini quatuor mensibus. Regnauit annos triginta octo. Natus ex sorore Iustini. Valuit consilio, & fuit eò fœlix, quòd industrios & fœlices Duces habuit, per quos in magnis bellis in Asia defendit Imperium, Alibi recuperauit Prouincias aliquas amissas. Vituperatur eius auaricia, quòd omnes gentes onerarit magnis tributis, quòd multos circumuentos calumnijs excusserit ex facultatibus,

quòd Doctoribus stipendia ademerit. Sed fortaßis magnitudo bellorum & ædificationum eum excusat.

Initio Persæ repreßi sunt per Belisarium, cum quibus cum pax facta esset, Belisarius in Africam missus est, ubi recepta Carthagine, & capto Gilimero Rege Vandalico, qui interfici Regem Hildericum iusserat, recuperata est Africa, & finis ibi fuit regni Vandalici. Belisarius cum magna gloria domum Constantinopolin rediit, Ibi cùm Gilimer in Triumpho ad Iustinianum supplex duceretur, dixisse Barbarus scribitur hæc uerba: Vanitas uanitatum & omnia uanitas, fortaßis cogitans inconstantiam rerum humanarum, & Imperatori significans, ne durior esset in uictoria.

Cùm autem in recuperatione Africæ uirtutem & fœlicitatem Belisarij conspexisset Iustinianus, mittit eum in Italiam aduersus Gottos, cum nono anno regnaret. Suntq; res magnæ gestæ in prima expeditione Belisarij Italica intra annos quinq;. Primùm recepta Neapolis & cæteræ urbes in Campania & Apulia. Interea Gotti rege Theodato, qui Amalasuntham interfecerat, deserto propter auariciam & ignauiam Regem Vitigem crearunt, qui Theodatum incerfecit. Cumq; urbem Romam LVDERO Duci Gottico custodien-

dam

dam tradidiſſet, ipſe Rauennam adijt, ut exercitu collecto cum Beliſario dimicare poſſet. Cùm autem Beliſarius ad urbem Romam acceßiſſet, & deſenſionem deſperaret Luderus, qui tantùm quatuor millia Gottorum ſecum habebat, & ciuium animi ad Beliſarium inclinarent, urbs Roma ſine prælio patefacta eſt Beliſario. Milites Gottici eodem die egreßi ſunt alia porta. Luderus Dux miſſus eſt Conſtantinopolin. Hanc urbis Romæ recuperationem ponit Procopius in annum undecimum Iuſtiniani, qui eſt annus Chriſti quingenteſimus triceſimus ſeptimus. Eſtq; ſexageſimus annus poſtquàm ab exteris gentibus occupata fuit. Quod planè intelligendum eſt de Odoacro, qui urbem Romam circiter annum Chriſti quadringenteſimum octuageſimum occupauerat.

Reuerſus autem Vitiges urbem Romam obſidione cinxit, quæ durauit annum integrum & dies nouem. Cumq; fierent crebræ oppugnationes, magna pars exercitus Gottici ibi perijt. Sed dira fame & morbis ubiq; in tota Italia multi abſumebantur, & in quibuſdam locis matres filiorum carnibus paſtæ ſunt.

Eodem tempore Gotti Mediolanum funditus deleuerunt, interfectis triginta millibus hominum.

Tandem uerò relinquit obſidionem urbis

Romæ Vitiges, cum alibi Ariminum amisisset, & Rauennæ metueret. Sequitur ergò Belisarius Vitigem, & inclusum Rauennæ obsidet, quem ut Gotti dederent, fraude eos persuasit. Ibi captiuum regem Vitigem custodit. Ita ualde inclinata potentia Gottica Belisarius redit Constantinopolin Regem Vitigem secum adducens, cum in Italia annos quinq; in summis difficultatibus res magnas gesßisset.

Etsi autem nondum belli Gottici finis fuit: tamen gloria Belisarij magna erat, quòd ut antea Regem Vandalicum: Ita nunc Regem Gotticum captiuum adduxit, uictor duarum bellicosarum gentium Vandalicæ & Gotticæ. Sed inconstantiam fortunæ metuere nos multa exempla & in hac historia docent.

Nullius uiri tunc in toto orbe terrarum uirtus & gloria maior fuit quàm Belisarij. At reditus in Italiam fuit infœlix. Fuerat inclinata Gottorum potentia, sed rursus Totila regnante erecta est. Hoc interfecto intra decennium rursus concidit. Sæpe igitur hanc admonitionem cogitemus:

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
Et subito casu quæ ualuere ruunt.

Vrbis Romæ calamitates etiam fuisse magnas, cum toties obsideretur & caperetur, necesse est. Post Belisarij abitum anno septimo rursus urbs

Roma

Roma circiter annum obſeſſa eſt à Totila, qui cùm eam cepiſſet, & partem murorum demolitus eſſet, Beliſarius reuerſus ex Thracia urbem non munitam recipit, nec tamen diu retinet. Cumq; ibi Conone m Præfectum reliquiſſet, milites eum, quòd frumentum iniuſtè uendebat, & inæqualiter diuidebat, interfecerunt. Aliquanto pòſt Beliſarius reuocatus cum ferè quinquennio in Italia uagatus eſſet, rebus multis fruſtra tentatis ſine gloria in Thraciam rediijt. Ibi Totila Romam iterum obſidet, & capit anno quarto poſtquàm antea cepit. Nec multo pòſt interfecto Totila Narſes eam recipit. Poſt id tempus non eſt obſeſſa uſq; ad Longobardorum regem Agilolfum.

NARSES Perſamenius ſucceſſor Beliſarij fœliciter ex Italia Gottos expulit. Sed poſtea Longobardos attraxit, ut ſuo loco dicam. Scribitur autem Beliſarium poſtea dignitate & opibus ſpoliatum eſſe à Iuſtiniano. Id apud Procopium non legitur, qui tamen de Iohanne Duce, cuius præcipua fuit potentia poſt Beliſarium, expreßè hoc ſcribit, Iuſtinianum ei dignitatem & opes eripuiſſe, eumq; diu mendicando uictum quæſiuiſſe. Extat apud Suidam huius Iohannis Cappadociæ Præſidis deſcriptio: φύσεως ἰσχυῒ δεινότατος, γνῶναι τὰ δέοντα, καὶ λύσιν ἀπόροις εὑρεῖν

ἱκανώτατος, πονηρότατος δὲ, &c. Annumeretur autem exemplis inconſtantiæ fortunæ aulicæ, ut Seianus apud Tiberium, Seuerianus apud Seuerum, Eutropius apud Theodoſium Secundum.

Etſi autem Iuſtiniano hæc glorioſa fuerunt: expulſio Vandalorum ex Africa, & expulſio Gottorum ex Italia: tamen clades alias in Imperio magnas accepit: Hunni uaſtarunt magnam Thraciæ partem, & Pannoniam recuperarunt domitis ibi Gottis. Et quia coniunctæ gentes fuerunt Hunni & Auares, nomen Hungari ex utriſq; factum eſt, Hunniari, ut Iornandes ſcribit.

Tria pacis opera in IVSTINIANI gubernatione Principi conuenientia, & digna laude ſunt: Legum collectio: Synodus quæ nominatur quinta οἰκουμενικὴ: & ædificationes ad repreſsiones Barbarorum factæ.

De legibus non dubium eſt, Principes debere hoc efficere, ut extet IVS recte ſcriptum & certum, quo & regantur homines, & in iudicijs conſenſus iudicum conſtituatur. Ideò & in politia Iſraël ius ſcriptum fuit diuinitus traditum, & collegium Interpretum. Fuerunt & Athenis ſcriptæ Leges & νομοφύλακες, & Romæ Leges ſcriptæ fuerunt, & Iuriſconſulti, quorum magna fuit autoritas, poſtquàm duodecim Tabulæ Romanarum Legum populo propoſitæ publicè fuerunt: Et

ut nunc

ut nunc ſunt in Academijs ſtudia diſcentium & docentium leges, & reſpondentium de iure: Ita fuerunt olim Romæ, deinde in urbe Beryto, poſtea Conſtantinopoli cœtus docentium & diſcentium.

Cumq́; in Italiam Gotti, deinde Longobardi & Franci patrias leges intuliſſent, tandem LOTHARIVS *Saxo Imperator admonitus ab* IRNERIO *Iuris interprete, qui auditor Doctorum in urbe Conſtantinopoli fuerat, rurſus ex Bibliothecis proferri libros* PANDECTARVM *iußit, & enarrari eos libros Bononiæ, & iudicari in Italia controuerſias ex illis Romanis Legibus mandauit. Ita uetus Iuriſconſultorum doctrina ex Conſtantinopoli rurſus in Italiam illata eſt.*

Etſi autem quidam uituperant Iuſtinianum, quòd ex uetuſtioribus integris ſcriptis tantùm breuem Epitomen excerpi iuſſerit: tamen iudico ualde benemeritum eſſe. Nam cum illa uetera uolumina propter magnitudinem alioqui peritura fuerint, ualde prodeſt reliquias ſupereſſe plenas eruditionis, qua æqualitas aliàs Arithmetica aliàs Geometrica proportione ſapienter quæſita eſt, & multæ demonſtrationes traditæ ſunt. Nec aſſentior Procopio, qui Tribonianum ait Leges uenales habuiſſe, cùm quidem ille ipſe fateatur eum eruditio-

ne excelluiſſe: φύσεως δυνάμει ἐχρῆτο καὶ παιδείας εἰς ἄκρον ἀφίκετο, αἱμύλος δὲ ἦν καὶ φιλοχρηματίας νόσημα ἐπισκιᾶσαι ἱκανὸς τῆς παιδείας περιουσίαν.

Sæpe autem turbulenti homines excitarunt tumultus non ſolùm contra Legum doctrinam: ſed etiam contra totum politicum ordinem: Suſtulerunt diſtinctionem Dominiorum: inſtituerunt communicationem facultatum Platonicam: Damnarunt Magiſtratus, iudicia & legitimas pœnas.

Tales furores olim ſparſerunt Carpocrates, Marcion & alij, & adhuc circumferunt noſtro tempore Anabaptiſtæ. Caroloſtadius non uolebat uideri prorſus abolore leges: Sed contendebat oportere iudicia exerceri iuxta forenſes Leges Moiſi.

Hæc deliramenta omnia ex his tenebris oriuntur, quòd autores eorum & adplauſores non intelligunt diſcrimen iuſticiæ, de qua propriè concionatur Euangelium, & uitæ politicæ, nec cogitant miſſum eſſe filium Dei, ut in corde nouam lucem, agnitionem & inuocationem ueri Dei & iuſticiam æternam reſtituat, ſicut Daniel perſpicuè inquit: Adducetur iuſticia ſempiterna. Hanc reſtituit filius DEI in cordibus. Vt autem in diuerſis regionibus utimur dißimilibus dierum ſpacijs: ita

ita in politica uita sinit nos in diuersis Imperijs uti legibus ciuilibus, quæ tamen cum lege naturæ congruunt.

Extant autem plurima scripta nostrarum Ecclesiarum, quibus muniuntur pij contra fanaticos & seditiosos furores, & ornatur dignitas politici ordinis & legum.

Id obiter hic commemoro, cùm de Iustiniani libris dicendum esset. Quia utile est considerari omnium temporum certamina de legum & ordinis politici dignitate.

DIXI inter insignia facta Iustiniani esse & Synodi conuocationem, de qua mox dicemus in Ecclesiæ Historia, quam attexo cæteris narrationibus. Omitto etiam ædificationum descriptiones, quæ legantur apud Procopium. Muniuit limites Imperij in Oriente & Occidente. Et fit mentio Istri, in cuius ripa multas urbes & arces condidit. Et Traiani pontem refecit in Dacia, quæ est VValachia. Suntq; uerba Procopij de Istro hæc: κάτεισι μὲν ἐξ ὀρίων τῶν ἐν κελτοῖς ποταμὸς ἴστρος. Loquitur enim Herodoti more.

DE ECCLESIA.

QVINTA Synodus οἰκουμενικὴ à Iustiniano Constantinopolin conuocata est anno

Christi 552. Quia & reliquiæ Nestorij & Eutychis adhuc turbabant Ecclesias in Oriente, & Monachi in Palæstina renouabant Origenica deliramenta. Fingebant omnes animas humanas initio Mundi conditas esse ante corpora. Item Diabolos habituros finem pœnarum, & saluos futuros esse. Deinde spargebant & alij plures monstrosas opiniones. Repetita est igitur confirmatio Symboli Niceni, & condemnatio Samosateni, Arij, Nestorij & Eutychis. Scribit Nicephorus interfuisse huic Synodo Romanum Episcopum VIGILIVM, Retinetur in Græca Liturgia Cantiléna, quæ continet breuem confeßionem contra multos errores. Eam dicunt à Iustiniano post eam Synodum compositam esse. Sed existimo communi deliberatione Synodi & scriptam, & Ecclesijs traditam esse. Verba hæc sunt: Vnigenite fili & uerbum Dei, qui cùm immortalis sis, assumpsisti humanam naturam propter nostram salutem ex sancta Dei genitrice, & sine mutatione naturarum homo factus & crucifixus es CHRISTE Deus, mortem morte proculcans & simul glorificaris cum Patre & Spiritu sancto, salua nos: Μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρχων, καὶ καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου μαρίας ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας

σταυρω-

σταυρωθείς τε Χριστὸς ὁ Θεός, θανάτῳ θάνατον πατήσας, συνδοξαζόμενος τῷ πατρὶ καὶ ἁγίῳ πνεύματι σῶσον ἡμᾶς.

Durauit autem Synodus circiter bienni=um, Ac de Origene magna certamina fuerunt. Agitatæ sunt quæstiones, Quid sit anima hominis? Sit ne ex traduce? An tunc ex nihilo creetur, cùm infunditur? Aut an probanda sint Origenis deli=ramenta, qui dixit simul omnes humanas animas initio conditas esse, easq́; in cœlo lapsas, postea in corpora mitti.

Filius Dei perspicuè & sine ulla ambi=guitate affirmat se corporibus hominum mortuis redditurum esse uitam. Hæc sententia firmißima fide amplectenda est, & expectandum iudicium post hanc uitam. Verum de anima separata ob=scurior est doctrina. Sed tamen hæc dicta signifi=cant animas hominum spiritus separabiles esse, & uiuere separatos: Hodie mecum eris in Paradiso: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, quia ani=mam occidere non possunt: Cupio dissolui & esse cum Christo. Roma. 8. Corpus mortuum est pro=pter peccatum. Spiritus autem uiuit propter iusti=ciam: Deus est Deus Abrahæ. Viuit igitur Abra=ham. Hæc dicta opponamus ijs, qui imaginan=tur animas humanas esse flammulas, quæ nominan=

tur

tur à Medicis spiritus uitales, qui extinguantur sicut in pecudibus.

Quod uerò animæ hominum non sint creatæ initio Mundi ante corpora, narratio in Mose ostendit, quæ ait prius formatum esse Adæ corpus, & deinde in faciem, scilicet iam formatam inspiratum esse uitæ spiraculum. Non igitur prius erant conditæ animæ. Quare & in Psal. 139. qui est confeßio de præsentia & opere Dei, in singulorum formatione & uitæ conseruatione, aliquoties repetita est insignibus uerbis hæc doctrina, quòd in utero formetur homo. Iam si potior pars prius fuisset, non diceretur de toto homine, formari eum in utero, & nominatim inquit: Pinxisti me in inferioribus terræ. Ergò animæ non fuerunt prius in cœlo, quasi dicat, organis & sensuum diuersitate uariasti corpus informe. Hæc uariatio fit per animam. Tunc igitur anima creatur in terra, nec fuit antea in cœlo. Eadem sententia extat in Iob cap. 31. sine Metaphoris, Et si fuissent animæ ab initio Mundi, quæ esset absurditas, nihil eas ex tot seculis meminisse?

Tertia quæstio est, An de nouo creentur animæ ex nihilo extra corpora, & deinde infundantur corporibus, An uerò intra corpora ex traduce fiant? Vtrum uerò dixeris, non est excludenda Dei præsentia in formatione & uiuificatione,

ne, sed firmißimè statuendum est, formationem & uitam Dei opus esse, Sicut totus Psalmus 139. affirmat nos formari, uiuificari & foueri à Deo, Formasti me in utero matris meæ. Ac utile est aduersus Epicureas imaginationes confirmari fidem illustribus testimonijs, qualia hæc sunt: Deut. 30. Ipsa est uita tua, & longitudo dierum tuorum.

Actorum 17: In ipso sumus, uiuimus & mouemur.

Coloss. 1: Omnia per eum consistunt.

1. Timoth. 8: Coram Deo qui uiuificat omnia.

Psal. 104: Auferes spiritum eorum, & peribunt, & in puluerem reuertentur. Emittes spiritum tuum & recreabuntur, & renouabis faciem terræ.

Psal. 33: De cœlo respicit Dominus, uidet omnes filios hominum, format sigillatim corda eorum.

Psal. 99: Scitote quòd Dominus ipse est Deus, Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Nas autem populus eius, & oues pascuæ eius.

Iob 14: Numerus mensium eius apud te est. Constituisti terminum ei, quem non præteribit.

Talibus testimonijs confirmati certò statuamus uitam nobis à Deo dari & conseruari, & quotidie ei gratias agamus, agnoscamus conditorem,

rem, & petamus, ut nos seruet, gubernet & protegat. Hæc cogitare utilius est quàm profanis disputationibus implicare mentes. Interrogant autem aliqui, quî fiat, ut peccatum sit in animabus, si recens creantur. Ideo concinnius esse dixerunt aliqui dicere, Creari eas in corporibus ex traduce immundo. Seruari autem & propagari naturam, talem, qualis nunc est, ut qui pedem, quamuis claudum, retinet. Et hæc de Traduce conueniunt ad dictum: Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Sed hæc considerranda ijs, quorum ætas maturuit, relinquo.

In cæteris controuersijs huius Synodi minus est difficultatis. Ideò hîc eas non repeto.

Anno Mundi quatermillesimo quingentesimo uicesimo octauo.

Anno Romæ millesimo trecentesimo decimo septimo.

Anno Christi quingentesimo sexagesimo sexto.

IVSTINVS.

IVSTINVS Secundus Nepos Iustiniani ex filia, Imperator factus à Iustiniano uiuente, tenuit Imperium annos duodecim. Vt imperij initium gratius esset, lenijt tributa & usuras. Et

coniunx

coniunx Sophia quædam debita ex suis facultatibus soluit, breui tamen post noua tributa indicta sunt. Non multa per sese Imperator morbis impeditus administrauit, Bellum cum Persis quadriennio gessit per ducem Martinum, in quo utrinq; magnæ clades acceptæ sunt. Sed cum tandem uicti essent Persæ, rursus aliquantisper pax facta est. Duæ res ualde dignæ memoria in huius Iustini gubernationem incidunt. Initia EXARCHATVS in Italia, & initia regni Longobardici in Italia. Fuerunt autem EXARCHI uelut Vicarij Imperatorum ex Constantinopoli missi. Durauitq; eorum gubernatio post Narsen annos centum & sexaginta. Arx autem & sedes Exarchorum Rauenna fuit. Priores bella cum Longobardis infœlicia gesserunt. Postremis uaria certamina cum Romanis Pontificibus fuerunt, donec Longobardi urbibus illis, quas Exarchi reliquas tenuerant, potiti sunt, quas tamen relinquere Longobardos PIPINVS coëgit.

Fuit autem primus EXARCHVS à Iustino secundo in Italiam missus LONGINVS, cuius mores ita describuntur, ut non sit mirum Græcos in maius odium uenisse. Dicitur aluisse γυναικοϊέρακας, qui ui & fraudibus alienas coniuges & nobilium filias ad ipsum pertraherent. Prius autem res Longobardicæ breuiter reci-

tandæ sunt, postea series Exarchorum addenda erit, ita magis perspicua erit narratio.

DE LONGOBARDIS.

OMitto fabulosas ineptorum narrationes, quæ Longobardos ex Insulis Arctois educunt, & sequor Strabonis ac Ptolemæi descriptiones, qui Longobardos & Senonas in ripis Albis collocant, & disertè inquit Ptolemæus, Longobardorum sedem ad medium Albis esse, qui tractus nunc ad Diœceses Meideburgensem & Halberstatēsem pertinet. E regione fuisse Senonas in eo tractu, qui nunc uetus Marchia appellatur, etiam ex utroq; scriptore intelligi potest. Nec limites immotos constituo. Interdum longius hæ bellicosæ gentes progressæ sunt, interdum regressæ, ut fortuna bellorum erat. Ex hac sua patria Longobardi in illis terribilibus gentium migrationibus accesserunt cum familijs suis ad eam Pannoniæ oram, quæ Italiæ propior est, ubi manserunt annos quadraginta duos. Ac inde ab eis auxilia aduersus Gottos in Italiam Narses accersiuit. Gottis ex Italia expulsis aliquanto post Longobardi siue à Narse inuitati, ut aliqui narrant, siue quod magis credibile est, conspectis antea pulcherrimis Italiæ

urbibus

urbibus & splendore, ultro Italiam ingressi sunt anno Christi quingentesimo sexagesimo octauo, cùm Imperator esset Iustinus secundus. Tenuerunt regnum in ea Italiæ parte, quæ est inter Alpes & Apeninum annos ducentos & quatuor, Vnde adhuc ea pars nomen habet Longobardiæ, ac in Italica expeditione mixtos fuisse Longobardis Saxones & Sueuos, id est, Pomeranos, historia ostendit. Vastationē Italiæ denunciauerunt multa prodigia: Conspectæ sunt igneæ acies in aëre dimicantes: Sanguis ex terra & parietibus scaturiens, & alia multa, ut semper magnæ calamitates prodigijs denunciantur. Nomen à longis cuspidibus uel bipennibus deducere concinnius est, quàm à barbis.

PRIMVS Rex Longobardorum in Italia fuit ALBOINVS, regnauit annos quatuor. Initio occupauit Vincentiam & Veronam. Deinde ad Mediolanū accesßit, quod suadente Honorato Episcopo deditionem fecit, Nam & propter famem obsidio tolerari non poterat. Ticinum quod à Longino præsidio munitum fuerat, triennio obsedit, quòd cùm tandem cepisset, rediens Veronam in conuiuio iussit afferri poculum factum ex cranio Cunimundi quem occiderat, & coëgit coniugem filiam Cunimundi ex cranio Patris sui bibere. Illa tunc dissimulato dolore, postea

hortatur Helmechildum nobilem Longobardum, ut Alboinum interficiat, & promittit ei regnum. Helmechildus dormientem Alboinum interfecit, deinde coactus fugere cum Rosimunda coniuge Alboini accessit Rauennam ad Longinum, ubi cum aliquandiu fuissent, Longinus nouas spes concepit potiturum se & muliere Rosimunda & Longobardorum societate, quam adeptus uelit se nominare Regem Italiæ, persuadet mulieri, ut uenenum det Helmechildo, eiq; promittit coniugium. Illa præbet marito egredienti ex balneo uenenum, quod cum auidè hausisset, ueneni uim sentiens cogit Rosimundam reliquum haurire, quæ simul cum Helmechildo extincta est.

In hac breui historia multa sunt insignia exempla, singuli suorum scelerum pœnas dederunt: Rex Alboinus: mulier perfidiosa, & minister mulieris perfidiosæ. Hæc fuerunt initia regni Longobardici in Italia.

SECVNDVS Rex Longobardorum CLEPHES regnauit annum unum & sex menses, statim post interfectum Alboinum electus, pulsa coniuge Alboini. Multa Italiæ oppida occupauit, sed cum in subditos & domesticos crudelis esset, interfectus est à uiro præcipuæ nobilitatis, qui in eius familia fuit. Post eius mortem interregnum fuit annos decem, in quo triginta

Duces aliquandiu mediocri concordia non solùm eam Italiæ partem rexerunt, quæ prius à duobus regibus occupata fuit, sed progressi etiam in Vmbriam, Picenum & Campaniam multa oppida occuparunt, & direptiones magnas sacrarum & Prophanarum rerum fecerunt, propter quas nominati sunt ueteri exemplo TRIGINTA TYRANNI. Nec diu fuit inter eos concordia, sicut dicitur: ὀυκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. Defecit ad Longinum Exarchum unus ex triginta Sueuus nomine Dotrula cum oppidis quæ tenuit, qui uicinū unum ex triginta Feroaldum cepit, & occidit profligato exercitu.

In hac Historia nominatim fit SAXONVM mentio, qui cum fuißent in Longobardorum exercitu, ægrè ferentes eorum dominationem redierunt in patriam adiuti à Rege Francico SIGEBERTO, & non sine magnis prælijs ueterem patriam recuperauerunt. Quia Sueui, id est, Pomerani in ea loca transierant. Ideo Longobardi bellum Galliæ uicinæ Narbonensi intulerunt. In his difficultatibus cùm uiderent Duces uno gubernatore opus eße, rursus creauerunt Regem.

TERTIVS Rex Longobardorum AVTHARVS filius Clephis, regnauit annos sex, mitior patre, & iustior in gubernatione, conditis

legibus inter suos latrocinia prohibuit. Cumq; recuperato Brixello Dotrulam Sueuum expulißet, fugientem Rauennam, inducias fecit cum Exarcho Smaragdo: Pacem etiam fecit cum Rege Francico: Coniugem duxit filiam Regis Bauarorum Garibaldi Theudelindam celebratam à Gregorio magno, quæ cum pie agnosceret & coleret Dominum nostrum Iesum Christum, uiro ad iusticiam & pacis studium hortatrix fuit. Sed non diuturna fuit hæc Longobardorum tranquillitas. Nam Autharus ueneno extinctus esse Ticini scribitur.

QVARTVS Rex Longobardorum EGILOLPHVS cognatus Authari, regnauit annos uiginti, cum Dux Taurinensis esset, delectus est à Theudelinda ad coniugium & regnum, quia tanta fuit Theudelindæ uirtus, ut Longobardi dubitantes, quem eligerent, arbitrio Viduæ permitterent electionem. Hæc Egilolpho & coniugium & regnum obtulit, & nati sunt ex eis Adoaldus, qui postea in regno succeßit, & Gutbirga.

Initio Egilolphus pacem cum Francis fecit, qui & captiuos reddiderunt. Mox & in suo regno Duces rebelles compescuit. Fecit & cum Exarcho inducias. Ecclesijs adempta restitui curauit: Aboleuit barbaricas superstitiones, quas antea Longobardi ex patrijs moribus retinuerant, & Christianam

nam doctrinam docere curauit, qualem Gregorius Romanus Episcopus præscribebat.

Cùm autem Exarchus Callinicus Parmam cepisset, & inde filiam Egilolphi natam in priore coniugio, & eius maritum abduxisset, irritatus tanta iniuria, & liberaturus filiam & generum Egilolphus bellum aduersus Exarchum mouit, & primum ad urbem Patauium accessit, in quam cum faces multas iaculatus esset, magna parte ædificiorum incendio consumpta, facta est deditio. Quod reliquum fuit urbis dimissis ciuibus combustum est anno centesimo & octogesimo, postquam ab Attila fuerat deleta. Rursus igitur magna multitudo inde migrans auxit Venetam urbem. Postea Cremonam deleuit. Mantua deditione seruata est, sed nudata moenibus. Deinde totius Italiæ imperium sperans exercitum ad urbem Romam adduxit, quam integrum annum perpetua obsidione fatigauit, sed tandem propter malas tempestates & luem ubiq; grassantem abduxit exercitum, deprecatione etiam Gregorij Episcopi Romani motus, qui perfecerat, ut Smaragdus Exarchus restitueret & filiam & generum & urbem Parmam. Domum rediens despondit filio uxorem filiam regis Francici, & pacem cum Phoca Imperatore facit, qua constituta aliquanto post mortuus est.

QVINTVS Rex Longobardorum filius Egilolphi ADOALDVS, qui regnauit cum matre Theudelinda, quæ & propter filij adolescentiam, & propter alias causas bella moueri noluit, sed mortua ea Adoaldo Longobardi, pertæsi eius ignauiam, regnum ademerunt.

SEXTVS Longobardorum Rex ARIOALDVS.

SEPTIMVS Longobardorum Rex ROTHARIS: Leges condidit Longobardis, & uicit Exarchum Theodorum trucidatis octo millibus, & urbes aliquot regno Longobardorum adiecit.

OCTAVVS Rex Longobardorum RADOALDVS interfectus in adulterio.

NONVS Rex Longobardorum ARIBERTVS filius fratris Theudelindæ, Huic duo filij successerunt, Godebertus regnans Ticini, & Bertarius Mediolani regnans: Orta autem inter adolescentes fratres discordia Godebertus accersit Grimoaldum ducem Beneuentanum, ut haberet auxilia contra fratrem. Grimoaldus ueniens Ticinum interfecit Godebertum & eius filium, & sese regem Longobardorum fecit. Bertarius fugit primum ad Chaganum regem Hunnorum, postea ad

regem Franciam Dagobertum, & abfuit exul donec regnauit GRIMOALDVS DECIMVS Rex annos nouem, qui cum rupta uena sanguinis fluxu mortuus eſset, rediit Bertarius, quem Regem VNDECIMVM numero, cuius iusticia & pietas laudantur. Sed mox post eum nouæ discordiæ inter successores ortæ sunt. Cùm regnasset annos octo Bertarius, succeſsit filius eius.

DVODECIMVS Rex Longobardorum CVNIBERTVS Bertarij filius pulsus regno ab Alachiso Duce Tridentino, quem ipse seruauerat, cum pater Bertarius eum interfecturus eſset. Sed cum Alachisus crudelitatem in Sacerdotes exerceret, reducitur Cunibertus, & cum prælio Alachisum uiciſset, caput & pedes ei præcidit. Moriens Cunibertus reliquit paruum filium Lutbertum, quem Asprando Duci commendauit. Sed Reginbertus Taurinensium Dux bellum puero & Asprando infert, & uictor se regem facit. Huic TREDECIMO Regi, qui iniustè regnum occupauerat, quod non diutius uno anno tenuit, successit filius ARIBERTVS secundus.

QVARTVS DECIMVS Rex Longobardorum ARIBERTVS secundus, qui quanquàm regnum à patre iniustè occupatum

armis retinuit annos duodecim: tamē tandem pœnas dedit, & simul regnum & uitam amisit. Reducturi erant legitimum hæredem Lutberdum Duces Asprandus & Rhotaris, et cùm magnum prælium ad Ticinum factum esset, Lutbertus regni hæres captus est, & aliquanto post interfectus. Fugiens in Bauariam Asprandus ibi annos nouem exulat. Inde adiutus à Ditberto Bauarico Duce redit in Longobardiam, & magno prælio uincit Tyrannum Aribertum, qui in fuga in Ticino periit.

QVINTVS DECIMVS Rex ASPRANDVS reuersus ex Bauaria tenuit regnum tres menses, Princeps iustus, & qui in tutela fidem præstiterat, reliquit Successorem Lutbrandum filium, qui cæteris regibus Longobardorum omnibus antecelluit.

SEDECIMVS Rex Longobardorum LVTBRANDVS, regnauit annos uiginti duos. Initia gloriosa habuit. Mouet bellum aduersus Exarchum, ut defenderet Episcopos, quos Græci propter εἰκονομαχίαν spoliabant. Cum Rauennam obsidione frustra aliquandiu fatigasset, duxit exercitum in Tusciam, ubi Clusium ui captum crudeliter diripuit. Auxilia ad urbem Romam Pontifici misit, quæ Exarchum eò uenientem repulerunt. Postea Bononiam, Forum Liuij, Auximum

mum, & alias quasdam urbes occupauit. Pace deinde facta cum Exarcho Erithio, impetrauit à Romano Pontifice, ut Exarchum liberaret Excommunicatione. Misit auxilia Carolo Martello gerenti difficile bellum cum Saracenis, quorum trecenta millia in Galliam infusa fuerant. Vt autem sunt mutabiles sociorum animi, præsertim Romanorum Pontificum, cum Lutbrandus Spoletum capit, ut cognatos rebelles ad officium reuocet, Pontifex Romanus addit exercitum Duci Spoletano contra Lutbrandum, ubi etsi pars copiarum Lutbrandi trucidata est: tamen singulari pugna Rachisij ducis Foroiuliensis uictus est Spoletanus. Iratus igitur Lutbrandus Romano Pontifici Romam duxit exercitum, eamq; obsidione cingit, Ibi Pontifex, quia nec poterat à Leone Imperatore auxilium sperare, & magna tunc autoritas erat Caroli Martelli, petit à Caloro Martello, ut uel autoritate uel armis perficiat, ut Lutbrandus ab urbe Roma discedat, & Ecclesiæ Romanæ adempta restituat.

Recens Carolus Martellus profligato Saracenico exercitu trecentorum millium ingenti terrore Galliam & Italiam liberauerat, & amicicia erat summa inter hos duos Principes Carolum Martellum & Lutbrandum, quorum uirtus tanta fuit, ut longè antecellerent omnibus regibus &

principi

principibus eius ætatis. Impetrat igitur Carolus Martellus non minis, sed pro ipsorum amicicia petens amanter, ut propter Ecclesiæ reuerentiam Pontifici & urbi parceret. Hac amicissimi & præstantissimi principis oratione motus Lutbrandus discedit ab urbe Roma. Sed Rauennam obsidere rursus incipit, quo cum ad eum Romanus Pontifex accessisset soluit obsidionem. Redeũtem ad Padum sequitur Pontifex, quo reuerenter excepto & audito uniuersæ Italiæ pax restituta est, nec multò post Lutbrandus ex hac uita placida morte decessit.

SEPTIMVS DECIMVS Rex Longobardorum HILDEBRANDVS regnauit sex menses, filius fratris Lutbrandi. Die coronationis egredienti ex templo, & ritu gentis hastam gerenti sederat in ea Cuculus, id existimatum est esse infaustum omen. Nec multo post regnum ei ademptum est.

OCTAVVS DECIMVS Rex Longobardorum RACHISIVS Dux Foroiuliensis, qui singulari pugna Spoletanum, ut supra dictum est, uicerat, regnauit annos quatuor. Pacem à Lutbrando factam cum Romano Pontifice & Rauennatibus initio confirmauit. Sed postremo anno Perusiam cepit, quo cum ad eum Zacharias Romanus Pontifex uenisset, persuasit ei, non solum

ut bel-

ut bellum finiret, sed etiam ut relicto regno pietatis studio Monasticæ uitæ se dederet.

NONVS DECIMVS Rex Longobardorum ASTVLFVS Rachisij frater, regnauit annos octo, Tyrannus crudelis & timidus, Rauennam occupauit, & oppida quædam Romanæ sedi ademit. Et quia processurus erat ad urbem Romam, Stephanus Pontifex frustra petito auxilio à Constantino Imperatore discessit in Galliam, petiturus ut Rex Francicus Pipinus Tyrannum reprimeret. Quanquàm Pipino oblata erat occasio regni Longobardici occupandi: tamen sine cupiditate tantùm publicæ paci consuluit bis ingressus Italiam. In prima expeditione Astulfus cum in faucibus Alpium infœliciter pugnaßet, fugit in urbem Ticinum, ibi metuens obsidionem, promisit pacem, & dedit obsides. Redit igitur Pipinus in Galliã sperans Italiã periculo liberatam esse. At Astulfus post abitum Pipini contra pacta ad urbem Romam accedit, facit magnas uastationes, et Suburbana incendit. Rursus opem implorat Pontifex à Pipino, qui rediens non contentus promissis, cogit Astulfum relinquere Rauennam & alias Italiæ urbes, quas partem Pontifex, partim Exarchi tenuerant. Nec tamen ei regnum Longobardicum ademit.

Hæc

Hæc moderatio excellentibus Monarchis congruit, qui cum iusta & necessaria bella gesserunt, ostendunt se magis publicæ saluti consulere, non hoc agere, ut priuatam potentiam augeant, ut cum Romani Græciæ integram libertatem reddiderunt, & repressione Macedonum contenti, non occuparunt eorum regnum. Astulfus post factam pacem res nouas moliens Apoplexia in uenatione extinctus est.

VLTIMVS rex Longobardorum fuit DESIDERIVS, Dux Etruriæ, tenuit regnum annos octodecim. Contra pacis conditiones Pipino promissas occupauit Rauennam & alia uicina oppida. Fecit Episcopum Rauennatem contra Canones, qui antea non fuerat in Ecclesiastico ordine. Cumq; reprehensus ab Adriano Episcopo Romano exercitum Romam duceret, & Adrianus à Carolo Rege Francico auxilium peteret, regreßus Desiderius uenienti Carolo exercitum in faucibus Alpium opposuit. Sed uictus Ticinum fugit, ubi decem mensium obsidione et fame coactus fecit deditionem. Interea Mediolanum & Veronam exercitus Caroli occupauit. Quia uero pacta Longobardi toties antea uiolauerant, seuerius egit Carolus quàm antea Pipinus, ut scriptum est: Propter iniusticiam transferuntur regna. Carolus in sua potestate regnum Longobardorum

retinuit

retinuit, & Francicos præsides eis dedit. Regem Desiderium captiuum relegauit Leodium. Filius Desiderij Adelgisus ad Græcum Imperatorem fugiens patricius Constantinopoli factus est. Postea cum à Græcis instructus exercitu regnum paternum recuperare conaretur, à Francis captus & interfectus est. Hic finis fuit regni Longobardici in Italia, quod ab Alboino usq; ad huius Desiderij deditionem annos ducentos & quatuor durauerat. Præcipua uirtus fuit Egilolphi, Theudolindæ Bauaricæ, Cuniberti, Lutbrandi. Cæteri crudeles, & quidam sanguine cognatorum polluti fuerant, quorum pœnæ testimonia sunt iræ diuinæ, quæ etiam posteritatem hoc monent, quod dicitur in rota clamare Ixion: Discite iusticiam moniti, & non temnere diuos. Incidit hic finis regni Longobardici in annum postquàm natus est Christus ex uirgine septingentesimum septuagesimum tertium.

Carolus Romam profectus honorificè à Romano Pontifice exceptus est, & factus patricius Romanus. Iurauit Francos perpetuo amicos fore Romanæ sedi & populo Romano. Nondum tamen Imperator factus est. Sed hæc initia fuerunt potentiæ Francorum in Italia, quæ diu profuit ad Italiæ pacem.

DE EXARCHIS.

Recitabo & continua serie EXARCHOS, qui fuerunt Vicarij Imperatorum Græcorum, & partem Italiæ rexerunt. Fuitq; arx eorum seu aulæ domicilium RAVENNA, Incidit eorum initium in Longobardici regni initium. Sed citius aliquantò desijt Exarchatus quàm regnum Longobardicum, uidelicet cum Pipinus in Italiam contra Astulfum uocatus est.

Anni tribuuntur Exarchis centum & septuaginta quinq;. Vocabulum non à sex urbibus dictum est. Sed Ἔξαρχος est eximius seu præcipuus Princeps. Horum tempore fuit eò inquietior Italia, quia cum Longobardos Exarchi irritarent, quibus non erant paxes, et suos spoliarent, magnæ uastationes & direptiones fiebant, magnos etiam tumultus contra Romanos Pontifices propter εἰκονομαχίαν & alias iniustas causas excitarunt. Sæpe enim Pontifices impediebant expilationes: ac Mauricij Imperatoris tempore scribit Gregorius Romanus Episcopus, qui primus sic nominatus est, Malicia Exarchi aduersus nos gladius Longobardorum uicit, qui nos rapinis & fallacijs perdit. Cùm igitur in odio essent Græci propter rapinas, libidines

libidines & dissensiones de religione, & assidua bella in Italia essent, nihil mirum fuit à Francis peti defensionem, quorũ iusticia, fortitudo, modestia & pietas tunc cognitæ erant. Nec facile in eadem familia continuos quatuor tales Principes inuenire poßimus, quales fuerunt Carolus Martellus, Pipinus, Carolus Magnus, & Ludouicus Pius, ac Deus donec uult gentes aliquas seruare deletis Tyrannis transfert imperia ad iustiores, & natura fit, ut à iustioribus præsertim uicinis defensio petatur.

PRIMVS EXARCHVS ab Imperatore Iustino secundo, postquàm Narses mortuus fuit, in Italiam missus est LONGINUS, cuius nulla uirtus celebratur, raptus uirginum & matronarum narrantur, ad quos sceleratos ministros habuit, qui nominati sunt γυναικοιέρακας.

SECVNDVS fuit Mauricij Imperatoris tempore SMARAGDVS, qui nactus occasionem gerendi aliquid contra Longobardos, ex domestica eorum discordia, Dotrulam Sueuum, qui ab eis defecerat, contra eos armauit. Is Veroaldum Ducem Longobardicum cepit & interfecit. Recepit & oppida quædam Smaragdus. Sed rursus pulso Dotrula Smaragdus cum rege Longobardico inducias fecit.

TERTIVS fuit nomine ROMANVS à Mauricio Imperatore successor missus Smaragdo turbauit inducias, & aliquot oppida recepit, Sed cum Romæ aliquandiu grassatus esset expilationibus & rapinis, non multò post Rauennæ mortuus est.

QVARTVS dictus est CALLINICVS, qui fortem & iustum regem Egilolphum irritauit capta Parma & abductis filia Egilolphi & genero. Moto igitur bello non solùm Callinicum reprimit, sed etiam oppida quædam recipit, & iratus exercitum ad urbem Romam obsidendam ducit. In hoc tanto Italiæ incendio Callinicus Rauennæ moritur. Rursus igitur Smaragdus à Mauricio in Italiam missus est.

QVINTVS Exarchus Smaragdus iterum. Huius tempore Egilolphus cum Romam obsidione integri anni fatigasset, Cremonam ui captam prorsus deleuit. Deinde Mantuam deditione cepit. Cùm igitur Smaragdus uideret suas uires nequaquam pares esse Longobardidis, pacem fecit cum Egilolpho, quem & coniunx Theudelinda & Gregorius Pontifex ad pacem flectebant. Suntq; redditi captiui Egilolphi & eius filia cum honorifico comitatu dimissi.

SEXTVS IOHANNES LAMIGIVS Thrax à Phoca missus adduxit magnum

num agmen mulierum & ſpadonum. Congruit hic prouerbium de ſimilitudine domini & miniſtri. Quales dominæ tales catellæ. Miſerat Phocas non meliorem Vicarium, quàm erat ipſe. Rauennates igitur ægre ferentes Imperia Thracum, Spadonum & mulierum, & rapinas ac libidines, trucidarunt Lamigium & familiam.

SEPTIMVS ELEVTHERIVS ab Heraclio miſſus, initio fœliciter oppreſſit Neapoli ſeditioſos, quorum Dux nominatur Iohannes: Deinde facta pace cum Longobardis in annos decem, quia Egilolpho mortuo mater Theudelinda propter filij adoleſcentiam pacis cupida erat. Eleutherius uidens Italiam tranquillam eſſe ſeſe Regem Italiæ nominat. Sed cum Romam exercitum ducit, à ſuis militibus interfectus eſt, & caput miſſum eſt Conſtantinopolin ad Heraclium Imperatorem.

OCTAVVS ISACIVS ab Heraclio miſſus, pacem cum Longobardis factã confirmauit, & decem annos addi uoluit ad conditiones pacis. Romam autem ueniens, ut electionem Romani Epiſcopi Seuerini confirmaret, pecuniam quæ in Lateranenſi templo repoſita erat, rapuit, & parte diſtributa militibus, reliquum auexit Rauennam. Ad hoc ſacrilegium uſus fuerat miniſtro, cui nomen fuit Mauricius Carthularius, quem Ro-

mæ præfectum urbis fecit. Hic ut Isaacium excute-ret, criminatus est eum palàm apud Iudices Romanos et præsidium, uelle eum Eleutherij exemplo regio nomine in Italia dominari, & iam contra eum in oppidis aliquot præsidia collocauit. Re cognita Isaacius mittit exercitum aduersus eum iam desertus à suis, cum in templum fugißet, inde extractus est & securi percussus, caput hastæ infixum diu Rauennæ in circo pependit. Nec diu post Isaacius subita morte extinctus est. Hæ tragœdiæ ostendunt, quales & mores & gubernationes Exarchorum fuerint.

NONVS THEODORVS CALLIOPA missus ab Heraclio Longobardis bellum intulit, qui amplius uiginti annis quieuerant, sed magno prælio ad Mutinam uictus est à Rothari. Post eam uictoriam Rotharis occupauit Liguriam.

DECIMVS OLYMPIVS missus à Constantino mandata Romam attulit, ut Episcopus Romanus errorem Monothelctarum amplecteretur. Cumq; Martinus Romanus Episcopus recfragaretur, percussorem in templum misit, qui interfecturus Martinum subito cœcus factus est, Quo miraculo motus Olympius Romano Episcopo adeò amicus factus est, ut & Rauennatem Episcopum coëgerit se Romano subijcere, cum antea uoluerit

par

par esse. Deinde Romanus Episcopus hortator fuit Olympio, ut à Sycilia Saracenos depelleret. Quod cùm fecisset, ibi morbo extinctus est.

VNDECIMVS THEODORVS CALLIOPA iterum Romæ Latranensem Basilicam ingressus tanquàm salutaturus Martinum Episcopum, ui eum cepit, & captum misit Constantinopolim, unde in Chersonesum deportatus est, ubi exulans aliquantò post mortuus est.

DVODECIMVS IOHANNES PLATINA mißus à Iustiniano Secundo, cùm Romæ dissensio eßet de electione Pontificis, uenit eò pecunia corruptus, ut Paschalem crearet Romanum Episcopum, quod tamẽ perficere non potuit. Quia Paschalis damnatus est, quòd magicas imposturas exercuisset, qui & in Monasterium inclusus est, ubi dolore animi extinctus est. Redijt Iohannes Rauennam spoliatis Romæ templis.

TERTIVS DECIMVS THEOPHYLACIVS missus ab Apsimaro, prius ex Sicilia Romam uenit, quàm accessit Rauennam. Cumq; direptiones & cædes metuerentur, præsidia quæ Romæ & Rauennæ erant se contra eum coniunxerunt. Sed Romanus Episcopus, cùm inter

Exarchum & exercitum uelut arbiter esset, persuasit eis, ne inter se dimicarent, & ut Rauennam sine latrociniis discederent.

QVARTVS DECIMVS PAVLVS à Leone Tertio missus Gregorium Tertium Romanum Episcopum capere iussus fuerat, quòd Leoni tertio propter εἰκονομαχίαν tributa negari iußerat, Sed à Romanis cum filio interfectus est.

VLTIMVS Exarchus EVRYCHVS à Leone tertio missus cùm literis Romanos ciues contra Gregorium incitaret, edidit contra eum Gregorius fulmen excommunicationis. Aliquanto post Astulfus rex Longobardorum Rauennam cepit. Contra hunc Stephanus Romanus Episcopus accersiuit Pipinum, quo tempore finis fuit & nominis & gubernationis Exarchorum, cui tribuuntur anni centum septuaginta quinque.

Feci continuos Catalogos regum Longobardicorum & Exarchorum, ut mores & exitus Principum in uno loco propositi magis conspici poßint. Nunc ad Imperatores redeo.

Anno

Anno Mundi quatermillesimo quingentesimo tricesimo nono.
Anno Romæ millesimo trecentesimo uicesimo septimo.
Anno Christi quingentesimo septuagesimo septimo.

DE TIBERIO.

TIBERIVS CONSTANTINVS ascitus ad Imperium à Iustino adhuc uiuente propter eximias uirtutes, quæ in eo in gubernatione aulæ conspectæ erant. Tenuit Imperium annos septem. Coronatus est à Patriarcha Eutychio cum coniuge Anastasia. Mansit constans in professione piarũ Synodorũ, nec permisit turbari Ecclesias. Fuit iustus in gubernatione, placidus, & sine πολυπραγμοσύνη, sine auaricia. Noua quædã tributa aboleuit. Adeò multa distribuit ad alendas pauperes familias, ut à Sophia Iustini uidua reprehenderetur. Sed Deus uicißim ei et opes auxit, et uictorias egregias donauit. Dùm enim auream crucem marmori insertam in terra leuari iubet, nolens eam pedibus calcari, magnos thesauros sub ea reperit. Peruenerunt ad eum & thesauri, quos Narses ex Italia miserat. Cum Longobardis pacem fecit. Contra Persas misit Ducem Mauricium Cap-

padocem, qui fœliciter uictis Persis Mesopotamiam recepit. Captiuos uestitos Tiberius in Persiam remisit. Mauricio reuerso dedit filiam Constantinam uxorem, eumq́; uiuens Imperatorem fecit laudatum oratione sua apud exercitum. Sic cum relinqueret successorem generum iudicio delectum, aliquantò post morbo ex hac mortali uita placidè decessit.

Anno Mundi quatermillesimo quingentesimo quadragesimo sexto.
Anno Romæ millesimo trecentesimo tricesimo quarto.
Anno Christi quingentesimo octuagesimo quarto.

MAVRICIVS CAPPADOX.

MAuricius Cappadox gener Tiberij successit socero, Tenuit Imperium annos uiginti, Coronatus à Patriarcha Iohanne Ieiunatore. Fuit Scriba Iustini Secundi, ac propter industriam consilio Sophiæ factus est comes Prætorianorum. Deinde Tiberius eum præfecit exercitui misso contra Persas. Initia habuit gloriosa: Tiberij tempore uicerat Persas suo ductu. Deinde

inde cùm esset Imperator, misit contra eos Ducem Philippicum, cui nupta erat Gordia soror Mauricij. Etsi autem uariæ uices erant in eo bello, & crebræ exercituum seditiones: tamen Romani tandem fuerunt uictores propter discordias Persarũ, qui suo Regi Orimasda oculos effoderunt, quem & filius Cosroes postea occidi iußit. Propter id parricidium cum Cosroes ad Romanos confugißet, in his discordijs Persæ uicti sunt. Et quia rex Cosroes ad Romanos fugerat, sapienter Mauricius pacem hac occasione fecit: Restituit Cosroen in regnum, limitibus Imperiorum distinctis, & pace utrinq; promissa, quæ durauit usq; ad Phocæ initium. Ttranslatum est igitur bellum in Europam, & exercitus ex Syria reuocati sunt ad reprimendum Regem Auarum Caganum. Sed ante huius noui belli initium domesticas res constituit: Filium Theodosium Imperatorem creat, quem & Patriarchia Iohannes Ieiunator in Paschate coronauit, ac filia Germani Patricij nata ex sorore coniugis Mauricij Theodosio desponsata est. Hactenus fœlix et gloriosa fuit Mauricij gubernatio, sequens tempus non solùm exemplum est instabilitatis fortunæ: Sed etiam in Principe pio conuersionis seu pœnitentiæ maximè dignum consideratione. Apparet autem in illa indulgentia fortunæ mores factos esse asperiores, cùm initio fuisset iustus, & ut

ut ſcriptor Græcus inquit: συγχεάσας τὴν σεμνότητα καὶ πραότητα ἐλεύθερος τῆς ὑπεροψίας. Poſtea iracundior factus eſt & ſuſpicax, & magis contempſit ſuos & alienos.

Eodem tempore bellum intulit duabus gentibus bellicoſis, Longobardis in Italia & Vngaris. Etſi autem Longobardi propter ſuas diſcordias quædam Oppida amiſerunt: tamen non ſunt domiti, & Italiam Exarchi, ut ſuprà dictum eſt, non leuiter afflixerunt. Bellum Vngaricum atrocius fuit. Rex Auarum ſeu Hungarorum CAGANVS nominatus, cuius magna fuit potentia, & magnus uſus militiæ. Nam in Aſia bellum antea cum Turcis geſſerat, quorum nomen Mauricij tempore primum in hiſtoria legitur, de quibus poſtea in rebus Saracenicis dicemus. Hic Caganus occupato Sirmio proceſſit ad Anchialum, quæ aut Varna eſt, aut oppidum uicinum Varnæ. Inde Mauricius progreſſus obuiam hoſti recepit Anchialum, & rediens Conſtantinopolim fecit Ducem exercitus Priſcum, qui poſt aliquot prælia inducias cum Cagano fecit miſſo Oratore, qui hac narratione regem ferocius reſpondentem flexit: Dixit olim Aegyptium regem Seſoſtrin uehi ſolitum in aureo curru, qui à quatuor regibus domitis trahebatur. Cum autem unus ex illis regibus ſæpe reſpiciens rotam intueretur,

interro

interrogat Sesostris, cur toties respiciat? Intuens inquit rotæ uolubilitatem, in qua cito ea quæ summa fuerant, fiunt ima: cogito de nostra fortuna. Hac admonitione motus Sesostris factus est modestior, & reges liberauit. Delectatus hac narratione Caganus fecit inducias, quæ tamen breui post uiolatæ sunt, & Duces Mauricij trucidarunt triginta millia Auarum, Sclauorum & Gepidarum, & ceperunt tredecim millia hominum, quos Mauricius ad Caganum remisit. Deinde Caganus cepit duodecim millia Romanorum militum, seu ducis Commentioli Thracis perfidia, seu alio casu. In ea uero expeditione Caganus templa deleuerat, & oßa martyrum ex monumentis eiecerat. Secuta igitur pestilentia, in qua septem filios uno die Caganus amisit, domum redire properat. Quare ostendit posse redimi et captiuos, pro singulis unum aureum petit. Negat Mauricius seu auaricia, ut scribitur, seu pertinacia se redempturum esse captiuos. Iratus igitur Caganus omnes trucidari iussit. Horum interitus cum magnum dolorem multis afferret, ortæ sunt in reliquis exercitibus seditiones, præsertim quia & Petrus frater Mauricij dux stipendia indignè pendebat, & in tantum odium uenit Mauricius, ut in die natali Christi ingrediens in templum pene lapidibus obrutus sit.

Nec

Nec tantum beneuolentiam populi in aduersa fortuna amisit, sed etiam uirtus languefacta est, & multi errores consiliorum secuti sunt, sicut dicitur: Aeger animus semper errat. Philippicum Ducem, cui nupta erat Mauricij soror, inclusit in carcerem, falsò suspicans eum regnum appetere. Germanus cui nupta erat soror uxoris Mauricij, cum eum prehensurus esset, fugit in Templum: Filius Theodosius, cui Germani filia nupta erat, cæsus est fustibus, quia pater suspicabatur eum adiuuare consilia Soceri contra ipsum.

Talia exempla nos de infirmitate humana commonefaciant, quæ ostendunt non solum fortunam mutari: sed quod multò tristius est, in magnis uiris extingui sapientiam & uirtutem.

Auxerunt consternationes Mauricij & prodigia & somnia: Conspectus est Cometa Xiphias: Accurrit Monachus quidam stricto gladio ad statuam Imperatoris, clamitans, Imperatorem ferro periturum esse: Ipse somniauit, sed tradi iugulandum suo militi PHOCAE. Quare Philippicum ex carcere eductum interrogat, qualis sit Phocas? Respondet, Centurionem ambitiosum eße, sed timidum. Addit igitur Mauricius hoc uetus dictum: Si timidus est, homicida est, ut uetustas dixit: πᾶν δειλὸν φονικόν.

Cumq;

Cumq; uarij eßent in urbe & in castris tumultus, milites ad Istrum Centurionem Phocam uirum Thracium sublatum in clypeum iubent Imperatorem à toto exercitu nominari. Hic cum turbæ militaris acclamationibus nominatus esset Imperator, properat Constantinopolim, ubi eum in suburbano coronat Patriarcha CYRIACVS, Ingressum in urbem populus recipit. Et quia ad Chalcedonem Mauricius ægrotus cum coniuge & paruis filijs & filiabus fugerat, sequi eum Phocas Tyrannus iussit. Suntq; in portu spectante Phoca primũ duo iuniores filij Mauricij necati, deinde tres filiæ, post has mater Constantina filia boni Principis Tiberij. Spectauerat Mauricius filiorum & filiarum neces mirando silentio, Sed cùm uidet sanctam coniugem etiam feriri, hanc edidit confeßionem suorum delictorum: IVSTVS ES DOMINE, ET RECTVM EST IVDICIVM TVVM. Postea & ipsi Mauricio caput præcisum est. Cadauera in littore abiecta sunt, ut à populo conspicerentur, quæ deinde ab Eunucho quodam in templo sepulta sunt. Filius Theodosius præmissus erat à patre, ut ad Persas fugeret, Hunc quoq; ex fuga retractum Phocas trucidari iußit. Mox interfecti sunt & Germanus socer Theodosij, & filia eius Theodosij cõiunx. Ab his decem cognatis

corporẽ

corporibus initium horrendæ ſæuiciæ factum eſt, quæ poſtea latius graſſata eſt in amicos Mauricij. Hæc tanta ruina nobiliſſimæ familiæ digna eſt conſideratione.

Etſi fuit in Mauricio uirtus: tamen uel iracundia uel pertinacia peccauit, cum exercitum non redemit, & acceſſerunt alia peccata communia humanæ infirmitati. Pœna igitur ipſius nos de ira Dei admoneat, ut ſimus modeſti & uiuamus in timore Dei, & in inuocatione.

Simul autem & magnitudo pœnitentiæ conſideretur, quam optarim magis perſpicuè deſcriptam eſſe pluribus teſtimonijs inuocationis Dei recitatis. Sed hæc expreſſa confeſſio in tanto dolore: Iuſtus es Domine &c. ſimilis eſt confeſſioni Danielis: TIBI DOMINE IVSTICIA, NOBIS AVTEM CONFVSIO FACIEI, &c. Significat non defuiſſe ueram fidem & inuocationem. Adiungamus ergo hoc inſigne exemplum ad hæc dicta: Humiliamini ſub potenti manu Dei.

Item: Viuo ego, Nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat.

Item: Gratia exuberat ſupra delictum.

Item: Omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.

Nec

Nec uero multo poſt & Phocas & illi ſcelerati exercitus puniti ſunt, ut mox dicetur.

Anno Mundi quatermilleſimo trecenteſimo ſexageſimo ſexto.

Anno Romæ milleſimo trecenteſimo quinquageſimo quinto.

Anno Chriſti ſexcenteſimo quarto.

PHOCAS.

PHOCAS ignobilis Centurio Thracius per ſeditionem creatus Imperator. Occiſo Mauricio tenuit imperium annos ſeptem, coronatus in ſuburbano Conſtantinopolis à Patriarcha Cyriaco. Cùm Mauricium interfici iuſsiſſet, mox crudelitatem in eius amicos exercuit. Poſtea toto Imperij tempore ut homo ignobilis iniuſtè nactus potentiam tantum ea ad priuatam nequiciam & crudelitatem uſus, deditus luxui & libidinibus rapuit aliorum coniuges, multos innocentes interfecit, exhauſit prouincias tributis. Domi igitur temulentia & ſtupris retentus ſinebat Imperium alibi à Perſis, alibi ab Hunnis & Cagano uaſtari, ac ſceleratus exercitus, qui conſperſus fuit ſanguine Maurici mox in Oriente pœnas dedit. Victor enim Coſroes duobus magnis prælijs trucidata magna multitudine reliquos abduxit captiuos.

captiuos. Eripuit Romanis Ierosolymam, & inter thesauros crucem auexit, & magnam Christianorum multitudinem occidit. Occupauit Syriam, & multas Prouincias populatus est.

Cùm igitur Tyrannus Phocas in odio esset, non solùm populi, sed etiam Principum, coniungunt se Priscus, qui Mauricij tempore inter præcipuos Duces fuerat, & tunc Phocæ gener factus erat, & Heraclianus Africæ præses, & Photius cuius uxorem Phocas rapuerat, resq; ita instruitur, ut eodem tempore Priscus. Thracium exercitum, & Heraclianus Aphricanum ad Constantinopolim adducant, & Photius cum parte militum Regiam occupet, Quanquàm autem Prætoriani arcere uenientes conati sunt: tamen Aphricanus exercitus trucidatis paucis temulentos illos dißipauit, & urbem ingreßus est. Photius occupata Regia, cepit Phocam, & ad Heraclium filium Heracliani ducem Aphricani exercitus adducit. Ibi milites adducto Phocæ brachia & pedes mutilarunt. Scribunt & execta esse pudenda, postea caput præcisum est.

Hic fuit exitus Tyranni, qui antea Imperatorem suum Mauricium interfecerat, & postea multa scelera addidit. Agnoscatur ergò & in hoc exemplo ira Dei, denunciata in his regulis: Omnis qui

qui acceperit gladium, gladio peribit. Item: Omnis anima, quæ fecerit has abominationes, eradicabitur.

Laudat Phocam Gregorius Romanus Pontifex odio Mauricij, & deinde Romani Episcopi Phocæ Tyranni decreto freti prætulerunt se cæteris Episcopis. Quia hic fortaßis ut Romam haberet minus contumacem, iußit Romanum Episcopum superiorem Constantinopolitano et cæteris omnibus dici & haberi. Qua de re & antea rixæ motæ fuerant, cùm Constantinopolitanus se οἰκουμενικὸν nominaret, quem reprehendens Gregorius inquit: O tempora ô mores, ardet undiq; bellis orbis terrarum: trucidantur ab Idolorum cultoribus Christiani: delentur à barbaris urbes & templa, & tamen sacerdotes uelut insultantes publicis calamitatibus uanitatis nomina usurpant, & profanis titulis se ostentant.

Anno Mundi quatermillesimo trecentesimo septuagesimo tertio.
Anno Romæ millesimo trecentesimo sexagesimo tertio.
Anno Christi sexcentesimo duodecimo.

HERACLIVS.

HERACLIVS Heracliani præsidis Africæ filius natus in familia patricia, cum occisus es-

ſus eſſet Phocas, mox conſenſu Senatus & exercituum Imperator factus eſt: tenuit Imperium annos triginta. Eodem die & coronatus eſt à Patriarcha SERGIO, & duxit uxorem Fabiam Eudoxiam, quæ ſimul coronata eſt. Duabus rebus maximis inſignis eſt ipſius gubernatio, quarum altera fœlix fuit, repreßio Coſroæ Perſici Regis; altera calamitoſa uniuerſo generi humano, uidelicet initia Sectæ & regni Mahometici.

De his ordine dicendum eſt: Heraclius pace facta cum Cagano per Legatos etiam pacem petiuit à Coſroë, qui iam & Ieroſolymam populatus erat, & Syriam occupauerat, & nonaginta millia Chriſtianorum trucidauerat, quo tempore Iudæi multos Chriſtianos emerant, ut eos interficerent. Reſpondit autem Coſroës, ſe non depoſiturum eſſe arma, donec perfeciſſet, ut Deus Perſicus coleretur, abolita inuocatione eius Dei, qui diceretur crucifixus eſſe. Auxerant ſuperbiam Coſroæ priores ſucceſſus Phocæ tempore, & magnæ difficultates erant Heraclij etiam propter Ducum perfidiam. Sed eò alacrius hoſti occurrit, quia non Imperij cauſa tantùm, ſed multò magis propter defenſionem Eccleſiarum & Chriſtianæ doctrinæ dimicandum eſſe intelligebat. Erectus igitur ſpe auxilij diuini exercitum in Syriam ad Azotum

duc-

ducit. Inde cum Cosroes fugeret, ter dimicat Heraclius cum Cosroæ exercitibus, quibus profligatis domestica calamitate Cosroes oppressus est, ut insigni exemplo eius superbia & blasphemiæ punirentur.

Cùm Filium secundum MARDASEN neglecto primo filio SIROE successorem in regno Persico constituisset, cepit patrem COSROEN maior natu filius, & trucidato fratre Mardasa spectante patre, deinde & patrem interficit. Hoc modo regnum adeptus Siroes ut securior esset, pacem cum Heraclio fecit, redditis captiuis, inter quos erat ZACHARIAS Patriarcha Ierosolymorum, & reddita cruce. Vicissim Heraclius restituit captiuos, & Syriam & Ierosolymam recipit. Durauit hoc ingens bellum annos sex. Reuersus Heraclius Byzantium ingressus est, sedens in curru sine ornamentis triumphalibus, tenens crucem in manibus, ac filio Dei palàm gratias agens pro uictoria, cuius recordatio ut celebraretur, feriæ exaltatæ Crucis institutæ sunt. Ac profectò pœna blsphemiarum Cosroæ ut Sennacherib, Antiochi, Nicanoris & similium memoria digna est.

DE MAHOMETI SECTA ET REGNO.

INGENS & horrenda mutatio generis humani, & quidem celeriter facta est sparso dogmate MAHOMETI, quod primum amplexi sunt ARABES, qui nunquàm legitimis Imperijs paruerunt, Sed uel domi latrocinia exercuerunt, uel suo arbitrio foris, alij apud alios mercede militarunt. Huic genti cupidæ libertatis & militiæ, legem accomodatam ad amplificationem libertatis & potentiæ Mahometus scripsit.

In Arabia natum esse Mahometum plurimi tradunt, ac primùm sibi adiunxisse Saracenicum exercitum, unde postea Saracenici regni appellatio facta est, De quo cùm dicturi simus, prius quæ fuerit gens Saracenica, & ubi fuerit, expono.

Ex Moise notum est posteros Ismaëlis, qui ex AGAR natus est, tenuisse Arabiam, Inde Agra urbs nominata est ab Agar matre Ismaëlis, & gens Agræi, qui in primo lib. Paralip. cap. 5. nominantur Agareni, ubi & limites uicini Galad monstrantur. Nomen idem Agareni extat in Psalmo 82.

In ea regione, in qua fuisse Agarenos certum est, collocat Ptolemæus Saracenos, & nomen

Sarace-

Saracenorum extat in historia Zenobiæ in uicto-rijs Aureliani. Existimo autem ipsam gentem Agarenam maluisse nominari Saracenam à Sara, Quia gloriosius erat dici ortos à Sara libera, quàm ab ancilla Agar. Ipse Mahometus etiam postea gloriosi nominis mentione confirmauit exercitum, uociferans pertinere ad eos promissionem regni Mundi, Abrahæ posteris traditam, quia essent filij Saræ, sicut prætextu religionis sæpe homines incitantur.

Militauerat antem exercitus Saracenicus apud Heraclium contra Persas. Et quia stipendia non dabantur, defecit ab Heraclio. Aiunt & contumelia irritatos esse, cùm Heraclij Quæstores dixissent, se uix posse Romano & Græco militi stipendia dare, nec tantum se habere pecuniæ, ut huic canum turbæ satisfacerent. Vsitata sunt autem alioqui Arabicæ genti latrocinia, quare exercitus Saracenicus qui defecerat, diripit oppida Damasco uicina. Multi inopes etiam à Mahometo adiuti, qui ducta uxore ditissima facile perfecit largitionibus, ut milites eum audirent, suasit ut Ducem crearent, & ut firmior esset consensus, tollerent religionum dissidia, eligerent doctrinæ genus utile concordiæ. Ipse doctrinæ formam proposuit, addidit se habere colloquia cœlestia & enthusiasmos, ut ageret autoritatem. Creatus igitur Dux paulatim ini-

tia regni confirmauit in uicinia Damasci annos nouem.

Initium regni Mahometi collocatur in annum Christi sexcentesimum uicesimum tertium.

Successit ei AMIRAS gener, qui Damascum cepit, & regni caput constituit. Deinde capit Gazam & Hierosolymam obsessam biennio.

AHVMAR tertius Rex magna Syriæ parte domita occupat Aegyptum.

MVHAVIAS quartus Rex Cæsaream Palæstinæ septenni obsidione capit, & uicto Cosroæ filio ORIMASDA Persiam regno Saracenico addidit & ei legem Mahometicam imposuit. Ita intra annos triginta Saraceni potiti Arabia, Palæstina, Phoenices, Syria, Aegypto & Persia magnam potentiam adepti sunt. Postea Africam totam occuparunt, & paulatim in Asiam processerunt, ac latè cum imperio, legem Mahometicam propagauerunt.

Etsi autem inter ipsos quoq; seditiones & regnorum diuisiones secutæ sunt, ut in alijs regnis: tamen Saracenorum Principes Sultani præcipuam potentiam in Syria, Aegypto, Africa, & magna parte Asiæ retinuerunt circiter quadringentos annos, donec Rex Saracenicus, qui Persiam tenuit, contra Babylonicum Turcos attraxit, qui paulatim accepta lege Mahometica excusserunt

cusserunt ex regno Persico Regem Saracenicum tempore Constantini Monomachi, seu Conradi Franci, non multò ante Gotfridi expeditionem susceptam ad Palæstinam. Ac de Turcis eo loco plura dicemus, quos etiam ueteribus temporibus nec ignotam nec exiguam gentem fuisse apparet ex Plinio, qui Turcos nominat tanquàm uicinos Tyssagetis, & sunt apud Herodotum in Melpomene, Tyssagetis uicini ἴυρκαι, quod est aut Turcæ aut Iura.

Consentaneum est autem gentem Turcicam significari appellationibus GOG & MAGOG, quos Ezechiel ait gentem Septentrionalem esse cap 18. & 19.

Apparet & Danielem de Saracenico regno loqui, cùm prædicit quartæ Monarchiæ distractionem, postquàm tale regnum uenturum esse inquit, quod & nouam doctrinam contumeliosam contra Deum propagabit, & bella geret aduersus Sanctos. Id perspicuè congruit ad regnum Saracenicum, in quo doctrina expressè contraria Euangelio traditur, quæ ut inuitaret animos militares, astutè laxat in priuatis moribus licentiam, & in publica consociatione beneficentiam, concordiam & decus militiæ confirmat. Et quia sciebat dissidia oriri de difficilibus articulis, qui nō iudicantur ratione, remouit doctrinam de tribus

Personis diuinitatis, & contendit tantùm unicam personam esse Deum. Negat in Christo duas esse naturas.

Hæc auidè accipiebant Iudæi, & plurimi qui Samosatenica contagia in illis locis habebant, Sicut & narratur in ALCORANO scribendo SERGIVM Monachum, & alios quosdam Hæreticos & Iudæos adhibitos esse, quorum deliberatione popularia dogmata electa sint, & res ostendit hæc duo astutè confusa esse, Enthusiasmorum simulationes, & dogmata popularia, Sicut fit ab Anabaptistis.

Deinde taxauit Mahometus Euangelium, quòd prohibeat uindictam, & non cogat gladio populos ad obedientiam. Vt igitur legem suam armaret Mahometus, dicit Imperium suæ genti, quia sit orta à Sara, promissum esse, & id armis occupandum esse, & cogendas esse omnes gentes, ut aut legi Mahometicæ obediant, aut uiuant oppreßi seruitute. Hæc enim uerba leguntur in uerbis excerptis ex Alcorano: ὅτι οὐκ ἦλθε διὰ θαυμάτων ἀλλὰ διὰ ξίφους δοῦναι τὸν νόμον, καὶ τοῖς μὴ πειθομένοις αὐτῷ θάνατος ἔσαι ἢ τιμωρία ἢ φόρους δοῦναι.

Ordinat igitur militares gradus, & attribuit Ducibus & militibus certa stipendia ex pensionibus publicis, quas non licet ad alias usus

transferre.

transferre. Deinde seditiosos, desertores & taxantes aliquid in Alcorano iubet interfici, ut legitur in excerptis: ἐι τὶς λόγον ἀπορίας ἔιποι ἐις τὸ κόῤῥαν παρευθὺς θανάτῳ τελευτήσει.

Vt autem & illecebras addat, concedit πολυγαμίαν, & sinit fieri diuortia priuato arbitrio sine cognitione Iudicum, & sine manifesta causa. Deinde ut sit occasio beneficentiæ, quæ prodest ad concordiam, non solùm iubet largiri pauperibus, sed etiam pro delictis ordinat mulctas dandas pauperibus. Ita remißionem peccatorum transfert in satisfactionem: & si quis fecit stuprum aut adulterium, aut iurauit falsò, diues uestiat decem inopes, aut redimat precio captiuum. Inops uestiat duos pauperes. Homicidia & furta punit sicut Lex Moisi. Ita duo præcepta utilitatis causa utcunque retinet: Non occides, &, Non furtum facies.

Deinde ut distinctionem suæ multitudinis à cæteris gentibus faceret, & aliqua religionis species esset, ceremonias addidit, sed paucas, quia turba militaris non patitur multa talia uincula.

Retinuit Circumcisionem, ut confirmaret persuasionem de regno promisso posteritati Saræ. Instituit diem Festum, qui nobis est sextus dies hebdomadæ: Iubet quotidie dici precationem quin-

quies: Concedit uesci omnium quadrupedum, uolucrum & piscium carnibus, excepta suilla carne: Seruantibus hanc legem promittit uictorias & opes in hac uita, & post hanc uitam in Paradiso, ut ipse nominat delicias & gaudia sine fine, ac certò beatos fore affirmat omnes fortiter prælian-tes in acie.

Has leges cùm turba militaris libenter acciperet, citò creuit multitudo, & uictoriæ Legis autoritatem auxerunt. Est autem forma propemodum Laconicæ similis, præcipuè ad militiam directa.

Scripserunt refutationes Græci, quas inspicere utile est, in quibus hoc rectè dicitur:

Nullam doctrinam de Deo posteriorem Apostolis, quibus Filius Dei resuscitatione mortuorum testimonium dedit, dissentientem ab Euangelio, ueram esse.

Manifestum est autem Mahometi doctrinam plus quingentis annis posteriorem esse Apostolica, & ab Apostolica dissentire.

Non est igitur uera.

Huic argumento & hoc addatur:

Impoßibile est esse Ecclesiam Dei cœtum ex professo reijcientem scripta Prophetica & Apostolica.

Mahometistæ ex professo reijciunt scripta Prophetica & Apostolica.

Non igitur sunt Ecclesia Dei.

Hanc confirmationem toto pectore teneamus, & primum nobis præmonitionem Danielis proponamus, qui ait, Hoc cornu uenturum inclinata Monarchia, potentius cæteris regnis, habiturum oculos, & sermonem grandiloquum, & sermones contra uerum Deum locuturum esse, & bella gesturum contra Sancto, & habiturum uictorias.

Hæc omnia congruunt ad Saracenicum Regnum, quod ortum est intio tribus cornibus à Romana Monarchia auulsis, Syria, Aegypto & Africa. Oculi uerò significant legem astutè cogitatam, & os loquens contra uerum Deum significat blasphemias contra filium Dei.

Hac prædictione Danielis commonefacti postea uideamus, ubi & quomodo dissentiat Mahometi doctrina à scriptis Propheticis & Apostolicis, Qua in consideratione necesse est discerni Legem & Euangelium, & usum Legis, qui proprius est ministerij Ecclesiæ, & usum politicum. Quanquàm enim politica quædam in lege Mahometi plausibilia sunt, sicut Daniël ait, Hoc cornu oculos habere: tamen sciamus totam legem Mahometi

meti tantùm esse politicam formam, pene Laconicam. Interea uerò deleri à Mahometo propriam Euangelij uocem de filio Dei, neq; quis sit, neq; cur missus sit, recte dicit. Hæ igitur Regulæ firmißimè teneantur:

Qui non honorat filium, non honorat patrem.

Hæc est uita æterna, ut agnoscant te uerum Deum, & quem misisti Iesum esse CHRISTVM.

1. Iohan. 2: Omnis negans filium neq; patrem habet.

Iohan. 14: Nemo uenit ad patrem nisi per filium.

Iohan. 3: Qui non credit, iam iudicatus est, quia non credit in unigenitum filium Dei.

Item: Qui non credit filio, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum.

1. Corinth. 3: Fundamentum aliud poni non potest præter id quod positum est, quod est CHRISTVS IESVS.

His perspicuis & firmis testimonijs muniti execremur Mahometum, qui primum negat in Christo esse duas naturas, Negat hæc dicta: Mundus per ipsum factus est: Antequàm Abraham natus est ego sum. Deinde de causis mißionis audacißimè negat Christum missum esse, ut eius mors

mors sit precium pro peccatis nostris, ut propter eum dentur remißio peccatorum, imputatio iustitiæ, Spiritus sanctus, & hæreditas uitæ æternæ. Negat per eum & propter eum fieri resuscitationem mortuorum. Negat hanc uocem Prophetarum & Apostolorum: Ponit animam suam hostiam pro peccato, Sanguis Christi purificat nos ab omni peccato, Iustificamur fide gratis per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem posuit pro nobis propiciatorem. Tantum dicit Christum fuisse Legislatorem, & quidem inermem & inutilem imperij.

Cùm igitur Mahometus manifestè blasphemus sit, doctrinam de persona Christi, & de officijs corrumpens, & palàm contradicat Prophetis & Apostolis, confirmemus nos regulis supra recitatis ex Prophetis & Apostolis: Qui non manet in doctrina Christi, Deum non habet.

Hæc cogitantes etiam quotidie seiungamus inuocationem nostram à colluuie Mahometica, & Deo gratias agamus, quòd nos Ecclesiæ suæ inseruit. Quanquàm enim ingens multitudo est & potentia gentium in maxima parte generis humani, quæ Mahometi blasphemias amplectuntur: tamen firmißimè statuamus, impoßibile esse, tales esse Ecclesiam Dei, qui ex professo reijciunt scripta Prophetica & Apostolica, & negant Christum

stum esse redemptorem. Deinde fingunt se suis eleemosynis & labore militiæ mereri remißionem peccatorum & uitam æternam.

Hæc refutatio Mahometi sumpta ex Euangelio est illustris. Alij legalia quædam taxant, Sed deletio Euangelij est longè maius scelus. Postea & legalia aspiciantur.

Semper confusiones libidinum sunt signa impietatis. Mahometus reipsa delet coniugium concedens diuortia pro cuiusq; arbitrio, etiamsi nullæ probabiles causæ sint. Nam ducere & abijcere cùm libet, reipsa est uulgaris scortatio. Dissentiunt etiam à doctrina diuina prohibitio uini & suillæ carnis.

Nec disputandum est, Quare sinat Deus tantam multitudinem tàm horribiliter decipi & perire? & quare blasphemos occupare summa Imperia sinat? Sed dolendum est potius tantam esse potentiam Diabolorum, & tantam miseriam & maliciam generis humani.

Tradidit Deus illustribus testimonijs scripta Prophetica & Apostolica. Hæc nota sunt & amplecti ea omnes debebant. Sed multi uolentes aspernantur. Quare impietas & ingratitudo puniuntur cœcitate & furoribus. Deinde intuentes tam tristia exempla exitij maximæ partis generis humani, firmius amplectamur doctrinam Propheticam

pheticam & Apostolicam, & simus memores dicti æterni Patris: Hic est filius meus dilectus, hunc audite. Et aßidua inuocatione filij Dei nos doceri, gubernari & confirmari petamus. Ipse nos ad sese uocat, inquiens: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos.

Quòd uerò summa imperia Mahometici diu tenuerunt, consolemur nos doctrina Euangelij, quæ ostendit Ecclesiam subiectam esse cruci, & non esse parem multitudini impiorum, iuxta dictum Prophetæ: Reliqui mihi populum pauperem in terra, inuocantem nomen meum, Et tamen erigamus nos articulo fidei, Credo esse Ecclesiam Catholicam, qui affirmat esse aliquem mediocrem cœtum placentem Deo, & discamus, qui sit, & ubi sit ille cœtus, & nos in eum includamus, iuxta dictum, Plantati in domo Domini, in atrijs Dei nostri florebunt.

Forma etiam inuocationis nostræ discernat nos à Mahometicis & alijs impijs, & sit commonefactio de naturis in Christo, & proprijs eius beneficijs, ac læti uerum Deum inuocemus fiducia Domini nostri IESV CHRISTI, & nos ab omnibus hostibus Christi seiungamus.

Intueamur etiam mente patefactiones Dei, hunc uerum Deum certis testimonijs patefactum alloquentes, sicut primum præceptum dicit, Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terr

Aegypt

Aegypti, & adiungantur dicta de Filio, Qui non credit in Filium, ira Dei manet super eum. In hac cogitatione & gratias agamus Deo, quòd nos ueræ Ecclesiæ ciues fecit. Hac igitur forma utor:

OMnipotens, æterne, uiue & uere Deus, æterne & unice pater Domini nostri Iesu Christi, qui unà cum filio tuo coæterno Iesu Christo & Spiritu tuo Sancto creasti cœlum & terram, & homines & alias creaturas, sapiens, bone, uerax, caste, iuste, iudex, liberrime & misericors, diligens & exaudiens nos, qui dixisti, Viuo ego dicit Dominus, Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat, Confiteor tibi me miserum peccatorem esse, & doleo quòd offendi te, ac supplex oro, ut miserearis mei, remittas mihi omnia peccata mea, & me iustifices & salues per & propter filium tuum Dominum nostrum IESVM Christum, quem uoluisti pro nobis esse uictimam, καὶ μεσίτην καὶ ἱκέτην, miranda sapientia & immensa bonitate, & sanctifica me Spiritu tuo sancto, uiuo, casto & ueraci, Collige inter nos Ecclesiam, & eam guberna, Da Ecclesiæ politias honestas & tranquillas, Da nobis uictum, uires corporis, rege studia doctrinarum, & fac me uas misericordiæ, nec sim uas iræ. Mitiga pœnas publicas & priuatas propter filium tuum Dominum

nostrum

nostrum IESVM CHRISTVM πρεσβεύοντα ὑπὲρ ἡμῶν, & propter tuam gloriam, ut te in tota æternitate celebremus, & tibi gratias agamus, Amen. Credo DOMINE, opem fer imbecillitati meæ. Sicut dixit Dominus noster IESVS CHRISTVS: Petite & accipietis.

Hæc inserui Historiæ, quia series rerum gestarum simul commonefactio est de doctrinis.

Porro in historia Heraclij consideranda est & incesti coniugij pœna. Prior coniunx Heraclij fuit FABIA Eudoxia, ex qua natus est filius, qui nominatus est CONSTANTINVS iunior, cuius posteri aliquot retinuerunt imperium, quanquàm nouerca ipsum ueneno necauit, ut imperium ad filiũ natum in cõiugio incesto transferret. Nam Heraclius post mortem Fabiæ duxit fratris filiam MARTINAM, ex qua natus est HERACLIONAS. Hunc ut faceret Imperatorẽ mater, ueneno tollit Constantinum, sexto Mense postquàm patri Heraclio successerat. Adiuuit hæc consilia PYRRHVS Patriarcha, qui oderat Constantinum recte sentientem. Tenuerunt imperium Martina & filius Heraclionas non toto biennio. Nam Senatus eos cepit, & matri linguam præcidit, ne oratione populum concitaret. Filio nares præcisæ sunt, & missi in exilium in Cappa-

dociam ibi in carcere mortui ſunt. Pyrrhus Patri-archa ex fuga retractus interfectus eſt.

Hæ pœnæ ſequutæ ſunt inceſtum coniugium, parricidium & impietatem.

Anno Mundi quatermilleſimo ſexcenteſimo quinto.
Anno Romæ milleſimo trecenteſimo nonageſimo ſexto.
Anno Chriſti ſexcenteſimo quadrageſimo quarto.

CONSTANS.

CONSTANS filius Conſtantini iunioris nepos Heraclij, pulſa Martina inceſta cum filio, à Senatu factus Imperator: Tenuit Imperium annos uiginti ſeptem, infœlix aduerſus Saracenos, Domi fratrem Theodoſium interfecit, & fauens Monotheletis, pios aliquot taxantes errorem occidit. Ipſius mandato Theodorus Calliopa Exarchus fraude cepit Martinũ Romanũ Epiſcopum, uinctumq́; Conſtantinopolim miſit, ubi Conſtans eum in Thraciam Cherſoneſum incluſit, in qua Martinus fame & ſqualore carceris aliquanto poſt extinctus eſt.

Adeo

Adeo autem creuerant res Saracenicæ ab initio regni Mahometici, quod collocatur in annum Christi sexcentesimum uicesimum tertium, Annum Heraclij decimum tertium, usq; ad hunc annum Christi sexcentesimum quinquagesimum quintum, Annum Constantis decimum tertium, ut iam claße ex Phœnicia missa Asiæ littora popularentur. Constans anno decimo tertio sui Imperij scribitur magno prælio in Lycia à Saracenico Duce Muthauia uictus esse. Tunc & Rhodum Saraceni spoliarunt, ubi quæ de Colosso Solis narrantur, omitto, quia Plinius scribit, multò antè fuisse euersum terræmotu, Sed prædæ magnitudo ex toto littore dedit occasionem illi fabulæ. Constans tandem & in Italiam uenit, ubi uictus à Longobardis cum eis inducias fecit, spoliatâq; urbe Roma in Siciliam redijt, ubi infœlix Imperator perfusus feruente aqua in balneo strangulatus est.

Anno Mundi quatermillesimo sexcentesimo tricesimo secundo.

Anno Romæ millesimo quadringentesimo uicesimo tertio.

Anno Christi sexcentesimo septuagesimo.

CONSTANTINVS.

CONSTANTINVS Barbatus seu Pogonatus cœpit regnare cum pater eum ante Italicam expeditionem Consortem Imperij fecißet, & coronari iußisset, Regnauit annos decem & septem, fœlicior patre. Saracenica classis tunc ad Byzantium usq; accessit, unde repulsa Cyzicum occupauit. Cumq; toto septennio in eo loco commoraretur, sæpe dimicatum est ad Byzántium, donec tandem Architecti Callinici arte ignes sub aqua facti naues Saracenicas incenderunt, qua re magna multitudine deleta, reliqui fugere coacti sunt. Ad Maleam ubi contrarij flatus sæpe efficiunt turbines, reliquæ Saracenorum naues partim illisæ sunt scopulis, partim demersæ in mare. Cùm igitur circiter triginta millia Saracenorum perijssent, Dux Muthauia pacem à Romanis petit. Facta est igitur pax annos triginta. Post hoc bellum noua gens Arctoa BVLGARI ad Mysiam inferiorem, quæ non procul à Byzantio abest, accesserunt, primumq; tunc celebrari nomen Bulgarorum cœpit, quos existimo dictos esse à Bolga fluuio, cuius fontes sunt non procul à Liuonia in paludibus Moscouiæ. Adeo autem crescit fluens uersus Orientem, ut uiginti quinq; nauigabilibus ostijs

ostijs influat in mare Caspium. Cùm autem Bulgari Romanum exercitum uicißent, Imperator pacem cum eis fecit, deditq; eis sedem in Mysia inferiore, quæ nunc quoq; Bulgaria dicitur.

Anno duodecimo huius Constantini Barbati, uidelicet Anno Christi sexcentesimo octuagesimo primo Synodus οἰκουμενικὴ ab Imperatore conuocata est Byzantium, quæ nominatur Sexta, in qua de contagijs Samosateni disputatum est. Erant enim qui contendebant in Christo tantum esse uniam uoluntatem, qui ideò Monotheletæ nominati sunt. Hi tectè significabant hoc quoq; : se sentire uniam tantum eße in Christo naturam. Huius Synodi mentionem rursus faciam, cùm infra de Ecclesia eius temporis dicam. Decessit placidè Constantinus Imperator, facta pace in Imperio Orientis & in Ecclesia.

Anno Mundi quatermillesimo sexcentesimo quadragesimo nono.
Anno Romæ millesimo quadringentesimo quadragesimo.
Anno Christi sexcentesimo octuagesimo septimo.

IVSTINIANVS.

IVSTINIANVS filius Barbati factus Imperator à Patre. Tenuit Imperium annos decem ante exilium, deinde restitutus regnauit annos sex. Fuit ultimus stirpis Heraclij, inquietus, crudelis & infoelix. Ac multarum ei calamitatum causæ fuerunt duo eius domestici assentatores & Sycophantæ, qui nimiam potentiā sibi sumpserunt, ut apud Theodosium Iuniorem Eutropius, quem Gorgonem cognominarunt. Horum Sycophantarum alter fuerat Monachus nomine THEODOSIVS, cui cum summam autoritatem tribueret, nominauit eum Generalem: Alter STEPHANVS nominatur Sacellarius, qui rexit consilia de Religione, etiam matrem Imperatoris uerberare ausus est. Hi duo adsentatores crudelitatem in Duces exercebant: LEONTIVM Ducem biennio in carcere retinuerunt, qui cùm euasisset ex carcere adiuuante Patriarcha, factus est Imperator. Hic Iustiniano nares præcidit, eumq; Chersonam relegauit, cùm annos decem Imperiū tenuisset. Duos Sycophātas aulicos Theodosium & Stephanum funibus ad pedes alligatis per urbem traxit, postea combußit. Hic exitus aulicorum Sycophantarum fuit non mitior quàm Seiani apud Tyberium, apud

Seuerum

Seuerum Plautiani, apud Theodosium iuniorem Eutropij. Nec diutius triennio Leontius imperium tenuit. Nam TIBERIVS APSIMARVS, qui rediens cum exercitu ex Africa pulsus à Saracenis, metuens Leontium, à suo exercitu dictus est Imperator. Hic Leontium truncatis naribus in Monasterium inclusit. Contra Saracenos in Syriam misit fratrem Heraclium, qui aliquantisper eos repressit. Tenuit imperium annos septem. Redijt autem Iustinianus adiutus à Bulgaris, qui Leontium & Apsimarum per forum uinctos duci iussit, & prostratis coram ipso colla calcauit, deinde eis capita præcidit, Callinico Patriarchæ oculos effodit, Heraclium fratrem Apsimari suspensum strangulauit. Cùm autem aduersus Chersonem classem misisset, exercitus PHILIPPICVM BARDANEM Imperatorem fecit, qui properans ad Constantinopolin Iustinianum & filium eius Tiberium abstractos ab ara occidit. Ita tres Imperatores exiguis interuallis occisi sunt.

Anno Mundi quatermillesimo sexcentesimo septuagesimo quinto.
Anno Romæ millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto.
Anno Christi septingentesimo decimo tertio.

PHILIPPICVS BARDANES.

PHILIPPICVS BARDANES factus Imperator ab exercitu, qui à Iustiniano defecerat. Tenuit Imperium annos duos, deleuit imagines in templis. Sextæ Synodi decreta oppugnauit, & Monotheletas rursus defendit, Sed Artemij Secretarij consilijs oculis priuatus in carcerem coniectus est.

Anno Mundi quatermillesimo sexcentesimo septuagesimo septimo.

Anno Romæ millesimo quadringentesimo sexagesimo octauo.

Anno Christi septingentesimo decimo quinto.

ARTEMIVS.

ARTEMIVS, qui nominatur ANASTASIVS Secundus. Tenuit Imperium annum unum, & tres menses, uir eruditus. Fuerat enim inter Secretarios præcipuus, cumq; amans esset concordiæ in Ecclesia, repreßit eos, qui Sextam Synodum oppugnabant, sed in bello infœlix fuit, quia exercitus corrupti seditionibus proximorum Imperatorum, cum licentiam frenari ægrè

ægre ferrent, THEODOSIVM ADRAMITTENVM Imperatorem fecit, qui pulso Artemio & in Monasterium incluso tenuit imperium non amplius uno anno, idq; uolens cesit LEONI ISAVRO, Sed Artemius post annos aliquot collecto ex Bulgaris exercitu recuperare imperium conatus est, uerum proditus Leoni interfectus est.

Anno Mundi quatermillesimo sexcentesimo octuagesimo.

Anno Romæ millesimo quadringentesimo septuagesimo primo.

Anno Christi septingentesimo decimo octauo.

LEO TERTIVS.

LEO TERTIVS hoc nomine, ISAVRVS CONON antea nominatus, rexerat Alanos. Postea ab Artemio contra Saracenos missus, cum audiuisset contra Artemium factum Imperatorem Theodosium, ipse tanquàm defensurus Artemium redit Nicomediam, & capto filio Theodosij paciscitur cum patre, ut imperio cedat. Ita Leo Isaurus sibi Duces & exercitus omnes iurare iubet. Tenuit imperium annos uiginti quinq;.

Dignißima uero consideratione sunt huius

Leonis Isauri tempore bella Saracenica, quæ legentes tempora considerent quàm celeriter potentia Saracenica creuerit, & quàm triste exemplum sit, tot gentes fascinatas à Diabolis subita amentia deficere à filio Dei. Clare enim in hac historia conspicitur uerum esse uersum Sophoclis: ταχεῖα πειθὼ τῶν κακῶν ὁδηπορεῖ.

Agnoscamus autem & diuinitus depulsos esse à Gallia Saracenos pulcherrimis uictorijs CAROLI MARTELLI Ducis Brabantiæ, qui fuit auus Caroli MAGNI Imperatoris. Ac tempora primum conferantur. Mahomet cœpit regnare anno sexcentesimo uicesimo tertio Christi, Ab hoc anno usq; ad initium Leonis Isauri, uidelicet usq; ad annum Christi septingentesimum decimum octauum sunt anni centum & quinq;. Intra hóc spacium Mahomet & successores eius, qui Saraceni & Agareni nominantur, potiti sunt Arabia, Palæstina, Syria, Persia, Aegypto, Africa. Traiecerunt & ex Africa in Hispaniam, quam cum decem annos tenuissent in Galliam usq; ad Turonum trecenta & septuaginta millia Saracenorum infusa sunt. Alibi uero progressi in minorem Asiam obsederunt regnante Constantino Barbato Byzantium circiter annum sexcentesimum septuagesimum quartum, unde repulsi redeunt cum maiore classe sub Leone Isauro post an-

nos circiter quadraginta, uidelicet Leonis Isauri initio. Tunc rursus biennio Constantinopolim obsident Duce Masgada, sed rursus singulari ope diuina repulsus est. Nam Saracenicus exercitus fame & pestilentia perijt: Naues fulminibus submersæ sunt, aliquæ ignibus arte sub aqua factis incensæ sunt. Ita rursus aliquantisper Saraceni repreßi sunt, ne Asia minore & Byzantio potirentur.

Sed maiora bella duo in Gallia mota sunt. Primum enim in Galliam Rex ABIDIRAMVS duxit multitudinem Saracenorum, cuius numerus traditur fuisse triginta millia hominum. Hunc EVDO VVestgottus Aquitaniæ Dominus contra Francos attraxerat. Iamq; Burdegalam Saraceni ui captam diripuerant, & usq; ad Turonum magna multitudine Christianorum trucidata peruenerant. Erant in summo periculo Gallia & Italia. Relictis igitur bellis Saxonicis & Frisiacis Carolus Martellus Dux Brabantiæ robur regni Francici ducit contra Saracenos. Clam etiam ab Eudone petit, ne Christianum nomen in Europa deleri sinat, eumq; monet, ut relicta societate Saracenorum coniungeret se cum Francico exercitu. Prælio igitur facto, Deo iuuante uincit Caroli Martelli exercitus, & tota illa multitudo Saracenorum trucidatur, perijt in acie rex Abidiramus.

Hac

Hac tanta clade accepta Saraceni tamen nondum quieuerunt. Nam aliquanto post rursus ex Hispania duo ingentes exercitus Saracenici in Galliam effusi sunt, freti societate VVestgottorum in Aquitania & Narbonensi Gallia, Rex Saracenorum Athinius cum magna classe Galliam Narbonensem inuasit, & Auinionem subita ui cepit, eamq; belli arcem fecit. Hanc obsidione cinctam rursum Carolus Martellus magna cũ difficultate expugnatã recipit, & Saracenos magno numero trucidato expellit. Rex Athinius cum parte copiarum in naues fugiens, Narbonem delatus est. Hanc urbem cùm obsideret Carolus Martellus, alter rex Saracenorum Amorræus, ut circumsessis opem ferret, ex Hispania uenit. Properat Carolus, ne hostium exercitus coniungàntur, & in ualle Carbona ad fluuium Birram cum Saracenis dimicat, Ibi inter primos occiso Amorræo acies perculsa morte Regis fugere cœpit, exercitus partim in flumine submersus est, partim trucidatus. Cognita Amorræi clade Athinius ex Narbone cum suo exercitu fugit, & præda ex Insulis Liguriæ uicinis auecta in Hispaniam rediijt. Narbonam Carolus, ne VVestgotti inde noua bella molirentur, deleuit. Repressi his cladibus Saraceni, qui se Gallia & Italia potituros esse sperauerant, deinde semper intra Pyreneos montes se continuerunt. Nec existimo bellum utilius

&

& difficilius post id tempus ullum gestum esse. Quia non solum Galliæ uastatio, sed etiam propagatio Mahometicæ impietatis in reliquam Europam prohibita est. Quid est autem melius quàm simul & tot ciuium corpora & familias defendere, & in præsentia & ad posteritatem manifestas blasphemias depellere.

Hæ sunt iustæ & magnæ causæ, cur uiri fortes arma induant, ut in Symbolo Hispanicus rex ALPHONSVS auem Pelecanum sibi pectus fodientem, & sanguine suo pullos alentem pinxit, & adscripsit: PRO LEGE ET PRO GREGE, significans has duas esse iustas bellorum causas: Depulsionem latrociniorum à corporibus, & Depulsionem blasphemiarum. Profuit autem etiam hæc uictoria in Hispania, quia reliquiæ Christianæ ex gente Gottica retinuerant loca horridiora uicina Pirenæis montibus, Cantabriam & Asturiam. Inde progressæ paulatim domitis Saracenis recuperauerunt Hispaniam. Ex illis Gotticis reliquijs orta est stirps proximorum Regum Hispanicorum, ex quibus materna origo est CAROLO Imperatori.

Agnoscamus igitur Dei beneficia, & ei gratias agamus subinde restituenti mediocrem statum, sicut tunc CAROLVM MARTELLVM ad iusta bella excitauit, & consilia & de-

xtram

xtram eius rexit. Fuitq; propter has uictorias mediocris pax Europæ annos circiter centum, regnantibus Pipino, Carolo magno, & Ludouico Pio. Horum etiam Principum uirtutem celebremus, qui fuerunt organa Dei, & non contumaciter ei repugnarunt, sicut faciunt Tyranni, qui uolentes iustitiæ suas cupiditates anteferunt.

Vt autem, quis fuerit CAROLVS MARTELLVS, consideretur, sciendum est in Historia Francica Maiores Domus nominari, qui fuerunt post Reges summi gubernatores aulæ uel regni, ut nos dicimus Hoffmeister, Illi dixerunt Haußmeier, quod Latini Scribæ interpretati sunt, maiorem Domus. Hunc gradum dignitatis Regi proximum tenuit Martellus, cum esset Dux Brabantiæ. Iuuenem nouerca VVoltruda mortuo Pipino patre carceri inclusit in Colonia Agrippina, inde tamen diuinitus euasit. Recuperata dignitate paterna compescuit Frisios. Deinde in Aquitania uicit Eudonem. Postea Francici Principes regnum ei obtulerunt, quod recipere noluit contentus paterna dignitate. Deinde Saracenos infusos in Galliam magnis prælijs deleuit, in quibus auxilia habuit Regis Longobardorum Lutbrandi, Landfridi Ducis Alemanorum, & Odillonis Ducis Bauariæ.

Ex tot gentium fortißimarum auxilijs æstimari potest magnum Europæ periculum à Saracenis fuisse, singulari etiam sapientia tot gentes coniunctas esse ad tanti belli societatem, in quo rectè de Martello dici potest, ut de Themistocle dictum est: Victos esse ab eo Persas fortitudine, socios uerò lenitate. τοὺς μὲν πολεμίους ἀνδρείᾳ, τούσδε συμμάχους εὐγνωμοσύνη νικηθῆναι. Tanta igitur eius autoritas fuit, ut cùm Lutbrandus Rex Longobardorum urbem Romam obsideret, & Romanus Episcopus auxilium peteret, Carolus Martellus tantùm legatione missa perfecerit, ut Longobardus ab urbe Roma discederet, ac cum Episcopo Romano pacē faceret. Tenuit paternam dignitatem annos uiginti sex. Deceßit anno Christi septuagesimo quadragesimo primo, undecimo calendas Nouembris, non multò ante mortem Imperatoris Leonis Isauri. Sepultus est autem inter Reges Francicos in æde Dionysij, & sepulcho additum est hoc Epitaphium:

Ille Brabantinus Dux primus in orbe triumphans
Malleus in mundo specialis Christicolarum:
Dux Dominusq; Ducum, Regum quoq; Rex fore
spernit,
Non uult regnare, sed Regibus imperat ipse.

Hæc de Saracenis, et de Caroli Martelli uictorijs, & excellenti uirtute nolui omittere, quia

harum

harum tantarum rerum consideratio propter multas grauissimas causas utilissima est. Nunc ad Leonis Isauri postremum actum accedo.

Cùm repulsis à Byzantio Saracenis LEO ISAVRVS aliquid ocij nactus esset, edictum proponit, quo iubet deleri imagines in templis, Inde nominatus est εἰκονόμαχος. Omitto fabulas, quæ narrant eum à Iudæis incitatum esse. Hæc res adeo ingrata fuit Romano Episcopo Gregorio tertio, ut fulmen excommunicationis contra Leonem Isaurum propter εἰκονομαχίαν ediderit, prohibuerit etiam in Italia tributa ei solui.

Hæc initia fuerunt coniunctionum & fœderum Pontificiorum cum Francis. Erant alioqui magno in odio Græci Imperatores, & Exarchi magnam crudelitatem in Italia exercebant. Florebant autem FRANCI non solum potentia, sed etiam fama iusticiæ & pietatis. Ideò defensio ab eis postea aliquoties petita est, sicut usitatum est contra Tyrannos uicinam defensionem quærere, & scriptum est: Propter iniusticiam regna transferuntur. Tunc uero & prætextus religionis accessit, quod Leo Isaurus & deinde filius imagines & statuas delebant.

Anno

Anno Mundi quatermillesimo septingentesimo & quarto.
Anno Romæ millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto.
Anno Christi septingentesimo quadragesimo secundo.

CONSTANTINVS.

CONSTANTINVS Copronymus filius Leonis Isauri, uiuo patre coronatus est à Patriarcha, cui nomen fuit GERMANVS. Tenuit Imperium annos triginta quinq;. Nominatus Copronymus, quòd infans in sacro Baptismi ritu in aquam Baptismi stercus ex uentre eiecit. In delendis imaginibus templorum uehementior fuit patre, Ideò contra eum factus est Imperator consensu Patriarchæ & nobilitatis ARTABASDVS, quem prælio uictum post biennium Capronymus cepit, & ipsi & duobus eius filijs oculos effodit. Patriarcham uerberare iußit, & impositum asino conuersa facie ad caudam, quam manibus teneret, circumuehit. Cùm Bulgaris uaria geßit bella. Tandem postquàm uariam crudelitatem exercuit, morbo mortuus est. Ipsius tempore desijt Exarchatus in Italia, & Pipinus filius Caroli Martelli cùm fuisset Maior domus annos decem, consensu Procerum factus est Rex Francorum anno Christi septingentesimo quinquage-

ſimo primo. Scribitur Romani Pontificis Zachariæ autoritate proceres iuramento liberatos coëgiſſe Hildericum, ut Regium nomen deponeret. Hilderico in Monaſterium incluſo Pipinum Bonifacius Sueßione coronauit. Deinde Pipinus bis in Italiam uocatus eſt contra Longobardorum regem Aſtulfum. In utraq; expeditione modeſtia Pipini uerè heroica fuit, quam fortaßis eo maiore cura præſtitit, quia fuit educatus apud Regem Lutebrandum. Ideo ſic conſuluit paci, ut regnum Longobardorum non deleuerit, ac ne quidem ueſtigium in Italia occupauerit. In priore expeditione cùm Aſtulfum Ticini circumſeſſum coëgiſſet promittere pacem, datis obſidibus, hac pactione contentus mox in patriam redijt. Sed Aſtulfi ferocia magis irritata quàm repreſſa fuit. Poſt abitum Pipini Aſtulfus contra pacta maius bellum mouet, Ducit exercitum ad urbem Romam, & obſidet eam tres menſes. Cùm autem Pipinus redijſſet in Italiam, relinquit obſidionem Romæ Aſtulfus metuens regno Longobardico. Hîc magis conſpicitur modeſtia Pipini: Tantùm priores conditiones pacis ſeruari poſtulat, iubet contentum eſſe paterno regno, & abſtinere ab urbe Roma & à reliqua Italia. Nec uerbis contentus eſt Pipinus, ut antea, Sed manet in Italia, donec præſidia Aſtulfus ex urbibus Rauenna & alijs deducit.

Fabula uerò de donatione quam à Pipino factam esse aliqui narrant, manifestè refutatur ex Ludouici Pij historia, qui distinxit Italiæ urbes, quas uellet esse Imperatoris. Reddidisse Pontifici eas, quas ei Longobardi ademerant, consentaneum est. Fortaßis & in Latio aliquas addidit, cæteras uoluit esse liberas.

Cùm discesßisset ex Italia Pipinus, ducit exercitum contra Saxones & Bauaros. Rex Bauaricus Taßillo sine dimicatione rediјt in gratiam cum Pipino, qui iußit eum retinere regnum. Erat enim sororis Pipini filius: Sicut in Italia ostendit reges decere iusticiam & modestiam: ita & in Germania modestiæ exemplum ostendit. Saxonibus acie uictis etiam ita pax data est, ut suo contenti nihil adimerent regno Francico, & suis legibus uiuerent, tantùm quotannis adducerent ad Regem Francicum trecentos bellatores equos.

A Pipino etiam scribunt summum Iudicium in Gallia, quod PARLAMENTVM nominant, Lutetiæ initio constitutum esse: quod sapientia Iudicum, ordine cognitionis, seueritate executionis longè antecellit omnibus iudicijs in genere humano. Hæc uerè Heroica sunt, iusta bella gerere, & in uictoria iusticiam & modestiam retinere, & legitima iudicia profutura toti posteritati cōstitue-

re. Hæc præcipua sunt, quæ in Occidente Copronymi tempore acta sunt. Interea in Oriente ex Portis Caspijs effusi Turcæ in Colchicam & Armeniam irruperunt, ubi & cum Saracenis præliati sunt. Hanc fuisse causam existimo, cur Saraceni aduersus Copronymum nihil memorabile egerint. Etsi autem Mauricij tempore bella gesserunt Turcæ contra Persas: tamen quia tunc à Persis repreßi sunt, ea eruptio minus celebris est quàm hæc secunda, in qua primum Saracenica arma experti sunt, quæ in tempora Copronymi & Pipini incidunt. Sunt autem montes Caspij uicini Iberiæ, ubi nunc quoq; sunt uberes uenæ metallicæ. Quare dictos esse existimo quasi argenteos, quia Keseph argentum significat. Quando autem Turcæ Saracenis eripuerint Imperium Asiæ, postea dicemus.

Anno Mundi quatermillesimo septingentesimo tricesimo nono.
Anno Romæ millesimo quingentesimo tricesimo.
Anno Christi septingentesimo septuagesimo septimo.

LEO QVARTVS.

LEO QVARTVS Copronymi filius patri succeßit. Tenuit Imperium annos quin-

que.

que. Coronatus à Patriarcha uiuo patre, qui ei despondit Coniugem IRENEN Atheniensem. Patrem imitatus est in delendis imaginibus. Exercitum in Syriam misit, qui magis irritauit Saracenos quàm repreßit. Nam aliquanto post Irene pacem cum Saracenis fecit promisso tributo. Filium puerum coronari à Patriarcha curauit, nec multò post febre pater extinctus est.

Anno Mundi quatermillesimo septingentesimo quadragesimo quarto.
Anno Romæ millesimo quingentesimo tricesimo quinto.
Anno Christi septingentesimo octuagesimo secundo.

IRENE.

IRENE cum filio adulescentulo simul regnat annos decem. Postea domesticæ discordiæ uarias confusiones pepererunt. Sed hæc prima gubernatio Irenes fuit tranquillior. Anno igitur septimo Synodus οἰκουμενικὴ Niceæ congregata est, quæ nominatur SEPTIMA, in qua decretum factum est de restituendis imaginibus. Nec ea res sine magno tumultu acta est. Cùm Episcopi & Doctores in Templo Byzantij consedissent ad dicendas sententias, magna multitudo irrumpens dißipauit eos armis, quia nolebat statuas & imagines

gines restitui, ne impij cultus & inuocationes statuarum aut hominum confirmarentur.

Erat autem Eunuchus Irenes AETIVS, qui præcipua consilia aulæ regebat, & hoc agebat, ut Irene nuberet suo cognato Præsidi Thraciæ. Suasit igitur ut ad comprimendam seditionem Præses ille cum suo exercitu accerseretur. Hoc uocato ciuibus arma adempta sunt, & multi impositi in naues paßim in Insulas mißi sunt. Deinde Synodus translata Niceam ex sententia Romani Episcopi Decretum condidit, ut statuæ & imagines restituerentur. Postea cùm filius Constantinus natus annos uiginti regere Imperium suis consilijs uellet, & quosdam matri addictos remoueret, ipsa cum suis sollicitauit partem exercituum, ut iurarent se filium non admissuros esse ad Imperium, Sed Armeniaci exercitus rem iniustam detestantes filio iurauerunt, quorum exemplum deinceps & cæteri omnes secuti sunt. Nec tamen finis fuit insidiarum. Cùm annos septem regnasset Constantinus, mater nacta occasionem, quòd filius uxorem dimiserat, & in Monasterium incluserat, & aliam duxerat, mittit certos homines, qui filium caperent. Hi capto effoderunt oculos, qua ex re post paucos dies dolore extinctus est. Irene postquàm filius oppressus est, regnauit sola tantùm tres annos. Intra hoc triennium cùm Græci non solùm despecti essent

propter

propter muliebre Imperium, ſed etiam inuiſi propter multorum temporum tragica exempla, & propter recentem matris crudelitatem erga filium, & ipſius patruos, & Italia defenſione indigeret contra Longobardos & ſeditiones. nam & Romæ Pontifex per ſeditionem captus & uerberatus fuit, accerſitus eſt CAROLVS propter iuſticiam & cæteras uirtutes, præſertim cùm & àntea iuſticiam & modeſtiam Caroli Martelli & Pipini Italia experta eſſet. Ita cum nomine Imperatoris gubernatio Italiæ ad Carolum Magnum translata eſt. Fuitq; pulchra coniunctio Italiæ, Galliæ & Germaniæ. Omißis igitur Græcis Imperatoribus, quorum pleriq; fuerunt Tyranni, & poſtremì tandem domeſticis diſcordijs Turcas attraxerunt, breuiter recitabo res geſtas noſtrorum Imperatorum, quorum initia læta fuerunt, & Italiæ & Germaniæ ſalutaria. Poſtea diſcordijs Pontificum & imperatorum huius Imperij potentia & autoritas languefacta eſt.

ECCLESIASTICA.

EIVS TEMPORIS.

IMperatorum Mauricij & Phocæ tempore fuit Gregorius Romanus Epiſcopus, primus eius

nominis,qui ut uir Romanus,politica negotia multa egit, Sed duas res in Ecclesia pernitiosas auxit, Inuocationem hominum mortuorum, & sacrificia pro mortuis, quæ duæ res horribiliter nocuerunt Ecclesiæ, ut alibi copiosè exponitur.

In Heraclij tempora, ut suprà dixi, incidunt initia horrendæ blasphemiæ Mahometicæ & Regni Saracenici, quod eas blasphemias multiplici crudelitate propagauit.

Post Heraclium Constantinus Quintus natus ex Constante filio Constantini, filij Heraclij, Synodum uocauit Byzantium, quæ nominatur Sexta Synodus οἰκουμενική, in qua damnati sunt, qui contendebant tantùm unicam in Christo uoluntatem esse, Vnde & μονοθελῆται nuncupati sunt. Quomodo pinxerint errorem non scribitur, sed contagia Samosateni aut Nestorij fuisse existimo, de quibus supra dictum est.

Sciant autem studiosi de hac quæstione in Petri Longobardi commentarijs lib. 3. distinctione decima septima disputari, ubi consideratio horum quatuor graduum in Christo utilis est, uidelicet adpetitionum cibi & potus, affectuum qui sunt proprij neruorum, ut dolorum in laceratioue corporis, deinde adfectuum cordis. Tertius gradus est uoluntatis quæ est propria naturæ humanæ.

Hos gradus in CHRISTO esse manifesta testimonia ostendunt, sed sunt ordinati omnes, & sine peccato, nec ruunt extra legem Dei. Sitio inquit: quod primi gradus est. Secundi gradus sunt dolores in laceratione corporis. Nec enim imaginandum est, Christum fuisse scopulum, cùm quidem ipse dicat: Tristis est anima mea usq; ad mortem. Et nerui ordine naturæ sentiebant destructionem. Sic & cor ordine naturæ sine peccato sentiebat destructionem.

Hi dolores Neruorum & cordis aliquomodo ad animam quòq; penetrant, sicut dicit: Non sicut ego uolo. Nec sunt peccata, sed tantum cruciatus patientis Christi, sicut ipsa mors, & concurrebant ad Neruorum & cordis sensum alij dolores in Christo, qui animam feriebant, Sensus iræ Dei aduersus peccata generis humani, iuxta dictum: Iniquitates eorum ipse portabat: Interea tamen uoluntas humana in Anima Christi retinet firmitatem propositi, & se ad obedientiam offert. Non ut ego uolo, sed ut tu uis. Ita manet Harmonia & congruentia cum Deo. Testimonium uero de uoluntate, quæ est propria diuinæ naturæ in Christo, firmum est. Nemo nouit Patrem, nisi filius, & cui uult reuelare filius: ᾧ ἐὰν βούληται ὁ ὑιὸς ἀποκαλύψαι. Id uelle est naturæ diuinæ, quæ cum patre & eligit Ecclesiam, & est in ea

efficax. Diligenter autem & ob hanc causam id dictum considerandum est, quia refutat Samosatenum, & testatur τὸν λόγον esse ὑφιστάμενον.

Hæc breuiter attigi, ut considerent studiosi disputationem illius temporis res grauissimas complexam esse, quas cogitare ad agnitionem & inuocationem Christi utile est, & alit eruditionem hæc consideratio.

Tempore Irenes Synodus quæ nominatur Septima οἰκουμενική, in urbem Niceam translata est, quæ decretum fecit de statuis & imaginibus restituendis. De qua controuersia non addo disputationem. Sed manifestum est cultum Idolorum cumulatum esse statuis.

Fuit Pipini temporibus in Germania Bonifacius, cuius Epistola extat, quæ ostendit eum in Turingia & uicinis locis multos Ecclesiarum abusus emendare conatum esse: Queritur crebra esse adulteria Sacerdotum, & pœnam sancit deprehenso, carcerem unius anni. Prohibuit & Ethnica sacrificia, ut ipse nominat, quæ dicebant se Sanctis facere. Existimo barbarica conuiuia fuisse. Prohibuit & Magica, quorum ubiq; apud Ethnicos magnus usus fuit. Scribit ad Anglicum Regem, quem obiurgat propter adulteria. Gentem Saxonicam etiam antequàm audiuit doctrinam Ecclesiæ, adeò detestatam esse stupra & adulteria, ut stu-

pratas

pratas & adulteras strangulatas deinde cremauerint. Ac supra Rogos suspensos & ustulatos esse stupratores & Mœchos, donec morerentur. Hæc seueritas in pœnis Stupri & adulterij digna memoria est, & optandum est, ut commonefacti magistratus hoc exemplo, hac ipsa in re sint seueriores, sicut Deus præcipit, qui leges castitatis tradidit, & earum legum contemptum horribiliter punit, ut pœna Dauidis & alia exempla omnium temporum ostendunt. Tandem Bonifacium à Frysijs occisum esse scribitur. Corpus doctrinæ ipsius integrum non extat, sed consentaneum est Gregorij doctrinam & exempla secutum esse.

Precor autem Filium Dei, ut semper Ecclesiam in his regionibus colligat, et ipse eam gubernet & protegat, Amen.

INDEX RERVM ET VERBORVM SECVNDAE partis Chronici.

A

INDEX.

Ami-

Arcadij

Carinus

D.

Diosco-

Fabia

F.

G.

Glycerius

Harmi-

Institu-

Iulius

Leo

Mace-

M.

INDEX.

Philippus

Tacitus

T.

Theodo-

Valen=

VVidericus

INDEX.

FINIS.

Δόξα τῷ θεῷ.